

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H. G. OLRİK

HANS
CHRISTIAN
ANDERSEN

H. HAGERUP

HANS CHRISTIAN ANDERSEN

H. G. OLRIK

HANS CHRISTIAN ANDERSEN

UNDERSØGELSER OG KRONIKER

1925 — 1944

H. HAGERUP · KØBENHAVN

1945

Copyright 1945 by
H. G. OLRIK

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI A/S
KØBENHAVN

FORORD

Da jeg — ikke uden Opfordring fra flere Sider — tog fat paa, med Udgivelse i Bogform for Øje, at gøre et Udvalg af de personhistoriske Undersøgelser om H. C. Andersen, som jeg gennem en Snes Aar havde offentliggjort i Tidsskrifter og Blade, viste der sig snart nogle Vanskeligheder: dels var der i de senere Stykker ofte for Forstaaelsens Skyld taget noget med, som allerede stod at læse i de tidligere — det vilde derfor let blive til Gentagelser; dels er der i de tyve Aar stadig kommet nye Oplysninger frem, som stundom i væsentlig Grad har ændret det, der før syntes rigtigt og endeligt — men ved urettede Optryk at bringe det gamle og urigtige til Torvs igen, burde dog ikke ske; altsaa maatte en Ind- og Omarbejden ofte finde Sted. Dette er gjort med saa lempelig en Haand som muligt, men Gentagelser har ikke helt kunnet undgaas, og jeg maa bede min Læser være overbærende og ikke ærgre sig for meget derover; dog er ogsaa et og andet gentaget, fordi det ikke kan siges for ofte; kun paa den Maade bider Tingene sig rigtig fast og glemmes ikke igen.

Hvert Stykke bærer Aarstallet for sin Fremkomst, i nogle Noter og Henvisninger er der gjort Rede for, hvor de enkelte Artikler første Gang er trykt, og hvor enten et Sammendrag af flere har fundet Sted, eller hvor større Tilføjelser og Rettelser er sket.

Fra et udførligt Noteapparat til hvert enkelt Stykke har jeg set bort; kun ved enkelte: Barndomshjemmet (1942), H. C. Andersen og „det Militære“, Tre af Kvinderne omkring H. C. Andersen og Underofficer H. C. Andersen er i Noterne bragt de Kildeoplysninger, som Læseren synes at kunne have Krav paa. De Afhandlinger, der er

fremkommet i Personalhist. Tidsskrift og i Anderseniana, er dér forsynede med fyldige Kildehenvisninger m. v., hvor man vil finde det fornødne. Bortset fra det første, som har en mere almindelig Karakter, er de enkelte Stykker ordnede kronologisk og samler sig især om Digterens tidlige Ungdom, der var mindst oplyst, da jeg gav mig til at sysle med H. C. Andersen. Ellers har særligt hans Oprindelse og hans mødrene Slægt haft min Interesse, og selv om en Del nyt Land her er indvundet, mangler dog endnu meget — f. Eks. hans Moders Fødselsdatum og Oplysning om, hvem der er hendes Fader — som det vil være en Opgave for en anden Forsker at faa klarlagt.

Bogens Omfang er allerede ved det, der er taget med, blevet saa stort, at jeg bl. a. helt har maattet se bort fra at medtage Anmelde-Kroniker, polemiske Indlæg o. lign.

Jeg kan ikke sende denne Bog ud i Verden uden paa dens første Blad at rette en meget hjertelig Tak til H. C. Andersen-Samleren, Grosserer *Holger Laage-Petersen*, fordi han fra første Færd ydede min Forskning paa dette Felt en Interesse og Støtte, uden hvilken den næppe kunde være fortsat.

Charlottenlund, i Januar 1945.

H. G. Olrik.

INDHOLD

	Side
H. C. Andersen og Odense (1944)	9
H. C. Andersens „Fødested“ (1925).....	20
Da „H. C. Andersens Hus“ blev købt (April 1925)	35
H. C. Andersens Gudfar (1936).....	40
H. C. Andersens mødrende Slægt (1934)	
I. Moderen	46
II. Mormoderen	56
III. Mosteren	61
IV. Søsteren	66
H. C. Andersens Barndomshjem (Januar 1930).....	76
Fra H. C. Andersens Odense-Tid (1942)	
I. Et Barndoms-Bekendtskab	82
II. Barndomshjemmet.....	87
H. C. Andersen og „det Militære“ (1927)	92
H. C. Andersen i København (1942).....	98
Tre af Kvinderne omkring H. C. Andersen (1941)	
I. Madam Maren Sophie Thorgesen	106
II. Mad. Caroline Henckel og Mad. Sophie Charlotte Hermansen ..	112
„Til Hr. Etasraad Kolin“ (1937)	119
H. C. Andersen og Slagelse (1936)	
I. Slagelse lærde Skole paa H. C. Andersens Tid	124
II. I det Hennebergske Hjem.....	131
III. Det Meislingske Hus	139
H. C. Andersens første trykte Lejlighedsdigt (1926).....	148
Underofficer H. C. Andersen (1930)	153
H. C. Andersen og Adresseavisen (1926).....	161
H. C. Andersens Forfatter-Debut (1928).....	167
H. C. Andersens Sommerrejse 1829 (1929).....	172
H. C. Andersens Digte 1830 (1930).....	178
H. C. Andersens Eventyr-Jubilæum (1935)	185
H. C. Andersen ude og hjemme (1930)	191
H. C. Andersen paa Landet (1942).....	196

H. C. Andersen og Paris (1930)	202
H. C. Andersen og B. S. Ingemann	
I. H. C. Andersen og Sorø (1925).....	209
II. H. C. Andersen og Ingemanns Jordefærd (1935)	214
H. C. Andersen og den barmhjertige Samaritan (1928).....	220
Et H. C. Andersen-Fund (1930).....	226
Økonomen H. C. Andersen (1940)	231
Da H. C. Andersen var syg i 1872 (1940)	238
Til H. C. Andersens Ære — (1941).....	242
Noter og Henvisninger.....	249

6 C. Andersens Fødehjem i Alnakmøllestræde i Odense

*H. C. Andersen, Digteren for Falden = Møllemand, en forældet Jule-
 gave som bød sig selv den 1. Februar 1868. Julegave!
 J. P. A. ...*

H. C. ANDERSEN OG ODENSE

1944

Om H. C. Andersen var en fuldblods Fynbo, er ikke saa helt sikkert; at han er en indfødt Odenseaner, maa derimod siges at staa fast. Men *hvor* i Odense han saa Dagens Lys, ved man ikke, og ham selv fik man aldrig til at godkende det Fødested — paa Fyen siger man: *Fødehjem* — i Hans Jensens Stræde, Hjørnet af Bangs Boder, i Odense, som entreprenante Folk i Foraaret 1868 fandt til ham paa Grundlag af nogle længst bortdøde Personers ubekræftede Sladder i Strædet, og som senere blev stivet af, saa selv kløge Høns gik i Vandet derved, gennem en utilladelig Margintilføjelse, rent ud sagt en Forfalskning, i St. Hans Sogns Kirkebog. Den gamle Digter

forstod med stor Smidighed at smøge al Snak om sit Fødested fra sig, naar man vilde have ham ind paa dette Emne. Det gjaldt i 1867 — før man havde opdaget Hans Jensens Stræde-Huset — og paa sin 70-Aars Fødselsdag erklærede han til Maleren *Kristian Zabrtmann*, at han ikke var født „i den Rønne“. Fra noget Palæ vidste han jo nok, at han ikke stammede, men da man begyndte at ymte om, at den Mindesten, Odenses Bystyre paa Digterens 70-Aarsdag havde ladet opsætte i Gavlen paa hans Barndomshjem i Munkemøllestræde, rettelig burde sidde paa Huset i Hans Jensens Stræde, og da Redaktøren af „Søndags-Posten“, som til Fødselsdagen havde bragt et Billede af Munkemøllestræde-Huset, spurgte, om han virkelig ikke kendte Huset, hvori han var født, svarede den gamle Digter, at „mine Forældre fortalte mig som Barn, at jeg var født tæt ved Graabrødretorv i Odense, men man viste mig aldrig Stedet; jeg kjender det ikke.“

Nej, han skulde bestemt ikke have nogen Drøftelse igang om sin Mors Liv og Levned og om Muligheden af, at ogsaa han stammede fra Hans Jensens Stræde ligesom den usalige Halvsøster, Moderen dér var nedkommet med i Septbr. 1799, da hun havde lagt sig ind hos Far'en til sin Mors 2. Ægtefælle, en gammel aftakket Dragon, nu Daglejer og Kalkslager Rasmus Iversen, som i øvrigt levede endnu i 1805 og da boede i Dansestræde, der unægtelig ikke er langt fra Graabrødretorv; det er derfor ikke usandsynligt, at Anne Marie Andersdatter atter har søgt Ly hos ham, siden hendes Mands Forældre, der nok af flere gode Grunde ikke syntes om det Parti, deres unge Søn havde gjort, ikke vilde have hende liggende i Barselseng i deres Hus i Pogestræde, hvor der dog vist havde været Plads nok.

Men et eller andet Sted i Odense, man ved blot ikke hvor, er Hans Christian Andersen født og baaren, og naar han selv ikke var klar over, hvor hans Forældre har boet i hans spædeste Aar, kan man godt forstaa det; de satte nemlig ikke eget Bo før henved tre Fjerdingaar efter hans Fødsel, og først i 1809 naaede de til at faa Bolig i (Brandtaksations-) Nr. 646 paa Klingenberg, hvilket er identisk med det senere Munkemøllestræde, nær ved Horsetorvet i den velstaaende Skomager Christian Huus' Lejevaaning, hvor der i snævre Omgivelser logerede endnu to andre Smaafamilier. Her er da endelig

faldet Ro over den lille Familie, og her blev den boende, ogsaa efter Husfaderens Død, til Foraarsflyttedag 1819; her staar vi nu ved det i 1930 til sin gamle Skikkelse pietetsfuldt tilbageførte lave Hus i Strædet med Hukken ind til Naboejendommen og Gavlen, hvori Odense Kommunes Mindetavle stadig mæler, at „til dette Hus knytte sig Digteren Hans Christian Andersens kjæreste Barndoms minder.“

Hvor kære Minderne nu var, indtil Digteren mange Aar efter saa dem i et skønt Lys og lod gaa Litteratur i dem, er vist en Sag for sig. Hans Barndomstid har næppe været saa „lys og lykkelig“ eller helt den Idyl, som den i Mindernes Skær er blevet i de første Kapitler af hans Livserindringer. Deres smukt fortalte, ofte rørende Smaa-træk er en udsøgt Blanding af Digt og Sandhed, myldrende fuld af positive Urigtigheder, i en slem kronologisk Uorden; den, der skal verificere og kommentere dem, vil faa nok at gøre, Men paa den anden Side: naar Digteren andetsteds slaar en anden Tone an og taler om sin „mørke Barndom, dens Savn og Mangler og tunge mørke Timer“, da er den, som tager dette for gode Varer, ogsaa paa Vildspor, thi her skal *Barndom* ganske sikkert forstås som *Ungdom*, og han har næppe med de nævnte triste Udtryk tænkt paa Odense-Tiden, men paa de strænge Aar i Københavns Slumkvarter og paa Skoledagene i Slagelse under Meislings haarde Tugt og i hans daarlige Hjem. I Sammenligning med disse Perioder har Odense-Aarene været en blid Tid i hans Liv, mægtig forkælet som han var af sine Omgivelser, saalænge han var inden Døre eller kunde sidde i Ro i den lille Gaard under Mor'ens blaatærnedede Forklæde, ved den grønne Stikkelsbærbusk, i sine egne forunderlige Tanker, drømmende og digtende paa sin barnlige Vis. Men kom han udenfor Reden, og det ikke netop var paa Besøg hos de gamle Præsteenker ligeoverfor i Eilschous Boliger, hos Madam *Bunkeflod* og hendes Datter Sanne eller hos Madam *Jensenius* i deres stille Stuer, hos Major *Chr. Høegh-Guldberg* eller i andre „fine Familier“ eller i Hospitalet, hvor hans Gudfar, Portner *Gomard*, raadede og han selv kunde gøre sig interessant for de gamle Kvinder i Spindestuen — ja, saa var Verden og dens Ondskab snart over ham.

Der var et Barndomsindtryk fra hine Aar, som billedskarpt stod

for ham i lange Tider: et fattigt Barns bare Fødder i et Par haarde Træsko, hvis Rande satte Mærker i den bløde Hud; med dem havde han maattet løbe gennem Odenses Gader, som den gale *Anders Tras'*es Barnebarn, Komodieskriveren, hvem det var en Svir for Nabodrenge at haane og karnøfle, fordi han var saa stor og aparte, den grimme Ælling i Odenses Andegaard. Han har tilgavns følt, hvad det vilde sige aldrig uden for Hjemmets Dør at vide sig sikker for andres Grin og Gebærder og Ubarmhjertighed overfor Enebarnet, den tidligt asociale Enspændernatur, der Livet igennem hadede at have andre for nær op ad sig, altid havde Mindet om Køternes Glammen i Ørene — og som kun husede een Tanke: at komme ud af alt dette, komme frem, opleve de store Ting, ja — blive berømt!

Da denne Dreng efter et halvt Aarhundredes Forløb blev udnævnt til sin Fødeby's Æresborger ved en Fest paa Raadhuset, enestaaende i Byens Historie, maatte dette komplet forvirre Begreberne hos dem, der havde kendt Festens Midtpunkt som den lille fattige Dreng fra Strædet og de maatte se det, de ikke begreb: at Hans Christian, Marie Vaskekones Søn, og Etatsraad H. C. Andersen var een og den samme. Nogle gamle Kvinder besøgte han selv i deres Stuer, men blandt dem, der kom hen i Bispegaarden, hvor han var Gæst, for at faa Syn for Sagn, for at opleve det utrolige, var en Fisker nede fra Aaen, *Gotfred Schenck*, nu en Mand paa syvogtres og fem Aar ældre end Æresborgeren, med hvem han havde gaaet i Fattigskole i Paaskestræde, ja levet ganske nær, saasom Gotfreds Far ogsaa havde boet i Munkemøllestrædet og senere blev Portner i Tugthuset i Klaregade, hvor Hans Christian selv, fire Aar gammel, havde været Gæst ved en Barnedaab i Portnerfamilien. Da nu Gotfred kom for at se, om det virkelig var *den* Hans Christian, gik Digteren ham i Møde og sagde: „Ja, Gotfred, Du har pryglet mig mange Gange; men det er pænt, at Du nu kommer og ser til mig.“ Og saa fik Gotfred en Specie — han stod og var lige ved at tabe Næse og Mund; det var dog det stiveste!

Overklasse! vil man haanligt sige nogle Steder; Overklassemanerer med et Par Kroners Tribut og Affærdigelse til Fattigdommen. Og det er maaske rigtigt — men hvad andet var der, i 1867, at gøre? havde

Gotfred været bedre tjent med et Bind af Eventyrene, som havde gjort Hans Christian berømt? det kunde han jo endda købe for Specien; men havde maaske ikke den, der gav den, allerede delt sit Eje, sit aandelige Eje, det bedste *han* havde, med enhver, der vilde have Del deri, med en Verden, som taknemlig modtog hans Gaver og erkendte deres Værd og nu gjorde Giveren til Æresborger i sin Fødeby? Pryglene, som Gadedrengene engang gav ham, var nu tilgivet, de var vederlagt med en Specie; Gotfred'erne havde faaet igen netop det, de skulde have.

Men Odense var visselig ikke blot Gotfred'ernes By, det var det velhavende Borgerskabs og den fynske Adels By, og det var denne de riges, de stores og de fornemmes faste Stad, hvor Skellet stod favnedybt mellem Lagene, der nu skulde erobres af den fattige Dreng med de bare Fødder i Træskoene. Det skete sandelig ikke ved at blive Læredreng hos den fine Skrædder paa Korsgade, som Mor mente var bedst, eller noget finere, „noget paa et Kontor“ efter Farmors Forslag — efter at man nu forgæves havde forsøgt sig paa *Hirschfeldts* Klædefabrik, i *Ørnstrups* Tobaksspinderi, som Markør ved Billardet i Klubben og ved at være Ærindedreng for baade denne og hin. Det var ikke paa den Maade, en fattig Dreng kom frem i de dannedes Rækker; alt dette var noget, der ingen Berømmelse stod af i deres Øjne, som havde set hans Mor ved Vaskeballien eller Aaen og ladet ham selv springe i Byen for en Toskilling. Nej, *Teatret!* — *det* var noget; dér blev man set af mange paa een Gang, dér blev klappet, og dér gik man ikke med Træsko men stod frem for al Verden i Silke og Fløjl; kunde man dér gøre sin Lykke, ja saa var hele Byen med eet besejret — rundt om i snævrere Kredse havde Drengen jo allerede saa smaat gjort Lykke som Sanger og Holberg-Deklamator og Oplæser af egne Produkter; en Otteskilling eller en Kop Kaffe havde været det materielle Udbytte. Men ak, heller ikke paa den Maade kunde det lykkes, i hvert Fald ikke i Odense, hvor de fine Folk fandt, at Drejer-Professionen var noget stort for en fattig Dreng, som jo gerne kunde synge ved Arbejdet og spille Komædie i sin Fritid. Her lo man jo bare ad ham, man kendte ham for godt, Marie Vaskekones tossede Hans Christian, hvis Mors Ungdoms-

synder nu hjemsogetes paa Sønnen, som bare vidste bedre Besked, end de fine Folk troede, med meget af det, der angik hende — hvad havde han ikke hørt derhjemme, naar de troede, han sov sødt i sin Slagbænk? — men var hjælpeløs, naar det hed om Mor: hun duer ikke.

Og det forstod han ogsaa: alle disse fine og fornemme Folk, der ikke gerne gav nogen ude fra Adgang til Inderkredsen, de *maatte* besejres paa deres egen Grund; her skulde Slaget slaas og Sejren vindes, og den skulde vindes i Kraft af noget, *som de selv ikke kunde præstere* — noget Provinsbyen ikke selv havde, men maatte hente ude fra og betale, bl. a. med den Ærbødighed, man ikke uden videre nærer for sin Skræder eller Skomager alene for deres Dygtighed i et nyttigt Fag, men som f. Eks. blev den berømte tilrejsende Skuespiller eller Sanger til Del. Derfor maatte Drengen fra Strædet ud at hente det gyldne Skind dér, hvor det alene var at finde og vinde. Hvorledes — ja, det kunde hverken han forklare sin Fødeby eller den sige til ham, om den ellers havde villet, men den vilde netop ikke; det var den i Virkeligheden komplet ligegyldigt, hvorledes det gik Drengen omme fra Strædet, som ikke kunde blive ved nogen Verdens Ting og derfor meget hellere maatte væk fra Byen, hvor der ad Aare højt regnet kunde blive en Plads ogsaa til ham i Hospitalet, naar han var faldet til Ro og blevet et Skrog ligesom Anders Tras fra Killerup og andre af hans paarørende.

Saa drog Hans Christian fra Odense, og det var iaar for 125 Aar siden, den 4. September 1819.

Da han fire Aar senere atter viste sig i sin Fødeby, vidste man ikke rigtig, hvad han var eller skulde være; Student var han ikke, men for kgl. Regning gik han i Skole ovre paa Sjælland; Far havde han ikke mere, Stedfar heller ikke — hvad hed overhovedet Marie Vaskekones Søn? Hans egne, som han var vokset fra, og som han næppe brød sig om, kaldte ham: Hr. Christian, men Oberst *Guldberg* og Bogtrykker *Iversen* sagde: *Andersen* — uden Hr.; thi nu var han jo ved at blive en af deres. Men allerede ti Aar efter at han var gaaet ud i Verden, er han „Hr. Studiosus H. C. Andersen, som i nogle Uger har opholdt sig i sin Fødeby“ — og nu er det ogsaa, han saa

smaat begynder at forstaa, hvilken Rigdom til litterært Brug, han har i sine Minder fra den By, hvor han var født og havde levet til sit 14. Aar. Det var Slagelse og Helsingør, der aabnede ham Forstaaelse af al det muntre og sørgmuntre, Livet i Provinsen byder sin Iagttaget, men Odense-Livet i Barnearene gav ham Stof til mange Sider Litteratur, og der gik Aar, før han havde tømt sit Lager af Indtryk fra den fynske Hovedstad. Først var det med Omskrivninger, mest i Digte, lyriske og episke, og kun forstaaelige for de indviede, især for hans trofaste Odense-Veninde, der ogsaa selv kunde skrive, *Henriette Hanck*, og hendes Kreds paa det gæstfrie Marieshøj ved Kanalen; saa groede Barndoms minderne frem i Improvisatoren, omplantede til italiensk Grund, men kendelige selv for hans nye Venner; 1836 kom Odense-Indtrykkene paa Nationalscenen uden Omdigtning i Skilles og mødes, men i Romanrækken fra de hjemlige Egne, der samme Aar aabnedes med O. T., fortsattes med Kun en Spillemand og foreløbig sluttede med De to Baronesser, vældede det frem med Minder og Indtryk, med Odense-Oplevelser og Odense-Navne paa baade døde og levende, med lystig Latter over det ene og et vemodigt Smil over det andet, med Hentydninger og Beskrivelser og Noter i Marginen til Vejledning for dem, der ikke kunde forudsættes at vide Besked. Og da Eventyrene og Historierne tog paa at folde sig ud, var der den rigeste Jordbund til deri at plante alle de Mindeblomster fra Barndommens By, som groede saa trofast i hans ypperlige Hukommelse.

Var det nu tidt en Hævn han tog? ak nej; Hævngrædighed laa ikke i hans Natur, heller ikke Lyst til at spotte — det var kun efter Udfrielsen af det *Meislingske* Aag og med Adgang til at skrive løs, at denne i Bund og Grund taknemlige og i sit Hjertes Dyb bløde og let bevægelige Digttersjæl en kort Tid slog bag ud med de nyskoede lange Ben og, uden al for stort Held, forsøgte sig i den *Hejbergiske* Stil. Skete det, at han en sjælden Gang i sit Liv revancherede sig, var det under de fineste Former, som da han i Sommeren 1844 gjorde et gammelt Odense-Regnskab op. Han var da Gæst hos Hertugen af Augustenborg, hvem han bad om Laan af et Køretøj for at hilse paa en gammel Kending, og i en hertugelig Ekvipage, med Kusk og Tjener

paa Bukken, kørte han til Kettinge Bispegaard for at gøre Visit hos Hs. Højærværdighed, Biskop over Als og Ærø, Dr. phil. *Stephan Tetens*, der som Stiftsprovst i Odense ikke havde sat Pris paa at have Vaskekonens Dreng fra Munkemøllestræde blandt sine Konfirmander og havde tilkendegivet ham dette paa en temmelig ubehagelig Maade. Da sendte Hertugens Gæst sikkert, mens den lette Vogn rullede hen mellem de levende Hegn paa det skønne Als, en vemodig Tanke til en fattig Dreng med bare Fødder i Træskoene og en stakkels Kone, som havde slidt for Føden med at to Tøj i Odense, til hun ikke kunde mere, og hvis trætte Ben nu hvilede paa Fattigkirkegaarden i hendes berømte Søns Fødeby . . .

Nej, Odense var blot blevet Litteratur for H. C. Andersen; forlængst havde han Adgangsret til Byens gode, borgerlige Huse som til den fynske Adels Gaarde, og Tiden var snart inde, da det ikke var *ham*, som var i Gæld til Fødebyen — om han ellers nogensinde havde været det — men lige omvendt. I flere Aar havde han ikke besøgt den, skønt han ofte var Gæst paa Fyn; saaledes i 1845 — da var hans bedste Venner i Byen, Familien *Hanck*, flyttet derfra efter Husfaderens Død, og det skønne Marieshøj ude ved Kanalen gaet over paa andre Hænder; han kom dertil Mortensaften — „hele Byen lugter af Gaasesteg“, skrev han til *Edv. Collin* — men han blev der kun een Dag; han følte sig mere fremmed i Odense end i nogen af Tysklands store Byer; „som Barn var jeg eensom“, hedder det i „Mit Livs Eventyr om dette Besøg, „jeg har derfor ingen Barndomsvenner her; de fleste Familier, jeg her havde kjendt, ere døde, ganske nye Slægter gaa om i Gaderne, der ogsaa ere forandrede. Mine Forældres fattige Grave findes ikke mere, andre Døde ere igjen her nedlagte; Alt er forandret“, og fremfor til nogen anden gaar hans bedrøvede Tanker til Henriette Hanck, „som stille med lysende Øjne engang lyttede her til mine første Digte.“

En Novemberdag i 1860 naar han igen til Odense, hjemvendt fra den store Verden, paany hædret og søgt af de store, næsten til Overmættelse; nu vilde han dog igen se sin Fødeby, „men hvor forandret! ja den var bleven en ganske *net* By“, hedder det i et Brev, han Dagen efter Besøget skrev til Fru *Henriette Collin*, „pyntet og glattet men

uendelig kjedsommelig. Alle de gamle Huse vare revne ned og slikkede firkantede Kasser reiste istedet. Det Huus, hvori jeg havde tilbragt min Barndom, havde faaet en Etage til og store Ruder; hvor mine Forældres lille Stue laae, gik nu en lang Gang. Ingen kjendte jeg. Biskoppen, som jeg søgte, var netop reist en Time forud; ganske ene gik jeg om i Fødebyen, ganske ene sad jeg paa Postgaarden, medens jeg i Udlandet i alle store Byer omringes af Venner og opmærksomme Mennesker. Jeg følte mig veemodig og var en Fremmet i Hjemmet. Odense var mig som en By, jeg engang havde læst en Deel om og nu, da jeg kom her, fik jeg et ganske andet Indtryk. Jeg lod mig vise det nye Theater, de nye Bygninger *Nebelong* har reist, gik som Reisende omkring og da jeg derpaa søgte til Kirkegaarden for at hilse paa gamle Navne, vare ogsaa disse borte, jeg saa ukjendte Navne, ukjendte Grave. Et Sted, i Gaden aabnede man et Vindue og saae ud efter mig, man havde der kjendt mig, men jeg veed ikke, hvem der boede. Igaar Eftermiddags foer jeg saa afsted til Nyborg . . .”

Det er Odenses og vel især Biskop *C. T. Engelstofts* uomtvistelige Ære, at dette Indtryk ikke blev det sidste, H. C. Andersen nedskrev om et Gensyn med Barndomshjemmet og Fødebyen. I December 1867 blev han udnævnt til Byens Æresborger, og dermed indledtes det sidste Afsnit i Beretningen om Forholdet mellem den og dens berømte Søn. Det blev til fælles Ære og Glæde og holdt ud til Digterens Død. Man omgikkes med gensidig venlig Respekt — der kom ikke Antydning af en Mislyd frem. Og dog skinner det gennem alt, hvad der ved Æresborgerfesten og bagefter blev sagt og sunget, at helt paa samme Bølgelængde var man ikke. Det var ikke blot det, at Livet og dyrekøbte Erfaringer havde gjort Digteren ængstelig og mistænksom — hans mangeaarige Sygdom, hvor latent den end i Reglen var, havde just heller ikke gjort disse Følelser svagere hos ham — for overfor de nye, respektfulde Venner i Odense var der for hans Vedkommende ingen Grund til at nære Mistanke til Ægtheden af den Ærbødighed, hvormed man mødte ham; snarere var der, som paa selve Festsdagen, en Ængstelse at spore hos ham for, hvad andre vilde sige om al dette, der jo ikke hørte til hans eller andre Digteres

daglige Brød i Hjemlandet. I Virkeligheden var Forholdet det, at man alligevel fra begge Sider var *for* uensartet indstillet. Maaske mindst fra Byens Side; alle de gamle var jo døde og borte; *Gotfred*'erne kunde ikke række hans Højde — men *han* heller ikke til Stadighed sætte sig ned i deres lave Stuer og snakke gammelt med dem; det kom mindre af noget hos ham, der kunde være blot i Slægt med Hovmod, end deraf, at det gamle næppe vilde være godt at faa frem; hvem garanterede for, at ikke nogen kunde finde paa at spørge f. Eks. om Halvsøsteren, nu længst død og glemt, men som maaske alligevel en og anden huskede eller havde hørt om og kunde være taktløs nok til at bringe paa Bane.

Og de nye, fine og rige, fornemme og styrende Mænd i Byen, som hans egen Etatsraadstitel, hans brogede Ordner og fornemme Bekendtskaber dog maaske, naar det kom til Stykket, holdt mere i ærbødig Beundring end hans Verdensberømmelse, som de ikke helt kunde vurdere, — hvad kendte Digteren egentlig til dem, og hvor meget vidste de ikke, naar det saadan skulde være, om ham, som han selv *ikke* vidste? Som nu da Redaktøren af „Fyens Avis“ havde fundet paa i Anledning af Æresborgerfesten at drøfte det nærliggende Spørgsmaal, *hvor* i Odense Æresborgeren egentlig var født! Dengang havde han faaet det slaet hen med Henvisning til „maaske i Skulkenborg eller Ramsherred“ — og nu havde de hittet ud af den Skrøne med Hans Jensens Stræde! skulde det nu ad den Vej frem for aabent Tæppe, hvad Snakken var opstaaet af: at hans arme Mor for uendelig længe siden, før hans Tid, var kommet galt afsted og havde født et Pigebarn i det forbandede Stræde, hvis blotte Navn var ham en Gru — hvor ogsaa hans sølle Mormor med den slemme Fortid havde levet, og just dér, paa Hjørnet af Bangs Boder havde boet lige til 1804 med sin Mand, Jørgen Vægter, som med Skam og Spot havde maattet trække af Vægterkjolen og til Slut var blevet nødt til at stryge af By og Mormor'en efter ham, ad Bogense til? Den gamle Digter havde ladet dem snakke og skrive om dette falske Fødested, som selv Biskoppen var gaaet i Vandet paa, havde ladet dem lave Billeder af det og tjene lidt paa Sladderen — men fra *ham* skulde

der ikke komme eet Ord om den Ting; nu var han og Odense paa den bedste Fod med hinanden, og derved maatte det saa blive.

Derved blev det da ogsaa. Odense vedblev, saa længe han endnu levede, at være sit Bysbarn en god By, rejste ham ganske vist først længe efter hans Død en Statue men satte ham paa hans 70-Aarsdag det allerbedste Æresminde, man kunde finde paa: Stenen i Gavlen paa Barndomshjemmet. *Det* oplevede han, heldigvis, og mon ikke den Hæder, man paa hin Dag viste den gamle Mand, der syg og beklemt om Hjertet stundede mod sin Død ovre i Hovedstaden, af alle Ærestegn har været ham det kæreste, fordi det rørte ved Strengene i hans Hjerter, der var af Guld, og gav Genklang af det, som var noget af det ømmeste, det intimeste i hele hans lange Liv: Kærligheden til den Mor, der trods alt havde været ham saa dyrebar, der i hans Øjne og Tanker duede trods nogen — som i hans Hjertes Dyb forenedes med det dyreste, det bedste, saaledes som han engang skrev under sit Portræt:

Vort Jordlivs Stjernesked
er fra en Moders Hjerter
at flyve op til Gud!

Saaledes klang de Toner ud i en ren Akkord, der bandt Hans Christian Andersen til sin Fødeby. Et halvt Aarhundrede efter at han var draget ud derfra for at vinde Verden, var hans Navn, og uden at han havde tabt sin Sjæl, med Berømmelse vendt tilbage til Strædet, der havde huset og husket ham, og stod nu at læse dér, med gyldne Bogstaver paa Marmorgrund. „Det dejligste Eventyr“ havde faaet sit Punktum og netop dér, hvor det rettelig burde staa.

H. C. ANDERSENS „FØDESTED“

1925

Da Professor *Hans Brix* i 1907 udgav sin Doktordisputats: H. C. Andersen og hans Eventyr skrev han, at Digterens Halvsøster, Karen Marie — Brix giver hende med Urette sin Faders Efternavn: Rosenvinge — ikke findes i Folketællingen fra Odense Købstad 1801. Dette var ikke rigtigt; som oplyst af Landsarkivar *G. L. Wad* i 1903 var Pigebarnet kommet til Verden 1799 i Hans Jensens Stræde hos Rasmus Iversen, og Folketællingen 1801 har hende endnu i dette Stræde, nemlig i (Brandkasse-) No. 540, nuværende Gade No. 6 — hvor to smaa Familier bor — nemlig:

865. Familie: *Jørgen Iversen*, Huusbond, 38 Aar, Dragon, i første Ægteskab med
Anna Søren Datter, 53 Aar, 2. Gang gift,
Karen Maria, deres Datter Datter [skulde være: Konens Datterdatter!], 2 Aar,
866. Familie: *Rasmus Iversen*, Huusbond, 60 Aar, Daglejer og afsk. Dragon med 16 rd. Pension aarlig,
Anna Cathrine, hans Kone, 78 Aar, begge i
1. Ægteskab.

Paa dette Tidspunkt har Halvsøsteren da haft Ophold hos Mormoderen, om hvis Navn og Alder vi samtidig faar Besked, og hermed er den første Flig løftet af det Slør, der hidtil skjulte vor Viden om Digterens mødrene Slægt. Om D'Herrer Rasmus og Jørgen Iversen, der ved en følgende Undersøgelse viste sig at være Fader og Søn, gjaldt, at denne, som senere kaldes Daglejer, i Januar

1802 flytter over Gaden til en Lejevaaning i (gl. Mtr. - 5: Brandkasse-) No. 544, der, som det nedenfor vil blive omtalt, ved Udstykning er delt i flere Litra. Litra F. vender ud mod Bangs Boder og her bor Jørgen Iversen til April 1804 og hans Hustru til Januar 1805, da begge er forsvundet fra Odense. Familien Rasmus Iversens rette Navne var Rasmus Siverts[en] og Anne Cathrine Johansdatter; han havde staaet ved det fynske Dragonregiment, gik af med Pension og ernærede sig derefter som Kalkslager; i 1805 boer han alene i Dandsestræde, No. 565; i Septbr. 1810 begravnes Kalkslager Rasmus Iversens Kone, 86 Aar gl., i de fattiges Jord, og sammesteds jordes i Maj 1811 Pensionist og Almissellem Rasmus Iversen, der ved sin Død i Odense St. Knuds Kirkes Bog er blevet forynget til 66 Aar.

Oplysningerne om Rasmus og Jørgen Iversens Bopæle i 1802—05 skyldes et hidtil ikke benyttet Materiale, nemlig Odense Købstads Mandtal over Extra-, Personel- samt Rangs-katten fra Aarene 1800—1809, der i sin Tid er fulgt som Bilag med de til Revision indsendte kommunale Regnskaber og stadig findes ved disse i Rigsarkivet. Disse Mandtal er fortrinlig førte; de optoges hvert Aars Januar og Juli, og for de mellemliggende Maaneder findes omhyggelige Af- og Tilgangslister, saa man kan følge alle Beboernes Flytning fra Sted til Sted; de omfatter alle Byens Beboere, som har selvstændig Husstand med Oplysning om Husfaderens Navn og Stilling, medens Tjenestefolk, herunder Svende og Lærlinge samt Logerende og Børn over 12 Aar kun opføres med Antal; Børn under 12 Aar tælles som ikke skattepligtige ikke med; Børn over 12 Aar nævnes oftere ved Navn. Ved Hjælp af disse Lister er det nu muligt at følge Odense Bys Beboere i det ovennævnte Tidsrum med stor Nøjagtighed, og bl. a. kan vi ad denne Vej fastslaa, hvem der i Begyndelsen af forrige Aarhundrede har boet i (Brandkasse-) No. 544, hvis Litra F. er det nuværende Matr. No. 1345, Gade No. 45, i Hans Jensens Stræde, der efter 1868 er blevet kaldt „H. C. Andersens Fødested“.

Nogle Oplysninger om Tidspunktet for Opførelsen af dette Hus m. v., hvorom man paa det Tidspunkt, da det overgik i offentlig Eje, ikke ulejlignede sig med at søge nøjere Underretning, maa her forudskikkes.

Indtil 1760 udgør den Del af Hans Jensens Strædes søndre Side, der ligger længst mod Øst, hvor den begrænses af Bangs Boder, en ubebygget Grund, som ejes af Knapmager Christopher Adolph, hvis Datter da har faaet det første Hus — paa 3 Fag — i Arv og i 1773 er gift med Knapmager Christopher Franck. I 1799 tilhører Grunden — bortset fra Franck's Hus — Tømmermester Valentin Lund, der udstykker den og bebygger samt i de følgende Aar bortsælger Parcellerne. Den 16. December 1799 har han solgt Parcellen Litra D. til Raadstuetjener Christian Ring, og den 15. December 1800 skøder han de to ny opbyggede Huse No. 544 E og F ved to Dokumenter til Haarskærer (ogsaa betegnet som Parykmager), senere Oppebørselsbetjent Poul Poulsen. Ifølge Skøderne bestod det saaledes afhændede af „5 Fag Huus til Gaden et Loft højt“ (Litra E) og „næstopt til førommeldte og under samme No. Litra F, der bestaar af 4 Fag Huus til Gaden, ligesaa et Loft højt“; det første „grændser til Christian Ring, Raadstuetjeners Hus paa den vestre Side i Hans Jensens Stræde, halv Stolpe“ (nuværende Matr. No. 1343, Gade No. 43 og forenet med No. 45 til H. C. Andersen Museet), og det andet „grændser til Hr. Apoteqver Blumensaats Hauge ud til Bangs Boder paa den søndre Side“. I et Tingsvidne, optaget ved Odense Byting 7. Juli—15. Juli 1800 til Brug ved den nye Ejers Laan af Stiftsøvrighedens Midler med Pant i Ejendommene, beskrives disse saaledes:

- „1. Litra E. bestaaende af 5 Fag een Etagee med Gesims under, Muur og Eege Bindingsværk, alt af nye opførdt og befandtes samme indrettet til 2de Stuer, Kiøkken og Spiisekammer, et lidet Gaardsrum og i Gaarden et Locum.
2. Litra F. bestaaende af 4 Fag ud til de saa kaldede Bangs Boder og er indrettet til en Leievaaning, et lidet Gaardsrum og i Gaarden et Locum og ved samme et lidet Skuur tilbygget“.

Ved Hjælp af Mandtalslisterne, der dog ikke nævner de nye Litra paa Hovednummerets Parceller, kan vi nu se, hvem der har boet i No. 544. I November er Haarskiærer Poul Poulsen og Kone tilflyttet, og i Januar 1801 ser Listen over Beboerne saaledes ud — de er øjensynlig optalte øst fra:

1. Parykmager Poul Poulsen og Kone
2. Christian Ring og Kone (dette Ægtepar og de følgende 4 Sæt Beboere er alle i Mandtalslisten henførte til Gruppen: „heel Fattige over 16 Aar“, der fritages for Udredelse af Extra-Skatten, 8 β pro persona).
3. Hans Jacob Jensen og Kone
4. Ole Tolderlunds Enke
5. Skomager Schmidts Kone
6. Christopher Franck og Kone.

I Juli 1801 er Listen uforandret, i Januar 1802 er Ole Tolderlunds Enke erstattet med Jørgen Iversen og Kone („heel fattige“); i Juli 1802 ingen Forandring; i Januar 1803 har Jørgen Iversen og Kone faaet Plads paa Listen som 2. Familie, og Skomager Schmidts Kone er erstattet med Lars West og Kone som 5. Familie. I Januar 1804 har Listen følgende Udseende:

544. 1. Parykmager Poul Poulsen og K(one)
 2. Jørgensen Iversen og K.
 3. Raadstuetjener C. Ring og K.
 4. Raadstuetjener H. J. Jensen og K.
 5. Smaahandler Lars West og K.
 6. Knapmager Francks Enke og 1 Folk;

af disse er No. 2—4 „helt fattige“. I April 1804 opføres Jørgen Iversen paa Afganglisten; Listen for Juli 1804 viser Beboerne uforandrede, men som No. 2 kun „Jørgen Iversens Kone“ (H. C. Andersens Mormoder), og Familien under 6. mangler. I Januar 1805 er Jørgen Iversens Kone ogsaa forsvundet og erstattet med „Anna Nomens og Johan Peter, afskediget Dragon“, (begge „helt fattige“), og samme Udseende har Listen for Juli 1805. I Januar 1806 har Fortegnelsen følgende Udseende:

544. 1. Wilschytz' Enke
 2. Stoelmager Rasmus Krag og Kone
 3. Mads Jensen og Kone
 4. Poul Poulsen betient og Kone

5. Hans Jacob Jensen og Kone
6. Smaahandler Lars West og Kone

idet Anna Nomens nu har faaet Bolig — antagelig i Pernille Lykkes Stiftelse — i Myntestræde; med denne Beboerliste fortsættes i 1807.

Stolemager Rasmus Pedersen Kragh havde 17. December 1806 købt Parcellerne 544 E og F, som han 25. Marts 1811 sælger til Toldbetjent C. L. Milo; af dennes Datter Christiane Cathrine Milo, der betingede sig fri Bolig for Livstid, sælges Ejendommene 27. August 1855 til Tømmermester Andreas Chr. Rasmussen, efter hvem de 16. August 1869 arves af Tømmermester Hans Rasmussen (Kjerteminde). Ved Skøde af 23. December 1875 sælges de til Murersvend Hans Peter Nielsen; 4. Juli 1877 til Jmfr. Ane Marie Hansen og 20. September 1879 til Værtshusholder Niels Christiansen Fangel. I 1889 ejes de af Detajlhandler R. P. Rasmussen (ifølge „Vejviser for Odense“). Nuværende Ejer (siden 1905) er Odense Kommune.

Hoved-Panterejendommen 1857 henfører Parcellerne, der nu har Gade No. 43 — fortløbende Gadenumre er først i Brug længe efter 1830 — til Ramsherred; det samme er Tilfældet i „Vejviser for Odense“ indtil 1885.

Men, vil man med nogen Føje spørge: hvor figurerer H. C. Andersens Forældre da som Beboere af nuværende No. 45 i Hans Jensens Stræde, hvor man vil vide, at Digteren er født? Der er herpaa intet andet Svar, end at Digterens Forældre overhovedet ingensinde som gifte har boet i det Hus, der betegnes som Digterens Fødested, og overhovedet ikke i Hans Jensens Stræde.

Som oplyst af G. L. Wad blev Skomagervend Hans Andersen af Vor Frue Sogn den 5. Januar 1805 trolovet med Anne Marie Andersdatter, og den 2. Februar viedes de i St. Knuds Kirke (Brudens Sogn); den 2. April s. A. fødtes og hjemmedøbtes deres Søn Hans Christian og den 15. s. M. bekræftedes hans Daab i St. Hans Kirke, i hvilket Sogn han da antagelig er født. Men som Mand og Kone er hans Forældre ikke opførte paa Mandtalslisten før i Januar 1806 og har med andre Ord ikke før dette Tidspunkt sat Bo og haft egen Husstand; de boer da i No. 330 paa Holsedores østre Side (sidste

Hus i Rækken), som 3. Familie efter 1. Johannes Møllers Kone og Datter og 2. Stine Pouls. Mulig er han identisk med den „Skoem. Hans Andersen“, der figurerer paa Mandtals-Tilgangslisten for November 1805 som flyttet ind i No. 247, Vestergades søndre Side hos Sporemager Peder Nielsens Enke, hvor der tillige er „1 Søn og 1 Folk“, men sikkert er det ikke; han anføres iøvrigt fra Januar 1806 bestandig som Piber.

Digterens Forældre har herefter haft Bolig paa følgende Steder i Odense:

- 1806 Januar: Holsedore No. 330; Hans Andersen Piber og Kone
 — Maj: Claregade No. 310; Hans Andersen Piber og Kone
 — Juli: Claregade No. 310; Hans Hansen Piber og Kone
 1807 Januar: Claregade No. 310; Hans Hansen Piber og Kone
 — Maj: Klingenberg No. 646; Hans Hansen Piber og Kone
 — Juli: Klingenberg No. 646; Hans Hansen Piber og Kone
 1808 Januar: Klingenberg No. 646; Hans Hansen Piber og Kone
 — Juli: Klingenberg No. 646; Hans Hansen Piber og Kone
 1809 Januar
 og Juli: Klingenberg No. 646; Piber Hans Andersen og Kone

og paa sidstnævnte Sted har de boet til Mandens Død i 1816; hans Enke blev boende der — ogsaa efter at hun i 1818 havde giftet sig med en anden Friskomager, Niels Jørgensen Gundersøe († 1822) — til April Flyttedag 1819.

Naar hendes første Ægtefælle, som det vil ses, snart kaldes Hans Hansen, snart Hans Andersen, hænger det sammen med, at man paa den Tid i Købstæderne gik over fra (som man vedblev med paa Landet) at danne en Persons Efternavn efter Faderens Fornavn med Suffixet -søn (sen) til at lade Faderens Efternavn gaa i Arv til Sønnen. Ved Daaben nævnes Efternavnet som Regel ikke i Kirkebogen; dette gælder bl. a. H. C. Andersen, der, hvis han var født og blevet paa Landet, sandsynligvis havde faaet Efternavnet Hansen. Hans Brix' Forklaring af Forholdet med H. C. Andersens Efternavn (Doktordisputatsen S. 22—23) er konstrueret og urigtig; forkert er

det ogsaa, naar han sammesteds tror, at Piber Hans Hansen stod ved det ret fornemme „de unge Karles Korps“; dertil har den sølle Fri-skomager slet ikke haft Adgang (Fejlen gentages S. 5—6 i samme Forf.s Skrift: Det første Skridt, Drengen Hans Christian Andersens Skuespilalier. Carit Andersens Forlag, 1943, skønt det rette Forhold allerede var blevet oplyst i 1927, i en Kronik: H. C. Andersen og „det Militære“, se nedenfor S. 92). Hans Hansen stod som Piber ved Odense Borgervæbnings 3. Kompagni og stod der, som Mandtallet viser, allerede i 1806; som Soldat i den regulære Hær fra Juni 1812 kaldtes han efter sit Fødested: Aalsboe.

Hvorledes er det nu gaaet til, at nuværende Gade No. 45 (indtil Omnummereringen o. 1900 No. 43) er opfattet og fastslaaet som H. C. Andersens Fødested?

Hermed forholder det sig saaledes:

Da Odense Kommunalbestyrelse, sidst i Aaret 1867, besluttede at gøre den berømte Digter til Æresborger i hans Fødeby, blev Spørgsmaalet om, hvor i Byen han var født, aktuelt, og „Fyens Avis“ underkastede det en Drøftelse i en Række Artikler, der formentlig blev skrevet af Bladets Redaktør, *J. Lauridsen*. Det hedder nu her i Nr. 283 for 4. December 1867:

„Man ved ikke med Vished, i hvilket Hus og Gade her i Byen Digteren H. C. Andersen er født; ja der er endogsaa to Meninger om, i hvilket Sogn han er født. Om han selv ved det, have vi ikke nogen Formodning. Nogle endnu levende Folk som have kjendt ham som Barn, paastaar, at hans Vugge har staaet i Pugestræde — tidligere St. Knuds Kirkestræde —, mens andre mene, at Munkemøllestræde, begge i St. Knuds Sogn, maa tilkomme Æren deraf. Disse Paastande ere vistnok kun Slutninger byggede paa den Kjendsgerning, at hans Forældre have boet i det ene eller andet af disse to Stræder, ja muligen ved Flytning i dem begge, mens H. C. Andersen var deres [sic!] Lege- og Skolekammerat. Faderen har næppe nogensinde selv eiet et Hus. Der er imidlertid mere end Sandsynlighed for, at han er født i St. Hans Sogn, eftersom han er døbt af den i dette Sogn da fungerende Præst og indført i dette Sogns Kirkebog . . . Klokkeren ved St. Hans Kirke har godhedsfuldt meddelt os følgende ordrette Afskrift af St. Hans Kirkebog:

„1805, Tirsdag Morgen Kl. 1, den 2den April, blev Hans Andersen Skomagersvend, og Kone Anne Marie Andersdatter en Søn født, samme Dag hjemmedøbt af Capellanen Hr. Ramsing i Vacancen og kaldet Hans Christian. Ved Daabs Confirm. 2den Paaskedag d. 16. April*) var Faddere: Madm. Breineberg bb, Jomfru Pommer ghs., Hattemager Dorch, Skomagermester P. Valtersdorff, Snedkersvend And. Jørgensen, Portner i Hospitalet Gomard“.

Man seer af denne Døbeseddel, at Digteren ikke er døbt Andersen. Det var før 1814 ikke almindelig Skik at give Barnet Tilnavn i Daaben. Et saadant fik det eller tog sig selv siden, i Reglen [efter] Faderens Fornavn. Digteren vilde derefter være kommen til at hedde Hans Christian Hansen. Det var som oftest Skolen, der gav Barnet Tilnavnet, og det var da ofte et reent Tilfælde som bestemte, om Vedkommende skulde føre Faderens For- eller Efternavn. [Artiklen giver et interessant Eksempel herpaa fra selve Odense]“.

Den 4. December — den Dag da denne Artikel stod i „Fyens Avis“, — ankom Digteren til Odense; den 6. fandt Festen Sted, og i sit Nummer for den 9. December (No. 287) slutter Bladet sine Referater af Festlighederne med en Artikel, der som hele Rækken bærer den fælles Overskrift: „I Anledning af Digteren H. C. Andersens Optagelse som Æresborger i Odense“, og hvori det sluttelig hedder:

„Vi skulle, idet vi hermed rimeligvis slutte Meddelelserne under denne Overskrift, tilføje, at Digteren har oplyst os om, at hans Forældre ingensinde have boet i Pugestræde eller St. Knuds Kirkestræde, men fra han var $\frac{1}{2}$ Aar gammel i No. 28 i Munkemøllestræde. Dette Hus er imidlertid siden blevet ombygget og paasat en anden Etage, medens Nabohuset, hvorom Digteren ogsaa taler i Mit Livs Eventyr, endnu staar omtrent uforandret. Den urigtige Angivelse maa vistnok hidrøre fra, at H. C. Andersens Bedsteforældre paa fædrene Side boede i Pugestræde, og at Sønnen meget ofte besøgte dem. Sit Fødested kjender han ikke, men formoder, at det har ligget i Skulkenborg eller Ramsherred“.

*) „Her maa Klokker Rosengaard have skrevet fejl, da 2den Paaskedag d. A. indtraf den 15. April, hvilket jo ogsaa fremgaar af, at Tirsdagen var den 2den April“.

(„Fyens Avis“ Anmærkning).

Den nu i H. C. Andersen-Museet fremlagte Daabsattest mæler heller intet om Fødestedet; dens Ordlyd er følgende:

„I Aaret 1805 (Atten Hundrede og fem) Tirsdag den 2den April er Hans Andersen, Skomagersvend og Kones Anne Marie Andersdatters Søn Hans Christian født, hvis Hjemmedaab er confirmeret den 16de April s. A. i St. Hans Kirke Fol. 134 No. 19 i Ministerialbogen.

Odense, den 27. Nov. 1823.

testerer

J. J. Rosengard

Gratis.

Klokke".

Redaktør Lauridsen, „Fyens Avis“ har saalidt som den øvrige fynske Presse været opmærksom paa, at H. C. Andersens Daabsbekræftelse den 15. April er meddelt i Iversens „Fyens Avertissements-Tidende“ No. 54 for Tirsdag den 16. April 1805.

Det fremgaar af den ordrette Gengivelse i „Fyens Avis“ af Kirkebogs-Udskriften, at der paa dette Tidspunkt — December 1867 — ikke har staaet noget i Kirkebogen om Fødestedet, hvorved Tvivlen jo straks vilde være afgjort. Og endnu i den første Uge af Januar 1868 er denne Tvivl tilstede, thi i „Fyens Stiftstidende“, No. 6 for Onsdag den 8. Januar 1868 hedder det i Anledning af, at „Illustreret Tidende“ i sit foregaaende Søndagsnummer har bragt et Billede af Huset i Munkemøllestræde, hvor Digteren boede som Barn:

„Man veed ikke, i hvilket Huus eller hvilken Gade Andersen er født, men der er al Rimelighed for, at det er i St. Hans Sogn, eftersom han der er døbt og indført i Sognets Kirkebog, som har optegnet alle hans Faddere“.

Men otte Dage efter er Tvivlen med et løst; da indeholder „Fyens Stiftstidende“ for 15. Januar (Nr. 12) følgende Artikel, undertegnet „k“:

„H. C. Andersens Fødehuus skal nu, efter hvad der meddeles os, være opdaget. Digteren antog selv indtil for et Par Aar siden at han var født i St. Knuds Sogn, indtil en herværende Lærer gjorde ham opmærksom paa, at han ifølge St. Hans Kirkebog maatte være født i St. Hans Sogn. Af en Svigermoder af en af Fadderne (Gomard) har man erfaret, at da Digteren blev døbt, boede hans Forældre i Hans

Jensens Stræde, og en for 7 Aar siden afdød troværdig gammel Mand, der i al sin Tid boede i dette Stræde, sagde altid, saa ofte Talen var om denne Digter, at han var født i et eetages Sted paa Hjørnet af Hans Jensens Stræde og Bangsboder (Hans Jensensstræde No 543, nu 43), der i en lang Aarrække eiedes af Bogbinder, siden Toldbetjent Milo, nu af Tømmermester Rasmussen i Kjerteminde, og beboes dels af Kobbersmed Brun, deels af Jfr. Milo, Datter af den nævnte Eier. Forholder dette sig saaledes, hvad der er al Grund til at antage, vinder det endmere Interesse derved, at dette lave Sted da i alt Væsentligt baade i sit Ydre og Indre og i sine Omgivelser maa være som da „Eventyrdigtningens Konge i Nord“ for første Gang slog Øjnene op her.“

Hjemmelsmændene til denne Meddelelse, der let forstaaeligt maa have vakt nogen Sensation i Odense, er som det vil ses to: 1) en Svigermoder til H. C. Andersens Fadder, Portner ved Graabrødrhospital Nicolaj Gomard (o. 1741—1822) og 2) en „for 7 Aar siden“ (∴ i 1861) afdød gammel Mand, stedse Beboer af Hans Jensens Stræde. En Gennemgang af St. Hans Sogns Kirkebogs Fortegnelse over døde i 1861 synes at vise, at der hermed maa sigtes til den d. 29. Maj 1861 ved Døden afgaaede fhv. Stadsmusikant David Jacob Sivert, der døde i Albanigade 13, 72 Aar gammel; han har ganske rigtig ifølge Folketællingerne for 1834 og 1845 boet i Hans Jensens Stræde (i No. 546), og han er iflg. St. Hans Sogns Kirkebog født i Odense den 2. Juni 1789 som Søn af afsk. Trompeter Daniel (Friedrich) Sigvardt (Siwert, Sivert, Sigverdtzen), der ved Folketællingen i 1787 opføres som logerende i Hans Jensens Stræde No. 443 og i 1801 boer i samme Gade No. 542; han betegnes her henholdsvis som Daglejer og Teglmester.

Portner Gomard ægtede i 1810 (efter at hans 1. Hustru kort før var død) Anne Sophie Buch, født i Odense 1782; Aaret efter døde hendes Moder, Skomager Niels Buchs 1. Hustru Marie Kirstine Laurits Datter; Buchs 2. Hustru døde allerede 1784, og hans 3. Hustru, Anna Margrethe Larsdatter, anføres ved Folketællingen i 1787 som 33, i 1801 som 45 Aar gammel; hun, der er den eneste, som nu kan betegnes som Gomards „Svigermoder“, maa antagelig være død flere

Aar før 1867. Fra en mere indgaaende personalhistorisk Belysning af disse Personer er foreløbig set bort, thi det vil altid være en Skøns-sag, hvor megen Tiltro man nu vil skænke disse Vidnesbyrd af Personer, der, da deres Udsagn fremføres, forlængst var døde, saaledes at deres Forklaringer kun har kunnet have paa anden, maaske tredie eller fjerde Haand. Imidlertid har Føreren af St. Hans Sogns Kirkebog i 1868, Klokker og Kordegn *P. J. Christensen* (1815—1885, ansat i nævnte Embede 1857) ikke betvivlet Rigtigheden deraf, thi han, der flere andre Steder i Kirkebogen har foretaget Tilføjelser af lignende Art, har i Marginen udfor Tilførslen om Hans Christian Andersens Fødsel den 2. April 1805 tilføjet „i H. Jens. Stræde“ samt ovenover denne Tilføjelse Ordet „Nu“ og under den „No. 43“; endvidere har han rettet den af hans Forgænger i Embedet, Klokker Rosengaard begaaede Fejl, som paapegedes af „Fyens Avis“ (se ovenfor), og har rettet „16“ April til „NB. d. 15de“; dernæst har han tilføjet Foliet en Fodnote om at „ovenanførte Hans Christian blev Danmarks berømte Eventyr-digter Hans Christian Andersen, hvem hans Fødeby hædrede ved at udnævne ham til Æresborger“ o. s. v., og endelig har han i Marginen tilføjet en Bemærkning om Digterens Død paa „Rolighed“ v. Kjøbenhavn d. 4. August 1875. Tilføjelsen om Fødestedet — i Virkeligheden en grov Forfalskning, som har haft mange slemme Følger! — synes efter en minutøs Undersøgelse at være gjort af 2 Gange, idet Ordet „Nu“ er skrevet henover S'et i „Stræde“; dette svarer ganske til Oplysningernes Rækkefølge i „Fyens Stiftstidende“ for 15. Januar 1868, saaledes at Klokker Christensen antagelig først har bragt Gomards Svigermoders mere almindelige Udsagn om Gaden i Erfaring og tilføjet dennes Navn i Marginen, og derefter anført Resultatet af den gamle afdøde unavngivne Mands Erindring af selve Huset (Fødestedet).

Fra „Fyens Stiftstidende“ og Tilføjelsen i St. Hans Sogns Kirkebog — hvis historiske Værdi dog burde have været iøjnefaldende alene derved, at der i Forbindelse med en Fødsel i 1805 er anført et *Gade-Nummer*, som først kom i Brug mere end en Menneskealder senere! — er Fødselens Stedfæstelse gaaet over i flere ellers vederhæftige Skrifter og Haandbøger, saaledes til Biskop, Dr. *C. T. Engelstofts*:

Odense Byes Historie, 2. Udgave 1880, hvor det Side 451 ganske afgjort hedder: „Det Huus, hvori han (s: H. C. Andersen) blev født, ligger i Hans Jensens Stræde Nr. 43“, og til I. P. Traps Danmark 3. Udgave, 3. Bind 1899, Side 338. Allerede faa Maaneder efter Artiklen i „Fyens Stiftstidende“ forelaa det kendte Lithografi (af Landskabsmaleren *P. F. Nordahl Grove*) fra Tegner & Kitten-dorffs Institut, der viser Huset paa Hjørnet af H. Jensens Stræde og Bangs Boder med de symbolske Storke over Taget; det averteredes til Salg i Odense, hvor det udkom i Kommission hos Boghandler N. Hansen, den 15. Juni 1868, og i en For-Anmeldelse i „Fyens Stiftstidende“ den 8. s. M. hedder det, at „Lithografiet viser Huset som det saa ud, da Digterens Forældre flyttede fra det (!)“. Den under Billedet anbragte Grundplan er utvivlsomt samtidig med Billedets Fremkomst; den stemmer, som man let vil kunne overbevise sig om, slet ikke med Vurderingsforretningen fra 1801, der udtrykkelig beskriver to Lejligheder (i to Huse), medens Grundplanen fra 1868 viser Huset indrettet som til een Familie; det er formentlig denne Plan og Lithografiet, der ene er lagt til Grund ved Husets — eller rettere Husenes — Istandsættelse i Aarene 1905—08. Herom hedder det, rørende naivt, i 1908:

„Det kom nu først an paa at faa Bygningen saa vidt muligt ført tilbage til dens ældre Skikkelse, og dette voldte ingen Vanskelighed, da man var i Besiddelse saa vel af Billede af Husets tidligere Udseende som Tegning over de indre Rums Fordeling“ (Borgmester Dithmers Tale ved Indvielsen af H. C. Andersen-Museet, Berl. Tidende for 3. April 1908 (Morgenudgaven). Talen foreligger ogsaa i Særtryk).

Fra 1868 til 1875 fik den sensationelle „Opdagelse“ Tid til at slaa Rod i de modtagelige Sind; saaledes hedder det i Overlærer *Vincens Strøms* Prolog til Festforestillingen paa Odense Teater i Anledning af H. C. Andersens 70 Aars Fødselsdag den 2. April 1875:

Her blev han født, her i vor egen By
dog ej, hvor Pragt og Rigdom har til Sæde;
et lille Hus hist i Hans Jensens Stræde
hans spæde Barndom gav det første Ly.

I *Johan Krohns* Børnesang ved Æresborger-Festen den 6. December 1867, se Fortsættelsen af *Mit Livs Eventyr* 1877, S. 173 f., er det derimod Huset i det bugtede Munkemøllestræde, der beskrives som „Fødested“ :

Hist hvor Gaden slaar en Bugt
 ligger Huset indelukt,
 der, har Skolemester sagt,
 Storcken Andersen har bragt o. s. v.

Johan Krohn, der stod H. C. Andersen nær i dennes sidste Levetid, har jo nok vidst, hvad det var for et Hus i Odense, der betød noget for den gamle Digter, og troet, at han var født dér.

Men paa det af gamle Folks Snak og ved en Kirkebogs-Forfalskning skabte Grundlag har Traditionen bygget videre til vore Dage; den er sluttelig officielt anerkendt ved Odense Bys Anbringelse af en Sten i Muren, der melder om, at her fødtes H. C. Andersen; ved selve Købet af Huset og ved dets Indretning til Museum. Skønt „Traditionen“ i 1925 blev paa det eftertrykkeligste rokket, er der hidtil intet sket fra „rette vedkommende“s Side til endnu at faa den gamle Historie stivet af med det al Tvivl afgørende Bevis for dens Rigtighed, som det rettelig maa tilkomme dem at føre, der vil have den opretholdt, eller ved — hvad der vist vilde være bedst! — helt at opgive den >: pille Stenen i Muren med den løgnagtige Indskrift ned. Derfor kan man jo saa udmærket blive ved med at kalde Stedet „H. C. Andersens Hus“ — men at gøre det, som man gjorde i 1930, ved at lade bygge en Mindehal ved Siden af (og knuse det lille morsomme Strædes Idyl), hjælper ikke. Fordi man giver en uægte Juvel en kostbar Indfatning, bliver den jo dog ikke mere ægte.

Sandsynligheden for, at H. C. Andersen virkelig skulde være født i gl. Brandkasse-No. 544 E eller F — der kunde dog vist rettelig kun være Tale om Lejevaaningen, Litra F, ud til Bangs Boder, thi Ejeren i Aarene 1800—1806, som i Modsætning til Naboerne ikke betegnes som fattig, har vel nok selv boet i det 5 Fags Hus, E, ud til Hans Jensens Stræde og Hjørnet og har lejet det 4 Fags Sidehus F ud til de forskellige fattige Mennesker — er efter det anførte grumme

ringe. Umuligt er det naturligvis ikke, at Anne Marie Andersdatter har lagt sig ind til Anna Nomens i Lejevaaningen og der født sit Barn, som lige akkurat naaede at blive ægtefødt ved hendes 2 Maaneder tidligere Vielse til Hans Andersen; af de i disse Aar i St. Hans Sogn udenfor Ægteskab fødte Børn er c. 30 pCt. kommet til Verden i Hans Jensens Stræde. Men hun kan for saa vidt lige saa godt have født det et hvilket som helst andet Sted i dette Sogn, og overfor denne Uvished har man egentlig kun Digterens egne Ord fra December 1867 at holde sig til, hvorefter han er født „et Sted i Skulkenborg eller Ramsherred“, eller fra 1875, da han paa et direkte Spørgsmaal fra Redaktøren af „Søndags-Posten“ svarede, at han var født tæt ved Graabrødre Torv i Odense, „men man viste mig aldrig Stedet, jeg kjender det ikke.“ Naar Digterens Forældre ikke har evnet før eller lige efter Barnets Fødsel at stifte eget Bo, er de formentlig hver især bleven i deres Plads, han antagelig hos Skomager Poul Breineberg i No. 86 udenfor St. Jørgens Port — Parrets ene Forlover; hun maaske hos den anden af disse, Kromand Rasmus Nielsen, der hele Aaret 1805 boede i No. 244 paa Vestergades søndre Side; men højst rimelig er det, at hun foreløbig har taget en Ammeplads efter at have født sit Barn, der jo kan være anbragt hos hendes Slægt eller Venner; og her har man da den meget naturlige Forklaring paa, at hun og hendes Ægtefælle først stiftede Bo c. 1/2 Aar senere; hvilket er i god Samklang med Digterens eget Udsagn om hans Forældres Flytning et halvt Aar efter hans Fødsel; de er blot ikke paa dette Tidspunkt flyttet *fra* noget Sted, men simpelthen flyttet *sammen*. Naar man i Modsætning til al denne Uvished ved saa god Rede paa, hvor Moderens første Barn, Karen Marie, er født, er det jo kun fordi Lejermaalsbødernes Inddrivelse gjorde Konstateringen af Fødestedet særlig vigtig til Brug ved Moderens Efterforskning; dette Hensyn eksisterede ikke ved ægte Børns Fødsel, og disse Børns Fødested findes derfor som Regel slet ikke angivet i Odense St. Hans Sogns Kirkebog før 1814.

Men man forstaaer nu meget vel, hvorledes Myten om Digterens Fødsel i Hans Jensens Stræde No. 43 (nu No. 45) er opstaaet: Folk i Gaden har kunnet mindes — hvad jo ogsaa var rigtigt; blot maa

de have kunnet huske ualmindelig godt! — at Anne Marie Andersdatter engang fik et Barn dér i Strædet, og den gamle Musikant har tydelig kunnet huske (fra han var 16 Aar gammel), at hun — eller altsaa hendes Moder og Stedfader og hendes lille førstefødte Datter — engang i nogle Aar har boet i Lejevaaningen, gl. No. 544 F (han har nu husket det som No. 544 E). Af disse Minder er da, efterhaanden som Hans Christian fra at være en sær Dreng blev et berømt Bysbarn, (og det blev han tidligst en Menneskealder efter sin Fødsel), groet en samlet Forestilling op om, hvor han har set Dagens Lys — i Strædet, hvor den gamle Mand med den gode Hukommelse selv i mange Aar havde boet. Og netop i denne Gade kunde Digterens eget Eventyr om den lille Fjer, der blev til fem Høns, jo saa aldeles fortræffelig være passeret!

DA „H. C. ANDERSENS HUS“ BLEV KØBT

April 1925

En Undersøgelse om H. C. Andersens Slægt og Fødested i Odense, hvis Resultater er offentliggjort i det i disse Dage udkomne Hefte af „Personalhistorisk Tidsskrift“ (VIII. Række, 4. Bind) har bl. a. fremdraget Spørgsmaalet om, hvem der egentlig har sørget for, at Huset i Hans Jensens Stræde Nr. 45 i 1905 blev erhvervet af Odense Byraad med Indretning af et H. C. Andersen Museum for Øje, og en Udtalelse fra mig til Forfatteren, Hr. Chr. Houmark, gengivet i et Interview i Dagbladet „B. T.“ for den 26. Marts, har fremkaldt Protest fra Museumsinspektør *Chr. M. K. Petersen* i Odense mod Rigtigheden af min Paastand om, at Direktør *Ernst Bojesen* maa betragtes som primus motor med Hensyn til Købet af netop det Hus, der betegnes som H. C. Andersens Fødested fremfor af Huset i Munkemøllestræde Nr. 5, der allerede i Digterens levende Live forsynedes med en Tavle om, at her var H. C. Andersens Barndomshjem.

Det turde derfor være rimeligt at oplyse, hvorledes det i Virkeligheden gik til med at tage Bestemmelse om dette Køb, og det er saa særdeles heldigt, at Forholdet lader sig klart oplyse ved at fremføre samstemmende Udtalelse fra de fire Mænd, der enten havde direkte med Købet at gøre eller vidste Besked dermed, nemlig d'Hrr. Professor, Dr. phil. *Hans Brix*, afdøde Borgmester i Odense, Konferensraad *L. N. M. Dithmer*, Byraadssekretær i Odense, Justitsraad *Chr. Madsen* og Direktør *Ernst Bojesen* selv.

1. I „Gads danske Magazin“ for 1909, S. 566—74, har Dr. phil. *Hans Brix*, der var Lærer i Odense fra 1903 til 1906 og hvem Museets Indretning da blev overdraget, gjort udførlig Rede for dets Tilblivelse. Han skriver herom: „Gennem mange Aar var det Huset i Munkemøllestræde, der af Digterens Bysbørn omfattedes med størst Interesse, fordi han selv i Mit Livs Eventyr og andetsteds med rørt Kærlighed har beskrevet baade det udvendige og indvendige af dette sit Barndomshjem. Sit Fødested kendte han vel[!]; men han har af gode Grunde ikke kunnet meddele Erindringer om sit Ophold dér; han var nemlig allerhøjest et halvt Aar gammel, da han flyttede derfra ind i Klaregaden*). Ja, det er end ikke udelukket, at den Tid, han overhovedet har tilbragt i dette sit første Hjem i Odense, har indskrænket sig til nogle faa Dage [idet, som Forfatteren paaviser, Sandsynligheden taler for, at Moderen har taget Plads som Amme umiddelbart efter Fødslens]. Som sagt, det har indtil den seneste Tid været ikke Huset i Hans Jensens Stræde paa Hjørnet af Bangs Boder, man i Odense viste den fremmede, der rejste til Eventyrdigterens Fødeby, men derimod det Hus, hvor han boede i alt Fald den største Del af Aarene fra 1807 til Foraaret 1819. Imidlertid viste det sig ved mere end een Lejlighed, at hvad Udlændinge [!] spurgte efter og ønskede at se, var netop *Fødestedet*; ganske naturligt vendtes derfor Opmærksomheden mod dette Hus, der i al Beskedenhed har noget pynteligt over sit Ydre ved Tagets smukke Rejsning og sin fremskudte Plads i Gaden paa et Hjørne. Hundredaarsfesten den 2. April 1905 understregede yderligere, at Pieteten for Andersens Minde naturligt lod sig samle om hans Fødested. Direktør Ernst Bojsen fastslog altsaa, at her skulde Museet skabes.“

2. I „Berlingske Tidende“s Morgennummer for 3. April 1908 er efter Talerens Manuskript gengivet den Tale, som daværende Borgmester *L. N. M. Dithmer* i Odense holdt ved Indvielsen af H. C. Andersen-Museet (Talen findes ogsaa i Særtryk), og her hedder det:

„Den 2. April 1905 var her stor Fest i Odense, det var Hundredaarsfesten for vort berømteste Bysbarn H. C. Andersens Fødsel. Ud

*) Om Vildfarelserne heri henvises til min ovennævnte Redegørelse i „Personalthistorisk Tidsskrift“, 8. R. 4. B., 1925 (optrykt ovfr. S. 20 f.).

paa Natten var en snevrere Kreds samlet paa „Grand Hotel“ til Drøftelse af Dagens Begivenheder, og her kom Direktør *Ernst Bojesen* og Konferensraad *Heide* hen til mig og sagde, at nu burde Odense Kommune købe det Hus, hvori Digteren var født, og her indrette et personligt Museum for ham; dertil var dette Hus udmærket skikket; dets smaa lave Stuer og den snevre Gyde, som fører dertil, vilde danne en virkningsfuld Ramme som Modsætning til hans Verdensry. Jeg tænkte i de følgende Dage en Del herover, og da jeg, lige før jeg næste Gang skulde gaa til Byraadmøde, modtog et Brev fra *Ernst Bojesen*, hvori han atter omtalte Sagen, bragte jeg Spørgsmaalet frem i Mødet og oplyste, at lignende Museer findes i Udlandet, saasom [Eksemplerne er udeladt her]. Og det maa erkendes, at Odense Byraad optraadte energisk ved denne Lejlighed, idet man straks vedtog at lade Byraadssekretæren gaa hen og underhandle med Husets Ejer, og inden Mødet var sluttet, kom Sekretæren tilbage med den underskrevne Købekontrakt, saa at jeg samme Aften kunde meddele *Ernst Bojesen*, at nu var Huset købt.“

3. Den i 1905 fungerende Byraadssekretær, Justitsraad *Chr. Madsen* har saa sent som i September f. A. til „Fyens Venstreblad“ udtalt sig om Købet af Huset. Ifølge „Politiken“ for 8. September d. A. oplyste Justitsraaden, at „det var *Ernst Bojesen*, som fremsatte den første Opfordring til Odense Byraad om at købe Huset. Opfordringen blev fremsat i et Brev til daværende Borgmester, senere Konferensraad *Dithmer*, den altid initiativrige og beslutsomme Mand, der førte Tanken ud i Livet.“ Justitsraadens øvrige Fremstilling er en kortfattet Omtale af samme Begivenhed som skildret i Borgmesterens ovenfor citerede Tale, hvis Indhold den aldeles dækker.

4. Endelig har Direktør *Ernst Bojesen* selv nylig gjort Rede for Forholdet i følgende Notits i „Berlingske Tidende“s Aftennummer for 5. September f. A., hvortil Anledningen var Omtalen af den unge japanske Spejder Kurushimas — vist iøvrigt ganske uberettigede — Kritik af Museets Indretning:

„A propos H. C. Andersen — *Ernst Bojesen* var den, der gav Stødet til Oprettelsen af det lille Museum i Odense. Det var omkring Aarhundredskiftet, da overhovedet alle gode Ideer havde deres Ud-

spring fra Gyldendal-Direktørens festligfrode Fantasi. Forlaget forberedte Verdens-Udgaven af H. C. Andersen, og saa sprang Tanken om Museet frem i samme Køb. „Det var“ — fortsætter den gamle Direktør — „min Plan at købe det lille Hus, i hvilket H. C. Andersen fødtes, og forære det til Odense By, Det blev alligevel ikke til noget — jeg blev bange for at se Tanken opfattet som smagløs Reklame. Men da Hundredaaret for Digterens Fødsel nærmede sig, kunde jeg ikke være mig længere. Jeg skrev om Sagen til Etatsraad Koch [en Forveksling med en tidligere Borgmester i Odense], Borgmesteren derovre i Etatsraadernes By. Han var straks med og Byraadet ligeledes. De vilde bare helst have købt det *andet* H. C. Andersen-Hus — det som Skoflikker Andersen senere boede i og som Digteren ogsaa altid trissede ned til, naar han besøgte Odense. Men jeg holdt paa Fødestedet, og jeg fik altsaa min Villie. Jeg var selv med nede og købe Knaldhytten og de raabte Hurra for os, da vi kom tilbage med Sagen i Orden“ [dette sidste maa dog nok skyldes en Erindringsforskydning! se ovfr.].

Saa tog *Hans Brix* fat paa Museets Indretning. Men det var gamle *Ernst Bojesen*, Æren som Museumstankens Fader tilkommer.“

Jeg skal afholde mig fra nærmere Kommentarer til de anførte Citater, der formodentlig ogsaa selv taler tilstrækkelig tydeligt om, *hvem* og *hvilke* Hensyn der virkede til, at man i Odense opgav Tanken om at sikre sig H. C. Andersens Barndomshjem, som han selv elskede og besøgte, naar Lejlighed gaves, og som uden større Vanskelighed kunde være bragt tilbage til sin oprindelige Skikkelse bl. a. ved at fjerne den tilbyggede Etage, for — af Hensyn til udenlandske Turister! — at erhverve Huset i Hans Jensens Stræde, som H. C. Andersen *aldrig* selv har vedkendt sig som det Sted, hvor han saa Dagens Lys, og *aldrig* har æret som saadant, samtidig med at man helt syntes at overse, hvilke Følelser der hos den gamle Digter selv kunde tænkes at ville have gjort sig gældende ved Valget af et Minde-Hus.

Derimod skal det indrømmes, at med Hensyn til, at man i Hans Jensens Stræde virkelig havde med Digterens Fødested at gøre, har d'Herrer baade før og efter 1905 været i god Tro. Fejlen er, at de

ikke — naar man vilde gaa saa vidt som til at købe Stedet til offentlig Brug — krævede nærmere undersøgt, *hvilken* Hjemmel der egentlig havdes for, at man her stod over for det rette; det kunde da, lige saa let som nu, være oplyst, paa hvor svage Fødder Traditionen i Grunden stod. Paa dette Punkt har man hidtil i Odense kun stillet meget beskedne Fordringer; men at støtte sig — som Museumsinspektør *Chr. M. K. Petersen* endnu i en Artikel i „B. T.“ for den 30. f. M. gør det — til det kendte Litografi af Huset i Hans Jensens Stræde og den Paaskrift, Billedet bærer, som *Bevis* for, at man her har med det rette Hus at gøre, uden at undersøge Billedets Proveniens, ja uden saa meget som at vide, fra hvilket Aar det skriver sig, er saa naivt, at man virkelig maa forbavses.

Det er paa den Maade man, i Selskab med Turisterne, ender med at staa ved — *Hamlets Grav*.

H. C. ANDERSENS GUDFAR

1936

La recherche de la paternité est interdite, hed det tidligere i fransk Ret — en saadan Bestemmelse var ukendt i Norden og vil stride mod hele vor Retsopfattelse. Men nægtes kan det ikke, at man jo bevæger sig paa en noget gyngende Grund, saa snart man forlader den grove Gennemsnitsregel: pater est quem nuptiae demonstrant og giver sig til at efterforske, hvem der nu i Virkeligheden er et i Ægteskab født Barns Fader. I vor, i Blodprøvernes Tid, gaar det endda med de nulevende Personer — Kredsen af Muligheder kan i hvert Fald indsnævres, og nogle helt udelukkes, naar det er fastslaaet, at Barnets Blod hører til een, den mulige Faders til en anden Type; i saa Fald lader Forskeren sig heller ikke spise af med, hvad en Kirkebog eller et andet offentligt Register siger om *den* Ting. Langt vanskeligere stiller Sagen sig, naar Forskningen har med længst afdøde Personer at gøre, hvor Blodprøven eo ipso er udelukket. Og vil man arbejde med den nyere Arvelighedsforsknings Metoder, kan det slet ikke nytte at blive staaende ved, hvad „man“ tror og formoder, og navnlig ikke ved, hvad de direkte interesserede Parter muligt har ønsket at bilde en Eftertid ind. Paa langt sikrere Grund befinder man sig ved ærligt at tilstaa, at mens vi som Regel nogenlunde sikkert kan fastslaa, hvem der er Barnets Mor, saa *ved* man egentlig aldrig, hvem der er dets Far. Her bliver da et virkeligt Arbejdsfelt for den personhistoriske Forskning og for al den Skarp-sindighed, dens Udøvere kan præstere, og indtil et om ikke bombesikkert saa dog antageligt Resultat kan naas, maa man nøjes med de Arbejdshypoteser, der nu engang frembyder sig i det enkelte Tilfælde.

Lægges disse simple Regler til Grund for det visselig ikke uinteressante konkrete Spørgsmaal: hvem er den danske Eventyrdigter *Hans Christian Andersens* Forældre, saa er der ingen, som vil drage i Tvivl, at han er et Barn af den Anne Marie Andersdatter († 1833), som den 2. Februar 1805 i Odense ægtede Skomagersvenden Hans Hansen eller Andersen for to Maanedersdagen derefter at bringe en Søn til Verden, som derefter med en Kirkebogudskrift i Haanden med al juridisk Ret kunde optræde som Skomagerens legitime Søn og Arving og fuld af Pietet mod sin Moder altid har gjort det. Men vil man ud fra dette borgerlige Retsforhold mellem de to, for hvilket Kirkebogen giver Udtryk, give sig til at bestemme Sønnens aandelige og legemlige Arv, ja, saa er man i Virkeligheden ude i det aldeles ubeviste og ubeviselige. Ved stædigt at holde sig til de borgerlige og juridiske Arveregler er det netop, man ender med det kummerlige og lidet opmuntrende Resultat, at en af Verdens ejendommeligste Digtere har arvet sin enestaaende Genialitet fra en bevislig sindssyg Farfar og en Far, hvis Aandsegenskaber ikke bragte ham ud over et meget ringe Trin — lidt Læsefærdighed, lidt Fritænkeri, en stakkels utilfreds, uklar, drømmende og tungsindig lille Mand, der ikke følte sig lykkeligere i et Ægteskab med en godt 10 Aar ældre frodig Kvinde med udpræget erotiske Anlæg, (seks Aar før sit hastige Ægteskab havde hun uden for Ægteskab født en Datter, til hvem en lokal Kvindebetvinger i ret stor Stil, en Pottemager og Grenadér var Far), end at han i 1814 lod sig hverve til Soldat og forlod sit Hjem for efter en lidet berømmelig Krigstjeneste at vende tilbage dertil, svageligere og endnu mere melankolsk end han drog derfra, og kort Tid efter døde i 1816, 33 Aar gammel. Hans nu henved 45 Aar gamle, men livskraftige Enke ægtede i 1818 atter en langt yngre Karl, som heller ikke blev gammel i Ægteskabet, men døde i 1822, 35 Aar gammel.

Men er det nu saa, at den unge Skomagersvend ikke skulde være Fader til det Barn, hans ældre og erfarne Viv fødte i 1805, er der da nogen i hendes Kreds, hvem man med Føje tør tillægge denne Værdighed?

Ja, naturligvis kan man herom kun opstille en Formodning, men

ejendommelige Forhold bevirker rigtignok, at denne Formodning bestyrkes paa en saadan Maade, at dens Berettigelse givetvis ikke straks kan afvises. Den Person, man inden for Kredsen af Anne Marie Andersdatters Bekendte i 1805 uvilkaarligt hæfter sin Opmærksomhed ved, er den mærkeligste af hendes Søns Faddere: Portneren ved Graabrødre Hospital i Odense *Nicolas Gomard*, en helt fremmed Fugl i den lille Odense-Andegaard, hvem Digteren Hans Christian Andersen selv i 1. Kapitel af sin berømte Selvbiografi *Mit Livs Eventyr* kalder „en fattig fransk Emigrant“, men ellers kun lige nævner i sin Dagbog for 1842, da han i Nyborg træffer Portneren Gomards eneste, nedenfor nævnte Søn og i et utrykt Brev af 9. August 1842 til denne omtaler Fadderskabet, og at han erindrer Sønnen som Dreng i Odense; H. C. Andersen har altsaa kendt ham i sin Barndom, ja, er vist kommet i Portner Gomards Hus og har leget med hans smaa Børn.

Emigrant var Gudfaderen nu ikke, hvis man herved forstaar en under den franske Revolution af sit Fædreland uddreven Person, thi *Nicolas Gomard*, der den 1. Juni 1746 blev født i Landsbyen Sogny en l'Angle (i Departementet Marne, Arrondissementet Vitry-le-François, Canton Heiltz-le-Maurupt) i legitimt Ægteskab mellem *Claude Gomard* og *Elisabeth Royer*, blev ikke forjaget ved Revolutionen, men forlod — mere eller mindre frivilligt — sit Hjem og lod sig den 20. Juli 1767 hverve som dansk Soldat for et Tidsrum af 8 Aar. Her stod han som Musketér ved 7. Kompagni af det jydsk Infanteriregiment til 1. Juli 1774 og gjorde Tjeneste baade i Holsten og Jylland, men allerede inden den Tid havde han slaet Rod i Odense, hvorfra han ikke senere veg men blev og døde den 23. Marts 1821, næsten 75 Aar gammel. I denne Tid ernærede han sig først som Sproglærer, Haarskærer og Frisør, Overskærer dels ved det fynske Tugthus, hvor der dreves Tøjfabrikation, dels paa egen Haand og blev sluttelig i 1790 ansat som Portner ved Graabrødre Hospitalet, i hvilken Stilling han døde. Om hans Ydre ved man, at han var stor og stærk, tillige kraftig og høj — 3 Alen 3 Tommer, Hamburger Maal — maaske en Slægtsejendommelighed; hans Broder, Francois, omtales i 1775 af Sognepræsten Dupont i Sogny en l'Angle i et be-

varet Brev som „grand et mince“. Nicolas Gomard opnaaede aldrig at blive rig, undtagen paa Børn; i sit første Ægteskab med *Anna Engel Jacobi*, død 1810 i Odense, næsten 70 Aar gl., mulig af tysk Herkomst, hvem han 1769 ægtede i Øster Egesborg, hvor hun tjente paa Skuderupgaard, (det senere Lilliendal), havde han mindst otte, hvoraf det yngste, født 1782, blev dødfødt, medens fire — deraf to Sønner med Navnet *Hans Christian* — døde som spæde, og kun to Døtre blev voksne og gifte samt efterlod sig vistnok endnu levende Afkom. I 1811 indgik Gomard nyt Ægteskab med Pigen *Anna Sophie Nielsdatter Buch* († 1864, 82 Aar gammel), der siden 1801 havde tjent i hans og hans første Hustrus Hus, og med hvem han i Aarene 1812—17 fik tre Børn, to Døtre og en Søn, født 1815, død 1900, som var gift to Gange og efterlod sig en endnu blomstrende Efterslægt*). I 1808 blev Portner Gomard udlagt som Fader til et Drengbarn, Nicolai Gomard, der endnu levede som Bagersvend i 1840, og hvis Moder var en aandsvag Pige, der havde tjent Nicolas Gomard og hans første Hustru i seks Aar før 1800.

At denne kraftige og børnerige Franskmand i Aarene fra 1782 til 1808 ikke skulde have sat Børn i Verden, var paa Forhaand lidet rimeligt, og naar dette skete i 1808 med et tidligere Tyende, kunde det vel ogsaa være sket f. Eks. i 1804—05. For den, der som jeg i lang Tid havde samlet Oplysninger om Nicolas Gomard, kom det derfor ikke overraskende, da hans endnu levende Sønneatter for et Par Aar siden meddelte mig, hvad senere ogsaa blev bekræftet for mig af et andet, yngre Medlem af Slægten Gomard, at hendes Far-moder, Nicolas Gomards anden Hustru, havde betroet sin ældste i 1812 fødte Datter *Marie*, der i 1836 ægtede den senere Førstelærer ved Borgerskolen i Faaborg, Dannebrogsmænd *Peter Heinrich Leon-*

*) Denne Søn, *Johan Nicolaj Gomard*, blev uddannet i Odense som Bogbinder, forsøgte sig forgæves som Elev ved Det kongelige Teater i København og nedsatte sig 1838 som Bogbinder og Boghandler i Nyborg, af hvis Borgerrepræsentation han en Aarrække var Medlem; fra 1852—61 var han Medlem af den danske Rigsdag og blev i 1861 (til 1891) Assistent ved Fængselsvæsenet. Han var en dygtig og begavet Mand og udgav 1857 en Samling Digte, der vidner om ikke ringe versificatoriske Evner.

hardt († 1886), at hendes afdøde Mand og ingen anden var Fader til det i 1805 fødte Drengbarn Hans Christian Andersen, der siden blev den berømte Eventyrdigter.

Som den, der paa Avlingstiden tjente hos Barnefaderen og hans første Hustru og senere blev hans Hustru og hans tre Børns Moder, har Anna Sophie Buch utvivlsomt haft et Førsterangs-Kendskab til Nicolas Gomards intimeste Forhold, saaledes at Rigtigheden af et fra hende stammende Udsagn vanskeligt vil kunne frakendes Troværdighed. Noget *Bevis* udgør det selvfølgelig ikke, men komme uden om dets Betydning kan man heller ikke. Som en Arbejdshypotese maa det derfor tages i Betragtning, naar man, navnlig ud fra Arvelighedslovene, vil beskæftige sig med H. C. Andersens Ejendommelighed som Menneske og Digter. Hypotesen om denne ejendommeligt begavede Persons Udspring fra en Krydsning i 1804 mellem en frodig fynsk Almuekvinde og en livskraftig Franskmand, der endnu ti Aar efter kan avle ikke blot levedygtige Børn, men en Søn, hvis Evner og Skæbne gør ham til en særdeles passende Halvbroder til den berømte Digter, synes i hvert Fald mig at være en lykkeligere Forklaring paa Hans Christian Andersens Oprindelse end Nedstamning fra en sindssyg fynsk Skomagersvend og dennes ubetydelige Søn.

Det ligger nær at tænke sig, at det er Indtryk, Digteren fra sine Drengaar og de Voksnes Samtaler har bevaret om den fremmedfødte Fadder, som har bundfældet sig i den Skildring, han i Romanen Kun en Spillemands første Kapitler, der saa direkte er bygget over alle Slags Barneminder, har givet af en mystisk „Gudfar“. Det er en af Andersens Ejendommeligheder, at han stedse i sine Romaner skriver sig fri for tunge Tryk paa hans Sind — især fra andre Menneskers Knugen af hans Personlighed. Som han i Romanen Improvisatoren skildrede sit ofte knugende Klientforhold til det Collinske Hjem og i O. T. det Pres, som hans forsvundne Halvsøster øvede paa ham, har han i Kun en Spillemand rystet Gudfaderen og hvad hans var af sig — hvor stærkt Trykket har været, kan bedst sluttes af, hvor dæmonisk og tildels uforstaaelig Figuren er blevet.

Navnet Gomard vil hos Folk med god Hukommelse vække Erin- dringen om, at det den 19. August 1743 af den ugifte Anne Bécu, kaldet Quantigny, i Vaucouleurs fødte Pigebarn, *Jeanne Bécu*, der senere som Comtesse *du Barry* blev Ludvig XV's Elskerinde og guillotineredes i Paris den 8. December 1793, ifølge en Overleve- ring, hvis Rigtighed ikke lader sig kontrollere, skal have været Datter af en Munk af Picpus-Ordenen, Pater *Ange*, hvis borgerlige Navn var *Jean Jacques Gomard*. Lige saa lidt har det hidtil kunnet godt- gøres, at denne *Jean Jacques Gomard*, som i visse højst plumrede Kil- der anført, skulde være en Broder til den Odense Portner Nicolas Gomards Fader. Et lille Fingerpeg i Retning af, at Jeanne Bécu, senere Comtesse du Barry, der i øvrigt adskillige Gange i sin Ung- dom skiftede Navn (Lange (l'Ange), Beauvarnier, Vaubernier) har ønsket at fastholde en Tradition, som pegede i Retning af en af de franske Adelsslægter *Gomar* eller *Gomer*, fremgaar af, at hun — som det bl. a. vil ses af det Super-Exlibris, hun lod anbringe paa sine Bogbind — i sit Vaaben har optaget Detailler dels hentet fra den castillanske Slægt Gomar („une main dextre, appaumée de caru, posée en pal, les doigts en haut, d'or sur un fascé-onde d'azur et d'argent“), dels fra det Vaaben, der benyttedes af Slægten Gomer fra Maine („un geai au nat. sur un fond d'azur“) og herover har ladet anbringe Bogstavet „G“. Hvad Værdi der kan tillægges dette, maa afgøres af franske Heraldikere og Personhistorikere.

Muligt vil — hvis de endnu eksisterer — les registres d'Etat civil for Portner Gomards Fødested, som dog ikke gaar længere tilbage end til 1747, kunne give interessante Oplysninger, f. Eks. om Nicolas Gomards Forældre, deres borgerlige Stilling, deres Død, om Broderen François Gomard og hans Efterkommere og meget mere, der altsam- men kan være af Betydning for den, som vil følge Slægten Gomards senere Skæbne.

H. C. ANDERSENS MØDRENE SLÆGT

1934

I.

Moderen.

Naar *Hans Brix* til Brug for sine Undersøgelser for Doktordisputatsen i sin Tid eftersøgte *Anne Marie Andersdatter* i Folketællingslisterne for Odense den 1. Februar 1801 — og kun fandt een eneste af Indbyggerne, der kunde være Tale om, og hende var det afgjort ikke! — tog hans Eftersøgning for snævert Sigte. Var hun overhovedet i Odense paa dette Tidspunkt, maatte hun sikkert søges i en tjenende Stilling og sandsynligvis endnu som Amme, eller hvor der var spæde Børn i Huset, efter sin Nedkomst knap 1½ Aar før, den 22. September 1799, med Datteren *Karen Marie*. Og af den Slags Pladser, besat med en *Anne Marie*, er der i hvert Fald to — desværre uden Angivelse af Efternavnet — som kan komme i Betragtning. Den ene er hos den 36-aarige Skuespiller *Hans Rongsted* og hans Hustru *Johanne* født *Leth*, 25 Aar gammel, der i Februar 1801 bor paa *Nørregade*, *Brandtaksations* Nr. 431, og har en 28-aarig Tjenestepige *Anne Marie*. Hos dette Ægtepar, som i November 1799 var flyttet fra *Sortebrødretorv*, nær *Hans Jensens Strædes* østre Ende, var der den 14. December d. A. født en lille Pige, som 5 Dage senere blev døbt med Navnene *Juliane Wilhelmine* i Overværelse af et fornemt Opbud af Faddere. Til at holde det rimeligvis svagelige Barn i Live kan der nok have været Brug for en kraftig Amme, som det ikke har været svært at fremskaffe fra det stærkt børnefrembringende *Hans Jensens Stræde*, men Barnet døde allerede den 2. Januar 1800,

og Ammen har da været overflødig, men kan naturligvis være blevet i Huset og have ventet paa dets næste Barn, som saa Lyset omkring December s. A. og den 11. s. M. blev døbt med Navnene Peter Ludvig Theodorus og med ikke mindre end femten fornemme Faddere om sig — men allerede døde og blev begravet den 1. August 1801. Men H. C. Andersens Moder kan ogsaa være identisk med den ugifte Anne Marie, der i Februar 1801 tjener hos den 40-aarige Eskadronfeltskær *Peter Christopher Boock*, der da bor paa Nørregade i Nr. 447 og som den 12. April 1799 havde ægtet Portneren ved Graabrødre Kloster Nicolas Gomards 27-aarige Datter Elisabeth; i dette Ægteskab fødtes den 9. Januar 1800 en Søn Peter Nicolai, og Aaret efter fik Parret atter en Søn, Adolph Ludvic, født den 15. Januar 1801.

Til hvilken af disse Tjenester man eventuelt vil kunne henføre H. C. Andersens Moder, er foreløbig ikke til at afgøre. Naar man uvilkaarlig fæster sig mest ved den Pige, der tjente hos Familien Boock, er det naturligvis, fordi der et Par Aar senere viste sig at bestaa en vis Forbindelse mellem Anne Marie Andersdatter og Husmoderens Fader, Portner Gomard, der i April 1805 stod Fadder til hendes senere saa berømte Søn.

Imidlertid fremkom der, kort efter at det foranstaaende var trykt, nogle helt nye Oplysninger om Anne Marie Andersdatters Liv og Tjenester i Odense før hendes første Ægteskab, hvorved man fik sikrere Grund under Fødderne. Hermed forholder det sig saaledes:

I sin fortrinlige Afhandling: Om Hans Christian Andersens Slægt, offentliggjort i 1903 i *Personalhistorisk Tidsskrift*, 4. Række, 5. Bind, og to Aar efter som selvstændigt Skrift (Odense, Hempelske Boghandels Forlag, 1905) skriver Landsarkivar *G. L. Wad* (S. 16 i Udg. 1905) om H. C. Andersens Moder, at

„det lykkedes ret snart, 7. Marts 1825, at faa hende anbragt i de saakaldte „Doctors Boder“, en oprindelig selvstændig Stiftelse, oprettet af Dr. juris Hieronymus Thenners Enke, men senere forenet med Graabrødre Hospital, hvis Lemmer nyde langt større Understøttelse. Naar det derfor almindeligt siges, at hun kom ind i Hospitalet, er dette ikke rigtigt. Hendes kjærlige Søn, hvem hun laa tungt

paa Hjerte, gjorde sig Flid for at skaffe hende forsørget dør; men hans Ansøgning for hende — hvilket Actstykke des værre nu ikke findes, hvor det skulde findes, maaske havnet hos en Autograph-samler — blev i Directionens Møde 9. Sept. 1830 henlagt indtil videre, og der blev den liggende. Hun maatte nøjes med „Doctors Boder“, og her døde 7. Oct. 1833 „Marie Jørgensen, Lem af Doctors Boder, Enke efter Skomager Andersen . . . Digteren H. C. Andersens Moder“.

Det af G. L. Wad med Rette savnede Aktstykke er ikke senere kommet til Veje; derimod fandt jeg en Dag det nedenfor meddelte — *Marie Sl. Jørgensens Enkes* Ansøgning af 9. Marts 1825 om at faa en ledigbleven Plads i „Doctors Boder“, og ved de Oplysninger, dette Dokument giver om Ansøgerindens tidligere Liv, er det maaske af større Værdi end den bortkomne Skrivelse fra hendes Søn, der næppe har vidst bedre — om i det hele taget saa god — Besked med Moderens Forhold som Ansøgningen fra 1825 giver. Naar denne tidligere har undgaaet Opmærksomheden, skønt man i Landsarkivet med Iver eftersøgte Dokumenter, som kunde give nye Meddelelser om H. C. Andersens Slægt, maa det vel være, fordi Underskriverens Navn ikke netop straks og umiddelbart synes at minde om, at der her var Tale om *Anne Marie Andersdatter*. Hun har nemlig her, hvad der jo i og for sig var fuldt korrekt, betegnet sig som Enke efter sin 2. Mand, *Niels Jørgensen Gundersen* (eller rettere: *Gundersøe*), hvem hun ægtede d. 8. Juli 1818 og mistede 4. Juni 1822, men iøvrigt vilde blot en Gennemlæsning af den 13 Linier lange Ansøgning straks have oplyst enhver om, med hvem man her havde at gøre.

Dokumentet hører hjemme i Odense Graabrødre Hospitals Arkiv i Pakken: „Resol. prot. om Lemmers Optagelse 1779—1827“ og ligger, efter en Nyordning af Hospitalets Arkiv, foretaget indenfor Tiden 1905—11, som næstsidste Aktstykke i et særligt Omslag: „Ansøgn. om Optagelse i Doctors Boder“; det er skrevet paa et dobbelt Folio-Ark blaaligt Papir af usædvanlig stort Format og derfor noget krøllet og medtaget i højre Rand. Andersens Moder kunde ikke selv skrive eller læse Skrift; hendes Ansøgning — ogsaa Underskriften — er derfor skrevet af en anden med en stor og smuk

Haandskrift; den fylder omtrent Arkets 1. Side, hvor der dog ogsaa er paaført en Attest af den daværende Stiftsprovst i Odense, senere Biskop over Aarhus Stift *Jens Paludan-Müller* (1771—1845; Digteren Fr. P.-M.s Fader); paa 2. Side findes Stiftamtmand *H. V. Cederfeldt de Simonsens* Resolution af 13. Marts 1825 om, at Ansøgningen imødekommes; 3. og 4. Side er helt blanke. Dokumentet har følgende Ordlyd:

Ymygst Pro Memoria!

Her i Byen haver jeg tjent fra min Ungdom; hos Madamme *Ibsen* var jeg 14t[en], hos *Birkerød* i 5 og hos Capitain *v. Selker* 3 Aar i Alt Tjent her i Byen 22 Aar, derefter har jeg været Gift 2de Gange; med min første Mand Avlede jeg en Søn, som af Kongelige Naade bliver Understyttet som Discippel, paa den Lærdeskole i *Slagelse*, den anden havde jeg ingen Børn ved, i Alt var jeg Gift i 23 Aar, mine Mænd efterlod mig Fattigdom og Armod.

Jeg har tungt ved at fortjene Føde og Klæder: men Huslejen kan jeg ikke tilvejebringe, uden at sælge af det lidet jeg haver.

Og da jeg haver hørt, at en af de Værelser, som Deres Høibaarenhed haver paa Doctors-Bode er bleven Ledig —

Desaarsag er min ymyge Bøn til Deres Høibaarenhed at faae dette Værelse. — Naadig Bønhørelse forventes. —

Odense den 9d Martz 1825.

ydmyst

Marie Sl. Jørgensens Enke

Til

S: T: Hr. Stiftsamtmand Cederfeldt de Simonsen Ridder.

Attest:

Den ansøgende Enke har ingen Børn hiemme hos sig. Hun er i fattige Omstændigheder; og klager over at hun ikke formaar at erhverve det Fornødne. Nøie Kundskab om hendes Forfatning har jeg ikke. —

Ods. d. 10e Martii 1825

J. Paludan Müller.

Foranførte Marie Jørgensen kan indlægges paa den Plads i Doctors Boder, som efter Hr. Hospitals-Forstander Holmers Skrivelse af

7de d: M.; er bleven ledig ved Kirsten Knudsdatters Afgang, og hvilken Plads af mig besættes, og ville Hr. Hospitals-Forstander Holmer herom underrette Marie Jørgensen. — Odense i Fyhn Stiftamtmandskab den 13de Marts 1825.

Cederfeld Simonsen.

Det første, man i Dokumentet lægger Mærke til, er at *Anne Marie Andersdatter*, som vi her vil vedblive at betegne H. C. Andersens Moder, opgiver tre Familier i Odense, hun har tjent hos, og derved selv giver et Blik ind i sin ellers dunkle Fortid. Med Navnene paa disse har det sikkert sin Rigtighed; derimod maa man straks stille sig mere kritisk overfor hendes Kronologi. Allerede i Angivelsen af de Aar, hvori hun har været gift, er der en Urigtighed; hun blev vitterlig først gift 2. Febr. 1805, og hendes første Ægteskab varede i 11 Aar, til 26. April 1816; det andet varede fra 8. Juli 1818 til 4. Juni 1822, d. v. s. i knap 4 Aar; hun var altsaa ialt gift i 15 Aar, men opgiver 23. Og selv om hun her regner sin Enkestand med, bliver det dog ialt fra 2. Februar 1805 til Ansøgningsdagen kun godt 20 Aar. Dette turde vise, at man heller ikke kan stole paa de 14 + 5 + 3 Aar, ialt 22, hvori hun angiver at have tjent i Odense. Nu er det saa heldigt, at man takket være Oplysningen om, at hun har tjent „hos Madame Ibsen“ kan finde hende i Folketællingen for 1. Juli 1787 med det fulde Navn: *Ane Maria Anders Datter*, og samtidig opgives her hendes Alder til 12 Aar. Hun skulde herefter være født o. 1775, men kun ved at regne med, at hun ikke var mere end 8 Aar, da hun tiltraadte sin første Tjeneste (som Barnepige?), kan Regnestykket komme til at passe, idet 22 Tjeneste-Aar, før hun i 1805 blev gift, maa føre til, at hun allerede i 1783 var kommet til at tjene hos Mad. Ibsen.

At Mad. Ibsen har taget hende til sig saa tidlig, er der i og for sig heller ikke noget i Vejen for — ligesom Aldersangivelsen i 1787 jo *kan* være forkert; herimod taler dog, at den ominøse maanedlige Ekstraskat, der fra 1762 til 1812 opkrævedes i Danmark, skulde svares af alle Personer, som var 12 Aar og derover og som ikke af særlige Grunde var fritagne, saa hvis hendes Herskab, der maatte betale Skatten for hende, vilde have angivet en urigtig Alder, var den vel snarere blevet *under* 12 Aar.

Eftersøger man hende paa Grundlag af de nye Oplysninger i Folketællingen for 1. Febr. 1801, viser det sig, at hos Købmand Anders Bircherod i Nørregade No. 420 tjener ganske rigtig en Pige, *Marie Andersdatter*, 28 Aar gammel, der kan være identisk med H. C. Andersens Moder, som i saa Fald skulde være født o. 1773 (og saaledes i 1787 have været ikke 12 men 14 Aar). I min Afhandling i *Ander-seniana* Vol. II, 1934, har jeg paavist to *Anne Mari'er*, der 1801 tjente i Odense, og det maa nu henstilles, om man vil lægge Vægt paa, at man her har begge Fornavnene men ikke noget Patronymikon, eller om man særlig skal hæfte sig ved, at dette findes hos den Pige, der tjener hos Købmand Bircherod, i hvis Tjeneste H. C. Andersens Moder vitterlig har været, men hvis Alder da er angivet noget for højt sammenlignet med den i 1787 opgivne, hvorved atter maa erindres, at med denne stemmer bedre den Alder, 26 Aar, som er anført for den Anne Marie, som i 1801 tjener hos Eskadronfeltskær P. C. Boock. De 5 Aar, hvori Anne Marie Andersdatter opgiver at have tjent hos Købmand Bircherod kan under alle Omstændigheder ikke være begyndt at løbe før 1794, i hvilket Aar Anders Jensen Bircherod blev gift og fik egen Husstand. I Tiden umiddelbart efter at Anne Marie Andersdatter den 22. Septbr. 1799 havde født sit første Barn, Datteren Karen Marie, har hun sandsynligvis tjent som Amme, men i denne Funktion kan hun ogsaa have været hos Købmand Bircherod, hvis Hustru Anne Marg. Møller den 8. Novbr. 1799 fødte en Søn, som levede paa Folketællingstiden 1801. Ogsaa hos det tredie af hendes Herskaber, hos daværende Løjtnant og Vejinspektør H. S. Selchier, der i 1801 boede paa Nørregade No. 429, var der et d. 11. Juni 1799 født Barn (Sønnen Hans Hermann, død 1863 som Sognepræst i Balslev); og d. 12. Oktbr. 1800 fødtes en Datter, der ogsaa levede i 1801, men Familiens to Tjenestepiger i dette Aar hed Woldborg Larsdatter, 27 Aar, og Leene Hansdatter, 30 Aar.

Fordi Anne Marie Andersdatter i Marts 1825 opgiver tre Familier, hun har tjent hos i Odense, kan hun jo meget vel have tjent hos andre i kortere Tid, og hendes Nedkomst i 1799 maa dog antagelig en lille Tid have afbrudt hendes Tjenesteforhold; at hun hverken omtaler denne i sit Andragende eller opgiver flere Tjenester end de tre, kan meget vel forklares.

Som det værdifuldeste Resultat af det her omhandlede Arkivfund maa noteres, at det har ført til Oplysningen om, at H. C. Andersens Moder er ikke saa lidt *yngre* end hidtil antaget. Ved hendes Død i 1833 angaves hun at være 66 Aar gammel, og hun skulde herefter være født o. 1767; da hun blev gift 2. Gang, i 1818, opgiver Kirkebogen for St. Knuds Sogn hendes Alder til 49 Aar, hvorefter hun skulde være født o. 1769. Nu maa man altsaa regne med, at hun har været betydeligt yngre, og dette aabner atter Muligheden for, at hun endnu kan findes anført som født i en af de bevarede fynske Kirkebøger, hvori hun hidtil forgæves har været eftersøgt i Aarene o. 1765—70, ligesom hun efter det oplyste kommer sin i 1778 fødte Halvsøster Christiane adskilligt nærmere i Alder.

Om Anne Marie Andersdatters Optagelse som Lem i Doctors Boder, der til 1798 havde haft tilhuse paa Horsetorvet, hvor nu Huus' Boliger ligger, men derefter havde faaet Plads i en af Graabrødre Hospitals Bygninger, kan følgende føjes til Fremstillingen hos Wad.

Doctors Boder havde ialt 16 Senge, hvoraf fire belagdes af Stiftamtmanden, fire af Sognepræsterne og Magistraten i Odense og otte af Biskoppen i Fyn. Stiftamtmandens Senge indehavdes 1. Januar 1825 af Bolette Dorthea Christophersdatter, Ide Møller, Kirsten Knudsdatter og Johanne Pedersdatter; den 7. Marts frasagde Kirsten Knudsdatter sig sin Plads og i denne var det altsaa, at Marie Sl. Jørgensens Enke blev indlagt og fik samme kummerlige Beløb, 1 Mk. 8 Sk. Sedler og Tegn, i ugentlige Kostpenge som hendes Forgængerske. Johanne Pedersdatter døde d. 15. Juli 1832, og i hendes Sted indtoges *Caroline Petri*, der da var omkring 50 Aar gammel og først døde d. 15. Jan. 1857. Af et Brev af 14. Jan. 1833 fra H. C. Andersen til Henriette Hanck (trykt i „Tilskueren“ 1930, S. 271-273), hvor han omtaler Mad. Petri, sammenholdt med det nedenfor anførte Sted i Mit Livs Eventyr, fremgaar det, at hun er identisk med den tyske Skuespillerinde, som han i sin Barndom havde set tiljuble af det odenseske Publikum, da hun spillede Hovedrollen i Das Donauweibchen, og som han gensaa som „en mager, lille, fiin Qvinde med

rynkede Kinder og i en fattig Silkekjole, der engang havde været sort", da han i 1832 besøgte sin Moder i Hospitalet. I *Mit Livs Eventyr* (Udg. 1855, S. 185), hvor han omtaler „den tyske Madam“, nævner han ikke hendes Navn; forsigtig gaar han ogsaa udenom, at Besøget i Odense Hospital gjaldt Moderen — af hans samtidige Breve til Edvard Collin skinner tydeligt igennem, at det ikke har været helt let for ham at være feteret Gæst paa de fynske Herregaarde og hos de fine Odense-Familier, samtidig med at hans Moder var Lem i en Stiftelse for fattige gamle Koner. At hun havde sit Ophold der, vidste dog alle, og i *Levnedsbogen* (S. 41), hvor Andersen er mere aabenhjertig — den var jo ogsaa kun bestemt for en meget snæver Kreds — fortæller han, at da General-Gouvernøren i Fyn, Prins *Christian Frederik* (den senere Kong Christian VIII) i 1832 besaa Hospitalet, havde Prinsen „forlangt at see min gamle Moder og sagt til hende: „De har megen Ære af Deres Søn!“, hvilket naturligvis frydede hende ind i Sjælen, især da hendes Omgivning hørte derpaa“. Naar den daværende Gouvernements-Sekretær, *Etatsraad C. H. v. Holten* har kunnet fortælle (*Historien* refereres af *Hans Brix* i H. C. Andersen og hans *Eventyr*, Kbhvn. 1907, S. 50), at da han engang kom ind i Hospitalet til H. C. Andersens Moder, laa hun i Sengen og sagde: „Ach, Herr Etatsrat, 's ist mir ganz schwindel“, hvad der unægtelig maa have forekommet mærkeligt i denne jævne fynske Almuekvindes Mund, turde Forklaringen være den, at det ikke er Digter-Moderen men hendes Naboerske i Stuen, den tyske Mad. Petri, der har sagt saaledes, og at *Etatsraad Holten* har opfattet Udbruddet som kommende fra Anne Marie Andersdatter.

De nye Oplysninger klarer, som det vil ses, ikke Spørgsmaalet om, for hvis Børn Anne Marie Andersdatter har været Amme efter sine egne Fødsler i 1779 og 1805. Maaske dukker der en Dag et andet gammelt Dokument eller et tilfældigt Notat op, der løser Tvivlen og klarlægger, hvor hun har opholdt sig, før hun i Januar 1806 er vel fortøjet som gift Kone i Holsedore. Og fremdeles savner man Dokumentation for, naar og hvor hun er født, og hvem der er Far til hende. Dette maa være en heldigere Haand overladt, men uløselig

er Opgaven vistnok ikke — blot man har Taalmodighed og Tid nok dertil og ikke lader sig lokke paa Vildspor.

Af Hensyn til dem, der maaske vil tage fat paany paa det brydsomme Arbejde at forske efter yderligere Oplysninger om Verdensberømtedens Moder, skal peges paa nogle Forhold, som da kan have Betydning.

For det første maa man huske paa, at hun var et udenfor Ægte-skab født Barn — født af en Moder, som senere fik to saadanne til, før hun blev gift. Naar hverken G. L. Wad eller Hans Brix førte deres fortræffelige Undersøgelser helt tilbunds paa dette Felt, skyldes det vistnok bl. a. den Omstændighed, at de opererede med Forestillingen om, at Digterens Moder, skønt vel af yderst fattige Kaar, dog var runden af og hørte hjemme i legitime Forhold. Dette er, som de følgende Oplysninger om hans Mormor vil vise med al Tydelighed, saa langt fra Tilfældet, at H. C. Andersens bitre Betegnelse af sig selv som *Sumpplanten* kun er alt for rammende — hvad der jo iøvrigt ikke kan forringe Blomstens Skønhed i vore Øjne eller kaste nogen Skygge over dens Renheds Mirakel. Dernæst skal man vistnok vogte sig for — hvad Hans Brix i sin Doktordisputats har forsøgt — at ville lokalisere Anne Maries Oplevelser til Egne Øst for Odense — mod Ørbæklunde og Broholm. Selv siger Digteren, at hans Moder som ung har tjent paa en større Gaard „i Nærheden af hendes Fødeby *Bogense*“, og at det er derhen hun med sin Dreng har begivet sig til Fods fra Odense et Aar ved Humlehøstens Tid — „til en Herregaard, hvor Fruen, hvis Forældre min Moder havde tjent, havde sagt, at vi dog engang skulde komme der i Besøg“ — blot er Forholdet nok det, at „Fruens“ Forældre snarest er et af de Herskaber i *Odense*, hvem Moderen har tjent. Og naar i Kun en Spillemand, hvor Marie, Christians Moder, har saa meget tilfælles med H. C. Andersens Moder, Talen er om Gaardmandens Søn i Ørbæk, der friede til Marie, som dog senere tog Skomageren, bør man ikke lade det helt ude af Betragtning, at Ørbæk ogsaa er en Lokalitet i Nærheden af Bogense, i Ore Sogn, der som Bogenses Omegn i det hele taget har sine Herregaarde. Herved maa ogsaa erindres, at „Fruen paa Gaarden“, hvad det nu er for en Gaard, jo ikke netop behøver at være en

Ejers Hustru, men for den fantasifulde Dreng (der tror paa, at Bogense er Moderens Fødeby) kan have staaet som saadan, selv om hun blot var gift med en Forpagter, en „Hollænder“ eller en Gartner, — og at Herregaarden nok kun har været en Station paa Vejen, idet Rejsen snarere, hvad Digteren omhyggeligt fortier, er gaaet til selve Byen Bogense for at gøre Drengens dér boende Mormoder et Besøg, og naturligvis kan Anne Marie da meget godt paa Vejen til Bogense have gæstet Folk paa et Sted, hvor hun før har tjent. At klarlægge dette Forhold vil for en deri interesseret allerede være en fornøjelig Opgave.

Endelig er der i Mit Livs Eventyr et Fingerpeg i Retning af Anne Maries Slægt, som mulig kan føre til et Resultat — det er dér, hvor Digteren omtaler Lauges Skilteflytning og fortæller om Narren — Harleqvin kalder han ham — „en gammel Karl, *Hans Strub*, der ved sin lystige Snak og sit Ansigt, der var malet sort paa Næsen nær, som havde sin naturlige røde Farve, gjorde stor Lykke. Min Moder var saa fornøjet over ham, at hun gjerne vilde faae ud, at han var af vor Familie, rigtignok meget langt ude, men det erindrer jeg endnu tydeligt [1854], at jeg med den stærkeste Følelse af Aristokratie protesterede imod at være i Familie med Narren“; i den i 1832 nedskrevne Autobiografi nævner han ogsaa Narrens Navn og kalder ham ogsaa her Hans Strue, men fortæller ellers ikke om Slægtskabet. Jeg har heller ikke kunnet følge dette til noget Resultat, men kan dog oplyse følgende om Personen selv. Hans rette Navn var Hans Andersen Drud; han døde i Odense den 28. August 1818 og var da 60 Aar gammel — altsaa født o. 1758; han betegnes ved sin Død som Daglejer, boede „ved Graabrødre Muur“ og begravedes i fri Jord; han efterlod sig Enke og 6 Børn, men kun et meget fattigt Bo. Trods den lavere Aldersangivelse er han sikkert identisk med den Hans Andersen Drud, født i Fyen 1760, 65½ Tomme høj, der den 26. August 1782 blev enrouleret som Dragon ved det fynske Dragonregiment, og hvis Kapitulation paa 8 Aar udløb 1794, hvorefter han blev demitteret. Den 8. Juli 1795 blev han trolovet og den 29. s. M. viet i Odense St. Hans Sogn til den ærlige og gudelskende Pige Karen Hansdatter, en Datter af Smed Hans Jensen; i 1806

boede Familien i Brandtaksations Nr. 642, Doctors Boder — den senere Christian Huus Stiftelse — og altsaa lige i Nærheden af H. C. Andersens Barndomshjem. Personer med Tillægsnavnet Drud forekommer hyppigt i Odense og Omegn, i Assens, Tommerup og Svindinge; der findes Ejendomme med Betegnelsen Drudgaard i Kærum, Skydebjerg, Tommerup og Vissenbjerg; Feltet for Undersøgelser om Hans Andersen Drud, hans Herkomst og mulige Slægtskab med Hans Christian Andersen er saaledes ret vidt og kan mulig føre til et Resultat af Værdi. Om det saa sluttelig fører i Retning af Anne Marie Andersdatter eller hendes Ægtefælles Slægt, maa foreløbig staa hen.

II.

Mormoderen.

Faa berømte Mænd har mere ømt og pietetsfuldt skrevet om deres Moder end H. C. Andersen, og det med velberaad Hu, thi han kunde jo ikke være uvidende om, at hvilken Maalestok andre Mennesker end anlagde, saa kom hun i Verdens Øjne til at rangere grumme lavt; med hendes Sædelighed stod det i hendes unge Dage ikke syndelig godt til, og som gammel var hun forfalden til Drik. Desto smukkere er Sønnens rørende Kærlighed til hende, og hvor han i sin Digtning har benyttet Motiver fra hendes Liv — som i Historien: Hun duede ikke — har han bestræbt sig for netop at undskylde og forklare det, som Verden fandt angribeligt.

Til Gengæld har han ganske undladt i sine autobiografiske Arbejder, hvor han dog vier sin fædrene Slægt og ikke mindst sin Farmoder en ret indgaaende Omtale, at tale om Moderens Herkomst. „Det har vist sig, skriver Professor *Hans Brix* i sin Doktorafhandling i Kapitlet om H. C. Andersens Moder, „at overalt hvor det gjaldt Moderens Historie var Sønnen meget forbeholden“, og denne Forf. har derfor ment, at paa det eneste Sted i hele Digterens litterære Produktion, hvor H. C. Andersen giver et Fingerpeg, som kunde bidrage til at finde Oplysning om Moderens Herkomst, foreligger

der et Forsøg paa at dreje Efterforskeren i stik modsat Retning. Talen er her om det Sted i Mit Livs Eventyr, hvor H. C. Andersen fortæller, at „i Høsten en Gang tog min Moder mig med fra Odense til en Herregaard i Nærheden af hendes Fødeby Bogense“. Nu har baade Professor Brix og andre i sin Tid flittigt eftersøgt Bogense Bys Kirkebøger for at finde Moderens Fødsel, men forgæves; ogsaa andre Steder paa Fyn, i Bogensø paa Hindsholm og i Landsbyen Bovense mellem Nyborg og Kerteminde, har en Forskning efter Anne Marie Andersdatters Fødsel vist sig resultatløs.

Og saa er Forholdet alligevel det, at Digteren udfra sin Viden har været i god Tro og skrevet rigtigt; *lige fra hans Fødsel og til hans 20. Aar boede hans Mormoder i Købstaden Bogense* — og hvor skulde han som Dreng tænke sig andet (naar der ikke blev givet ham bedre Besked), end at hvor Mormoderen levede og hendes Mand laa begravet, var ogsaa Moderen født? Saaledes faar alt saa ofte en naturlig Forklaring, og selv om Forholdet nu i høj Grad viser sig at være Sandhed med Modifikation, kan det ikke siges om den forsigtige Digter, at han paa dette Punkt har udtalt sig forbeholdent eller vildledende. Vi skal nu se, hvorledes det i Virkeligheden forholder sig med denne Mormoder.

Hvor *Anna Sørensdaughter* — Mormoderen — stammer fra, kan [1934] ikke bestemt siges. Ved Folketællingen 1. Juli 1787 opgives hun at være 32 Aar gammel (altsaa født o. 1755) og i Februar 1801 53 Aar (født o. 1748); overfor Fattigvæsenet i Bogense erklærer hun i 1806 at være „henved 70 Aar gammel“ (født o. 1734), og ved sin Død i 1825 opføres hun i Kirkebogen som 88 Aar gammel (født 1737)! De to sidste Angivelser er vitterlig forkerte — i 1806 gjaldt det navnlig for hende om at gøre sig gammel og ærværdig, saa hun ikke kunde ventes ret længe at skulle falde Fattigvæsenet til Byrde; de to Opgivelser til Folketællingen er vistnok rigtigere, skønt hun sikkert her saa sin Fordel ved at gøre sig yngre. Tager man Gennemsnittet af de ovennævnte Aldersopgivelser, har hun antagelig første Gang set Dagens Lys o. 1745. En Mulighed for at identificere hende som Datter af en vis Søren Sørensen i Lille Ubberud vil blive berørt nedenfor — under Omtalen af hendes Datter Christiane. Men

en Efterforskning efter en Anne Sørensdatter paa hin Tid er en saare vanskelig Sag; kun energisk Søgen, Kombinationsevne, megen Kritik — og saa maaske et heldigt Tilfælde vil en Gang kunne skaffe Klarhed over, hvem der var H. C. Andersens mødrene Oldeforældre.

Hovedkilden til vort Kendskab til hans Mormoder er den Forklaring om sig selv og sin Historie, som hun gav, da hun i 1806 kom under offentlig Forsorg i Bogense, og i den gaar hun naturligvis med megen Forsigtighed og dristig Omgaaelse af Sandheden udenom de mørkere Punkter i sine *antecedentia*. Saaledes ogsaa med hendes ægteskabelige *fata*: sin sidst afdøde Mand havde hun haft i 13 Aar, og med ham havde hun ingen Børn, „men tilforn havde hun været gift med en Mand ved Navn Jens Persen, som havde været Skrædder og boede i Odense, og med ham havde hun avlet 4 Børn, hvoraf de tvende i deres spæde Alder ere døde, mens den ene, *Anne Marie*, lever og er gift med en Skomagersvend og boer i Odense ved Navn *Hans Andersen*, den anden hedder *Christiane* og opholder sig i Kjøbenhavn; om hun er gift, er hende ubeviist“.

Blandt disse Personer vil man let genkende H. C. Andersens Forældre; at Anne Sørensdatter har været gift og er blevet Enke to Gange, er ogsaa rigtigt, men bortset herfra er der saa megen Fantasi i Historien, at den vilde have kunnet gøre hendes fantasifulde Dattersøn Ære. Af de to Døtre er Anne Marie, som, efter hvad der senere har kunnet oplyses, er født o. 1775, den ældste, medens Christiane, om hvem nærmere nedenfor, er født 1778 i Ubberud; Faderen var en tysk Sadelmagersvend; begge Pigebørnene er avlede udenfor Ægteskab. Det tredje Barn, som Anne Sørensdatter fødte — og fremdeles udenfor Ægteskab — var paa ny en Datter, Marie Kirstine, som den 21. August 1781 blev døbt i Odense Vor Frue Kirke, og hvis Fader var en Rytter Reiler Steensen, der tillige var Hattemagersvend hos Heinrich Dorch i Odense; antagelig er Barnet død som spæd. Men for Moderen var denne Fødsel en farlig Sag; tre Børn udenfor Ægteskab blev ret haardt anset i hine Tider; og medens Faderen til det sidste Barn slap med at afgøre Sagen indenfor sit Regiment, blev Anne Sørensdatter, efter i et Aars Tid at have klaret sig fri, saa længe hun ammede Barnet, i Foraaret 1783 hensat i Odense Raadhus til

Afsoning af 8 Dages Fængsel paa Vand og Brød for tredje Gang begaaet Lejermaal.

Da hun slap ud fra denne Straf, traf hun sin første Mand, Skrædder *Jens Pedersen* — han var lige sluppet løs fra Odense Tugthus, hvor han den 9. Novbr. 1782 blev indsat for at afsone den Bøde og de Omkostninger, han var ifaldet for at have rejst Sag mod Grevinde Ahlefeldts Skytte paa Bjørnemose og ubevisligt beskyldt ham for at have skudt Skrædderen et Hul i Hovedet. I Svendborg havde Jens Pedersen siden 1766 været gift og bosat — bl. a. i den fra Kun en Spillemand berømte Hulgade; nu var han Enkemand; sine Børn af første Ægteskab synes han ikke at have været generet af; vist er det, at den 22. November 1783 holdt han i Odense Vor Frue Kirke Bryllup med Anne Sørensdatter, efter at de den 11. Oktbr. s. A. var blevne trolovede, og den 3. Maj 1785 døbttes deres fælles Barn med de fornemt klingende Navne: Samuel Gothlieb Ernst Conradt. Med saadanne Navne vilde det ikke have været nemt at leve i „Schiwes Gaard“ i Odense, hvor mest Fattigfolk holdt til, men Barnet døde ogsaa straks og blev begravet den 11. Maj s. A. Ved Folketællingen 1787 boede Familien i Adelgade Nr. 40 og havde foruden en Logerende, en ugift Kvinde med et uægte Barn, Mandens Søn af første Ægteskab og Konens uægte Datter Christiane boende hos sig. Kort efter døde Skrædder Jens Pedersen og begravedes 13. Maj 1790 i Fattigjord paa St. Knuds Kirkegaard — og fire Aar efter, den 11. April 1794, giftede „den ærlige og gudsfrygtige Enke“ Anne Sørensdatter sig paany, denne Gang med en 30-aarig Handskemagersvend *Jørgen Rasmussen*, Søn af aftakket Dragon Rasmus Iversen og derfor oftere betegnet ved Faderens Efternavn, der i Virkeligheden var Sievert, Sievert eller Sievertsen.

Jørgen Rasmussen blev ikke ved sit Haandværk; han lod sig, som sin Fader, hverve ved de fynske Dragoner allerede Aaret efter sit Ægteskab og fuskede derhos sammen med denne i Murerprofessionen; i Forening fik de i 1795 3 andre Haandlangere hos Murermestrene i Odense til sammen med sig at erklære Strike og forlange højere Løn — 20 Skilling om Dagen i Stedet for 18½ om Sommeren og 16 om Vinteren — hvad de kom særdeles galt fra. I Februar 1802

blev *Jørgen Rasmussen Sievert* derefter antaget som Natvægter i Odense, men allerede inden Jul s. A. fik han sin Afsked som Følge af nogle Gadeoptøjer, hvor han ikke havde udvist god Konduite, men havde faaet en Lygte slaaet itu og ladet sin Morgenstjerne gøre til Bytte af nogle Deltagere i en Maskerade, som overfaldt ham. Man faar af Forhørene det Indtryk, at der blev gjort ham Uret, og derpaa tyder det ogsaa, at han i 1804 opnaaede Ansættelse som Vægter i Bogense. Anne Sørensdatte, der i 1801 havde sit Barnebarn, H. C. Andersens uægtefødte Halvsøster Karen Marie i Pleje, og som fra Januar 1803 til Juli 1804 boede i den Lejevaaning i Bangs Boder paa Hjørnet af Hans Jensens Stræde, som en uhjemlet Tradition senere har udpeget som H. C. Andersens Fødested, forlod nu ogsaa Odense og drog til Bogense til sin Mand. Men allerede den 6. Juni 1806 døde Jørgen Rasmussen, og i Bogense ønskede man, at hans Enke vilde forlade Byen — man forudsaa, at hun hurtig vilde komme til at ligge det Offentlige til Byrde. Og heri tog man ikke fejl; skønt Byfogden Niels Bang, der var hendes særlige Protektor, forsikrede, at han nok skulde faa hende fjernet, vidste han at dreje Sagen, saa hun fik Lov at blive i Byen — bl. a. fordi man heller ikke vilde have hende i Odense, eftersom hendes Mand havde haft offentlig Ansættelse i Bogense! Bang havde derfor — „da nu denne fattige Enke skulde ud af sit Sted (og ingen Mennesker bør ligge paa Gaden)“ — lejet hende et Værelse og hjulpet hende paa anden Maade, og Aaret efter skaffede han hende en Understøttelse af 4 Mark om Ugen, „da hun altid havde vist sig beredvillig at opvarte de Syge, som hun og skal vedblive“; senere fik hun Plads i Hospitalet, og hendes fattige Indbo blev Fattigvæsenets Eje — hun havde dog i 1806 slet ikke saa lidt baade at sidde og ligge paa og har nok kunnet bo i en helt hyggelig lille Stue i den sidste Havn, hun omsider fandt sig i Bogense.

Utvivlsomt har H. C. Andersen og hans Moder besøgt hende her i hans Barndom. Naar han ikke nærmere har omtalt hende, skyldes det nok en Viden hos ham om, at hendes Rygte i hans Fødeby næppe har været godt, hvad der jo ikke er saa underligt med den brogede Fortid, hun havde bag sig. Da hun omsider døde den 2. December 1825, spillede den Skæbne, som bistod hendes Dattersøn i at holde

hende og hendes Liv skjult for Verden, den nyfigne Eftertid det Puds at lade hende faa et urigtigt Navn i Kirkebogen; der kan man nemlig kun finde en Anne *Pedersdatter*, Enke efter Jørgen Vægter, Almisselem i Hospitalet, som blev begravet den 6. December, 88 Aar gammel.

III.

Mosteren.

Folk, der tror at være i Slægt med H. C. Andersen, gør stadig Forsøg paa at finde Tilknytning mellem deres og hans Slægt. Særlig har disse ihærdige deres Opmærksomhed rettet paa Sognene Vest for Odense, idet man vil vide, at Digteren under et Besøg i Odense engang skal have lejet Vogn og være kørt ud ad Sanderum og Ubberud til for at besøge nogle Slægtninge dér. Saavidt vides, har disse Efterforskninger (hvortil de paagældende maa drives af meget ideelle Grunde, thi noget praktisk Udbytte vil selv et positivt Resultat dog umuligt kunne hidføre) hidtil ikke bragt noget for Dagens Lys af Betydning [saaledes 1934; se nu nedenfor S. 250 under 5.].

Helt hen i Vejret er den Tanke, der ligger til Grund for dem, dog ikke, thi i Ubberud Kirke blev 4. Søndag i Advent 1788 døbt et Pigebarn med Navnet *Christiane*, hvis Moder var H. C. Andersens Mormoder, den da ugifte *Anna Sørensdatter*, medens Faderen var en Sadelmagersvend Johan Gottfred Meyer Fascher i Odense. En Svend af dette Navn henvendte sig 3. November 1777 om Hjælp ved Sadelmagersvendenes Lade i Odense; han hørte hjemme i Zeitz i Sachsen, og om hans senere Skæbne foreligger der intet; han har sikkert snart forladt Landet. Blandt Barnets Faddere er mulig nogle af Moderens Slægtninge, men til sikre Resultater er jeg ved en Efterforskning af dem ihvertfald ikke naaet. Da Anna Sørensdatter i 1783 indgik Ægteskab med Skrædder Jens Pedersen og tog Bolig i Odense, havde hun Datteren med sig; hun kaldes da ved Folketællingen i Juli 1787 *Christiane Gotlib*, uvist med hvilken Hjemmel. Senere er hun vel kommet ud at tjene, og efter hendes Moders Forklaring til Fattig-

væsenet i Bogense i 1806 levede Christiane paa denne Tid i København — om gift eller ugift vidste hendes Moder ikke; det lød just ikke af ret meget. Hendes Navn er saa forholdsvis sjældent, at det kan betale sig at lede efter hende f. Eks. i Odense Pasprotokoller — thi uden Pas kunde man dengang ikke rejse fra Odense til København — og vi finder da i den bevarede Pasjournal for Aarene 1798—1811, at Borgeren Sr. Jacob Knoblauch den 1. Aug. 1799 fik Pas for sig, sin Hustru og sin Tjenestepige Christiane til København; det kan nok have været hende.

Om hendes Skæbne i Hovedstaden ved vi intet; den synes paa sin Vis at have været gunstig, thi i sin Levnedsbog fra 1832, udgivet 1926 af Professor *Hans Brix*, fortæller H. C. Andersen om denne Moster, at hun engang i hans tidligste Barndom kom paa Besøg i Odense; hun var da „meget brillant, kom et Øjeblik ind til mine Forældre, og gav mig en Sølvskilling, men da min Moder, altfor hæftigt og med stærke Udtryk talte om hendes Rigdom og Stads, skildtes de ad som Fjender“. Først i 1819, da Digteren var installeret i Ulkegade 108 (senere Holmensgade Nr. 8; Huset er nu nedrevet) hos Madam Thorgesen, følte sig meget ensom blandt lutter fremmede og trængte til et Hjem, kom han i Tanker om, at han havde „denne Slags Tante“ — kalder han hende — der „var Enke efter en rig Søecapitain“ og som jo ingen Skam kunde have af ham, hvem man alt havde vist saa megen Interesse. „Ved en Hændelse fik jeg hendes Bopæl opspurgt, uden at det siden har været mig muligt at erindre hendes Navn (!)“ og aflagde hende et Besøg.

Blandt de mange Slags Huse, H. C. Andersen straks i sine første Københavns-Aar kom i Berøring med, var Moster Christianes vel nok et af de mærkeligste — ogsaa et af de farligste og for ham, heldigvis, uhyggeligste. „Der var ret pynteligt i hendes Hus, hun tog ogsaa ret taaleligt mod mig, men det gik ud over min stakkels Moder, som hun for en pyntelig Dame dér i Værelset udskjældte for Raached, Mangel paa Dannelse og sagde tilsidst: „og see, nu sender hun mig ovenikøbet, efter at have behandlet mig slet, sit Barn paa Halsen! og det en Dreng, var det endda en Pige!“

— Kort efter traadte en fremmed Herre ind; „det er Jomfruens

Kjæreste!" hviskede Tanten, og bad mig følge sig. Vi gik nu op paa et Loft, hvor hun opholdt mig med Tale om sine Midler og sagde, at jeg kunde imellem komme til hende. Men Maaden hun talte om min Moder paa, den fremmede Dame og hendes Elsker, gjorde et underligt Indtryk paa mig, og da jeg (senere) fortalte Madam Thorgesen derom, gruede min Sjæl, thi jeg saa nu, hvilken Maade den gode Tante levede paa". „Og", tilføjer han, „jeg saa hende aldrig siden, sikkert er hun død, eller ingen af os kjende hinanden".

Den første Formodning var, da H. C. Andersen skrev sin bl. a. for Louise Collins kyske Øjne og Øren bestemte Levnedsbog, rigtig nok — saafremt den meget vanskelige Efterforskning efter Mosteren, hvis Resultat nedenfor skal meddeles, da har fulgt det rette Spor. Dette tror jeg dog at turde mene.

En Skibskaptajns Enke, hvis Fornavn er Christiane, hvis Efternavn som ugift vist maa være Sørensdatte eller Sørensen, hvis Fødeaar man kender, og hvis Død maa være indtruffet efter 1819 og antagelig før 1832 — hun burde ikke være svær at finde i Staden Københavns forskellige offentlige Protokoller m. v. Navnlig maatte en Gennemgang af Skifterettens Bøger kunne ventes at give et Resultat, og ganske rigtigt; som den, hvis Dødsbo var Genstand for Skiftebehandling i 1830, finder vi snart en Kvinde, paa hvem alle Kriterierne passer: *Christiane Jansen*, født *Sørensen*, Enke efter Skipper *Gert Jansen*, død 25. Febr. og begravet 2. Marts 1830, 48 Aar gammel (hun skulde være 52 Aar, men derpaa bør ikke lægges Vægt). Som Dødsarsag angives Vattersot; hun boede i Borgergade Nr. 172 (nu Gade Nr. 65) og jordedes paa Assistens Kirkegaard, Trinitatis Sogns Afdeling. Med Rigdommen var det ikke stort bevendt, — det hele Bo vurderedes til 19 Rdl., som Husværten lagde Beslag paa for resterende Husleje; 50 Rdl. fra en Ligkasse dækkede Begravelsesomkostningerne, og der blev intet til hendes to Døtre, den 18-aarige *Gertine* og den 10-aarige *Lovise*.

I alt dette er i og for sig intet mærkeligt. Men eftersøger man Børnenes Fødsel og Faderens Død, naar man til et højst besynderligt Resultat. Den ældste Datter er utvivlsomt den *Gertine*, som den 5. Septbr. 1813 er født og den 11. s. M. døbt paa Fødselsstiftelsen

som Barn af Moder Nr. 674; hendes Navn er faldet Kirkebogsføreren noget fremmed — hun er jo opkaldt efter Faderen — og ved hendes Konfirmation den 18. April 1828 i Trinitatis Kirke kniber det endnu mere; da er Gertine Jansen blevet til *Gertina Pahne*, Datter af Koffardikaptajn *Gerzie Pahne* i Dr. Tværgade Nr. 232; man maa næsten antage, at Pigebarnet — uden medbragt Daabsattest — har læspet stærkt, og at Kirkebogsføreren har nedskrevet Navnet, som det lød i hans Øren! Ogsaa den yngre Datter synes født paa Stiftelsen — det kan være enten den Lovise, der som Nr. 557 er født den 25. Juli 1821 af Moder Nr. 553 eller den 10. Oktober samme Aar som Nr. 736 af Moder Nr. 734. Her er altsaa ingen Oplysninger at finde om Faderen — og Mødrene er „hemmeligfødende“!

Men værre er det, at der overhovedet ikke synes at have eksisteret nogen Skibstaptajn Gert Jansen. Han findes ikke i Skipperlaugets Bøger, hans Enke heller ikke, og gaar man Skifterettens Protokoller efter, finder man ingen Kaptajn af dette Navn — kun — i 1807 — en Baadsmand Giert eller Gert Jansen, der er død om Bord paa Skibet „Bekkeskov“, Kaptajn Peter J. Clementz, og det saa tidlig som den 13. Juni 1806. Ikke færre end 12 af Skibets Besætning er døde og Afregning for dem indleveret til Skifteretten; der findes Notater om, hvem af dem der var gift; — det var kun een — og ikke Baadsmand Gert Jansen. Da Boets Behandling sluttede i August 1808, tilkom der hans Efterladte 114 Rdl. 3 Mk. 3 Sk., men ingen meldte sig efter Proklamaet udover hans Vært, der havde 21 Rdl. tilgode fra 1805 for Kost og Logi. Skifterettens Notater stemmer med, hvad der kan oplyses gennem Waterskouts-Protokollerne; heller ikke disse kender — i Tiden fra 1804—1829 — nogen Skipper af Navnet Gert Jansen eller Gert eller Gerzie Pahne; derimod indeholder den den 25. Maj 1805 afsluttede Rulle for Skibet „Bekkeskov“ Oplysning om Baadsmand Gert Jansen.

Man forstaaer nu bedre, at H. C. Andersens Mormoder i 1806 kunde forklare, at hendes Datter Christiane levede i København, „men om hun er gift, er mig ubeviist“. Forholdet er da antagelig det, at Christiane har været Kæreste med Baadsmand Gert Jansen; han er gaaet til Søs i 1805 og aldrig kommet tilbage, og hun har derefter

givet Rollen som hans Enke og, da Baadsmand jo var saa lidt, i det stille ladet ham avancere til Kaptajn, alt medens hun efterhaanden skænkede ham tvende Døtre, hvor hun nu fik dem fra!

De stakkels Pigebørn kunde man have ondt af; hun har dog sikkert trods sin egen Immoralitet stræbt efter at holde dem pænt og oplære dem bedre, end hun selv var blevet. Efter hendes Død averterede Gertine den 8. Marts 1830 i „Adresse-Avisen“: „En Jomfrue, af god Opdragelse, hvis Forældre nyligen ere døde, ønsker en Condition til 1ste Maj som Sye- eller Kammer-Jomfrue, da hun kan alt hvad der fordres til dette Fag og tillige taler Tydsk. Man behage at mælde sig i Borgergaden 172, 1. Sal til Gaden“. Og Dagen efter indeholder samme Avis et Inserat fra kgl. Fuldmægtig A. L. Schram i Kattesundet No. 111, 2. Sal, om Beskæftigelse for „tvende forlængst faderløse, unge Piger, som for faa Dage siden have fristet den haarde Skjæbne ogsaa at miste deres Moder“ og hvoraf den yngste — den 10-aarige Lovise! — „meget ønsker at maatte træffe et Sted, hvor der var smaae Børn, man vilde betroe til hendes Underviisning; om hendes Duelighed i denne Henseende vil man kunne forvise sig i det Institut, hun skylder sin Dannelse“. —

Hvad er der senere blevet af de to stakkels Piger? ja, saalænge man kunde regne med, at de var en Slags Kusiner til H. C. Andersen, paatvang Spørgsmaalets Løsning sig unægtelig vor Opmærksomhed; men da det omsider for et Par Aar siden blev muligt at faa nærmere Oplysninger om Navnene paa de hemmeligt fødende paa Fødselsstiftelsen, naar Fødslerne laa hundrede Aar eller mere tilbage, og der var Grund til at give de ønskede Oplysninger, viste det sig, at intet af de to Pigebørn, der her kunde være Tale om, var født af en Christiane Sørensen eller Jansen. Det er vel altsaa slet og ret et Par fremmede Børn, H. C. Andersens Moster har taget sig af og opdraget — som det synes: ikke daarligt! — og fra at udlede deres videre Skæbne kan man vistnok derfor se bort. Maaske bider de ikke almindelige Navne: Gertine Jansen eller Pahne sig fast i en eller anden Personhistorikers Hukommelse, og en skønne Dag faar man dog at vide, hvad der er blevet af Moster Christianes Plejebørn.

IV.

Søsteren

Selv den, der kun flygtigt gennemblader de to Bind Breve fra H. C. Andersen, som saa Lyset 1878, eller *Rigmor Stampes* Bog fra 1918 om H. C. Andersen og hans nærmeste Omgang, hvori ogsaa flere af hans Breve er trykt, vil bevare et Indtryk af, i hvilken Grad Digteren ynder at betegne sine jævnaldrende kvindelige Korrespondenter som *Søster*, hvorved han eo ipso bliver *Broderen*. Baade de Collinske Damer, Frøken Henriette Wulff og hendes Navne, Frøken Henriette Hanck i Odense, faar denne Tiltale; senere træder Jenny Lind ind i Rækken af hans søsterlige Veninder, og *hun* gjorde i hvert Fald Gengæld ved ogsaa at titulere ham Broder og underskrive sig selv: *Systeren*. Man fatter jo nok, at Udtrykket antyder Resignation fra hans Side, hvem Elskovslykken bestandig blev nægtet — men hvilken Mand bryder sig ellers om at spises af med et broderligt Forhold til den Kvinde, der har vræget ham som Elsker? For H. C. Andersen betød dette med *Søsteren* dog noget — og vel egentlig nok; for hans søsterlige Veninder maatte det paa den anden Side staa som en smuk Opgave saaledes at være noget for en Mand, der — det vidste de jo! — ingen virkelig Søster havde, som kunde tage Opgaven op.

Selv vidste han bedre Besked — for ham var et vist Søster- og Broderforhold hans Ungdom igennem en Kilde til Spænding og Gru, og dog maatte han bestandig syle dermed, maatte ogsaa sikre sig *dem* som Søstre, der ikke paa anden Maade vilde staa ham nær. Derfor vil man overalt i hans Produktion finde Søkendeforhold med Forviklinger og Gaader men ogsaa med lykkelig Opklaring taget op til Behandling, og næsten altid med Trang til deri at lægge noget skønt og godt — noget ideelt, der paa den ene eller den anden Maade bryder ud i Blomst. Eksemplernes Tal er stort; her skal blot fra hans dramatiske Digtning nævnes: Sverkel og Liden Kirsten i Operateksten med hendes Navn; fra Eventyrkredsen: Kay og lille Gerda i Snedronningen, men i Rækken af Romanerne blev Emnet til en hel Bog: O. T. med dens Dobbelt-Par af Søkende, hvis Skæbne

slynger sig i hinanden. Udenfor al Tvivl er det, at H. C. Andersen til denne Romans Hovedemne har hentet Kernen fra Forhold i sit eget Liv, fra noget forfærdeligt, der gennem mange Aar af og til var dukket truende op, og som han maatte igennem og frigøre sig for — neutralisere Skrækken for den, der i Kødets var hans Søster, eller som han med de rette Ord i sin største Vaande over Forholdet betegner hende: *min Moders Datter*.

Først da *Carl St. A. Bille* og *Nic. Bøgh* i 1877 offentliggjorde et Bind „Breve til Hans Christian Andersen“, fik Omverdenen gennem Brevene til ham fra hans Moder at vide, at han havde en Gang haft en Søster. Og da *Edv. Collin* 5 Aar senere i sin Bog H. C. Andersen og det Collinske Hus offentliggjorde nogle af H. C. Andersens Dagbogsoptegnelser fra Slagelsetiden, hvor han under 5. November 1825 omtaler sin Frygt for, at den nye Pige ved Navn Marie, som Rektor Meislings ventede fra København, skulde være hans Søster (hvad snart viste sig som en unødigt Frygt), tilføjer Udgivenen i en forklarende Note den Oplysning, der mulig er bevidst urigtig: Datter af den Jørgensen, som var blevet gift med Andersens Moder (nemlig i hendes 2. Ægteskab). Men paa den Maade var Marie — eller som hendes rette Navn var: *Karen Marie* — og Karen er hun oftest kaldt — ingenlunde Digterens Halvsøster. I 1903 oplystes det i *G. L. Wads* Afhandling Om Hans Christian Andersens Slægt, at hans Moder en Søndag Morgen den 22. September 1799 — altsaa seks Aar før Sønnens Fødsel og hendes eget Ægteskab — havde født et Pigebarn, hvis Fader var en Pottemagersvend ved Navn Daniel Jørgensen Rosenvinge eller Rosenvind. I 1907 kom Professor *Hans Brix* i sin Doktordisputats udførlig ind paa Spørgsmaalet om denne Søsters Betydning for Andersens Digtning og var i Stand til ved Hjælp af nogle hidtil utrykte Breve at give nye Oplysninger om Forholdet mellem Moder og Datter og gennem Offentliggørelse af nogle af Digterens Kalenderoptegnelser at meddele højst interessante Efterretninger om den Maade, hvorpaa Søsteren til sidst brød ind i sin Halvbroders Tilværelse.

En nøjere Prøvelse og Vurdering af den Plads, Professor Brix tildeler Karen Marie i H. C. Andersens Digtning, kunde maaske

nok engang paakræves; her skal kun paa Grundlag af det foreliggende personhistoriske Stof og med Tilføjelse af nogle nye Oplysninger kortelig gøres Rede for, hvad man ved om denne Søster, der ikke med et Ord eller blot en Antydning nævnes i Broderens Levnedsbog, i hans Breve eller i Mit Livs Eventyr, skønt hendes blotte Tilværelse gav ham Stof nok til baade Eventyr og anden Digtning, og som det derfor er nødvendigt at vide Besked med for den, der vil søge at trænge ind i det dybeste af hans Sjæleliv.

I Modsætning til den afgjorte Uvidenhed om, hvor i Odense H. C. Andersen er født, ved vi, takket være den Omstændighed, at hans Halvsøster er født udenfor Ægteskab — hvorfor den fiscale Interesse i Lejermaalsbødernes Erlæggelse medførte Fødestedets Fastlæggelse — at Karen Marie blev født i Hans Jensens Stræde hos Rasmus Iversen. Af de omhyggelig førte Odense Mandtal ser man, at Rasmus Iversen — der var fhv. Rytter, nu Daglejer og Kalkslager, og hvis Søn Jørgen, oprindelig Handskemagersvend, senere Dragon og sluttelig Vægter, i 1794 havde ægtet H. C. Andersens Mormoder — se ovenfor — i 1799 boede paa Hans Jensens Strædes nordre Side — hinsides Bækken, der engang løb midt i Strædet — i en Lejevaaning, der tillige med 4 andre havde Brandtaksationsnummer 542. I 1801, da Danmark blev skrevet i Mandtal, havde Pigebarnet Ophold hos disse sine Bedsteforældre, Jørgen Iversen og Kone, der sammen med Rasmus Iversen nu bor i samme Gade i Nr. 540 —, og derefter er hendes Spor i 20 Aar fuldstændig tabt — bortset fra, at hun i Oktober 1814 blev konfirmeret i St. Knuds Kirke i Odense; hun kaldes her: Karen Marie Rosenvinge, Fader: Pottemager Daniel Rosenvinge i Odense — opføres altsaa som „ægte Barn“ — og med Vedtegningerne: har god Religions Kundskab, og viist sig sædelig; har haft de naturlige Kopper. At hun skulde have haft Ophold hos sin Moder, efter at denne i 1805 havde ægtet Skomagersvend Hans Hansen el. Andersen og fra Januar 1806 var flyttet sammen med ham og havde faaet Bolig først i Holsedore, senere i Claregade og omsider paa Klingenberg, er ganske usandsynligt; Karen Marie har sikkert været anbragt udenfor et Hjem, hvori der var meget smaat med Plads, og hvor hun heller ikke hørte til; et Par indirekte Kri-

terier herfor ligger deri, at Hans Christian er vokset op og har udviklet sig som et udpræget Enebarn, og dernæst i, at hans Moder, som nu var kommet i Havn i en efter hendes Niveau pæn Familie, sikkert ikke har skullet ønske at indbringe i de nye Forhold dette Minde om en Fortid, der kun i altfor høj Grad bar Præget af, i hvilket Milieu — de uægteskabelige Forbindelsers, Raadstuekælderens og Tugthusets Odense — hun før sit Ægteskab havde hørt til.

Først i 1822 dukker Karen op i de sparsomme Dokumenter, som er bevaret fra H. C. Andersens Ungdomstid — det sker i de ovenfor omtalte, af Professor Brix fremdragne Breve til H. C. Andersen fra hans Moder. I det første af disse, som er udateret, men skrevet efter 1. September og før 22. Oktober 1822, hedder det: „din Søster kom her i Søndags og var saa vre for ieg ikk vilde give hende din Adresse [nemlig i Kjøbenhavn], men vil du ikke give hende den selv for saa haver ieg ikke noget at høre der om“; i det andet Brev, af 2. November s. A., oplyser Moderen, at „din Søster er Ræste [Ϸ: rejst] til dig, mens dog i Mod min villige Ligeledes som Du haver skrøvet mig til, mens det var ikke til at endre“.

Da Hans Christian fik det sidste Brev, var han omsider frelst fra den drøje Tilværelse, han i lidt over tre Aar havde ført i København; nu sad han i sit lille Kammer hos Madam Henneberg paa Bredegade i Slagelse, og noget Møde mellem ham og Halvsøsteren var der ingen Udsigt til, medmindre hun tog Tjeneste dér, f. Eks. hos Meislings — men det blev der dog, som ovenfor nævnt, heldigvis for ham ikke noget af. Beroliget med Hensyn til Søsterens Rejse til København har han dog ikke været; i et Brev til Moderen, vist i Svar paa hendes ovennævnte af 2. November, har han sikkert med Bitterhed udtalt sig herom, thi den 12. December s. A. hedder det i det længste Brev, hun som uskrivkyndig har faaet en anden til at opsætte for hende: „Din Søster er i Kjøbenhavn, jeg veed ikke hos Hvem; men Du behøver ikke at gruble over hverken hendes Dyd eller Ungdommelighed; thi det er Altsammen vel bevaret her i Odense; jeg venter rigtignok med Længsel med det Første at see et Par Ord fra hende“.

Dette lød jo, som *Vilb. Andersen* et Sted i sin Omtale af Søsteren

skriver „ikke netop beroligende“, men med denne moderlige Tilrettevisning — hvori man tydelig mærker Penneførerens, Digterens gamle Lærer C. F. Welhavens løftede Pegefingre — maatte den Slagelse Skoledreng slaa sig til Ro. Der skulde da ogsaa gaa meget mere end Aar og Dag, før de to saas igen.

Det var en Novemberdag i 1822, da H. C. Andersen, den Gang Skolediscipel i Slagelse, fra København fik eftersendt Brevet, hvori hans Moder gav ham den overraskende og ubehagelige Meddelelse, at hans 23-aarige Halvsøster Karen havde fulgt sin Broders Eksempel fra 1819 og var rejst til København — rimeligvis ogsaa som „blind Passager“, thi hendes Navn er hidtil forgæves eftersøgt i Odense Politis Pasjournal for 1822 og i de officielle Postlister over Store-Bæltspassanterne. Havde han Humør dertil, kunde han have udbrudt, som da han 10 Aar senere ved Sorø Byport mødte den fra Skuespiller Phisters farlige Nærhed fjernede Lotte Oehlenschläger: naar Hjertets Kanariefugl begynder at skrike op, putter Fornuften Fingrene i Ørerne, — men i 1822 har han næppe haft Humør til at satirisere. Thi samtidig fik han den højst ubehagelige Kommission at lade en vis „Hr. Løjtnant v. Martisen“ læse „det Brøv“ — Moders Brev til H. C. Andersen eller et andet, medsendt? og stilet til Løjtnanten selv? — med Bøn fra Moderen om, at „han vil opfylde sinne Løfter, da hun [∴ Karen Marie] dog haver villet (∴: hvilet) under mit Hierte“.

Det er en bedrøvet og bekymret Moders Bøn om Hjælp for et vildfaret Barn, og Sammenhængen er da nok den, at Karen Marie er rejst af By ikke saa meget for at opsøge sin unge Halvbroder i Hovedstaden som for at lede efter en svigefuld og bortrejst Elsker. Der kan ved „Løjtnant v. Martisen“ næppe være Tale om nogen anden end den af Professor Brix paapegede Sekondløjtnant Matheus Friederich Martens, hvis Navn ogsaa officielt findes skrevet Martensen, en Holstener, der i 1817, 23 Aar gammel, var kommet fra Landkadetakademiet til Odense som Løjtnant ved det fynske Regiment lette Dragoner. Her har han vel i sin smukke Uniform bedaaet den unge fynske Pige, hvis Moder i *sin* Ungdom havde ladet sig besnære af en anden rød Kjole med blanke Knapper — thi da Karen

Maries Fader sidst i 1790'erne udfoldede sine Don Juan-Evner i Fyns Hovedstad og dens Omegn, var han jo ikke blot Pottemager-svend, men midlertidig hjemmitteret Grenader i H. K. Højhed Kronprinsens Regiment og var vel — som det den Gang var Skik og Brug — draget hjem til sin Fødeø i sin røde Mundur. Naar H. C. Andersen i den Selvbiografi, han nedskrev i 1832 („Levnedsbogen“), om sin og Karens Moder siger, at „hun yndet ikke de Militaire“, saa har han, vist ubevidst, rørt ved et ømt Punkt — den stakkels Anna Marie Andersdatter, hvis egen Oprindelse maaske kan staa i Forbindelse med et Rytterregiments Forlæggelse til Fyn i det 18. Aarhundredes 2. Halvdel, har haft Grund nok til sin senere Uvilje, baade paa sine egne og sin Datters Vegne. Hvad denne sidste angaar, da maa Moderens Forsikring i sit Brev af 12. Decbr. 1822 om, at Karens „Dyd og Ungdommelighed er vel bevaret her i Odense“, vel nok forstaas derhen, at man i hendes Fødeby ikke havde fattet Mistanke om nogen Forbindelse med Dragonløjtnanten. Noget Barn ses Karen i hvert Fald ikke at have faaet i Odense — hun kunde jo ogsaa meget vel være rejst bort for at faa en Tjeneste i den store By, og hvem tænkte vel netop paa at sætte hendes Bortrejse i Forbindelse med, at Løjtnant v. Martens en rum Tid forinden var rejst samme Vej?

Det var han nemlig — allerede i Januar 1821 fik han Permission i 14 Dage for at tage over og søge civilt Embede paa Grund af svage Øjne og svagt Helbred, der i en Alder af kun 27 Aar gjorde ham Strabadserne ved Eksercertiden uudholdelige, og i Juni s. A. drager han atter til København i samme Ærinde. I September og December fik han sin Permission forlænget, hver Gang med tre Maaneder, og saaledes fremdeles med Afbrydelser til langt ind i 1823, da han omsider den 2. September opnaaede Embedet som Overtold- og Consumptionsbetjent i Svendborg; fire Dage senere faar han Titel og Rang som Overkrigskommissær. Saa fast havde han slaaet sig ned i Hovedstaden, at han i Februar 1823 søger om et Gratiale til Hjælp ved Opholdet, hvad Kongen dog afslaar, „da han er permitteret og alt for længe har været tjenstfri“, men i April opnaar han dog at faa 40 Rbd. Sedler med den forestaaende Flyttetid for Øje.

Om Karen Marie har fundet ham i den store By, om de har slaet deres fattige Pjalter sammen, hvorledes Forholdet videre har udviklet sig — derom er intet oplyst, og rimeligvis sker det aldrig. Har hun faaet noget Barn med ham, er det vel sket som hemmeligt fødende paa Fødselsstiftelsen — og dens Arkiver er lukkede med syv Segl. En Søster til Løjtnant Martens var i Huset i Odense hos Andersens Velynder, Oberst Guldberg, der havde antaget sig hende, da hendes Forældre var døde, og paa hans Foranledning skulde H. C. Andersen under sin Sommerrejse i 1830 være den forrige Løjtnant Martens' Gæst i Svendborg — Besøget blev ganske vist ikke til noget, men det tyder baade paa, at man hos Guldbergs ikke har kendt noget til det nu ganske vist for længst glemte Forhold mellem Digterens Søster og den tidligere Dragonløjtnant, og paa, at der ikke for Halvsøsterens Skyld har været nogen Forhandling mellem ham og Digteren, som jo ogsaa i 1822 af gode Grunde var forhindret i at lade Løjtnanten læse Moderens ominøse Brev af 2. November.

Over Karen Maries Skæbne efter Episoden i 1822 er der nu et Slør i et nyt Spand af 20 Aar; den 27. Februar 1833 skriver H. C. Andersens Moder i sit sidste Brev til Sønnen, at „hvor Karen er, og hvorledes hun har det, derom kan jeg intet melde dig, da jeg ikke veed, hvor hun opholder sig“. Det er jo særdeles negativt. Naar fhv. Bibliotekar *Julius Clausen* har forsynet den i „Tilskueren“ 1925 af ham besøgede og med Føje stærkt kritiserede Offentliggørelse af H. C. Andersens Slagelse-Dagbog med en Fodnote S. 16, der oplyser, at Digterens Søster „skal en Tid have været Prostitueret i København“, da er dette kun en Gengivelse af Sladder og saa meget mere utilbørligt, som Vilh. Andersen allerede i 1905 netop har oplyst, at han forgæves har eftersøgt hendes Navn i Politiets Bøger. Det samme har jeg haft Lejlighed til og ligeledes med absolut negativt Resultat. Det stygge Postulat kan derfor med Føje afvises. Af det følgende vil man se, at hun notorisk har levet af at vaske for Folk — ligesom hendes Moder —, og det er en streng Bestilling, som dybt faldne Kvinder vist ikke plejer at have hverken Kræfter eller Lyst til.

Men i Februar 1842 dukker Karen pludselig op i sin Broders

Nærhed; i hans af Professor Brix offentliggjorte Kalender-Notater, som her øges med et Par fra samme Tid, hedder det herom:

8. Februar 1842. Spist i Foreningen, ikke vel i Theatret meget melankolsk, da jeg kom hjem, fandt jeg Brev fra min Moders Datter, hvad jeg har skildret i O. T. oplevede jeg. Febersyg; en skrækkelig Nat, Sandselighed og Fortvivelse fyldte spottende min Tanke. †

9. Februar. I den tidlige Morgen hos Collin og betroede ham alt; han vil gennem Drewsen faae at vide hvem hendes Mand er.

11. Februar. Sendt Brev til Karen, ventet hendes Mand.

12. Februar. Morgenvisit af Karens Mand Kaufmann, der saae ærlig og skikkelig ud, fortalte mig deres Nød, fik 4 Rdlr., han var meget glad, jeg ogsaa.

2. Marts. Hos Ørstedes. Første Gang opsadt Testamente.

10. Marts. Vesit af Karens Mand, han fik 2 Rdl.

16. Sept. Givet Karens Mand 1 Rdl.

30. Sept. Imorges Besøg af Karen. Hun saa ret velklædt og ung ud, hun fik 1 Rdl.

1. Novbr. Ildløs i Hotellet. Italienerne aabnede med Lucia. Duede du ikke? Sandselig. ††

25. Novbr. Karens Mand 4 Mark.

30. Oktober 1843. Min Søster meldt sig hos Portneren.

Dette er alt, hvad Digteren har noteret om sit Gensyn med Søstere. Vor Viden om hende kan nu suppleres med følgende:

I 1840 boede iflg. Folketællingslisterne i Ejendommen Borgergade Matr. No. 97 (i St. Annæ Vester Kvarter; nu Gade Nr. 20) i den mørke Sidestue ud til Husets snævre Gaard et fattigt Par: *Peder Kaufmann*, 39 Aar, ugift, Arbejdsmand og *Karen Marie Andersen*, 32 Aar, ugift, vasker for Folk. I 1845 er Parret flyttet op paa Kvisten til Gaden i samme Hus, hvor der i hvert Fald har været bedre Lys og Luft. Peder Kaufmann er nu 45 Aar og viser sig at være født i Nykøbing paa Falster; Karen Marie Andersens Alder er 39 Aar; hun er — som han — fremdeles ugift, er født i Odense og af Livsstilling Vaskerkone. Og Aaret efter er hun død — den 18.

November 1846 paa Kvisten i Borgergade; Trinitatis Kirkebog opgiver hendes Alder til 40 Aar og som Dødsarsag; Brystsyge. Her hedder hun dog Arbejdsmand Kaufmanns Kone, og som saadan begravedes hun Søndagen den 22. November Kl. 1 i Fattigjord paa Assistens Kirkegaard. Men ved den hastigt sluttede Skiftebehandling — der var jo intet at skifte og ingen Begraveshjælp at vente — var hendes Samlever ikke til Stede, og ved Skiftet mødte kun Husværten, der, uvist hvorfor, opgiver, at hendes Fornavn er Ane. Som *Ane Kaufmann*, født *Andersen*, gaar hun da i sin nu længst ukendte Grav — et Forhold, der just ikke har lettet Eftersøgningen i Kirke- og Skifteprotokoller om hendes Skæbne. Børn ses hun ikke at have haft og navnlig ikke efterladt, saa lidt som noget Spor til at efterforske hendes Indre eller Ydre, udover hvad der kan læses mellem Linierne. Hun blev 47 Aar, men opgiver sig selv — og opgives ogsaa af andre — bestandig noget yngre — og har vel set saadan ud, siden Værten anslaaer hende til kun at være 40 Aar, da hun er død; det stemmer jo iøvrigt godt med Broderens Notat i Almanakken for 30. September 1842.

I hans Kalenderoptegnelser for den Maaned, da hun dør, er der ikke Antydning af, at han har vidst Besked hermed. Det er de sædvanlige Notater om Middag her og der; paa hendes Dødsdag den 18. Novbr.: hos Ørsted; Dagen før: Middag hjemme; den 19. Novbr.: hos Collins. 5 Indbydelser den Dag; paa Begravelsesdagen: Middag hos Collins. Intet Bud har naaet ham om hendes Død; der var ellers ikke saa lang Afstand fra Borgergade No. 20 til Kongens Nytorv, hvor H. C. Andersen boede i Hotel du Nord, men desto længere mellem den fattige, døende Vaskerkone, forladt endogsaa af sin Samlever, og hendes Halvbroder, den nylig fra en prægtig Udenlandsrejse hjemvendte berømte Digter, i hvis Knaphul Ordensbaandene begyndte flittigt at gro, den søgte Selskabsmand, Kongers og Fyrsters hædrede Gæst . . .

Nej, Svælget mellem de to Halvsøskende var uoverskrideligt — og havde vel ret beset altid været det. Da hun i 1842 brød ind i Broderens Tilværelse, som han i O. T. havde digtet hende ud af, var det for at slaa lidt Mønt af ham i virkelig eller løjet Nød — naar

man opsøger hendes elendige Bolig i Borgergade, tror man gerne det første — og det synes hurtigt at have afgjort hans Følelser for hende. Naturligvis har Politiet — og Politiassessor Drewsen, Andersens Ven — vidst, at Karen og hendes Kæreste førte det, der kaldtes forargeligt Samliv; men det Entholdelsesdekret i Henhold til D. L. 6 — 13 — 3 og Plakaten af 12. Juni 1827, som i den Anledning hang over deres Hoveder, har man, maaske paa Broderens Forbøn, ladet blive in suspenso, saalænge Parret lod ham i Fred — hun var jo dog bestandig „min Moders Datter“. Men hans Rædsel for hendes Dukken-op var besværget; hun var ham i Virkeligheden nu ligegyldig — og for saa vidt død længe før 18. November 1846.

Kun i hans Digtning levede hun endnu og vil altid gøre det: i O. T., i De røde Sko, i Pigen, som traadte paa Brødet og andre Steder. Derfor vil der bestandig blive spurgt om hende, som ikke i aandfulde Breve fra sin Broder blev kaldt, men som virkelig var — H. C. Andersens Søster.

H. C. ANDERSENS BARNDOMSHJEM

Januar 1930

Det lyder virkelig som et Eventyr, at manovre i Odense omsider er kommet i Tanker om at ville erhverve og istandsætte H. C. Andersens Barndomshjem — det beskedne, lille Hus i Munkemøllestræde, der længst af alle Huse i Verden har haft ham under sit Tag. Han bevarede en usvækket Kærlighed til det, saa længe han levede, ogsaa efter at det var blevet ændret paa forskellig Maade, og endnu den 4. Marts 1875, en Maaned før han fyldte 70, digtede han smaa rørende Vers til dets Pris; 14 Dage efter fik han af Apoteker *Lotze* fra Odense at vide, at paa hans Fødselsdag, den 2. April, agtede Odense By at pryde Huset med en Tavle til hans og dets Ære. Selv var den gamle Digter meget for svag til at komme til Odense paa denne Dag, hvis københavnske Fester ogsaa gav ham fuldt op at gøre, men i Tankerne har han jo nok søgt over til det lille Stræde, som ved 12-Tiden paa Fødselsdagen rummede nogle Hundrede Mennesker, til hvem selve Biskoppen over Fyens Stift, Dr. *Chr. T. Engelstoft* holdt en Tale om, „hvorledes Digterens Sjæl første Gang var vakt til Bevidsthed i dette lille Hus, der da ikke var saa anseligt som nu“, og hvor et Musikkorps efter Bispens Tale spillede en Times Tid, mens Folk gik til og fra og saa paa den ny indsatte Marmortavle i Husets Gavl, der mælede, at „til dette Hus knytte sig Digteren Hans Christian Andersens kæreste Barndoms minder“.

Siden den Dag er der paa 3 Maaneder nær gaet 55 Aar, og de har ikke været gunstige for Mindstedet i Munkemøllestrædet. Digteren selv var død og borte, Bispens Tale og Stadsmusikanternes Toner forlængst vejret hen; fra Beboelseshus var Stedet blevet til Møbelmaga-

sin; store Spejlglasruder i Gademuren havde afløst de smaa, beskedne Vinduer; Trappestenen udenfor Døren, hvor Drengen sikkert utallige Gange har siddet, forsvandt for mindre end 5 Aar siden — men endnu sad og sidder den af Odense Kommune indsatte Mindesten i Husets Gavl, og skønt den kun syner lidt i Sammenligning med det Skilteudstyr, hvormed Ejerne efterhaanden fik Huset behængt, saa har den dog paa sin Vis fredet det — *den* turde man ikke fjerne, og til den har alle de søgt, som kun paa dette Sted, hvor forsmædelig der end var handlet med det, fandt det, de ledte efter i Odense: Pletten, som fremfor alle betød noget for Byens verdensberømte Barn. At der ikke har lydt blide Ord i Strædet fra disse naive, der foretrak det ægte Barndomshjem for det falske Fødested henne i Hans Jensens Stræde — det er der ingen Grund til at skjule, men for de 10 retfærdiges Skyld, som nu har villet raade Bod paa Fortidens Synder, skal meget tilgives H. C. Andersens Fødeby!

Og naar nu det Spørgsmaal rejses, om det da overhovedet er muligt at genskabe Huset i en Skikkelse, der kommer *den* nær, som det havde for mere end hundrede Aar siden, saa bør det besvares bekræftende. Der er netop om dette Hus' oprindelige Ydre og Indre bevaret paafaldende gode Oplysninger, Planer og Billeder; ved Hjælp af disse og den Vejledning, som det tilbageværende af selve det oprindelige Hus giver — og det er betydelig mere, end man i Almindelighed tror — vil Opgaven m. H. t. dets Tilbageførelse til dets gamle Skikkelse sikkert kunne løses af en dygtig, pietetsfuld og nænsom Arkitekt. Helt let at gaa til er Opgaven naturligvis ikke — dens rette Løsning vil i højt Grad være afhængig af, om man dertil vælger den rette Mand, og om han vil forstaa at udnytte de Hjælpemidler, der kan rækkes ham. Om en Del af disse skal her nogle korte Oplysninger gives.

Ved første Øjekast vil man jo tro, at det ældste Billede af Huset, tegnet den 20. November 1836 af Udgiveren af Iversens fynske Avis og Bygningskonduktør for Fyns Stift, Adjunkt *J. H. T. Hanck* og foræret H. C. Andersen i Julegave s. A., gengiver Barndomshjemmets Ydre, saadan som det saa ud, medens det husede ham fra Maj 1807 til April Flyttedag 1819. Men dette er ikke Tilfældet. Da H. C. An-

dersen i et Brev af 28. Oktober 1836 bad sin Odense-Veninde, *Henriette Hanck*, erindre sin Fader om hans Billedløfte — Hanck havde lovet ham et Billede af Ørbæklunde, men „det lille fremstaaende Hus med Renden ned ad Muren, skraas overfor Jomfru Jensenius, vil jeg rigtignok hellere have“ —, havde Digteren ikke omtalt, at Husets Udseende allerede var undergaaet en mindre Forandring; derom hedder det i et Juledag 1836 afsendt Takkebrev for Billedet (hvorunder Kunstneren havde skrevet: Digterreden i Eilschowsboderne i Odense): „Min hjerteligste Tak til Faderen for den lille Digterbolig! Tiden har arrangeret Dørene om paa Huset; men de lade sig vel med Dækfarve flytte om igjen; jeg stikker derfor Stykket i min Mappe, naar jeg engang igjen seer min Fødeby.“ Af Rettelsen blev nu imidlertid intet; det lille Maleri bevares endnu i sin uændrede Skikkelse i H. C. Andersen-Samlingerne i Odense; men i Illustreret Tidende for 5. Januar 1868 findes et omhyggeligt udført Træsnit af Huset, der udtrykkelig henviser til Hancks Tegning som sit Forlæg, men som sikkert er udført og rettet under Digterens egne Auspicier og derfor med Føje i den ledsagende Tekst betegner sig som et Billede, „der viser os Huset ganske uforandret, som det var i hans Barndom“. At H. C. Andersen selv har godkendt Billedet, fremgaar med al Tydelighed deraf, at han har udklippet og ladet indramme et Eksempel deraf og kort efter foræret det i Fødselsdagsgave med en egenhændig Paategning til „Vennen, Digteren *Fr. Paludan-Müller*, en hjertelig Hilsen paa hans Fødselsdag den 7. Februar 1868. Hjerteligst [fra] H. C. Andersen“; Billedet, der gemmes som en Relikvie i Paludan-Müllers Slægt, gives ovfr. S. [9].

Træsnittet giver ingen Oplysning om Husets Farve, men den har H. C. Andersen selv i et Brev af 8. Marts 1836 til Henriette Hanck angivet som vejledende, naar hun „paa højre Haand, naar man gaaer fra Klingenberg til Møllen“ vil oplede „et lille *guult* Huus med to Døre, tæt op til Bagerens Længe; der hænger en tjæret Vandrende ned ad Muren der, hvor Huset springer frem“; han føjer til, at Billedet deraf maatte helst „tages fra Jomfru Jensenius' Trappe“ i de lige overfor liggende Eilschous Boliger, en Længe smukke og karakterfulde

Bindingsværkshuse, der sørgeligvis nu synes viede til Undergang. At Teglene paa Huset har været røde, er udenfor al Tvivl; sandsynligvis har man endda benyttet de gamle Tagsten, da man i sin Tid forsynede Huset med et øvre Stokværk — og netop over den Del, hvor H. C. Andersens Forældre havde haft deres lille Bolig.

Om selve dennes Rumforhold giver nogle Dokumenter i Odense Købstads Skatte-Regnskaber for 1803—04 god Besked. Ved Forordningen af 1. Oktober 1802 om aarlig Afgift af faste Ejendomme i Danmark var det bestemt, at Afgift ikke skulde svares af Rum, som husede Almissemønstre. Dette var nu netop Tilfældet med det heromhandlede Hus, som tilhørte den velhavende, paa Odense Horsetorv boende Skomagermester *Chr. Huus*, der hovedsagelig udlejede sine Lejevaaninger, betegnede ved Brandtaksations-Numrene 645 A, B og C, til meget fattige Mennesker. I 1804 boede i Litra C — den Del af Huset, hvori H. C. Andersens Forældre 2 Aar senere flyttede ind — en fattig gammel Kone, *Maren Krags*, som oppebar Fattighjælp, og om hendes lille Lejlighed, der altsaa senere blev Digterens Hjem i egentligste Forstand, oplyser et den 30. September 1804 optaget Syn af to Odense-Haandværkere, at den bestod af:

	□ Alen.
En Stue $7 \times 3\frac{1}{12}$ Al.	er $21\frac{7}{12}$
Et Rum til samme $4\frac{1}{4} \times 2$ Al. er	$8\frac{1}{2}$
Kiøkken $3\frac{1}{4} \times 3\frac{1}{8}$ Al.	er $11\frac{3}{4}$
Halv Gang $2\frac{1}{2} \times \frac{7}{8}$ Al.	er $2\frac{3}{16}$

ialt 44 Alen.

Tilsvarende *indvendige* Maal opgives for Husets 2. Trediedel, Litra B, som beboedes af Handskemagersvend Frands Chr. Køker, der havde „halv Gang“ \supset : fælles Indgangsdør og Forstue med Litra C. Naar hertil kommer, at man fra en Grundplan, tegnet og maalt til Odense Købstads Grundtakst for 1817, har hele Husets *udvendige* Maal med en Tommes Nøjagtighed samt nøje Beskrivelse af det og Oplysninger om Ejerforhold m. v. i Byens Skøde- og Panteprotokoller, vil det ses, at en hel nøjagtig Rekonstruktion af dette Sted, der

staar med sin gamle Kampestenssokkel uskadt og med sin Sydgavl og Gaardsidens oprindelige Bindingsværksfag særdeles vel bevarede, ingenlunde kan frembyde uovervindelige Vanskeligheder.

En lille Fælde for den Arkitekt, som skal foretage Istandsættelsen, vil ligge i, at et Udhus til Stedet, en Bagbygning af ringe Dimensioner, ca. 1820 fik sin Plads omtrent vinkelret paa Forhuset, hvor der senere er bygget et andet, til Værksted m. v. indrettet Hus, medens det oprindelige Udhus laa helt tilbage paa Grunden og parallelt med Forhuset. Men den gamle Grundplan viser, hvorledes Baghuset til Litr. A laa, og derefter vil samtlige de gamle Udhuses Plads let kunne bestemmes. Hvis man efter at have fjernet det nuværende Baghus og maaske lagt et Udhus dér, hvor et saadant oprindeligt laa, kunde ønske at rekonstruere den Smule Have, som i H. C. Andersens Barndom var ham til saa stor Glæde, da lader dette sig uden Besvær og uden noget større uægte Apparat gøre — thi „Haven“ bestod, som det hedder i hans eget Digt, af

„kun een Stikkelsbærbusk, men den er saa god som mange“.

og *det* tør man dog sikkert vove: atter at plante en ny Busk dér, hvor den gamle Stikkelsbærtorn har staaet, under hvis Grene Drengen sad og Aaret rundt „fulgte Bladene i deres Udvikling fra de var smaa grønne Knopper, til de som store, gule Blade løsnede sig“ — se herom i Mit Livs Eventyr.

Som ovenfor nævnt bestaar det lille Komplex af tre gamle Vaaninger, der nu for Nemheds Skyld under eet kaldes H. C. Andersens Barndomshjem, men efter Skomager Huus' og hans Hustrus Død, da Lejehusene af Boet blev solgt, beholdt den nye Ejer kun Litra B og C, som han ændrede noget — han foretog bl. a. det ovennævnte Arrangement af Dørene. Litra A solgte han fra i 1820, og det udgjorde i lang Tid en Ejendom for sig, der bedre end B og C i Tidens Løb bevarede sit oprindelige Udseende; saaledes blev det aldrig forsynet med et øvre Stokværk. Først i den nyeste Tid er de sammenbyggede Litra atter samlede paa een Haand. Men Naboskabet mod Syd til den gamle, af Chr. Huus oprettede Stiftelse, der ligger paa de ældgamle Doctors Boders Grund, og som har bevaret Hjørnet mellem

Munkemøllestræde og Horsetorvet uforandret i 130 Aar, har for Husene i Strædet medført, at den sydlige Del af disse beholdt Stedets oprindelige Karakter med den lille Slippe ind mod Huus' Stiftelse, i hvilken en Rendesten førte Afløbet ud fra Gaarden bag Strædets Smaahuse. Mod Nord derimod, hvor der i Gaden er det kendte Huk, som lader Gavlen afgive Plads til Mindetavlen, er Forholdene langt mere ændrede, thi den gamle Bagergaard, som her laa og med sit skraa Tag ind mod Nabohuset mod Syd tillod H. C. Andersens Moder udfor Lugen i Gavlen paa hendes Hus at have den lille Blomster- og Urtekasse, som hendes Søn har foreviget og idealiseret i Snedronningen, er for længst afløst af et højt, moderne Hus, som ganske har skjult Loftslugen i det lavere Nabohus — dér kan ikke mere anbringes nogen hængende Have!

Men overhovedet er det jo sikkert ikke Meningen ud af det gamle Hus, Digterens Barndomshjem i genskabt Skikkelse, at lave nogen flov Efterligning, nogen Film, af det, der ikke lader sig rekonstruere — og heller ikke behøver at blive det for at tjene sit Øjemed: Fredningen af en lille Plet, som enhver Elsker af H. C. Andersen i sine Tanker selv kan udstyre med al det, Digteren har berettet om de Stuer og de Omgivelser, hvori han voksede op til sit 14. Aar. Lad Huset blive beboet af nogle stilfærdige Mennesker, som her kan nyde en Fribolig i Eventyrdigterens Navn eller lad de genfremstillede Rum staa tomme, blot med nogle faa gamle Billeder paa Væggene og iøvrigt bestemte til de Besøgendes tavse Andagt — men lad nu først og fremmest Tanken om det hele Huskøb blive til Virkelighed. Lad ikke den smukke Plan, som nu er fattet af de gode Mænd i Odense, blive et Indfald, et luftigt, uvirkeligt Eventyr eller en ikke just munter Historie, der senere kan berettes vore Efterkommere, men lad der blive skabt en Realitet — noget, vi ad Aare kan gaa hen og baade se paa og røre ved og føle os tilfredse med!

FRA H. C. ANDERSENS ODENSE-TID

1942

I.

Et Barndoms-Bekendtskab

Paa sin 50-Aars Fødselsdag — eller da ved den Tid — sluttede H. C. Andersen sin tredie og største Levnedsskildring, den berømteste af dem alle: *Mit Livs Eventyr*. Og som et Eventyr træder det frem — broget og yndefuldt, muntert og rørende, ægte Andersensk i baade Stil og Indhold. Læser man det som et Eventyr, er der heller intet at indvende mod det, men vil man gaa det nærmere efter i Sømmene, bruge det som historisk Kildeskrift, rummer dets Sider et Utal af Fejl og Faldgruber; allerede i dets første Kapitels andet Stykke, som begynder med de berømte Linier:

„1805 levede i Odense i en lille fattig Stue et nygift Par, der holdt uendelig meget af hinanden osv.“,

noterer den personhistoriske Forsker en syv-otte Urigtigheder. Efter at Bogen var skrevet og udkommet i 1855, levede Digteren endnu i tyve Aar; havde nogen i disse Aar taget sig paa at arbejde historisk med dette enestaaende Stof, vilde meget have kunnet være oplyst af hans egen Mund, som en senere Tids Forskere har haft usigelig megen Møje — men, det skal indrømmes, ogsaa megen Glæde — ved at klare og bringe i Orden. Hans Samtid slugte det hele, som det forelaa fra hans egen Haand; kun hans ganske unge Venner, *Nicolaj Bøgh* og *William Bloch*, sankede en Del Blomster paa den rige Mark; *Edvard Collin* kunde have gjort det, men har ikke haft nogen lykkelig Haand til at bringe den Viden i helt paalidelig Form, som han laa

inde med og bedre end nogen havde kunnet øge. I vore Dage pløjes Ageren anderledes samvittighedsfuldt og systematisk, og den danske Forsker, som fremfor nogen arbejder hermed, Bibliotekar, Dr. phil. *H. Topsøe-Jensen*, har i Sandhed nok at gøre med at bringe Høsten i Hus. Men stadig er der saa et, saa et andet lille Punkt, der kræver Undersøgelse og *kan* føre til nye Oplysninger og et ofte højst nødvendigt Korrektiv af den berømte Digers meget usikre Kronologi. Om et Par af disse Smaating skal her meddeles et og andet, som ogsaa viser lidt af, hvorledes Oplysningerne graves frem, ofte paa de særeste Steder.

I Mit Livs Eventyr, i det berømte og henrivende smukt fortalte 1. Kapitel taler Digteren om, hvorledes der i hans Barndomshjems Nærhed boede en Præsteenke, Madam *Bunkeflod* og hendes Mands Søster; den afdøde Pastor *Hans Christian Bunkeflod*, som havde været Præst for St. Hans Sogn i Odense, var lidt af en Digter, og hans Spindeviser var endnu i Folkemunde; i hans efterladtes lille Hjem — de boede i Stiftelsen Eilschous Boliger lige overfor Andersens Barndomshjem i Munkmøllestræde — hørte han første Gang Ordet Digter blive udtalt og nævnet med en Højagtelse som noget heligt; pietetsfuldt satte han mange Aar senere Visernes Digter et Minde i sine „Vignetter til danske Digtere“ (1832):

Traaden brister, Rokken staaer, Spindevisen tier,
Ungdoms Sangen bliver snart gamle Melodier.

„En anden Præsteenke der i Nabolaget gjorde jeg ogsaa Bekendtskab med,“ hedder det længere fremme; „hun lod mig læse for sig Romaner fra Leibbiblioteket; en af dem begyndte omtrent saaledes: „Det var en stormfuld Nat, Regnen pladskede paa Ruderne!“ — „Det er en ypperlig Bog,“ sagde Madamen, og jeg spurgte i Uskyldighed, hvoraf hun vidste det. „Jeg hører det strax paa Begyndelsen!“ sagde hun, „denne bliver udmærket!“ og jeg saae med en Slags Ærbødighed op til hende, der var saa klog.“

Om Dr. *Topsøe-Jensen* kan hitte ud af, hvad den udmærkede Roman er for en, ved jeg ikke (har man et Katalog fra Lejebiblioteket i Odense fra den Tid, lod det sig dog maaske gøre), men Navnet paa

Præsteenken med den fine Næse for udmærkede Romaner kan i hvert Fald oplyses, skønt Andersen ikke nævner det. Kilden er et hidtil utrykt Brev til H. C. Andersen, der findes i de Collinske Samlinger, og som her aftrykkes i sin Helhed, ogsaa fordi det paa anden Maade er ejendommeligt og giver lidt Oplysning om Verdensberømt-heden; det har naaet sin Adressat, skønt Adressen er noget mangelfuld og kun lød paa:

S. T.

Hr. Professor *H. C. Andersen*
i *Kjøbenhavn*
Copenhagen, Königreich Dänemark.

Brevet er dateret: Breslau den 25de Marts 1874 og lyder som saa:

Jeg var for nogle Dage siden hos een Hr. *Gulich*, Maskinenfabrikant, født i *Kolding* og nu bosiddende her i *Breslau*. Vi talede meget om Dem og deres Værker, og denne Samtale gav mig tilnæst Foranledning til at udføre en [af] mig i mange Aar fattet Beslutning, nemlig at tage mig den Frihed at foruleilige Dem med en Skrivelse.

Tilnæst blev mig overdraget at give Dem en Hilsen fra Hr. Dr. *Gulich* (Kreisgerichts-rath), før i *Slesvig*, nu paa *Rügen*.

I Juli 1855 gjorde jeg en Besøgsreise til Odense og var ved denne Leilighed i *Kjøbenhavn*, jeg havde gjerne givet *mig* den Ære at see og tale med Dem, men uhældigviis traf jeg Dem hverken i Deres Bolig ei heller i Hotel Ang'l de terre[!] hvor man viste mig hen.

En lille Beretning over min undseelige Person, tillader jeg mig ærbødigst at anføre. I Aarene 1834—36 var jeg i Lære i det *Iversenske* Bogtrykkerie i *Odense*, hvor De i begge Sommerne besøgte Eierinden, den for længe siden salig hensovede Madam *Iversen*, den ærede gode gamle Kone, som jeg endnu med Høiagtelse erindrer mig. Jeg erindrer mig ogsaa, hvor der legedes *Kladt* etc. med *Christian Søborg* [Madam Iversens Dattersøn] mellem Træerne i Tolderlund Skov. Ved en Leilighed overgav jeg Dem dengang nogle skrevne Vers som De i Deres tidligere Barndom havde forfattet og var kommen i Besiddelse af min Bedstemoder og opbevarede i Familien som et Relequi (min sal. Bedstemoder boede i Eilskovs Boliger lidt skraa

over for Deres ærede Forældre; De omtaler hende i Deres Levnedsbeskrivelse som jeg for mange Aar siden her har læst paa tydsk). [Historien om den kloge Præsteenke berettes ogsaa i „Das Märchen meines Lebens ohne Dichtung“, Leipzig 1847, S. 21]. De lovede mig at give mig Versene tilbage igjen, men da det var i de sidste Dage af Deres Besøgsreise havde [De] meget at bestille og dette gav formodentlig Foranledning [til] at det blev forglemt.

Jeg har i de 33 Aar, som jeg er bosiddende her, ofte læst og læser endnu af Deres Værker (naturligviis i tydsk Oversættelse), dansk er her ikke at faae hverken i Leiebibliothekerne eller hos Boghandlerne; vil man have danske Bøger maa de besørgeres gennem Boghandler *Lorck* i Leipzig. Af deres Værker paa danske er jeg kun i Besiddelse af „Fodreisen til Amager Nytaarsnat 1828—29“, og den kan jeg saa temmelig udenad.

Hr. *Gülich* og hans lille Datter læser i denne Tid Deres Fabler, paa tydsk, og har jeg deri fundet Deres Portræt, men deraf kjender jeg Dem ikke, derimod har jeg for nogen Tid siden læst et kort Udtog af Deres Levned Beskrivelse i et tydsk illustreret Blad, og derhos var et Portræt af Dem, det var saaledes som jeg ganske kan erindre mig Dem fra de førnævnte Aar 34—36.

Min intetsigende Skrivelse slutter jeg med den Bøn, at De tilgiver mig, for den Uleilighed som jeg med samme nødvendigt har forarsaget Dem.

Jeg ønsker Dem, ærede Herre, hjerteligst, en lykkelig Levetid med Sundhed og alle jordiske Goder rigt velsignet.

Deres ærbødigste

Steenbeck.

Malermeister F. Steenbeck,
Breslau,
Friedrichsstr. 76.

I Brevet nævner den gamle danske Haandværker, der i Tidens Løb er gaaet fra Typografien over til Maleriet, ikke sin sal. Bedstemoders Navn, men det faar man at vide gennem et Par Kirkebogstilsførsler fra Kjøng Sogns og Odense St. Knuds Kirkebøger, hvorefter der

henholdsvis i 1818 og 1820 er døbt to Drengbørn, *Hans Steenbæk* og *Friderich Steenbech*, hvis Moder var *Maria Gregoria* (i St. Knuds Daabsbog: Johanne Marie) *Jensenius* og Fader Sømanden *Hans Jacob Peter Steenbæk* eller *Steenbech* fra Trondhjem, da i Odense. Men *Maria Gregoria* var yngste Datter af den i 1784 døde Sognepræst for Vejlbj i Vends Herred, Odense Amt, *Johan Jørgen Hansen Jensenius*, født 1731 i Tønder, der i sit andet Ægteskab 1783 i Kolshave, hvor Præstegaarden for Guldbjærg Sogn laa, blev viet til Husholdersken paa Herregaarden Gyldensteen, Jomfru *Anna Barbara Petersen*, med hvem han havde en Søn og en Datter; den sidste blev, efter gammel Skik, opkaldt efter han første Hustru, *Maria Gregoria Schmidt*, som var død 1781 i Vejlbj. Efter Pastor *Jensenius'* Død er hans Enke flyttet til Odense og er kommet til at bo med sin Datter i Eilschous Boliger, hvor hun døde 1826, 83 Aar gammel. Her er det da, at H. C. Andersen, før han i 1819 rejste fra Odense, har besøgt *Madam Jensenius* og hendes Datter, har læst højt for dem og foræret dem nogle af sine første Digte. Hvad der blev af *Maria Gregoria Jensenius'* ældste Søn, som blev født i Gummerup i Kjøng Sogn hos hendes Halvbroder, Snedker *Niels Krabbe Jensenius*, der endnu levede i 1845, 70 Aar gammel, ved jeg ikke; mulig er han død som spæd. Men Sønnen *Friderich* blev konfirmeret i St. Knuds Kirke i Oktober 1834 (baade i Kundskab og Opførsel fik han Vidnesbyrdene: meget god) og er derefter kommet i Lære i Bogtrykkeriet hos H. C. Andersens gamle Veninde, *Madam Kirstine Marie Iversen*, der døde i 1837, og som aabenbart har haft sin Lærling fra Trykkeriet i Besøg paa det gæstfrie Marieshøj, det Landsted i Tolder- eller rettere: Tollelund ved Odense Kanal, hvorom Dr. *Ejler Høeg* har skrevet saa smukt i *Anderseniana*, Vol. VII.

Man synes jo, det er lidt Synd for Fr. Steenbech, at Andersen ikke har givet ham de Smaaers fra hans Barndomstid tilbage, der var „et Relequi“ i det *Jensenius'ske* Hjem i Munkemøllestræde. Og rørende er den Trofasthed, hvormed han har gemt Mindet om den senere saa berømte Digter, hans Bysbarn, som han i sine unge Aar har mødt. Mellem Linierne i hans Brev skimtes Haabet om, at H. C. Andersen vil svare ham — og maaske sende et eller andet af sine danske

Skrifter til den gamle Dansker i det fremmede. Maaske har han ogsaa gjort det — jeg ved det ikke, men er det ikke sket, tjener til Andersens Undskyldning, at han netop sidst i Marts 1874 led meget af den Sygdom i Nyre og Lever, der et Aars Tid efter lagde ham i Graven, og netop den Dag, Brevet fra Breslau er sendt, den 25. Marts, skriver han i sin Dagbog: „Humeuret tungt, de ubetydeligste Ting afficere mig.“ Og i de urolige Dage, som kort efter fulgte omkring hans 69 Aars Fødselsdag, er Brevet maaske lagt til Side og forblevet ubesvaret.

Nu, 68 Aar efter, har det tjent til at skaffe os Navnet frem paa nogle af Digterens Barndomsbekendte.

II.

Barndomshjemmet

H. C. Andersens egenhændige Levnedsskildringer udmærker sig ikke ved nogen paalidelig Kronologi, og da han skrev dem, støttede han sig i Hovedsagen kun til sin, iøvrigt ypperlige, Hukommelse, der dog nu og da kunde spille ham nogle Puds, særlig hvor Talen er om hans Barndom og tidligste Ungdom. Adskilligt brød han sig af de for ham gyldigste Grunde heller ikke om at udlevere, hvor gerne han saa ellers gav andre — og efterhaanden hele det læsende Publikum — Besked om mangt og meget af ret privat Art, og af og til har han ligefrem ønsket at skjule baade dette og hint eller, som han udtrykte det, *gruppere* det fortalte en Smule. Dette gælder bl. a. hans Moders Forhold; som bekendt nævner han intet Sted i sin Produktion og kun et Par ganske enkelte Steder i sine Dagbøger — i 1825 og 1842 — „min Moders Datter“, den stakkels Halvsøster *Karen Marie*, hvis sidste Bolig i Borgergade Nr. 20 man i disse Dage er ved at rive ned og jævne med Jorden.

Alle ved vist ogsaa, at om det *Fødested* i Hans Jensensstræde, som i 1868 blev ham paaduttet, og hvorom en Sten i Muren endnu lyver paa det ublufærdigste, fik man ham ikke til at udtale sig — naturligvis af Pietet for Moderens Minde — og endnu knap fire Maaneder

før sin Død, da Godtfolk i Odense mente at vide bedre Besked, slog han i et Brev til Udgiveren af „Søndags-Posten“ (gengivet i en Kronik i „Nationaltidende“ for 2. April 1941) fast, at efter hvad hans Forældre havde fortalt ham som Barn, var han født „tæt ved Graabrødre Torv i Odense, men man viste mig aldrig Stedet, jeg kjender det ikke“. Af Mit Livs Eventyr og hans tidligere Levnedsskildringer fremgaar det, at i Odense havde kun Huset i Munkemøllestræde lige over for Eilschous Boliger Interesse og Værdi for ham; dertil knytter sig, som det endnu hedder paa Stenen i Husets Gavl, hans kæreste Barndoms minder. Men heller ikke her var hans tidligste Barndomshjem; da Friskomager *Hans Andersen*, eller som han i Mandtallene fra Aaret 1806 og i de følgende Aar kaldes Piber — nemlig ved Odense 3. Borger-Compagni — *Hans Hansen* og Kone, *Anne Marie Andersdatter*, omsider kunde sætte Bo, næppe før Januar 1806, var det først i Gaden Holsedore (Brandtaksationsnummer 330), derefter i Claregade (Nr. 310) i Maj 1806, og først i Maj 1807 slog de sig ned paa Klingenberg, det senere Munkemøllestræde, Klingenbergssydlig Del, i Huset Nr. 646 (senere 645 a—c), der altsaa staa endnu og kendes — eller burde kendes — af alle, som virkelig holder af Digteren.

Men hvor længe boede Familien saa her? Derom har der, som om saa meget andet fra Andersens Barndom, hidtil hersket en lykkelig Uvidenhed, hvori han til Dels selv er Skyld i, thi i Mit Livs Eventyr, 1. Kapitel (Originaludgaven 1855, S. 21) fortæller han — umiddelbart efter at have omtalt Moderens nye Ægteskab med Friskomager *Niels Jørgensen Gundersøe* (han kaldes ofte Gundersen, men Navnet kommer af en Landsby i Ubberud Sogn, hvorfra Mandens Far stammede), som fandt Sted den 8. Juli 1818 (Andersen nævner ikke selv denne Datum) — at „mine Forældre vare flyttede hen i Gaden udenfor Munkemølle-Port, og vi havde der faaet en Have; den var meget lille og smal . . . men den førte lige ned til Odense Aa, lige bag Munkemølle“, hvorefter følger den yndefulde Omtale af alt, hvad han oplevede i denne Have og ved Aaens Bred. Først nogle Sider længere fremme, efter en Omtale af hans Skolegang i Fattigskolen, af Læreren *Welhaven* og af Drengene, der forfulgte „Come-

dieskriveren", følger den omstændelige Beretning om hans Konfirmation i April 1819 i St. Knuds Kirke, som man jo derfor maa tro fandt Sted fra den nye Bolig uden for Munkemølle-Port, og Kapitlet slutter Side 29 med Skildringen af Andersens Bortrejse fra Odense om Eftermiddagen den 4. September 1819 — han nævner dog ikke selve Dagen, men det næste Kapitel indledes med: „Mandagmorgen den sjette September 1819 saae jeg fra Frederiksberg Bakke første Gang *Kjøbenhavn*". Ogsaa her maa man da arbejde sig frem ad lidt sære Veje for at faa det kronologiske i Orden.

Huset paa Klingenberg eller Munkemøllestræde, hvortil Piber Hans Hansen med sin Viv og hendes Søn o. Maj 1807 flyttede fra Claregade, tilhørte en velhavende Skomagermester *Christian Huus*, der havde flere Ejendomme i Odense, og som i 1798 havde købt de da meget brøstfældige Doctors Boder paa Horsetorvets nordre Side — en gammel Stiftelse, oprettet i 1590 af *Magdalene Hamsfort*, Doctor *Thenners* Efterleverske, som nu blev lagt ind under Graabrødre-Hospitalet. Chr. Huus rev de gamle Boder ned og opførte et nyt Hus, som efter hans og hans Hustrus Død — han døde i 1806, hun i 1818 — i Henhold til deres Testamente blev indrettet til Bolig for otte fattige Borger-Enker, den saakaldte „Huus' Stiftelse", som senere prydedes med Stifterens Gravminde, en Støbejernsplade med Billedet af en lang Støvle, der engang har dækket deres Grave. Paa den gamle Stiftelses Grund ud mod Munkemøllestræde byggede Skomager Huus et lavt Sted med tre Lejevaaninger; det var den nordligste af disse, som i 1807 blev H. C. Andersens Barndomshjem, og hvori hans Moder blev boende med sin anden Mand.

Da Skomager Huus' Enke, *Maren Hansdatter*, døde i Juni 1818, 85 Aar gammel, skulde Stiftelsen paa Horsetorvet træde i Virksomhed, og det barnløse Ægtepars øvrige Ejendomme realiseres; i den Anledning blev ogsaa Beboerne i Huset i Strædet opsagt til Fraflytning. Da Skiftebehandlingen af det Huus'ske Bø først tog fat efter St. Hansdag 1818, kunde Opsigelsen ikke ske før til Foraarsflyttetid det følgende Aar, og ved Auktionen, som begyndte i August, hed det da i Konditionerne, at Køberen af Lejevaaningerne „i Gaden paa Klingenberg" ikke kunde faa Beboelse dér, førend Lejerne derudi til

næstkommende Paaske-Flyttetid kan blive opsagt; dette kom da ogsaa til at gælde H. C. Andersens Moder — det var paa hendes Navn, „Skomager-Enken *Marie*“ kaldtes hun i Fortegnelsen over Beboerne, uden Hensyn til hendes nye Ægtskab! — at Lejekontrakten i sin Tid efter hendes første Mands Død var gaaet over, og af Skiftets Regnskaber ses, at Lejen af hendes beskedne Bolig var 20 Rigsdaler N. V. om Halvaaret.

Heraf vil man da se, at først ved Paaske-Flyttedagstide 1819 — og Flyttedagen faldt i dette Aar paa den 20. April (den 3. Tirsdag i Maaneden) — forlod H. C. Andersen sit Barndomshjem og flyttede længere ud i Strædet og over paa dets modsatte Side. Paaske-Søndag faldt i 1819 paa den 11. April, Ugedagen efter, den 18., blev han konfirmeret, og han har da lige opnaaet at fejre denne Dag med alle dens Sindsbevægelser, som han selv har skildret dem, i det gamle Hjem. I dets lille Stue har han iført sig sin nye Pragt: den døde Pibers gamle Overkjole, der var syet om til ham, og det første Par Støvler, han ejede i sit Liv, der knirkede saa herligt, at alle i Kirken *maatte* have hørt det, og hvis Skafter han havde trukket op over Benklæderne, for at enhver kunde se, at det var rigtige Støvler.

Fra hans andet til lidt ind i hans fjortende Aar havde Stuen og det lille Køkken i Skomager Huus' Lejevaaning da været hans Hjem, i næsten tolv Aar — en af de længste Perioder, han i sit lange Liv kom til at bo paa samme Sted; hvor han havde oplevet Barnets Glæder og Sorger, og hvortil han altid vendte tilbage som sit rette Udspring, sit kæreste Sted paa Jorden. For hans letbevægede Sind har det naturligvis været en Herlighed den Gang, da den lille Familie flyttede, at komme til et Hus med Have, og vidunderligt har det været for ham at sidde ved den sagte strømmende Aa og drømme Dagen lang; hans Eventyr om Klokkedybet i Odense Aa vidner om, hvor fast Indtrykket fra de knap fem Maaneder, han levede under de nye Omgivelser, fæstnede sig i hans Hukommelse.

Men de personlige og stærkeste Minder fra hans Odense-Barndom knytter sig til Huset højere oppe i Gaden, lige overfor Eilschous Boliger. Om dette lille, fattige Hjem var det, han endnu den 4. Marts 1875, paa Grænsen til sit 70. Aar, kunde skrive de rørende Vers:

Hvor var der festligt derinde,
 Naar Pinseklokkerne klang;
 Smaa hvide Sommergardiner
 I Solskin om Vinduet hang.

Sancthansurt blev sat i Bjælken
 Og Kakkelovnen fik Glands,
 De duftende Birkegrene
 Stod der med Skovmærkekrands.

Een Stue, et lille Kjøkken —
 Og dog alt saa stort og godt,
Der leged' jeg Juleaften
 Som siden paa intet Slot.

Og Risengrøden og Gaasen
 Og Gnavposen —! hvilken Fest!
 Vor Jord er velsignet — det føler
 I Barndoms-Hjemmet man bedst!

Man *maa* jo tvivle lidt om, hvorvidt der nu hver Jul har været Gaasesteg paa Bordet hos disse fattige Mennesker i den lille Stue i Munkemøllestræde paa Klingenberg, men i Digterens Fantasi har der været baade Gaas og Risengrød og Gnavpose. Og har vi taget mod alle hans 157 andre Eventyr og Historier — saa hvorfor ikke ogsaa dette? Huset staar der, Gud ske Lov! endnu; pietetsfuldt reddet og bevaret i akkurat den ellefte Time. Enhver, der kommer til Odense, kan gaa hen og se det og spørge Døre og Vægge; det Svar *de* giver, bør man holde sig til.

H. C. ANDERSEN OG „DET MILITÆRE“

1927

I den efter Datidens Maalestok store Provinsby, hvori H. C. Andersen voksede op, har det militære Liv virket sit til at gøre Billedet af Byen broget og mangfoldigt. I Odense garnisonerede det fynske Regiment lette Dragoner og til Stadighed mindst et Regiment Fodfolk. I Digterens Barneaar drog hyppigt andre Troppeafdelinger gennem Byen eller havde Kvarter i Nærheden, saa længe Landet gennem syv strenge Aar var i Krigstilstand, og i Aaret 1808 har det krigerske Element været yderligere fremherskende ved Iblandingen med franske og især spanske Tropper. Om disse sidste fortæller H. C. Andersen i sine Autobiografier, og Indtrykkene satte — som næsten alt, hvad han som Barn saa og hørte — senere Spor i hans Forfatterskab, nemlig i hans originale dramatiske Digtning i to Afdelinger Skilles og mødes 1836. Men om Byens egne Soldater — Dragoner, Grenaderer, Musketere og Jægere — indeholder hans Erindringer saa godt som intet. Hvad er da Grunden hertil?

Svaret bliver, at i hans Barndomshjem var Synet paa Militærlivet højest forskelligt. Moderen „yndede ikke de Militaire“, hedder det i Sønnens Selvbiografi fra 1832, og hertil havde hun virkelig sine gode Grunde, eftersom Faderen til det Pigebarn, hun fødte seks Aar før sit Ægteskab, den store Don Juan og Pottemagersvend Daniel Jørgensen, kaldet Rosenvinge eller Rosenvind, havde bedaaret hende og omtrent samtidig to andre Odense-Piger i sin flotte Uniform som Grenader ved Kronprinsens Regiment og svigtede dem alle tre for omsider at vandre til Alteret med en fjerde af sine mange Kærester. Ogsaa H. C. Andersens Mormor havde gjort ubehagelige Erfaringer

med Hensyn til, hvad man kunde vente sig af en Soldats Ordholdenhed, thi Faderen til hendes tredie, udenfor Ægteskab fødte, Barn, en Rytter og Hattemagersvend, lod hende slemt i Stikken, og da omsider Digterens Halvsøster kom til den Alder, da „Hjertets Karniefugl skriger op og Fornuften stikker Fingrene i Ørerne“ (for at tale med hendes senere berømte Broder), gik det ikke dette Medlem af Familien meget bedre; ligesom sin Halvbroder havde hun Trang til at søge opad i Samfundet, men hun havde mindre Held med sig. Hun blev skammelig svigtet af sin Flamme, en Dragonløjtnant af lidt svageligt Helbred, der rejste til Hovedstaden for at søge civil Befordring og ikke holdt sine gyldne Løfter til den lille fynske Pige.

Helt anderledes med Friskomager *Hans Andersen*. Han havde afgjort Mod paa det militære, ihvorvel det kun bragte ham Skuffelser. Stavnsbaandets Ophævelse var just kommet ham til gode; i 1788 var han endnu ikke fyldt de 9 Aar, der vilde have medført hans Optagelse i Lægdsrullen blandt andre paa Landet fødte Børn, og han kom aldrig til at staa der, eftersom hans Forældre forlod deres Landsby og slog sig ned i Fyns Hovedstad, hvor Drengen var i Sikkerhed for Udskrivning. Tolv Aar gammel kom han i Skomagerlære, og fire Aar efter var han udlært, — i 1798. En halv Snes Aar efter var Skomagersvenden gift og hjemfaren, og kort efter brød Krigen ud: ogsaa de, der sad hjemme og ikke behøvede det, maatte nødvendigvis tage den Del, de kunde, i det krigerske Opbud, og saaledes blev den unge Ægtemand og Skomager da draget ind i Skaren af Odense Bys Borger-Soldater. Fra sin mødrene Slægt havde han arvet musikalske Anlæg; Tromme og Pibe kunde han haandtere, og med disse militære Attributioner har han da vandret i Spidsen for Odense Borgervæbnings 3die Kompagni i mindst seks Aar, før han i Foraaret 1812 lod sig hverve til „rigtig“ Soldat. Ikke med en Stavelse omtaler H. C. Andersen noget Steds denne borger-militære Virksomhed; og at han overhovedet blev menig Soldat i den regulære Hær, bliver i Digterens pietetsfulde Omdigten til, at han indtraadte som frivillig, vis paa at avancere, eventuelt til Løjtnant. I Kun en Spillemand er H. C. Andersen længere inde paa Virkeligheden end i Autobiogra-

ferne; her er det simpel Eventyrlyst, der lokker Christians Fader til at blive Soldat, men ogsaa den kontante Vinding, der som første Resultat opnaaedes derved, har spillet ind. Den Sum, som nævnes i Romanen, 1000 Rigsdaler — ganske vist i Sedler —, var mange Penge for en fattig Friskomager, og med dette Beløb har det sikkert haft sin Rigtighed; i Oktober 1812 vilde en Karl fra Aalykkegaard den betale 1300 Rigsdaler til „en Dreng, navnlig Christian“, der i 6 Aar havde staaet i Skomagerlære, men nu havde faaet „Lyst til at lade sig leye til annecteret Bataillon“ for den nævnte Sum. „At tage den røde Trøje paa var tidligere et sandt Fortvivlelsens Skridt“, hedder det længere fremme i Mit Livs Eventyr, — for Friskomageren har Forandringen i det ydre ikke været stor, thi den Odense Borgervæbningsuniform har været broget nok: karmoisinrød Kjole, lyseblaa Krave, gule Kanter og Knapper, paille Underfoer og Vest, blaa Pantalons, hvid Fjer med blaa Top i Chakoten. Den Pragt maa H. C. Andersen i Aarevis have set ham iført, naar Borgervæbningsens Øvelser gik for sig, og derfra var Springet jo ikke stort til Musketerens Paaklædning i Kongens Regiment, ved hvis 3. Bataillon den forhenværende Piber nu traadte i Nummer i Stedet for en Bondekarl og Hjulmand fra Maale paa Hindsholm; den beskrives saaledes: rød Kjole, lyseblaa Krave, Rabatter og Opslag, hvide Kanter og Knapper, hvidt Underfoer, hvid Vest og hvide eller mørkegraa Pantalons. Men Trommestikken og Piben blev ombyttet med Musketten. Det var en Forskel, og med sin Bøsse i Haanden drog Hans Andersen i Felten, ved Skæbnens Lune under samme Regiments Fane som hans Kones tidligere Elsker, den for det smukke Køn saa farlige Pottemagersvend; thi ogsaa *han* havde i 1807 paany ladet sig hverve, mens han lod sin Kone og sine forskellige Børn klare sig, som de bedst kunde, i Odense og Omegn.

H. C. Andersen har set det som en Ulykke, at Faderen lod sig hverve, derom er der ingen Tvivl, og med sin Moder har han derfor nok været enig i ikke at ynde de Militære — i hvert Fald ikke „de gemene“; senere vandt han nogle af sine bedste Odense-Venner i Chefen for det fynske Regiment lette Dragoner, Oberst Høegh-Guldberg og dennes Familie. Ja, han driver det endog saa vidt, at

han overhovedet ikke nævner, at en af hans Barndoms Venner, *Peter Junker*, var Korporal ved Dragonerne. Baade i Mit Livs Eventyr og i Levnedsbogen fra 1832 omtales Junker kun som „Plakatbæreren“ — d. v. s. den, der besørgede Omdelingen af Teaterplakaterne i Odense, i hvilken Egenskab han jo ganske vist ogsaa spillede den største Rolle for den teaterinteresserede og komedieskrivende Digterdreng.

I sidstnævnte autobiografiske Skrift fortæller H. C. Andersen imidlertid noget mere om Peter Junker og hans Hustru, og ved en nærmere Undersøgelse af dette faar man tilfældig fat i et af de temmelig faa kronologiske Holdepunkter i Digterens Memoirer, der i en for Forskeren ofte ret generende Grad lider af Mangel paa bestemte Tidsangivelser.

Han fortæller nemlig her, hvorledes han „en Dag var ude paa Torvet (Flakhaven) for at se Peter Junkers Kone gaa med Fedlen, en Straf, Fruentimmere den Gang fik for Sladder og Løgn. Der blev slaaget en Kreds af Soldater, og indenfor denne gik Konen med et Træ-Aag om Halsen; højt op over Hovedet stod en Jern-Bøjle, fra hvilken hang ned over Nakken en lang Rævehale, og i Panden en lille Klokke. Det traf sig snurrigt nok, at en anden Kone, der af Ondskab hidsede en Hund ind i Kredsen paa Peter Junkers Ægtefælle, for at den skulde bide i Halen, selv Aaret efter maatte udstaa den samme Straf.“ Hvad der her siges om Feddel-Straffens Anvendelse, er ganske rigtigt; i den i 1747 i København udkomne 3. Del af „Reglement für unsere Geworbene und National-Infanterie“, Kap. XIII, Paragraph 6, hedder det netop, hvor Talen er om de ringere og vilkaarlige Straffemidler, som kan idømmes af Garnisonskommandanter og Regimentschefer uden Afholdelse af forudgaaende Forhør og Krigsret, og hvortil hører Straffe som Træhest, Krumslutning og Geværbering: „Was aber die Weiber anbelanget, können selbige mit der sogenannten spanischen Fiddel abgestraft werden.“ Militærets Kvinder og Børn hørte under den militære Jurisdiktion, og saaledes gik det da til, at der ved en af Chefen for det fynske Regiment lette Dragoner nedsat Krigsret den 1. September 1810 blev fældet en Dom, hvorved Korporal Junker af 1. Eskadron samt Dragon af 3. Eskadron Peder Ras-

mussens Kone Anne Marie „tilstrækkeligen overbeviste om at have paaført hverandre giensidige Injurier“, blev at straffe, *han* med 12 Timers Krumslutning, *hun* med „at føres 1 Time i Fiddelen ved høj Dag foran Vagten“, medens Junkers Kone frifandtes af Mangel paa Bevis om Skyld fra hendes Side i denne Sag. Sagen var opstaaet mellem Konerne, fordi Peter Junkers Viv havde tyvttet Anne Maries Mand med Henblik paa et Par gule Militær-Skindbukser, og den arme Peter var bleven dragen ind i Striden derved, at Anne Marie først havde slaet ham med et Rokkehovede og en Ildtang og dernæst havde kastet ham et Kommisbrød i Hovedet, medens han — som det synes i berettiget Selvforsvar — havde tampet løs paa hende med sin Sabel, dog i Skeden. Antagelig er det under Eksekutionen af denne Fiddel-Straf, at Korporalskone i Vrede mod den Kvinde, der havde faaet hendes Mand i Bøjen, pudsede Hunden paa den stakkels Fiddelbærerske. Og Aaret efter ramtes hun saa af Gengældelsen; hidsig og gal har hun været, mod Manden brugte hun slemme Skældsord som „Tyv, Skork, Kieltring“, kradsede og slog ham, og til sidst blev det til regulært Slagsmaal og stor Skandale med paafølgende Krigsførhør og Dom, hvorved Korporalen (som tidligere havde været insubordinær mod sin Løjtnant) den 10. Juli 1811 idømtes Straf af Fængsel paa Vand og dobbelt Brød i 5 Dage og Nætter, medens hans Kone skulde føres 2 Timer i Fiddelen foran Vagten ved høj lys Dag!

Begge disse Fiddelstraffe har den lille Hans Christian altsaa overværet, — i hans Erindring har de blot senere byttet Plads i Tidsfølgen; de foregik paa Flakhaven, hvor Odense Hovedvagt laa foran det gamle middelalderlige Raadhus — som nu er afløst af et slemme Stykke Arkitektur fra 80erne, og saaledes kun en Springvej fra hans Hjem i Strædet nedenfor Klingenberg. Han kom aldrig til at overvære flere Kvindestrafte af den Art; thi ved Parolbefaling af 1. December 1811 afskaffedes „den saakaldte spanske Fiddel“ som Straffemiddel, og Fruentimmer under den militære Jurisdiktion skulde fremtidig for mindre Forseelser „fængsles paa Vand og Brød, men i Tilfælde, at de enten ere frugtsommelige eller give Die, belægges med simpel Arrest“. Men dybt har den raa og ubarmhjertige Fortids-Straf

med dens Vanære for de stakkels Kvinder fæstnet sig i hans Hukommelse, og i Romanen O. T., der lige som Kun en Spillemand genspejler hans Barndoms Oplevelser, skildrede han det hele Flakhave-Optrin, lige til Episoden med den lille Hund, som bed i Fiddelens Rævehale.

Om „Plakatbæreren Peter Junker“'s senere Skæbne har H. C. Andersen, Barn, som han den Gang var, vel næppe faaet videre Besked; den blev ellers sørgelig nok: af Fortvivlelse over sin og Konens Vanære saa Korporalen, da han fra Krigsretten blev ført tilbage til Arresten, sit Snit til at tilegne sig en Kniv og med denne skære sin Strube over, men uden Held; mens Konen gik med Fiddelen paa Flakhaven, blev han bragt paa Sygehuset og lappet sammen, og da han var helbredet, blev han for attenteret Selvmord den 14. December 1811 idømt Fæstningsstraf paa Livstid i Nyborg Fængsel. Ved kgl. Resolution blev Straffen dog ændret til Arbejde i Jern paa Kongens Naade, og da han Aaret efter i Odense udsteder baade en Obligation og et Skøde vedrørende sit Hus paa Sortebrødre Torv ved Komediehuset, synes Straffen ikke at have været af lang Varighed. Den 14. August 1821 døde afskediget Corporal Peter Junker, boende i Ramsherred i Odense, 41 Aar gammel, og først 18 Aar senere, i Oktober 1839, anmeldtes til Odense Skifteret, at Korporal P. Junckers Enke, Johanne Kirstine Nissdatter, var død i Skulkenborg, 63 Aar gammel — uden at eje noget.

Tre Aar før havde hun i sit Bysbarns ovennævnte, nys udkomne Nøgleroman kunnet læse en rørende Skildring af den gruelige Straf, hun i sin Ungdom havde lidt, — hvis hun da har kunnet læse, hvad man ikke skal være helt sikker paa!

H. C. ANDERSEN I KØBENHAVN

1942

Mandag Morgen tidlig den 6. September 1819 stopper en Postkusk sine Heste paa Frederiksberg Bakke uden for Slottets Port og lader en Passager stige af, en ung, opløben, lidt ledeløs Fyr, som uden at eje ordentlig Rejsetøj Natten igennem har halvblundet og helfrosset paa Dagvognen i den kølige Efteraarsluft. Der staar han nu ganske ene, mens Vognen ruller ned ad Bakken, og strækker sine Ben, som er blevet stive og døde af den lange umagelige Kørsel, der begyndte Lørdag Eftermiddag udenfor Møglebro Port i Odense og kun havde været afbrudt af Sejladsen over Store Bælt. Sulten og tørstig er han ogsaa — med eet gaar hans hele forladte Stilling op for ham, han brister i Graad og føler, at nu har han ingen uden Gud i Himlen at holde sig til. Men saadan følte han det jo ogsaa, da han gik i Land i Korsør, søgte Skjul bag et Skur og paa sine Knæ bad Vor Herre hjælpe sig, græd saa meget men blev glad igen og kørte trøstigt afsted.

Ogsaa nu er Hjælpen der — næsten straks; al Angst er glemt, da han faar tørret sine Øjne, bliver helt vaagen og opfatter det vidunderlige Syn fra Bakkens Top af en stor fremmed By, udstrakt for ham fra Nord til Syd i den klare Septembormorgen. En lang, snorlige Vej fører imod den mellem Haver og Huse; fjernt, bag Volde og Bastioner med grønt og gulnende Løv og med Møller, hvis Vinger løber muntert for Morgenens Brise, stræber Taarne og Tinder mod Sky over røde og sorte Tages Vrimmel, og langt ude bag By og Volde blinker et nyt, blaanende Hav som det, han Dagen før har lagt bag sig — et herligt Skue, men for Knøsen dér paa Bakken mere end det:

en hel ny Verden, hans Længslers Maal, den danske Hovedstad, aaben for ham, hvem ingen venter, og som efter menneskeligt Skøn heller intet har at gøre der. Men *det* vidste han selv bedre: *her* skulde Slaget staa, her skulde han jo nok lide og døje og gaa gruelig meget igennem, men saa — ja, saa kom ogsaa her den Dag, da Sejren var vundet, og han kunde rejse tilbage den Vej, han var kommet, til sin Fødeby, hvor ingen forstod ham rigtig og havde villet gøre noget for ham, og da ikke som blind Passenger, smuglet ombord i en Postvogn, nej, som den, der baade saa og blev set, var kendt og anset og mere endnu, var steget til Lykkens fulde Højde og blevet berømt — *berømt!*

Og med Drømmen om Daad og Ry hvirvlende i sin fjorten Aars Sjæl skridtede Drengen ned ad Bakken med al sit jordiske Eje i en lille Bylt i et Klæde i Haanden, gik gennem Alleer og Gader og over Broer og Raveliner og traadte til Slut fra en genlydlarmende Fæstningsports Dunkelhed ind i selve Kongens København.

Den Efteraarssøndag, da *Hans Christian Andersen*, som drog ud for at erobre Verden, paa Postvognens umagelige Buk skumplede ad Kongevejen frem mod København, havde i alle Landets Kirker den gamle Tekst lydt om en anden rejsende, der drog fra den ene By til den anden men faldt mellem Røvere, blev slaadet og udplyndret og halvdød efterladt ved Vejkanten, sin Undergang vis, om han ikke af en barmhjertig Næste var blevet reddet og hjulpet til Rette. Saa galt gik det ikke efter Bogstaven med den unge Fynbo, men paa sin Vis blev denne Fortælling dog til fuld Virkelighed i de tre Aar, som fulgte paa hans Ankomst til Hovedstaden. Sejg som en Kat hang han ved Livet i disse slemme Aar, hvor han efter et Par Ugers usigelige Modgang og Skuffelse, med Nederlag paa Nederlag i Livets haarde Virkelighed dog omsider blev reddet op paa en lille, alt andet end fast Grund ved barmhjertige Samaritaneres Hjælp i et forunderligt Sømmespil. Og hvor er det han havner? I det urenlige, ilde-lugtende Københavns værste Røverkvarter, i en af de i alle Henseender smudsigste Gader omend i et forholdsvis anstændigt og anseligt Hus, hvor han, uden selv at være klar over det, dog levede i

en Luft af Umoralitet, som det Forsyn, der saa øjensynligt vaagede over ham, ikke lod ham forstaa ret meget af. For den, der som dette Fattigmandsbarn var vant til Livet i smaa lave fattige Stuer, maa et højt, 4-Etagers Hus med sin Kvist øverst oppe have staaet som et helt Palæ, og uden Præg af gammel Fornemhed har Madam Thorgesens Hus i Ulkegade 108 — senere Holmensgade Nr. 8 — heller ikke været med den smukke tre-Løbs Trappe og det skønt formede Smedejærns Gelænder. Det mørke Rum bag Køkkenet, hvor han fik Logi, var jo paa sin Maade hans; selv lyste han dets Elendighed op med sin vidunderlige Fantasi og de Drømme, Dag og Nat, som fik ham til at glemme al Nød og Elendighed, al Skuffelse og Modgang, den daarlige Kost, de fattige Klæder, det hullede, vaade Fodtøj og de ringe Udsigter til at naa frem til bedre Dage. I Hovedstaden var han nu, trods alt, om end i dens mest hundske Kvarter; faa Skridt fra hans Bolig — og han stod ved det Sted, hvor al jordisk Lykke syntes ham at være samlet: det kongelige Teater. Derhen gik al hans Higen, og derfor kom han til at elske selve dets Omgivelser, ikke blot det smukke store Torv men ogsaa de snævre Gader i dets Nærhed; han kendte det jo ikke bedre, deres Uhumskhed, deres Støj og Stank blev ham saa tilvant, at han ikke ændsede det — og søgte han lidt bedre Luft, Synet af grønne Træer og pæne Folk, ja saa var der jo ikke langt til Kongens Have; her var et Fristed, hvor han ene paa en Bænk kunde gnave det fattige Stykke Brød, som maatte gøre det ud for Middagsmad.

Tre Aar gaar — og en Dag kommer Befrielsen; man faar paa afgørende Sted Øje paa ham, begriber, at der kan blive noget ud af denne hjælpeløse, forhutlede Fyr, som bag sit elendige Ydre gemte mærkelige Evner, et blødt og følsomt Sind, en utrolig Stræben fremad og opad, et ufordærvet Hjerte og en Tillid og Tro paa sin gode Lykke, som ikke kunde kues. Atter var Samaritanerne i Virksomhed, paany blev han reddet og hjulpet — dennegang tilbage til Provinsens rene, rensende Luft; som kongelig Stipendiat ruller han en Efteraarssdag ud af København, ikke som blind Passager og ikke endnu tilbage til sin Fødeby, men som den, der fra Proletariatets Dyb er ved at bryde sig Vej ind i Overklassen. Hvad Under, at hans

aldrig svigtende Forsyns-Tro mægtig styrkes? styrkes til at bære Skolelivets Aag og Trældom, først i Slagelse, saa i Helsingør, og skønt begge Steder i Røverklør, saa dog efter andre, haarde Aar paany paa Vej til København — dennegang i Foraarets Tegn, den 19. April 1827. „Rejs De ad Helvede til“, var Rektor *Meislings* Afskedsord til ham, men det var ikke den Vej, han tog; for studiosus artium H. C. Andersen gik den tværtimod noget nær op til Himlen.

Der var ikke mange Skridt fra hans første Domicil i København til det Hus, som nu modtog ham, Vingaardsstræde Mtr. Nr. 131, nu Gade Nr. 6. Og er Huset i Ulkegade brudt ned, saa staar til Gengæld den gamle Gaard endnu, hvor han flyttede ind hos den 60-aarige Kaptajns-Enke, Fru *Kirstine Schwartz* født *Hybert*, som boede i Gaardens Kvistlejlighed. Beskeden, saare beskeden var hans Bolig her — i ret Forstand en Studenterhybel. Den tegnes vist bedst med hans egne Ord i Levnedsbogen:

„Et lille Tagkammer, smukt malet, men ikke større end at tre-fire Mennesker nogenledes kunde være der. Væggene var under Taget skraa, og Vinduet her gik ud som andre Tagvinduer men med vid Udsigt; jeg saa over Husene til Holmensgade og Slagterboderne, og lige midt for laa Nikolai Taarn, som jeg kunde se lige nede fra Grunden af. Om Sommeraftnerne gik Solen her saa dejlig ned, Skyerne stod mig som Bjerge, og jeg sank tidt hen i dejlige Drømme, mens Liremanden spillede neden for. — Jeg havde et lille Skab i Væggen, dette forsynede jeg nu med Brød, Smør og Pølse, havde saaledes min Frokost og Aftensmad selv; Middagene fik jeg strax og let hos mine Venner.“

Eller bør man ikke, naar dette lille Kammer nu engang paany nævnes, gøre det med de Vers, som han, efter ved Efteraarsflyttedags-tid 1828 at være draget herfra, fordi Fru Schwartz fik en anden Bolig, skrev til sit Kvistkammers Pris og en Septemberdag i 1829 sendte sin Ven, Edvard Collin; han kaldte selv sit Digt: *Studenten*.

Høit under Taget, hvor Svalen boer,
Har ogsaa Studenten sit Kammer,
Der sidder han nærmere Englenes Chor,
Trods Stuens og Salens Madammer.

Paa Væggen hænger hans hele Stads,
 I Lommen er Skillinger fire,
 Paa Bordet ligger *Homer* og *Horatz*
 Samt mange beskrevne Papire.

Et Tællelys brænder i Stagen smukt,
 Selv skjærer han Aftens-Maden,
 Det er saa silde, hver Dør er luket,
 Kun Vægteren sværmer paa Gaden.
 Lad ham kun sværme i blaa Talar,
 Det rager Studenten jo ikke,
 Han stirrer saa taus gennem Rudens Glar,
 Seer Stjerneerne blinke og nikke.

Han tænker paa mangan Barndoms Drøm,
 Imedens han stopper sin Hose,
 Da bliver om Hjertet han ganske øm,
 Hans Kinder seer ud som en Rose.
 Han yndes af Mange, har dog ingen Ven,
 End sige en lille Veninde,
 Thi flagre hans Sukke i Natten hen
 Til Nar for de lystige Vinde.

Men sukke og græde er ingen Plaiseer,
 Undtagen for syge Poeter.
 See Maanen sidder paa Taget og leer
 Ad ham og ad Povel og Peter.
 Studenten damper sin Pibe ud,
 Og vender saa Lyset i Stagen,
 Saa beder han barnligt sin Bøn til Gud
 Og trækker saa Dynen om Hagen.

Med „Stuens og Salens Madammer“ har den unge Digterstudent næppe haft meget Samkvem, han havde vist nok i sin Værtinde, en sikker og robust men vist ogsaa ret godmodig Kone, som i moden Alder havde ægtet en jævnaldrende, dygtig men ludfattig Officer, efter hvem hun i 1809, efter kun tre Aars Ægteskab, var bleven Enke. Hun hjalp paa sine beskedne Indtægter ved at leje et Værelse ud og ved at klæde Lig og levere Ligdragter, og Andersen havde ikke boet et halvt Aar hos hende, før hun fik ham til at skrive et Ligvers for sig over hendes Veninde, Husværten, Brændevinsbrænder *P. M. Spen-*

drups Kone. Hun syntes, at de to Vers han skrev efter de Oplysninger, hun havde givet ham om den afdøde, tog sig saa karrigt ud, at han maatte skrive et til, men han hørte hende senere klage til Pigen, der havde været paa Adresseavisens Kontor med Digtet: „Hvad -- 7 Mark for det Snavs?“ Saa skulde det tredie Vers egentlig atter stryges, men det skete ikke; alle tre kom de i Avisen, og til Løn fik Digteren (som mange Aar senere morede sig med at føre Fru Schwartz lyslevende ind i sin lille Komædie Den nye Barselstue) herefter hver Søndag en Kop Kaffe og en Tvebak, som han vel har nydt i hendes Dagligstue i den Mansard-Kvist ud mod Vingaardsstræde, som stadig eksisterer med sit mærkelige Gibsloft og et morsomt gammelt fastsiddende Maleri, der nok fortjente at bevares.

Det gør Digterens Studenterhybel ogsaa. Vingaardsstræde-Gaarden med dens middelalderlige Kældre og den C. F. Hansenske Søjlesal i 2. Etage tilhører nu Magasin du Nord, købt med Udvidelse af Forretningslokalerne for Øje og benyttet til Lagre og Værksteder; H. C. Andersens lille trekantede Kvistkammer er Arbejdsrum for en Syerske, og den, som arbejder her, har vist maattet svare paa mange Spørgsmaal fra Folk, som har fundet frem til den lille Stue og frydet sig over at finde den bevaret. Den staar endnu helt urørt med sine to Glas-Tagsten og sit Kvistvindue, men den engang aabne Udsigt til Nikolaj Taarn er nu spærret af en Genbobygnings høje Mur. Men Kvistvinduet er det samme som det, hvorfra H. C. Andersen, befriet for det Meislingske Aag, saa ud over en Verden, lysere end den tog sig ud fra Rektorboligerne i Slagelse og Helsingør, selv om Angsten for Artium endnu pinte ham. Og da han omsider var sprunget over Artiums-Gærdet, havde dette Fristed faaet en saadan Plads i hans Hjerte og Tanker, at det kom til Orde paa mange Steder i hans Ungdomsdigtning.

Thi her er Stedet, hvor Nissen hos Spæhøkeren ved Nattetid kigger ind ad Nøglehullet til Studenten, som læser i Resterne af den pjaltede Bog, han har reddet fra at blive brugt til Kræmmerhuse om Ost og Pølse, og hvorfra Poesiens duftende, straalende og syngende Træ gror op til Nissens usigelige Undren og faar ham til for en Tid at glemme de materielle Nydelser, Kældertilværelsen byder paa; herfra startes

Fodrejsen fra Holmens Kanal til Østpynten af Amager i Aarene 1828 og 1829; til de mindste Detailler er selve dets Interiør skildret i Kun en Spillemand som den stakkels Christians københavnske Asyl; Udsigten fra Vinduet gav ham Ideen til hans første dramatiske Bagatel Kærlighed paa Nicolai Taarn eller hvad siger Parterret; fra det samme Vindue spiller Vilhelm paa sin Violin i O. T.s 2. Kapitel for de dansende Studenter nede paa Gaden; endnu i Romanen At være eller ikke være, skrevet saa sent som i 1857, møder vi vistnok Vinggaardsstræde-Minderne i Niels Brydes Logis hos Madam Jensen, skønt *hans* Bolig udtrykkelig er henlagt til Sværtegade. Men smukkest er dog det lille Kammer med dets Minder om en af den unge Poets lykkeligste Perioder bevaret i selve Rammen for Billedbog uden Billeder, hvor Maanen skinner ind til den fattige Knøs, som bør højt oppe med Udsigt over alle Tagene, og Aften efter Aften fortæller ham de Oplevelser, der tilsammen gør denne lille Bog til en Billedskat i en Nøddeskal.

Til Kongens Nytorv og dets nære Omgivelser var H. C. Andersen fra nu af bestandig knyttet med saa stærke Baand, at de umuligt kunde løsnes. Livet igennem blev han ved at slaa sig ned her: i Store Kongensgade, paa begge Sider af Nyhavn, i Tordenskjoldsgade, ofte i selve Hotel du Nord og en Tid paa Hjørnet af Torvet og Lille Kongensgade. Til mangfoldige af hans Værker er der herfra hentet Skildringer af Eks- og Interiører, lige fra Skomagerkælderen i Nellike (nu Asyl-) gade, som omtales i De to Baronesser, til den fornemme Gaard paa Østergade, hvor Justitsraad Knap, som sværmer for Kong Hans' Tid, kommer fra Selskab i Lykkens Galoscher og oplever det forunderligste Eventyr.

Og da der nu var gaaet et halvt Aarhundrede hen fra den Dag i 1819, da den unge, aldeles ukendte Fynbo første Gang gik ind gennem Københavns Vesterport, og den berømte, ja allerede verdensberømte Digtets Venner vilde fejre hans „københavnske Fødselsdag“ — i Betydning for ham og hans Skæbne mindst lige saa stor som den, paa hvilken han saa Lyset i Odense — kom Festen til at staa ganske nær ved de snævre Stræder, hvor han først boede Dør om Dør, saa at sige, med Byens værste Bærme og senere paa sin Studen-

terkvist levede lykkelige, frugtbringende Ungdomsdage. Den 6. September 1869 samledes et celebret Selskab hos Restauratør Vincent ved Holmens Kanal (senere Seekamps Lokaler, mellem Hotel Kongen af Danmark og Nationalbanken), og da Hædersgæsten, afhentet af hans Ven fra det Collinske Hus, Justitiarius Adolph Drewsen, indfandt sig, modtoges han af nogle af Landets bedste Mænd og deres Damer, mange af dem hans personlige Venner. Under Fanfarer af Balduin Dahls Orkester gik Selskabet til Bords, 244 i Tallet, og medens Taler følges af Sange til hans Ære, mens Landets Kultusminister overrækker ham Dannebrogordenens Kommandørkors, og Hurraraabene lyder efter Skaalerne for ham, sidder Festens Æresgæst og genkalder sig til Brug for sin bevægede og takfyldte Svartale sit Livs Begivenheder fra hin Dag, da han som en fattig, halvvoxen Fyr stod saa ganske ene paa Frederiksberg Bakke og saa ind over Hovedstaden, Maalet for de dristigste Drømme, til nu, hvor han selv er Midtpunktet for Byens straalende Fest — kendt og „erkendt“ (som han ønskede det) overalt; det tørre Stykke Brød fra Bænken i Kongens Have ombyttet med herlige Retter, det ofte ildesmagende Vand fra Gaardenes Pumper forvandlet til skummende Champagne, Skuffelser og Haan fra hans korte, mislykkede Forsøg paa at bryde sig en Vej ved Teatret afløst af Teaterdirektørens fortrolige Haandtryk — og kun eet uforandret: den usvigelige Tro og Tillid til sit eget Kald og til Forsynets Førelse gennem alle Tilskikkelser.

Ensom i sin Berømthed sidder han dér, men ikke mere ene; ydmyg i sin inderste Sjæl og ikke uden Ængstelse for det næste, det ukendte, som vil møde ham, men lykkelig bevæget i Nuet, smerterig, frydefuld, Digter af Guds Naade . . .

TRE AF KVINDERNE OMKRING

H. C. ANDERSEN

1941

I.

Madam Maren Sophie Thorgesen

Madam *Thorgesen* hed den første Logisværtinde, H. C. Andersen havde i København, da han fik fast Bolig dér i September 1819, og hendes Navn blev første Gang nævnt i „Nationaltidende“ af Professor *Hans Brix* den 7. Septbr. 1925. Dagen før havde Bladets Aftenudgave indeholdt en Kronik af mig: H. C. Andersen og København i Anledning af Aarsdagen for hans Ankomst til Hovedstaden, og jeg antog den Gang, at Andersen havde haft Logis hos den Madam *Hermansen*, med hvem han havde rejst fra Odense, og som havde taget sig saa venligt af ham, thi det havde vist sig, at hun — men altsaa paa et sildigere Tidspunkt — havde boet i Huset Mtr. Nr. 108 i Ulkegade (det senere Gade-Nr. 8 i Holmensgade), hvor den unge Fynbo boede i sine tidligste Københavns-Aar. Selv nævner han ikke i Mit Livs Eventyr — og heller ikke i andre den Gang trykte Kilder — Navnene paa disse to Kvinder, men efter Omtalen af Ledsagerinden fra Odense var det ikke saa svært at finde ud af, hvem hun var. Det eneste Sted, hvor baade hun og Madam *Thorgesens* Navn var nævnt, var i Andersens Selvskildring fra 1832 (i den Abrahams'ske Samling paa Det kgl. Bibliotek), som endnu i 1925 var ukendt af alle med Undtagelse af Professor *Brix*, der da syslede med dens Udgivelse — den saa først Dagens Lys i 1926 som H. C. Andersens Levnedsbog 1805—1831 i en fortræffelig Tekstudgave, men, bortset fra en kort Indledning, uden nogen som helst Kommentering — Udgiveren henviste flot til, at „de fornødne Oplysninger i

saa Henseende vil man let kunne skaffe sig ved Jævnførelse med Mit Livs Eventyr og ved Efterslagning i de almindelige Haandbøger“.

Jo pyt, endnu inden Levnedsbogen udkom, var der allerede Tale om to Bipersoner i H. C. Andersens højst ejendommelige Ungdomsliv, om hvem „Haandbøgerne“ absolut intet vidste, og Professor Brix kun, hvad H. C. Andersen selv i Levnedsbogen fortalte om dem — og det var grumme lidt. Paa hans Opfordring kunde jeg dog straks i Aften-„Nationaltidende“ for den 9. Septbr. 1925 meddele nogle Oplysninger baade om Madam Thorgesen selv og om en anden Beboerske af det fire Etagers Hus i Ulkegade, der overtog Andersen som Logerende, da Madam Thorgesen igen giftede sig og kort efter forlod Landet — det var en Styrmands-Kone, Madam *Henckel*, med hvem Andersen senere flyttede hen i Dybengsgade Nr. 20, Hjørnet af Nikolajgade (den Gang Skvaldergaarden eller -gade), der staar endnu, og hvor Stiftelsen Bombebøssen var indrettet fra 1824 til 1844.

Hvad jeg denne Gang kan oplyse om den Kvinde, der var H. C. Andersens Hus- og Madmoder i hans første to Aar i København og derved, selv om hun ikke kom til at spille nogen Rolle for hans Udvikling, dog er nøje knyttet til hans Vilkaar i denne trange Tid, skyldes en Opfordring fra H. C. Andersen-Forskeren, Dr. *H. Topsøe-Jensen*, til at meddele, hvad jeg nu vidste om de jævne Kvinder, der omgav H. C. Andersen i en ret dunkel Periode af hans Tilværelse, og derved ogsaa give et Bidrag til at klare Kronologien i hans egen brogede Beretning om sit Liv i 1819—22.

Hans første Logisværtinde havde Fornavnene *Maren Sophie*, og da hun første Gang kan tid- og stedfæstes med Sikkerhed, nemlig da hun i Oktober 1805 troloves med og Maaneden efter copuleres til Ungkarl og Overskiærer ved Guldhuset *Knud Thorgesen* (Thorgeresen, Tørgesen), giver Trinitatis Kirkebog hende Efternavnet *Nielsen*, men senere skriver hun sig rigtignok baade selv og omtales overalt som født *Olsen*. Kirkebogens Tilførsler om hendes Ægteskab er i det hele taget sjuuskede, og muligt har dens Fører givet hende Efternavn efter hendes Forlover, Høker Niels Nielsen paa Hjørnet af Rosen- og Rigensgade. Hvor hun er født, og hvem hendes Forældre var, er endnu uvist; af senere Oplysninger i offentlige Arkiver faar man at

vide, at hun maa være født o. 1782 — hun var altsaa ved sin Vielse 23 Aar; Knud Thorgesen var seks Aar ældre.

Om nu Virksomheden som Overskærer ved Klædefabriken paa Gulldhuset (i Sølvgade) ikke har givet Næring nok til Ægteparret, eller det skyldes hendes egen Virketrang — og dette synes ikke usandsynligt! — saa tog hun sig efter et Par Aars Ægteskab paa at lade sig uddanne paa Fødselsstiftelsen som Jordemoder, og indstillede sig i Oktober 1808 til Prøven, hvor hun bestod og fandtes duelig til at forestaa et Jordemoder-Embede — hun var blandt seks endda en af de tre, som især udmærkede sig — og i November aflagde hun i denne Egenskab Ed for Københavns Magistrat. I 1821 siger hun om sig selv, at hun „i en Tid af 13 Aar har fungeret i denne Forretning her, og jeg tør paastaae det til Enhvers Fornøjelse, og aldrig har nogen Forløsning været forbunden med noget Uheld, der i fjerneste Henseende hidrørede fra min Pligt og ydte Hjælp“. Det var, da hun i September 1821 søgte om den ledige Stilling som Gjordemoder (hed det den Gang) i Frederiksted paa St. Croix, og hun søgte Pladsen „især med Hensyn til den Yndest, jeg har nydt af Alle, som har ladet sig betjene af mig“.

I Mellemtiden var hendes Ægtefælle, med hvem hun ikke havde Børn, død — af Blodstyrtning — i April 1818, kun 42 Aar gl.; i „Adresse-Avisen“ for Onsdag den 6. Maj hædres han med en smuk Omtale som „en retskaffen Mand med det bedste Hjerte, stedse redbon til at hjælpe den Trængende“ af en Ven, der underskriver sig H.; jeg læser det som: Henckel og tænker paa den Styrmand *Chr. F. Henckel*, som han boede i Hus med, og hvis Hustru senere overtog H. C. Andersen. Thi i Januar 1816 havde Knud Thorgesen købt Huset Nr. 108 i Ulkegade, hvor han allerede bor 1815, og det for 15.000 Rdl. Sølv af den fhv. Kaptajnløjtnant i Søetaten *H. J. Søbøtke*, der selv havde erhvervet det i 1811 for 17.500 Rdl. Sølv, og som altsaa ved Salget tabte 2500 Rdl. Der indestod da 14.500 Rdl. i Huset, saa Overskærer Thorgesen har ikke behøvet mange Penge for at købe det; i hans Ejertid — eller i hans Enkes — blev Prioriteterne dog nedskrevet til 9375 Rdl. Navneværdi, og allerede da H. C. Andersen i Efteraaret 1819 blev Enkemadam Thorgesens Lo-

gerende, har hun, som arvede Huset, haft vanskeligt ved at faa det til at løbe rundt med Renter, Afdrag og Skatter. Hvor meget Huset gav i Leje, ved vi ikke; selv beboede hun 1.-Salen, ovenover boede Familien Henckel og en Høker Sandbye; i den høje Stue, hvor der lige til Husets Nedrivning for faa Aar siden var Beværtning, boede en Spisevært Keil; Kælderen synes da ikke at have været udlejet, men det er iøvrigt ikke let at stedfæste de forskellige Lejere til bestemte Lokalteter; oprindeligt boede Stedets gamle og næsten blinde Ejer, Kaptajn Søbøtke selv i sit Hus (og blev vist opvartet af den svenskfødte Madam Henckel, født Bentzen, hvis Søster var hans Husholderske, da han døde i 1840); i 1821 boede den tidnævnte Madam Hermansen, hvis 2. Mand var Friskomager, i Ulkegade 108.

Naar man nu med disse Oplysninger in mente vil læse H. C. Andersens Omtale i Levnedsbogen af Husejerinden, der forlangte hele 20 Rdl. om Maaneden — alt hvad den stakkels Fyr kunde skaffe — for de meget beskedne Goder, *hun* ydede ham, kan man jo godt give ham Ret i, at „det var temmelig haardt handlet mod et fattigt, forladt Barn“; hun har utvivlsomt ikke tabt paa dette Forhold, men man bør ikke glemme, at naar han fortalte paa sin uhemmede Maade om alle de fremragende Personer, der kendte og støttede ham, og hvis Navne ikke kunde være hende ukendte, maatte hun jo dog tro, at der var Hjælp nok tilrede for ham og stadig vilde være det — det *var* der jo i Virkeligheden ogsaa! Og naar han tilføjer: „især da hun var ret formuende og ejede den hele 4-Etagers Gaard, hvor vi boede“, saa viser Virkeligheden et helt andet Billede af hendes økonomiske Situation. Naar det samme Sted siges, at „hun var Overskjærer-Enke og med en Svend drev Professionen“, saa stemmer dette heller ikke med de virkelige Forhold.

Salig Thorghesen, med hvis Portræt over Sofaen H. C. Andersen drev det henrivende Trolderi, som han beretter om baade i Levnedsbogen og i Mit Livs Eventyr, da han besmurt det med sine Taarer, for at den afdøde skulde virke blidgørende paa sin haarde Ægtefælle, ses ikke at have haft noget Borgerskab eller drevet selvstændig Forretning; han var i sin Tid Svend paa Guldhuset og kaldes intet Sted Mester. Men *hun* har baade før og efter sin Enkestand virket

som Jordemoder — hvad H. C. Andersen vel maa have vidst, men *ikke* fortæller noget om — og hendes Elsker, som Andersen omtaler uden Navns Nævnelser, og med hvem hun, efter hans Antydning, har samlevet i Ulkegade-Lejligheden, var ganske rigtig Overskærer — og det endda Mester — men ikke i denne Egenskab i Madam Thorgesens Tjeneste!

Det var heller ikke som „Elsker“, at han fulgte med Maren Sophie Thorgesen til Vestindien, som Andersen beretter i Levnedsbogen; den 21. Septbr. 1821 ægtede Madam Thorgesen i Holmens Kirke Ungkarl og Overskærermester *Ernst David Jørgensen* (der var tolv Aar yngre end hun og Søn af en kgl. Staldkarl) — H. C. Andersen noterer selv Vielsesdagen (men ikke hans Navn) i sin Dagbog, der ellers kun har Notater om, hvilke Stykker Teatret opførte, — og den 13. Decbr. 1821 fik Parret Pas til St. Croix, hvortil det ankom den 9. Febr. 1822.

Hermed gaar fhv. Madam Thorgesen definitivt ud af H. C. Andersens Historie, hvorom han selv beretter i Levnedsbogen (S. 63):

„Med Madam *Thorgesens* Finantser begyndte det imidlertid ikke at gaae godt; hun leed meget betydelige Tab og sagde mig en Dag, at vi vidst kom til at skilles ad, men at jeg kunde komme i Huset til een af hendes Veninder, en Styrmands Kone, Madam *Henkel*; selv reiste hun bort om en Maaned, hun gik til Vestindien og blev — Jordemoder, Elskeren fulgte med (men kom Aaret efter tilbage).“

Gennem sin nye Logisværtinde har Andersen en Tid kunnet følge de bortrejstes Skæbne, thi ogsaa Overskærer Jørgensen var en Ven af Familien Henckel og stod i November 1822 Fadder til Familiens Datter Marie Elisabeth Nicoline, for det er rigtigt, at han efter kun $\frac{3}{4}$ Aars Ophold i Vestindien var vendt hjem til København — og havde taget Bolig i det gamle Kvarter, Nr. 108 i Ulkegade. Hans barnløse Ægteskab med forrige Madam Thorgesen havde nemlig vist sig at være en slem Fejltagelse, hvorom han omstændeligt beretter i de mange Ansøgninger om dets Ophævelse, hvormed han i de følgende Aar bombarderede Københavns Magistrat og Danske Cancelli. Han havde kendt for lidt til sin Kone, da de blev gift, klager han; han anede bl. a. ikke, at hun havde megen Gæld, der kostede ham,

hvad *han* ejede, ca. 1600 Rdl., og med Huset i Ulkegade var det jo ogsaa rent galt; det blev, efter at have været Genstand for Eksekution for Skatterestancer, solgt ved offentlig Auktion i 1822 og maatte overtages af den københavnske Credit-Casse for Huus- og Gaardeiere for knap 6000 Rdl. Sølv (hvorved den tidl. Ejer Kaptajn Søbøtke ogsaa fik et slemt Smæk). Der havde aabenbart været Fare for personlig Arrest paa den vestindiske Jordemoder og hendes Mand — derfor var det saa ypperligt, at hun fik Embede hinsides Atlanten, endda helt godt lønnet: 500 Dl. vestindisk Kurant. Selv kunde han slet ikke trives i Vestindien, hvor der heller intet Arbejde var for en Overskærer, men først i 1826, da hans Hustru var hjemme paa en Rekreation i København, blev Parret separeret, og endelig Ophævelse af Ægteskabet opnaaede han først i August 1830, men saa ogsaa med Tilladelse til at indgaa nyt Ægteskab. Og det gjorde han tre Dage efter — lige siden November 1823 havde der siddet en stakkels Roskilde-Jomfru med et syv Aars Pigebarn og ventet paa ham; med hende levede han mange Aar derefter i København og fik flere Børn — det er Solskinssiden i *den Roman!*

Thi med den vestindiske Jordemoder tog det en trist Ende. Allerede før hun i 1830—31 atter havde været paa Besøg i Hjemlandet, begyndte hun, der ellers havde været en flink, dygtig og paapasselig Fødselshjælper, først i Frederiksted, senere i Christiansted, at forfalde til overdreven Nydelse af den vestindiske Rhum — maaske har hun virkelig elsket sin anden Mand og maatte slukke Sorgen over, at han helt gled fra hende. Nok er det, at da hun i Juli 1831 efter sin Hjemkomst til Christiansted atter vilde melde sig til Tjeneste, blev hun paa Landfysikus *Schlegels* Forestilling suspenderet og snart efter afskediget fra sin Stilling — dog efter hans anbefaling med Pension, fordi hun i sine første Aar i Vestindien havde udvist Flid og Duelighed.

De følgende Aar maa have været forfærdelige for hende derude — at rejse hjem havde hun ikke Midler til; Pensionen har ikke rakt langt, det gode Indbo, hun paa Separationstiden ejede, er vel gaaet til, lidt efter lidt, samtidig med hendes hvide Medborgeres Agtelse; der har kun været en ussel Fattigdom — ja, og saa Rhum'ens Trøst

— tilbage. Men først den 3. Marts 1838 meldtes det for Christiansteds Skifteret, at *Maria Sophia Jürgensen* — hendes danske Navne gængendes let i den angliciserede Form! — var afgaaet ved Døden uden at efterlade sig den ringeste Ejendom

Skulde H. C. Andersen dog mon ikke have faaet at vide, hvorledes det var gaaet med hans Værtinde fra 1819—21? det er ikke utænkeligt — og hendes „Elsker“ har han mange Gange i de følgende tredive Aar kunnet møde i Kongens Nytorv-Kvarteret, hvor de begge boede. Men noget Spor deraf er vist ikke til at paavise, hverken i Andersens Breve og Dagbøger eller i hans Produktion.

Noget muntert Eventyr-Emne har *Madam Thorgesen* egentlig heller ikke været.

II.

Madam Caroline Henckel og Madam Sophie Charlotte Hermansen.

Efter to Aars Ophold hos *Madam Thorgesen* paa 1. Sal i Ulkegade Nr. 108 flyttede *H. C. Andersen* o. 1. Septbr. 1821 en Etage højere op i samme Hus og blev Logerende hos Styrmand *Chr. F. Henckel* eller rettere, da Husfaderen mest laa paa Søen, hos hans Hustru *Caroline*, der var svenskfødt (mens Manden var norsk); hendes Pigenavn var *Bentzen*, og hun var i 1821 godt 35 Aar.

Om denne sin nye Madmor siger Andersen i *Levnedsbogen*, at hun var af en anden Type end den første: „*Mad. Henckel* var mere godmodig, havde en Deel Børn og stod sig ikke godt“. Hos hende fik han kun Morgen- og Aftensmad og lod hende tro, at han spiste sin Middagsmad ude, mens Sandheden var, at han smaasultede med et Stykke tørt Brød paa en Bænk i Kongens Have og drev forfrossen rundt i Byens Gader. Paa 2. Sal har han formodentlig haft et tilsvarende mørkt Hummer at sove i som nede paa 1., og bedre blev det ikke, da Familien i April 1822 flyttede fra Ulke- eller Holmensgade hen i Dybenggade, Hjørnet af Skvaldergade, nu Nikolajgade; Huset staar der endnu, vist uændret i det Ydre, og har Nr. 20 — det

ejedes og benyttedes fra 1824—44 af Sømandsstiftelsen Bombebøssen. Ogsaa her fik Andersen „igjen et Værelse uden Vinduer men frit Ophold i Familiens Dagligstue mellem de mange Børn“ — der var forresten kun tre, en ottears Dreng, *Hans Peter*, og to Smaapiger; en tredie lille Pige fødtes i Juni 1822, men døbtet først, efter at han i Oktober var rejst til Slagelse. Det var i disse Omgivelser, Andersen oplevede den trangeste Tid under sit første Ophold i Hovedstaden, men ogsaa den, hvori Lykken omsider kom til ham. I Mad. Henckels Stuer har han digtet sit Sørgespil *Røverne i Vissenberg*, som indsendtes til Teatret i Marts 1822 og forkastedes i Juni s. A.; her modtog han samtidig sin Afsked som Korsanger, men ogsaa i September Tilsigelsen til at møde i Teaterdirektionen for at faa at vide, at man vilde anbefale ham til kgl. Understøttelse for at studere. Den 26. Oktober forlod han Dybengsgade og de Henckelske Omgivelser — gled vel hermed ogsaa ud af Kontakt med denne Familie, der levede videre i det gamle Øster Kvarter, til Manden i 1841 som Krydstoldbetjent med sin Husstand drog til Skelskør; under et Ophold hos Sønnen, der var blevet Tømremester i Aalborg, døde han i Oktober 1848; Enken overlevede ham til Juli 1853 i Sønnens Hus.

Baade hun og hendes Mand levede altsaa længe nok til at høre om deres fordums Logerendes mærkelige Fremgang og Berømmelse — om de da i den senere Digter har kunnet genkende den sære Fyr, de i mere end et Aar havde haft boende hos sig. Selv har de været jævne og brave Folk; Manden faar det allerbedste Skudsmaal indenfor Krydstoldvæsenet, og lever der Efterkommere af dem endnu, kan det dog vist fornøje dem at høre om det Forhold, hvori deres Oldeforældre har staaet til Danmarks berømteste Digter. Men om noget Spor af dem indenfor hans Digtning vil man vistnok forgæves lede.

Dette sidste gælder derimod ikke om en tredie af de Kvinder, som i denne Periode af hans Liv kom til at spille en Rolle deri — *Madam Hermansen*. Hun hed *Sophie Charlotte* og var født o. 1773 i Næstved, hvor hendes Far, *Johan Flemming*, var Feltskær ved Dragonerne og senere et Par Aar Amanuensis hos Dr. med. *Jens Bang* i Sorø; han praktiserede 1809 i Lyngby og døde, 87 Aar gl., i 1811 i sin Datters

Hjem i København; Moderen tog i 1778 Jordemodereksamen og praktiserede i Næstved, men døde 1797 i Lyngby. Datteren har taget Arv efter sine virksomme Forældre; allerede før 1792 havde hun taget sig en Mand mod deres Ønske, en Bogbindersvend fra Sorø, *Anders Olsen*, og da hun havde født deres Førstefødte, fik hun et ypperligt Job som Amme for Arveprins *Frederiks* yngste Barn, den senere Arveprins *Ferdinand*. Ved kongelig Protektion fik hun puttet sin Ægtefælle ind i Toldvæsenet, men allerede i 1802 var han, vistnok som uanvendelig, sat paa Pension, og den fik hun Lov at beholde, da hendes Hjem blev ruineret og hendes Mand dræbt under Bombardementet i Septbr. 1807. Med 272 Rdl. i Pension var hun, trods sine tre Børn, ikke noget helt slet Parti, og i 1811 blev hun gift paany, denne Gang med en i Køge barnefødt Skomager, *Herman Ditlev Johansen*, kaldet *Hermansen*, der nok selv har ejet lidt, men mistede det meste efter 1814; for mulig at bryde sig en Bane i Provinsen slog han sig i 1816 ned i Odense, hvor det iøvrigt ikke gik for ham — der var vist nok af indfødte Skomagere. Konens yngste Søn af første Ægteskab, *Friderich Chr. Olsen*, gik for kgl. Regning i det v. Westenske Institut; da han i Septbr. 1819 er ved at bestaa sin Studentereksamen — og gør det med Glans! — rejser Moderen over fra Odense til København for at opleve den Glæde paa Stedet, og her er det, at hendes Bane skærer H. C. Andersens.

De skulde med samme Dagvogn, hun paa lovlig Vis, han som blind Passager, og da hun var den eneste af de Medrejsende, hans Moder kendte, og det endda kun af Udseende, bad hun hende grædende om at tage sig lidt af den stakkels Dreng, der nu drog ud paa det aldeles uvisse. Mad. *Hermansen* svigtede ikke denne Tillid, og baade i den tyske Selvbiografi, i *Mit Livs Eventyr* og i *Levnedsbogen* fra 1832 omtaler Andersen hende — det sidste Sted med Navns Nævnelser og som Prins Ferdinands Amme, de andre Steder kun som „en kiøbenhavnsk Madame“ eller „en Kjøbenhavnerinde“, hvem han tilmed paadutter at have været blind Passager paa Dagvognen, men dog ogsaa nævner som den, der „efter sin Stilling gjerne vilde gjøre mig noget Godt“. Og det gjorde hun virkelig; da det var gaaet galt

for ham baade ved Besøgene hos Danserinden Mad. *Schall*, hos *Rabbek* og hos Teaterdirektøren, raader hun ham først til straks at søge Skibslejlighed hjem til Odense, og da han ikke vil det, hjælper hun ham til at købe den Adresseavis, hvori han fandt en Snedker i Borgergade, der søgte en Lærling. Ja, det synes endogsaa, som om hun har givet ham baade Husly og Mad de første Dage, efter at han havde maattet drage fra „Gardergaarden“, og da det ikke gik med Snedkerlæren, men Andersen havde oplevet sit vidunderlige *Weyse-Baggese-Siboni'ske* Eventyr, og det nu gjaldt for ham om at lære lidt Tysk, hjælper hun ham til nogle gratis Timer hos en Sproglærer. Men da det senere kom til at dreje sig for ham om ogsaa at faa fri Undervisning i Latin, og han paany søger hende, sikkert i det Haab, at hun vil formaa sin lærde Søn dertil, gaar den ikke mere; *det* maa han ikke forlange, det lantinske Sprog var det allerdyreste at lære — og efter dette Afslag hører man ikke mere om Madam Hermansen i H. C. Andersens Selvbiografier. Men man aner, at det er hende, som har skaffet ham Ophold hos Mad. Thorgesen i Ulkegade, hvem hun vist har kendt, selv om det først er senere, at ogsaa Familien Hermansen flytter ind i dette Hus, hvor man, til forskellige Tider ganske vist, har kunnet finde alle de tre Kvinder, hvorom der her er Tale.

Om Madam Hermansens senere Skæbne skal her kun berettes, at mellem hende og hendes anden Mand gik det slet ikke. Forgæves prøvede hun paa gennem sine Forbindelser ved Hove at skaffe ham en Smule Embede; man havde vist faaet nok af hendes første Ægtefælle; men han kunde iøvrigt ogsaa godt selv, han var Opfinder af en Blanksværte, havde en Tid Bolig og Udsalg i en af de smaa Boder (Nr. 9) paa Rosenborgsiden af Kronprinsessegade, og da han i August 1849 døde i Adelgade, var han slet ikke til Rotterne. Men allerede i 1824 havde hun, som da var Modehandlerinde i Pilestræde, søgt Separation fra ham, og i 1838 blev det til Alvor; det var ikke blevet godt igen, da hun, 74 Aar gammel, den 22. Februar 1846 døde i Frederiksborggade 142, Hj. af Nørrevold, hvor hun var i Huset hos fremmede. Hendes Død meddeltes i Adresseavisen af hendes Børnebørn, men i „Berlingske Tidende“ af Sønnen:

„Den 22de Februar hensov min ømme kiærlige Moder *Sophie Charlotte Hermansen*, fød *Flemming*, efter faa Dages Sygeleje ved en stille Død i hendes Alders 75de Aar. Min sønlige Tak og Vel-signelse følger hendes Minde.

F. C. Olsen,
Rector ved Viborg Kathedralskole.“

Hendes Rejseledsager fra Dagvognen i 1819 opholdt sig da i Dresden paa en af sine store Europature; men mon han, hvis han havde været hjemme, havde fulgt hendes Kiste til Helligaands Sogns Afdeling paa Assistens Kirkegaard? Ja, det er ikke godt at vide.

Thi det er ganske mærkeligt, at mens den ellers altid saa taknemmelige H. C. Andersen i *Mit Livs Eventyr* f. Eks. nævner om Sibonis to Tjenestepiger, som af deres fattige Løn hver tegnede sig for ni Mark ved den første Indsamling til ham, at de siden begge slap ham af Syne, saa faar man intet at vide om Mad. Hermansens Skæbne — og har han ikke fulgt den, saa har han dog sikkert vidst god Besked med hendes yngste Søn, *Poul Møllers* ypperlige Biograf og Udgiver af *Evalds* Breve, som havde en hæderlig Løbebane i det højere Skolevæsen og stod i nær Kontakt med sin Tids bedste Mænd indenfor Litteratur og Videnskab. Og Rektor Olsens Mor havde dog været et af de Redskaber, som det Forsyn, H. C. Andersen med fuld Føje stolede paa, benyttede til at fremme sine Planer med ham, ja har, om end kun et Øjeblik, været det svage Led i hans Livs Kæde, der holdt det hele sammen; han er ogsaa senere blevet mindet derom af selve hendes Søn.

Det var, da Digteren i 1859 paa sit jyske Triumftog naaede Viborg og den 3. September efter et Besøg i Domkirken gjorde Visit hos Rektoren, at denne bad ham om at omtale sin Moder venligt og lidt udførligere, naar han paa ny skrev om sit Livs Eventyr. Andersen har noteret Rektorens Ord ned i sin Dagbog — men der udkom ikke nogen revideret Udgave af *Mit Livs Eventyr*, og Mad. Hermansens Navn var skjult, til Aaret før *Levnedsbogen* blev trykt i 1926 — da saa det Lyset i „*Nationaltidende*“ ved en Kroniks Omtale af hendes Rejse med Andersen i September 1819.

Det kan vel næppe være, fordi Andersen i 1854 havde glemt et

Navn, som han godt nok huskede i 1832 — eller var det, fordi han nu bedst mindedes hende som Rektorens Mor, som Mad. Olsen? thi i Mellemtiden havde Livets Kringelgang ført de to sammen paa en Maade, der efterlod et Ar i Digterens saarbare Sind; det var, da han sidst i 1830erne havde foreslaaet „Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug“, hvis Formand (fra 1838) var F. C. Olsen, da Overlærer ved Metropolitanskolen, at udgive en dansk Folkekalender i Lighed med den meget udbredte og fortræffelige tyske, udgivet af *F. W. Gubitz*, men fik Afslag og derefter, i 1841, saa sin Tanke realiseret i en dansk Kalender, aldeles skaaren over Gubitz' Læst og — med Overlærer F. C. Olsen som Redaktør! H. C. Andersen trængte netop den Gang hardt til at tjene noget — og helst ved et fast Arbejde —, men Selskabet har vel ikke tiltroet ham Dygtighed nok dertil, og Tilsidesættelsen har været bitter for Andersen, det læser man ud af hans egne Ord derom, og han kunde gemme længe paa sligt, det ved vi fra hans Indstilling overfor *J. P. Mynster*.

Men maaske ligger der noget helt andet bag. Blandt de Anekdoter fra H. C. Andersens Barndoms- og Ungdomsliv, som Professor *Nic. Bøgh* i 1905 offentliggjorde i *Pers. hist. Tidsskrift*, handler een — som Digteren altsaa har fortalt Bøgh — om den *Madam Olsen* (hedder hun her), hvem han paa Rejsen fra Odense til København lærte at kende, og som engang senere, da han mødte hende i Nyhavn, fik ham til at gaa op for hende med et Tiggerbrev til Forvalter *Jonathan Balling* (som senere blev Andersens gode Ven og Hjælper), der opfattede den unge Fyr som Brevskriverindens Søn og gav ham Besked derefter. Sagen er da, at Mad. Olsen-Hermansen, uden at det forsaavidt kan rokke ved hendes Moderlighed og andre gode Egenskaber, nok har været en professionel Tiggerske af den finere Slags med Bønskrifter og sligt paa en Maade, der for hundrede Aar siden vist var mere gængs end nu. Men at have været misbrugt til sligt har været Andersen i høj Grad imod; han har husket Oplevelsen godt nok, og i 1848 brugte han den i sin Roman *De to Baronesser i Kapitlet* i 3. Del om Enkefruen, hvor der ogsaa forekommer andre af hans egne Oplevelser, mens der i *Mit Livs Eventyr*, som senere blev skrevet, ikke kom til at staa ret meget om Mad. Hermansen. Nu har Rektor Olsen i Viborg,

der jo nok har læst De to Baronesser — om ikke før saa maaske i Anledning af Digterens Besøg i Viborg —, sikkert intet vidst om, hvorledes hans stakkels Mor brugte at skaffe sig de nødvendige Penge, ogsaa til hans Bedste, og at Træk af hendes Liv, ukendte for ham, er indgaaet i Andersens Omtale af den københavnske Enkefrue, har han vist ikke drømt om!

Men for H. C. Andersen maa det ikke have været helt behageligt at sidde hin Dag i Rektorens Stue og mindes, hvad han i sin Roman havde skrevet om en Kvinde, hvem hendes Søn nu bad ham behandle venligt — og lidt udførligere, d. v. s. med lidt mere Taknemlighed, naar Lejlighed gaves

„TIL HR. ETASRAAD KOLIN —“

1937

Tiden fra 6. September 1819, da H. C. Andersen, 14½ Aar gammel, kom til København, indtil 26. Oktober 1822, da han drog til Slagelse for at gaa i Skole, er endnu den mindst oplyste Periode i hans Liv. Vi véd en Del om den, men Kronologien er højst usikker, og naar man engang skal til at besøge en virkelig, videnskabelig forsvarlig Udgave af Mit Livs Eventyr, vil det volde dem, der skal gøre Arbejdet, ikke ringe Ulejlighed at bringe Orden i dette Virvar.

Hvert lille Bidrag dertil, hvert Lysglimt, der kan kastes ind i Mørket, faar derfor sin Betydning — vi vilde jo dog gerne have Rede paa, hvordan denne mærkelige, store Dreng, den grimme Ælling i Danmarks Andegaard, klarede Tilværelsens mange Mysterier netop i den Tid, han tilbragte i Ulkegades og Skvaldergaardens Krinkelkroge — et af den store Bys fattigste Børn, en opløben, bleg Plante i en halvmørk Kælder, higende mod Lyset, forsulten og frysende, men især tørstende efter et, et eneste: *Ære, Berømmelse* — og det i et Omfang, som næppe noget andet dansk Proletarbarn dengang drømte Magen til . . .

Da Lyset omsider skinnede i Mørket om ham, var det Hædersmanden, Etatsraad *Jonas Collin*, der blev den kommende Verdensberømtheds Impresario, lagde Planerne for hans Udvikling og administrerede hans Midler. Dette tog sin Begyndelse i Efteraaret 1822 og fortsattes længe efter; herom véd alle Besked. Blot maa man, hvad *ikke* alle véd, gøre sig klart, at vel blev Collin H. C. Andersens „faderlige Velgører“ og utrættelige Formynder, men det var ikke ham, der gav Bolden op og fik Digterdrengets Redning for Samfundet sat i Gang.

Æren for det tilkommer især Holmens Provst (der selv var lidt af en Digter) *Frederik Carl Gutfeld*, og de, som spillede Bolden videre mod Maadet, var gamle *Knud Lyne Rabbek* og hans Medcensor i Det kgl. Teaters Direktion *Godske Hans Olsen*. De to var det, som hin 6. September 1822 foreslog, at H. C. Andersen skulde holdes til Bogen og søge at lære alt det, som en vordende Verdensberømthed nu en Gang ikke kan undvære — og mindst kunde det i 1822! Derfor bliver Collin — der ogsaa sad i Teaterdirektionen — og hans Rolle i Spillet med H. C. Andersens Fremtid ikke mindre; han gjorde det, som hans to gamle, brave Meddirektører aldrig havde kunnet føre igennem. Uden ham var det slet ikke gaaet — og det vidste flere end H. C. Andersen. Den, der satte Andersen ud paa at vinde Collins Opmærksomhed, var selve hans meget brave, men ikke indflydelsesrige Beskytter, Professor *Frederik Høegh-Guldberg*; i øvrigt vidste vel nok enhver i Datidens København lidt Besked med Jonas Collin og hans Indflydelse hos den bevilgende Enevoldskonge, og da Collin den 1. Februar 1821 blev Meddirektør for Det kgl. Teater, var der vist mange, knyttet til eller draget mod denne Faktor i det danske Aandsliv, som saa hen til den mangeaarige Sekretær i Fonden *ad usus publicos* og Finansdeputerede som den, der bedst kunde befordre deres Lykke.

Blandt dem var Danse- og Kor-Elev uden Gage ved Teatret *Hans Christian Andersen*. Han fik paa denne Tid, takket være Fr. Høegh-Guldberg, Undervisning i den ædle Skuespillerkunst af den fremragende Karakterskuespiller *Ferdinand Lindgreen*; han stod for — syv Dage efter sin 16 Aars Fødselsdag — at skulle spille en Trolde i *Dabléns* store, nye Ballet *Armida*, og han nærrede fantastiske Forhaabninger om inden ret længe at komme til at spille en rigtig Rolle i et rigtigt Skuespil. Og hertil skulde han jo have Teaterdirektionens Hjælp; det er da faldet ham ind — den Slags Indskydelser er der mange af i hans Liv, ikke mindst i hans Ungdom — at han maatte sætte sig i direkte Forbindelse med selve den nye Teaterdirektør, med den, der af Landsfaderen var sat til at lede Teatrets Gang, ganske vist navnlig den økonomiske Vandring per aspera, men sikkert ikke uden Blik ogsaa for de Baner, som beskrevet af smaa og store Stjerner paa Skuepladsens Himmel. Og hvad er da naturligere for H. C. Andersen

end i et Digt at henvende sig til den nye Mand? Digtet blev skrevet og er sikkert ogsaa afleveret — det har ikke før været offentliggjort, godt gemt som det er blandt andre Manuskripter paa det kgl. Bibliotek, i Ny kgl. Samling Nr. 2451, og skrevet paa 1. og 2. Side af et dobbelt Kvartark blaaligt, omhyggeligt tilklippet Papir. Digtet kræver ingen videre Kommentar, men her skal dog gengives de Linier, Digteren har skænket denne lille Episode i sin Levnedsbog, hans første større Selvbiografi, skrevet i 1832. Her hedder det (S. 67 i den af Professor *Hans Brix* besørgede Udgave af Levnedsbogen) :

„Etatsraad (nu Konferentsraad) *Collin* blev i denne Tid Theater-directeur; „jeg vilde ønske,“ sagde *Guldberg*, „De kjendte denne Mand, han pleier at tage sig af hvad der er noget ved!“ — Men jeg kjendte ham slet ikke; dog som Elev ved Theatret aflagte jeg min Vesit og bad ham interessere sig for mig. — Han kjendte aldeles intet til mig, ingen omtalte mig for ham.“

Det var vel nok ærgerligt! Maaske har Andersen haft Digtet med i Lommen og overrakt det — og Ordensmennesket *Collin* har gemt det, maaske heller ikke straks glemt Overbringeren. Digtet paa det blaalige Papir har nu ligget i 115 Aar og biet taalmodigt paa at komme frem i Dagens Lys — et litterært Klenodie, en lille, rørende, lidt forsinket Marts-Viol i vor store Digers Blomsterhave, fuld af Tillid og Haab og Varsel om den Rigdom, der engang skulde folde sig ud i denne Park med dens Vrimmel af duftende, syngende, dejlige og uforglemmelige Blomster.

Her er det — naivt og ubehjælpsomt, med haabløse Fejl i Sprog og Tegn, og dog saa ægte H. C. Andersensk som nogen af hans mangfoldige Poesier i bunden og ubunden Stil . . .

Stakkels H. C. Andersen! hans Stormløb mod „Hr. Etatsraad Kolin“ hjalp slet ikke; han fik ingen Rolle, men Aaret efter sin Afsked som Kor- og Danselev, og der skulde gaa hele halvandet Aar, før han blev frelst fra den københavnske Sump, han stak i. Men syv Aar senere saa han sit første lille Stykke opført paa Det kgl. Teater, og en 40 Aar efter sad han dér paa Friplads mellem de gamle Ekscellencer i 1. Parket. Da var han selv Etatsraad — ja, mere end det.

*Til Hr. Etasraad Kolin
paa min 16 Aars Fødselsdag den 2den April 1821.*

*Kunstens Tempel seer jeg i det Fjerne
mellem Klipper midt i Bølgens Skjød
did det er jeg iler, o! saa gjerne
at jeg glemmer Skibbrud og hver Nød.
Ei mig skrækker disse Vrag jeg skuer
dem den vilde Bølge leger med
thi alt længe i mit Hjærte luer
Haabet om at naae hin kjære Bred.
Lad og Mangen strande paa dens Klipper
Andre synke skuffede af Haab
i mit Hjærte denne Trøst ei glipper
at og Mangen bønhørt saa sit Raab.
Naar jeg Breden, fast ved Klippen tager
ud igjen mig aldrig Bølgen slaaer
heller ei dens hvide Skum bedrager
saa jeg troer, jeg fast paa Landet staaer. —
Jeg de bratte Klipper vil bestige,
ser jeg da Thalias Tempel nær
Ingen er da, selv blant lykkelige
Lykkelig som jeg, Nei! Ingen meer,
Hvis i Helligdommen dybt at trænge
Naadeligt Gudinden under mig
har thi Saligt jeg jo levet længe
om end snart mit Livslys slukker sig*

*Tilgiv jeg bruger Sanggudindens Griffel
og maler mine Tanker, Følelser. —
I Dag for 16 Aar gav Gud mig Livet
i Odins stille Bye — Jeg blev en ringe Blomst
i Livets store Hauge, hvis skjøre Stilk
tidt Stormen vilde knuse, den truedes med Fald.
I Konstens Blomster Bed at prange ei
den kunde. — Men dog en Plads den ønskede*

*maaske med Konst og hvad Naturen gav
en Gang i Tiden, den vel kunde fryde. —
Af venlig Haand den passedes og snart
den spirede med meere livligt Farve,
En Guldberg var den vennebulde Gartner
som pleiede, og klippet Blomsten har. —
Og sikkert naaer en Lingreen nu tillige
saa vennehuld, som hiin, opelsket
til næste Sommer der i Kunstens Hauge
forundes kan en Plads i blandt de simple.*

af Hans Christian Andersen.

H. C. ANDERSEN OG SLAGELSE

1936

I.

Slagelse lærde Skole paa H. C. Andersens Tid.

Siden 1810 havde Slagelse lærde Skole tilhuse i en tidligere Købmandsgaard paa Bredegade, gl. Mtr. No. 175—76, nu Mtr. No. 48—49 og Gade No. 4—6, som var købt og indrettet til sit nye Brug, fordi den lille middelalderlige Kirkelade ved Foden af St. Mikkels Kirke omsider var fundet for uanvendelig til det Øjemed, den uden Udvidelse havde tjent siden 1616. I den nye Skolebygning regnede man med Plads nok til Datidens fire Klasser med et Tal af næppe over 50 Disciple ialt, men al for meget af Pladsen medgik til den Rektorbolig, Gaarden samtidig skulde rumme; først i 1827 blev Forholdene bedre ved den Udvidelse og Ændring, Skolefløjen da fik. Men selv da bestod den Ulempe, som Rektor *Qvistgaard* nogle faa Aar senere, støttet til en mangeaarig bitter Erfaring, beskriver saalunde:

„Imidlertid laborerer Skolen dagligen under en Localuleilighed, som forvolder Disciple og Lærere uberegnelig Fortræd, den, nemlig, at Skolen ligger paa een af Byens Hovedgader, og da navnlig paa een af dem, hvorigjennem Landeveien gaaer; hvoraf følger, at de tvende største og bedste Læseværelser ere udsatte for uophørlig Larm af Vogne, hvilken paa den Aarstid, da man for at vinde frisk Luft, maa lukke Vinduerne op, er saa nær ved det Utaalelige, at kun Vane og Taalmodighed kan sætte Disciple og Lærere istand til at udholde den“. Og han sender en vemodig Tanke til den gamle kasserede

Skolebygning, „der ligger paa en rolig Plet i Byen og har inden sine ærlige gamle Mure tilbuddt Disciple og Lærere en vis hellig Roe til deres Arbeide og været i Kulde et luunt og i Hede et svalt Opholdssted“.

I denne af Gadelarm og indelukket Skoledunst ilde plagede Lærdomsanstalt var det, at H. C. Andersen fra sidst i Oktober 1822 var blevet sat til Bogen — i 1825 havde han sikkert vænnet sig dertil. Han var kommet ind i 2. Klasse, den næstnederste, og anbragt ved det mellemste Bord, omtrent midt i Klassen, hvis Disciple alle næsten var Børn — han ragede op over dem alle; i Dagbogen fra 1825 hører vi om hans Oprykning fra 3. til 4. Klasse, og i Mit Livs Eventyr fortæller han, hvorledes Gadens Færdsel af Folk og Fæ blev taget med ind i Rektorens spottende Tiltale til sine Disciple. „Blev en Drift Qvæg ført igjennem Gaden, medens han læste med os, og en enkelt Discipel [han hed formodentlig H. C. Andersen!] blev opmærksom derpaa, saa faldt det let Rectoren ind at befale os Alle at staae op og gaae hen til Vinduerne for at se „vore Brødre drage forbi“!“. Dette oplevede Andersen dog ikke, før han i Oktober 1823 var naaet op i 3. Klasse, thi som det vil ses af en Plan over Skolen inden Ombygningen i 1827, vendte 2. Klasses Vinduer ud til Gaarden, 3. og 4. Klasses til Gaden, hvor Færdselsstøjen var værst.

Om Klassernes ringe Størrelsesforhold faar man et Begreb gennem følgende Tal: hele Skolens Facade havde en Længde af 57 Alen (c. 36 m) og en Bredde af 15 Alen (9 m); heraf medgik til Porten i Gaardens Vestende 6×15 Alen; Rektorboligen lagde Beslag paa $20\frac{1}{2} \times 15$, og til Skolebrug blev der kun $30\frac{1}{2} \times 15$ eller $457\frac{1}{2}$ □ Alen (180 m^2), hvoraf godt en Femtedel optoges af Biblioteket, som laa i det lidt lavere liggende vestlige Bindingsværksparti af Gaarden, hvori ogsaa Porten var. Især 3. Klasse var meget indskrænket, kun lidt over 40 □ Alen (16 m^2) stor, den rummede til Tider 13 Disciple — og her stod Solen om Sommeren paa fra Kl. 7 til Kl. 1 Middag, medens Disciplene om Vinteren havde den hede Kakkelovn lovlig nær inde paa Livet.

I denne Klasse, hvor det flere Gnage hændte, at Disciplene fik ondt af Heden og den kvælende Luft, hvor de havde daarlig Plads

til deres Bøger m. v. og derfor „maatte sidde i forskellig Retning, saa de havde vanskeligt ved paa eengang at profitere af den Undervisning, som gives ved Brug af den fælles Tavle eller Landkort“ har Andersen sin Plads i 1825, til Eksamen er overstaet — saa rykker han ind ved Siden af, i 4. Klasse.

I disse uheldige Forhold fandt der ingen Ændring Sted i Andersens Skoletid i Slagelse — først da der atter, i Forsommeren 1826, blev Vakance i Embedet, fik den fung. Rektor, J. Chr. Qvistgaard, sat igennem, at hele Skolefløjen i 1827 blev udvidet; den hidtidige Biblioteksbygning fik Grundmur ud til Gaden og dens Rum, der havde været $\frac{3}{4}$ Alen lavere end de øvrige, blev bragt i Niveau med disse; samtidig blev der opført endnu en Kvist ud til Gaden, hvor Biblioteket fik Plads, og hele Fløjen gjordes bredere ved en Udvidelse til Gaardsiden. Men Værelsernes Højde kunde ikke ændres — den var og blev $4\frac{1}{2}$ Alen (2,8 m).

Hele den østre Ende af Skolegaarden var Rektorbolig med et Areal af $307\frac{1}{2}$ □ Alen (121 m^2) samt en Kvist paa 75 □ Alen ($29,5 \text{ m}^2$); dertil kom en Sidelænge, hvori der til Beboelse, Køkken og Bryggers var afsat $15\frac{1}{2} \times 9 = 139\frac{1}{4}$ □ Alen ($54,8 \text{ m}^2$); Resten var Vognremise og Brændehus; i et Baghus var der — foruden Skolens Lokummer, der vendte ud mod Disciplenes Tumbleplads, — Høsehuse, Havegang m. v.; iøvrigt havde Rektorfamilien ikke nok i sine egne Udenomsbekvemmeligheder — i Levnedsbogen fortæller Andersen (og i sit Manuskript skriver han det af Blufærdighedshensyn med græske Bogstaver!), at Rektorens Svin havde „Logi i Skolens Vandhus“.

Rektorboligen og Skolen stod altsaa i umiddelbar Forbindelse med hinanden. Da Andersen har faaet Ophold hos Rektorfamilien, faar han anvist Rektorens Soveværelse til at læse i „og har altsaa kun at aabne Døren for at være inde i Skolen“ — „Rektorens Soveværelse“ maa da vist være det paa Planen som „Et Værelse i Rektorboligen“ betegnede Rum; 4. Klasses Endevæg mod Øst har altsaa vendt ud mod Rummet lige indenfor Indgangsdøren under Kvisten (Forstuen vilde man nu sige), men herfra har vel næppe været direkte Adgang til Klassen. Øst for Forstuen har Rektorfamilien haft to Opholdsstuer med Vinduer til Gaden, og i Enden af Sidelængen, som vendte

ud mod Haven, en Havestue, der dog kun var til Sommerbrug; Kvisten var inddelt i to Rum — over hvormange og hvor store Værelser Beboerne ellers har disponeret, kan ikke tydeligt ses; i 1822 var Skolens Forstanderskab med Rektoren enig i, at Boligen kun bød paa ringe Plads. Det ser jo da ret mærkeligt ud, at der i 1825 nok er Plads til en Logerende, men som det bl. a. af Dagbogen vil ses, fik denne heller ikke sit eget ugenerte Værelse, som han sidst havde haft i sit forrige Logi. Nu var Rektor Meislings Husstand heller ikke lille: Mand, Hustru, i Efteraaret 1825 fem Børn i en Alder fra et halvt til tolv Aar, Jomfru og to à tre Piger, det bliver ialt 10—11 Personer, store og smaa, hvortil nu kom en ny Husbeoer. Man ser ogsaa, at Familien har taget Skoleværelserne i Brug til forskelligt: her hænges Tøj til Tørring, om Søndagen rykkes Skolebordene bort, og Rektoren leger med Børnene og kører sin lange Logerende rundt i en Barnevogn! Ved sin Overtagelse af Boligen i 1822 klagede den nye Rektor over, at Værelserne var meget medtagne, og der blev anvendt et Par Hundrede Rdl. paa at faa dem sat i Stand; ved hans Bortrejse tre og et halvt Aar senere har den sikkert ogsaa trængt til Reparation. Af Forslaget i 1827 om de forskellige Forandringer i Skolefløjen fremgaar iøvrigt, at naar den nye Kvist ikke blev bygget helt symmetrisk med den gamle, var det, fordi Muren fra den Tid, da Stedet var en Købmandsgaard, fra Grunden af var gennemtrængt i den Grad af Salt, at den udvendige Afpudsning stadig blev afkastet og Muren derved svækket; dette gjaldt særlig det Sted, hvor 3. og 4. Klasse havde Lokale.

Ligesom Rektor Qvistgaard i 1826—27 fik selve Skolen bedre indrettet — noget Rektor Meisling ikke synes at have interesseret sig en Smule for — saaledes havde han benyttet Vakancen i 1822, da han som fung. Rektor ledede Skolen og havde direkte Adgang til Forstanderskabet, til at søge forbedret visse af Skolens ydre Forhold, og det var bl. a. lykkedes ham at faa en Sondring mellem Disciplenes Tumleplads og Rektorens Gaardsplads, der tidligere ikke var adskilte. Det var gaaet en Smule ud over Rektorens Haveareal, mens til Gengæld „Tumlepladsen“ havde faaet bedre Façon, og et Stakit adskilte den fra Rektorens Domæne. Senere fik Rektor Qvistgaard Tumlepladsen forskønnet med to Rækker Lindetræer, og i 1832 blev der

bygget et Gymnastikhus paa et Areal, som hovedsagelig blev taget fra Rektorhaven, hvad hans Efterfølgere i Embedet, der ikke var saa uselvisk indstillet paa Skolens og dens Elevers Tarv som denne brave Rektor, næppe var ham synderlig taknemlige for og derfor ikke helt har undladt at ironisere en Smule over denne Ædelhed. Men disse Forbedringer nød H. C. Andersen altsaa ikke godt af; han har dog hørt om nogle af dem — om ikke set dem — og da han første Gang igen efter 1826, paa sin Møens-Rejse i 1829, kommer til „min ædle Skoleby Slagelse“ — med en herlig Følelse ved at rulle ind ad Byporten uden at skulle begynde Skolegangen dér igen; „Underkuelsens og Sønderknuselsens Dage stod i den tilbagelagte Baggrund“, hedder det i Dagbogen — noterer han, at „Skolen har vundet i det ydre og indre ved den nye Rector“. Mon H. C. Andersen iøvrigt vilde have sat Pris paa Gymnastikundervisningen?

Nu er hvert Spor af den gamle Skolebygning paa Bredegade længst forsvundet. Da Slagelse lærde Skole blev nedlagt i 1852, blev dens Bygning i Begyndelsen benyttet af den nye Realskole, men gik i 1857 over i Privateje og blev i Tidens Løb meget forandret, selv om man dog endnu kunde genfinde dens gamle Plan i den Skikkelse, Gaarden havde, da dens sydlige Del, selve Skolen, i 1903 blev revet ned for at give Plads for et moderne Hus, rejst af Sparekassen for Slagelse og Omegn. Nu er ogsaa den nordre Del, Rektorboligen, afløst af en Nybygning.

Spørges der om Grunden til, at H. C. Andersen i 1822, da man var gaaet ind for at lade ham studere, netop blev henvist til at søge Slagelse Skole, bliver Svaret utvivlsomt det, at der her var en nyansat Rektor, som man ansaa for en særlig dygtig Skolemand, og som selv havde lagt Evner som Digter for Dagen — han maatte jo netop være den rette at give en saadan Opgave. Skolevæsenet var ikke Etatsraad, Finansdeputeret og Theaterdirektør *Jonas Collins* Fag; han har altsaa spurgt sig for paa kompetent Sted — i 1822: hos Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler og, ganske naturligt, hos denne Direktions yngste og vel derfor mest moderne indstillede Medlem (fra 1817), Dr. theol. *J. P. Mynster*, som var en alsidig Begavelse og bl. a. ogsaa kunde skrive Vers. Mulig har Collin allerede

til ham talt om Dr. S. Meisling, der i Septbr. s. A., kun 35 Aar gammel, var blevet den foretrukne til Embedet som Rektor i Slagelse, men af det bevarede Svar fra Mynster ses det, at han ialtfald holdt paa Meisling som den i dette Tilfælde rette; i hans Skrivelse af 11. Oktbr. 1822 hedder det: „Da den private Underviisning her i Staden ikke synes at ville slaae an paa Deres poetiske Klient [herom har *Fr. Høegh-Guldberg* maaske fortalt Collin og Mynster et og andet!], og det vel sagtens vilde blive ham altfor upoetiskt, om man tingede ham i Kost og Lære hos een eller anden Præst paa Landet, saa troer jeg ogsaa, at det vil være det retteste at forsøge det med ham i en Skole, og at Meisling uden Tvivl er den Rector, der kan være bedst skikket til at regiere ham. Han vil let kunne faa fri Underviisning i Slagelse, men det vil være nødvendigt, at De eller en Anden skriver desangaaende til Directionen, ikke blot fordi alle Gratistpladserne ere besatte, men ogsaa fordi der egentlig udfordres et Prøveaar, inden fri Underviisning tilstaaes, hvorfra der altsaa maa dispenseres; men dette skeer ogsaa under særdeles Omstændigheder“.

Saadanne forelaa her; naar en Mand som Collin, der allerede havde omtalt Sagen for Landsfaderen, anbefalede sligt, satte man sig jo nok i de kgl. Direktioner udover formalia; paa Collins Ansøgning af 16. Oktbr. til Universitetsdirektionen om „Adgang til Slagelse Skole samt fri Undervisning for *Andersen*, 17 Aar gl. og Forfatter af adskillige æsthetiske Produkter“, resolveredes allerede den 18. s. M.: „Bevilges“, og Sagen ekspederedes den 19. til Rektor Meisling og Etatsraad Collin. Det er værd at lægge Mærke til, at medens Collin i sin Ansøgning ønsker Andersen optaget i Skolen, og at han der maa nyde fri Undervisning, resolverer Direktionen kun, at „bemeldte Andersen maa nyde fri Undervisning i Slagelse lærde Skole“. Dette har haft den Virkning, at Andersen ikke af Rektor Meisling og Forstanderskabet for Skolen formelt er *optaget* i denne — han figurerer saaledes ikke i Skolens Matrikel og har alene været, hvad man senere vilde betegne som Privatist. Praktisk Betydning for hans Skoleliv har dette haft derved, at han altsaa heller ikke kunde være berettiget til at nyde Skolens Stipendier, men da han nød fri Undervisning og fik — af Fonden ad usus publicos — bevilget Midler til

sit Ophold, har dette jo været af mindre Betydning. Ved denne Understøttelse er der iøvrigt den Ejendommelighed, at den først tilstodes ham et Par Maaneder efter, at han var kommet til Slagelse; Collin maa vel have staaet i Forskud for Penge baade til Andersens Rejse og til hans Værtinde, Mad. Henneberg, der ønskede at faa sine 50 Rdl. pr. Kvartal forud. Først den 2. Decbr. overkom Theaterdirektionen nemlig at indgaa til Fondens Direktion med den Anbefaling af kgl. Understøttelse til Andersens Studering, som man i September havde stillet ham i Udsigt; man nævnede, at efter indhentet Underretning fra Rektor Meisling formentes hans Husly, Kost, Vask, Klæder og Bøger etc. at ville i det mindste medtage 350 Rdl. aarlig, og man udtalte derfor, at „vilde Hs. Majestæt allernaadigst bevilge indtil 400 Rdl. Sedler aarlig i 3 Aar, i hvilken Tid han i sin Alder (17 Aar) vel vil kunne vorde færdig til Academiet, haaber man, at hans timelige Lykke dermed er grundlagt“. Paa dette Forslag indgik Direktionen for Fonden ad usus publicos den 28. Decbr. med en allerunderdanigst Forestilling til Kongen, og den 31. s. M. approberedes Indstillingen, idet Summen dog nedsattes til 350 Rbd. — hvor man blot kunde, blev der altid sparet i Frederik VI.s offentlige Husholdning! Men Beregningen holdt paa et andet Punkt ikke Stik — de tre Aar slog naturligvis ikke til; ved Reskript af 19. August 1826 forlængedes Understøttelseen derfor først paa 2 Aar efter Ansøgning af Etatsraad Collin, og d. 15. Novbr. 1828 paa endnu et Aar efter Ansøgning af samme — men da var Andersen ogsaa omsider, i Oktbr. s. A., kommet over Artiumsgærdet, og Aaret efter klarede han sidste Del af Examen philologicum & philosophicum. Da havde den vordende Verdensberømthed ialt kostet den kgl. Kasse 1100 Rbd. Sedler — i vore Penge [1936] vel en 6—7000 Kr., fordelt paa 6 Aar. De maa vist siges at have været givet ganske godt ud!

Slagelse Skole talte i Efteraaret 1825 før Hovedeksamen ialt 38 Disciple — 6 i 4., 12 i 3., 11 i 2. og 9 i 1. Klasse. Der dimitteredes da 3 af de 6 i 4. Klasse, og i Stedet oprykkedes 5 fra 3. Klasse, deriblandt H. C. Andersen. Af dem forlod *Ole Petersen* Skolen i 1826 uden Eksamen; H. C. Andersen fulgte med Rektor Meisling til Hel-

singør, *C. H. Quorstrup* blev dimitteret fra Slagelse 1828 (samme Aar som *H. C. Andersen* privat dimitteredes i København), mens *A. F. V. Giesemann* og *C. C. Wittrup* først blev Studenter fra Slagelse i 1829; de omtales alle i Andersens Slagelse-Dagbog.

Sammesteds omtales af Lærerne foruden Rektoren og Overlærer *Qvistgaard* Adjunkterne *C. P. Andersen* og *J. A. Andresen* samt Timelæreren *P. A. Torst*. Derimod nævner Dagbogen ikke den gamle Adjunkt *Jens Peter Snitker* (1770—1847), der 1838 entledigedes efter 45 Aars Tjeneste — han omtales derimod i Levnedsbogen — og heller ikke Sanglæreren, Stadsmusikus (fra 1822), senere tillige Bedemand i Slagelse *Johan Frederik Ernst Schwartz* (1787—1859), der virkede som Sanglærer ved Skolen til dens Nedlæggelse i 1850; han strejfes, dog uden at Navnet anføres, i Levnedsbogen, og der har antagelig bestaaet et venligt Forhold mellem ham og *H. C. Andersen*, som plejede at faa blankt ug i Sang.

II.

I det Hennebergske Hjem.

Da den kgl. Theaterdirektion den 13. Septbr. 1822 havde holdt sit ugentlige Møde, var der i Forhandlingsprotokollen kommet til at staa:

„Forfatteren af Sørgespillet *Alf sol*, forrige dramatisk Elev *Andersen* mødte efter Tilsigelse, og blev ham tilkiendegivet, at hans Stykke ikke var fundet passende for Skuepladsen, men at man i Betragtning af det Anlæg, hans Arbejde syntes at vise, vilde anbefale ham til Kongelig Understøttelse for at kunne studere, hvilket han med Taknemmelighed modtog.“

Det er ikke uden Føje sagt, at hermed indtraadte det egentlige Vendepunkt i *H. C. Andersen*s Skæbne. Men lige saa vist er det, at i hele *Andersen*s Liv har ingen Forandring været saa gennemgribende, som da han de sidste Dage i den paafølgende Maaned fik fast Ophold hos Herredsfoged *Hennebergs* Enke paa Bredegade i Slagelse; foran

i sin Charakterbog har han skrevet: „Mandagen den 28 October 1822 kom jeg i Slagelse lærde Skole — i 2den Classe“, og mens han ved sin Ankomst til Byen Lørdag Aften den 26. var taget ind i et Gæstgiveri (vist Mad. Kikkebusch's paa Bredegade ved Siden af Posthuset), har det vel ikke varet mange Dage, før han flyttede ind i det Logi, som var ordnet for ham af Skolens Rektor, Dr. Simon Meisling, efter Aftale med Etatsraad Jonas Collin. Thi hermed havde det 17-Aars unge Menneske gjort det i hin Tid saa uhyre vanskelige Spring fra Proletariatets Verden ind i Overklassen. Det havde jo i Virkeligheden intet haft at betyde, at han med sin enestaaende Evne til at gøre Bekendtskaber, og det ofte med de bedste i Samfundet, havde siddet i de dannede og fine Folks Stuer, havde læst for dem af sine Produkter og aflokket dem et mer eller mindre ærlig ment Bifald, ja maaske faaet det suppleret med et Maaltid Mad, nogle Rigsdaler eller lidt brugte Klæder; naar han var kommet ned igen paa Gaden, var han atter den næsten hjemløse Proletar, der for sine ynkeligt smaa Midler maatte leje sig et Hummer i Byens skidneste Kvarter og til Middagsmad nøjes med et Stykke tørt Brød, fortæret paa en Bænk i Kongens Have.

Nu var det med eet noget helt andet; forbi var de slemme Aar i Ulkegade og senere i Skvaldergaarden, i Mad. *Thorgesens* vinduesløse Bagstue, Dør om Dør med en stakkels holdt Pige, eller hos Styrmand *Henckels* Kone med hendes Børneflokk myldrende om sig, forbi var Frygten for, hvor han skulde faa Mad den næste Dag, forbi var, i hvert Fald for det første, den tærende Angst for, hvad der dog skulde blive af ham — hvorledes det skulde blive muligt at komme frem og op dér, hvor han vilde hen, til Berømmelsens Tinder. Foreløbig var nu det Trin taget, der hed: en Plads i de dannedes Kreds, lige Kaar med Landets øvrige Ungdom, der blev holdt til Bogen, og et roligt, fredeligt Hjem i jævne borgerlige, men velordnede og solide Former.

Madam *Erikke Henneberg* var en Kone paa 55 Aar, da hun blev Husmoder for H. C. Andersen; hun var Datter af den i 1804 afdøde Kammerraad og Herredsfoged i Arts Herred *Rasmus Grønberg*; ogsaa hendes Moder, *Christiane Rauberg*, var en Herredsfogeddatter, og

selv havde hun i 1793 ægtet den daværende Prokurator i Slagelse *Andreas Petersen Henneberg*, som i 1805 blev Herredsfoged og -skriver i Løve Herred og 1813 var død i Slagelse, 54 Aar gammel, efter Aaret før at have taget sin Afsked. Ægteparret havde to Døttre og en Søn, *Niels Peter*, født 1801, der i 1819 blev Student fra Slagelse og 1826 cand. theol.; han blev Præst, gift med en Søsterdatter af Andersens Vært i Julen 1825, Kom-kaptn., senere Admiral *P. F. Wulff*, var senest Sognepræst for Lyngby og Ølsted Sogne og døde 1868 i København. Af Døtrene var *Christiane Catharine* født 1794 og blev ikke gift, mens *Rasmine Petrea*, født 1798, havde sin lille triste Ægteskabs-Historie, hvorom mere nedenfor. Herredsfoged Henneberg havde haft en Gaard paa Bredegades nordre Side, som Enken solgte til By- og Raadstueskriver Stabell, fra hvem den atter overgik til Distriktskirurg Hundrup; af ham havde Mad. Henneberg i 1817 købt den Gaard paa Bredegades søndre Side (da Mtr. Nr. 137, nu Mtr. Nr. 19, og Gade Nr. 29), hvor hun boede til sin Død i 1839. Hendes Gaard laa paa et Strøg, der endnu omkring det sidste Aarhundredskifte havde et ret fornemt Præg; en enkelt af disse Patriciergaarde ses endnu i ret uforandret Skikkelse om end gnavet stærkt af Tidens Tand — det var 1-Etages Huse med ret lange Façader mod Gaden, med Port og Indgangsdør og stundom med en bred Kvist over et Par Fag og en ret høj Sokkel; bag Stuehusene brede Gaarde med Side- og Baghuse til Stalde og Bryggers og bag dem altid Haverne, der især paa Gadens Sydside var ret langstrakte og vendte ud mod Byens Marker, hvoraf der fra gammel Tid hørte mindst een Lod til hver Gaard. Mad. Hennebergs Gaard, der brændte i 1897, havde 12 Fag, ialt 27½ Alen Façade, hvoraf 4½ gik til Porten; den havde en Kvist ud mod Gaarden, der var begrænset af en 7 Alen lang og lige saa bred Sidelænge med Pige-kammer, Brændehus og Lade og af et Baghus, 14½ Alen langt og 9 Alen dybt, hvor der ikke blot var Bryggers og Stald, men ogsaa en Havestue og et Kammer; bagved laa Haven med dens Frugttræer og Lysthus og et Plankeværk ud mod Markerne; umiddelbart udenfor dem bølgede selve det aabne, brede Sydvest-Sjælland, hvor Vinden strøg frisk ind fra Store Bælt — og gik Skoledisciplinen en Tur ud til de høje Bakker

Syd for Byen med deres Fortidsgrave, kunde han derfra skimte sin Fødeøes fjerne Kyst. I dette rummelige Hus, i disse Omgivelser var det, at H. C. Andersen hin Oktoberdag 1822 holdt sit Indtog — man tænke sig Forskellen mellem dem og hans hidtidige Tilholdssted i Hovedstaden i Gaderne mellem Lille Kongensgade og Holmens Kanal!

Sammen med en anden, lige et Aar ældre, Skolediscipel, *Jens Mathias Fischer*, Søn af en nylig afdød Sognepræst i Bringstrup ved Ringsted, fik Andersen Værelse i Baghuset, hvor de to delte Havestuen og Kammeret. Hvis der ikke er blevet flyttet meget om med Tingene i Mad. Hennebergs sidste Leveaar, véd vi fra hendes Skifte, hvorledes de to smaa Stuer var møblerede: i Kammeret en Sofa, fire Stole, et Spejl og et Sæt „Ildtøj“, Vindues- og Rullegardiner til to Fag; i Havestuen stod et rødmalet Linnedskab, en Himmelseng, som de to Logerende nok efter Tidens Skik har delt, et rødmalet Bord og fire Stole; der var tre Skilderier og et Spejl paa Væggen og røde Repsgardiner for Vinduerne. Saa komfortabelt havde Odensedrengen jo aldrig før haft det i sit Liv (og fik det heller ikke før langt senere); helt hyggeligt maa der have været i den lavloftede Stue, hvor Syd-solens stærke Skær faldt dæmpet ind gennem de smaa solbrændte Ruder og Vildvinens Ranker paa Muren udenfor. Sommeraftnerne har han tilbragt i Haven, hvor han, som i Odense, sad og sang, saa Folk i Nabohusene lyttede dertil — blandt dem Præsteenken i Huset ved Siden af, Mad. *Lange* født *Payngk* og hendes to Døttre, *Thea* og *Elisa*, der snart blev hans gode Venner. Flittig har han læst og søgt at tilegne sig det uhyre Stof, der laa og ventede paa ham; digtet har han ogsaa, skønt det var forbudt! Her har han skrevet Sangen, som blev sunget i Klosterkirken ved Dr. *Meislings* Indsættelse i Rektor-embedet den 16. Juli 1823, og det Mindedig over hans Ven og Beskytter, Provst *Gutfeld*, der staa at læse i den Vest-Sjællandske Avis for 1. Februar s. A. og som vandt ham en Ven i Avisens Redaktør, Pastor *Bastholm*; her skrev han ogsaa en Vise for de Slagelse Borgere, der paa „Postgaarden“ slog Katten af Tønden; den begyndte særdeles festligt:

Nordens Kraft er ej forsvunden,
det har vi beviist i Dag!

Men her har ogsaa hans Taarer flydt, naar han sørgede over Rektor Meislings Spotterier og den haarde Tiltale fra den uligevægtige Lærer *Andersen*, der ikke havde det godt hjemme og lod sit ilde Lune gaa ud over sine Elever. Rart har det jo heller ikke været, naar Contubernalen, der dog allerede sidst i 1823 efter 9 — ni — Aars Studering blev sat ud af Slagelse Skole, „eftersom hans Kundskabers ringe Omfang ikke tillod at man dimitterede ham“, kom fuld hjem og regerede i Havehuset, saa den ædruelige H. C. Andersen maatte flygte over i Hovedbygningen og overnatte paa Mad. Hennebergs Sofa; værst var det dog vist, da han efter at have været til den Henrettelse d. 8. April 1825 paa Kanehøj Banke i Egeslevmagle Sogn, lidt Nord for Skelskør, hvortil Rektor Meisling havde givet Klassen fri — „det kunde være godt for os at kjende Sligt!“ — og nu var ene i Havehuset, laa vaagen den hele Nat, fjærnt fra alle, mens det udenfor blæste op, saa Vinrankerne slog mod Ruderne og Plankeværket væltede, og han bestandig saa de henrettedes blege Ansigter for sig, stirrende fra de Stager, som Hovederne var sat paa af Bødlens Folk.

Med Familien Henneberg kom den godmodige Logerende godt ud af det. Husmoderen var — skønt Meisling i 1822 kalder hende „en trængende Enke“ — en ikke ubemidlet Kone, der vel nærmest tog Pensionærer i Huset for at kunne støtte sin Søn, mens han studerede i København; til Hjælp i Huset havde hun sin lidt fjogede, ugifte Søster, „Moster“ som hun kaldtes af alle, og om hvem Andersen har fortalt morsomt i sin Levnedsbog. Med disse jævne, fordringsløse Mennesker har Andersen delt godt og ondt, som det faldt for i Familien. Han var med, da den yngste Datter i Juli 1824 ægtede en ung Kirurg, *Asmus Ulrich Johannsen*, der samme Aar havde faaet Praksis i Ringkøbing, og til deres Bryllup skrev han følgende Sang:

Mel.: Velkommen i Din Ungdoms Lund —

Et Hav af Guld paa Marken staaer

Til Landets Held og Fryd

I Lunden Nattergalen slaar

Med sød Vedmodig Lyd.

: : Thi Venner høit udbryd! : :

Naturen selv jo jubler Parrets Glæde!

Paa Liljeskyer Siofna sank
 Med Øjne himmelblaae
 Og Freias Stjerne skinned blank
 Da hun de Elskte saae,
 : : Nu svandt de Skyer graae : :
 Og *Siofna* bandt de Hierter til hverandre!

Nu blusser Brudetakten mild
 Og Brudens Kind som den,
 Lad slukkes Faklens stærke Ild,
 Ei veires Hiertets hen.
 : : Du kiender jo din Ven : :
 Ved Sygeleiet læste Du hans Hierte.

Snart bovner Vinden Snekkens Seil
 Sølvskiællet *Ægir* staaer
 Og vist paa Havets klare Speil
 Med Sivkrands i sit Haar;
 : : Hans Hale Bølgen slaarer : :
 Og Skibet bærer han til Cimbrers Sletter.

O føel ei Længsels tunge Savn
 Du er paa Danmarks Strand,
 Og skiærmes trygt i trofast Favn
 Selv fiernt i fremmed Land,
 : : Thi jubler Viv og Mand : :
 Gid Brud og Brudgom maae ret længe leve!

Og han har delt Hennebergernes Sorg, da den unge Kirurg, paa Vej til sine Patienter hinsides Ringkøbing Fjord, den 11. August 1825 kuldsejlede og druknede, medens hans Hustru og deres lille, fire Maaneder gamle Pigebarn, der var født i Slagelse og tre Uger før havde været i Kirke, opholdt sig hos Mad. Henneberg. Herom hedder det i et utrykt Brev fra Andersen til Collin, skrevet den 17. August:

„Her er ellers stoer Sorg i Huset. Madammens Datter som er gift med en Læge har været her i Barselseng og i Dag fik vi Brev at Manden er druknet, den stakkels Kone veed det ei endnu men Moder og Søster ere utrøstelige og det gaær mig ret til Hiertet“.

Det fremgaar af Dagbogen, at det heller ikke var med let Hjerte, Andersen flyttede fra det Hennebergske Hus i Oktober 1825; han kunde ikke faa over sine Læber at sige det til sin gamle Værtinde; det maatte ske i et Brev, men hun tog det meget pænt og bevarede sit venlige Sindelag mod ham. Han vedblev at besøge hendes Hus — *det* har Rektor Meisling dog ikke kunnet eller villet forbyde ham — og ved sin Afrejse skrev Hennebergerne et Par Stambogsblade til ham, hvorudaf deres venskabelige Følelser lyser. Paa det ene staar:

Gid De stedse gode Andersen! maae finde Deres Fremtids Vej saameget som mulig Blomsterbestrøet, at De med Glæde og Tilfredshed maae gaae Deres værdige Bestemmelse i Møde. Da er ikke Alene Deres egen Flid Lønnet men ogsaa det Ønske opfyldt, som vi her Nedbeder

Slagelse Den 17de Maj 1826

E. Henneberg

Dette er Madam Hennebergs Afskedshilsen til sin forrige Pensionær. Hendes Datter Mine (Rasmine) Johannsen har kun skrevet to Linier, men de siger jo noget om Andersens Plads i hendes Venskab:

Bliv Lykkelig som Mand og Olding
Som Yngling har de alt fortient at være det.

M. J.

H. C. Andersen har vel ogsaa skrevet i Hennebergernes Stambøger, om de har haft nogle; derom ved vi dog intet, men mellem hans bevarede Smaavers fra Slagelsetiden er et, der er rettet til een af deres Kreds, uden at vi veed til hvem, og som vel har været trykt for men ikke i sin hele Skikkelse. Det lyder:

Naar Alnaturen slumrer
Og Skoven staaer [i] Vinterdragt,
Naar Sneen flyger
Og hurtig stryger
Af Marken hen,
Naar Boreas med sine Storme
Besøger Sjølund's skjønne Egne

Og De en Fugleskræmme skuer
 Der eensom staaer paa nøgen Mark,
 Da tænk paa mig!

Og hvis i Drømme
 De skulde skue
 At Hungerens Genisus [sic!] var nær
 Da tænk paa mig!

H. C. Andersen.

Slagelse den 4 Januari 1823.

Baade Edvard Collin, der aftrykker sidste Halvdel af 1. Strofe og betegner den som „en besynderlig Sætning“, og en nyere Forfatter har faaet dette uskyldige, halvt lystige, halvt vemodige og selvironiske Digt forkert i Halsen, bl. a. fordi de ikke er klare over, at H. C. Andersens Sans for Ironi allerede var særdeles vaagen i Slagelsetiden men blot ikke kom frem, undtagen han vidste sig helt i Sikkerhed for sine mange Opdrageres Kritik. Det følte han sig bl. a. i den Hennebergske Kreds og vist ogsaa hos Sognepræsten for St. Mikkels Menighed, Pastor *Fuglsangs*. Dér turde han være det, han var — en underlig Fyr, en „poetisk Figur“, et Geni, der var ved at udformes, den virkelige H. C. Andersen i 20-Aars Alderen . . .

I Andersens Øren vedblev Navnet Henneberg at bevare sin gode Klang. Da *N. W. Gade* ved en Fest i Musikkonservatoriet forestillede den unge Pianist *Ernst Henneberg* for ham „greb han dennes Haand med begge sine, og med en Hengivenhed og Varme, der grænsede til Enthusiasme“ omtalte han „sin slaglosianske Værtinde i den Formening, at hun var en nær Frænde af den Mand, Gade nys havde forestillet ham“ — hvad hun rigtignok ogsaa i høj Grad var; Ernst Henneberg var den gamle Md. Hennebergs eneste Sønnesøn! Dette maa være sket engang i Aarene 1867—69, og samtidig dukker et andet Glimt af hans Slagelse-Venner frem i hans Tilværelse; Fredag den 24. Januar 1868 noterer han i sin Dagbog:

„Fik iaftes et Brev til Excellencen Conferensraad H. C. Andersen, bragte det paa Posthuset da jeg med den Tittel ikke vilde aabne det; [det maa han altsaa alligevel have gjort, thi] det var fra Mad. Hennebergs Datter Mine Johannsen i Slagelse om at faa nogen Hjælp“.

Man kan næsten ikke tænke sig, at han ikke skulde have hjulpet den stakkels Mine, hvem det kun var gaaet kummerligt i Livet; hans Midler tillod ham det i hvert Fald, thi ved Udgangen af 1867 ejede han en Kapital paa 14.150 Rdl., hvoraf i Sparekassen 3650 Rdl., havde en sikker Aarsindtægt af næsten 1500 Rdl. — foruden hvad hans Forfatterskab kunde indbringe — og havde i Aaret 1867 kun haft Brug for de 1500 Rdl. for at leve.

III.

Det Meislingske Hus.

Hovedbegivenheden i H. C. Andersens Liv indenfor det lille Tidsrum, hans første egentlige Dagbog omfatter, er utvivlsomt hans Overflytning sidst i Oktober 1825 fra Mad. Hennebergs Gaard til Rektorboligen lidt længere oppe paa Bredegade i Slagelse. Det var bestemt ikke ham selv, der tog Initiativet dertil — han havde det godt, hvor han var, og man var glad ved at have ham; hvorfor skulde han dog gøre en Forandring? Nej, Planen udklækkedes af Familien Meisling, og det, man lokkede med, var dels Fordelen for Andersen ved at bo i Rektorens Hus og dér faa Privatundervisning af ham i de Fag, det stadig kneb med: Latin og Græsk, dels Udsigten til det spændende i hele Rektorfamiliens og altsaa ogsaa dens Pensionærs mulige, ja sandsynlige Overflytning til Helsingør i en meget nær Fremtid. Men det egentlige Motiv for Meislings til at faa Andersen som Logerende var utvivlsomt et helt andet og højst prosaisk: det var simpelthen Ønsket om at faa fat i den Indtægt, der fulgte med at have ham i Huset — 50 Rdl. i Kvartalet (i vore Dage vel o. 300 Kr.) og slet ikke nogen daarlig Betaling for Modydelsen. Og til disse Penge trængte man i Rektorhuset — at man tog Indtægten fra „en trængende Enke“, som Meisling selv i sin Tid havde kaldt Mad. Henneberg, fik at være; moralske Skrupler af den Art har i hvert Fald Fru Meisling næppe følt; at hun ogsaa kan have haft sine særlige Interesser i at faa det unge Menneske i Huset, er muligt og er blevet

antydnet, men kan naturligvis ikke bevises. Alt i alt maa det dog antages, at Tanken om at faa Andersen som Pensionær er udgaaet fra hende — hun skulde jo ogsaa som Husmoder have Besværet med den Logerende, men hun har da næppe haft vanskeligt ved at overtale sin Mand dertil, thi for ham var der en særlig Fordel ved at faa under sine Vinger en Protegé af en saa indflydelsesrig Mand som Etatsraad Collin, til hvis Støtte ved fremtidige Ansøgninger om Bevillinger af Fonden ad usus publicos han nok kunde have Trang. Udadtil var hele Planen formelt uangribelig — reelt er der utvivlsomt blevet skumlet uhyre derover i Slagelse; hos een af dem, der mente det bedst med Andersen, Fru *Henriette Wulff* paa Søkadetakademiet i København, som med sit kvindelige Instinkt saa klarere paa den Slags kunstige Arrangementer end den ellers saa forretningskyndige og hæderlige Collin, vakte hele Planen ingen Begejstring. „Dersom Meisling kommer til Helsingør“, skriver hun til Andersen d. 18. Oktober, „er det derfor godt, at De følger med? ieg troede ikke det var godt at gaae fra en Skole i en anden — men heri maae De jo raadspørge Dem hos Etatsraad Collin, som maae have en bestemmende Meening i denne vigtige Anledning — men det er vel hellerikke vist endnu om han kommer til Helsingør; bliver han i Slagelse, saa er det vist godt, at De er i hans Huus; da han synes saa virkelig at tage sig af Dem, maae man ogsaa troe han da vilde benytte ethvert øjeblik til at arbeide med Dem“. Havde Fru Wulff skullet raade, var Andersen vist hverken flyttet fra Mad. Henneberg eller med Meislings til Helsingør. Nu gik det imidlertid i Orden — og Resultatet blev ikke godt.

Om Forholdet mellem Rektor Meisling og hans senere saa berømte Discipel samt Husfælle fra 27. Oktober 1825 til 18. April 1827 er der allerede skrevet meget og udfra forskellige Synspunkter — det vigtigste og mest oprindelige Dokument til dets Belysning er, foruden de forskellige Breve fra Andersens Haand til Collin og andre, hans Dagbog 1825—26 og den Selvbiografi, han forfattede i 1832 (Levnedsbogen), der har haft Dagbogen til Forlæg for en lille Periodes Vedkommende. Og det var først, da den i 1926 blev udgivet, at man rigtig saa, hvor stor en Rolle i Forholdet Fru Meisling har

spillet — *direkte* ved hendes Optræden overfor sin Logerende: venlig og godlidende paa hendes Maade, men ogsaa meget farlig, til hun blev ked af ham og opgav ham; *indirekte* ved hendes uheldige Ægteskaber som Hustru og den nedbrydende Indflydelse, hun derigennem øvede paa sin Ægtefælle, hvis Virkninger kun altfor stærkt sporedes i Husets daglige Liv — til liden Baade for dets andre Medlemmer. Ægteskabet med hende blev Rektorens Skæbne, og Slagskyggen deraf kom til at falde stærkt over H. C. Andersen i hans iforvejen ikke lette og lyse Læreaar.

Simon Sørensen Meisling var ikke af, hvad man kalder fin Familie; hans Fader havde været Postkusk og senere Vildthandler i København, Farfaderen Sognefoged og Hestehandler i Meisling, Jerlev Sogn ved Vejle; Moderen var en Skibsbyggerdatter, som, da hendes første Mand døde samme Aar hendes Søn blev født, ægtede Brændevinsbrænder *Jess Petersen* i København og døde allerede i 1793, da Sønnen kun var syv Aar gammel. Den begavede Dreng blev af Stedfaderen holdt til Bogen, bestod sine første Eksaminer med Udmærkelse, vandt Universitetets Guldmedaille for en filosofisk Prisaftandling, blev i 1807 cand. theol. og tog i 1809 Doktorgraden i Filosofi, Aaret efter at han var blevet Adjunkt ved den lærde Skole i Helsingør; herfra kom han som Adjunkt til Metropolitanskolen, fik 1819 Prædikant af Overlærer og blev i 1822, 35 Aar gammel, sat til Rektor for Skolen i Slagelse, som efter den forrige Rektors Død var i en ikke altfor god Forfatning. Det var en stor Tillid, der vistens den unge Skole- og Videnskabsmand, og det var den, der tre og et halvt Aar efter bragte ham tilbage til Helsingør som denne ogsaa stærkt tilbagegaaede Skoles Leder. I 1812 havde han ægtet den 19-aarige *Inger Cathrine Hjarup*, ogsaa et Brændevinsbrænder-Barn, og da Parret kom til Slagelse, havde de tre Børn med sig — det yngste paa 1¼ Aar. I Maj 1823 fik det et Par Tvillinger, en Dreng, der døde, og en Pige, der levede, og i Marts 1825 endnu en Dreng; flere Børn kom der ikke. Med Rektor-Embedet var forbundet en Løn paa 1000 Rbd. Sølv og Fribolig, men med den voksende Børneflokk skulde der føres en fornuftig Økonomi, og om dette netop har været Ægteparrets Kunst, tør vist betvivles. I 1819 havde de efter Fru Meislings

Fader faaet en Arv, en Datterlod af de 16.000 Rdl. Sølv, hun maatte dele med sine to Brødre, og sikkert en kærkommen Hjælp, thi til Brændevinsbrænderbørnenes daglige Brød synes der ogsaa at have hørt andet end netop Vand — der dufter af Punsch overalt, hvor Samtidens Memoirer omtaler Familien Meisling, og ikke mindst spores den baade i H. C. Andersens Levnedsbog og i Dagbogen fra Slagelsetiden. Men dertil kom Husfaderens særlige, ikke just indtægtsgivende Bibeskæftigelse.

Rektor Meislings gode Evner havde tidlig ført ham ind i en videnskabelig Virksomhed, der indbragte ham megen Hæder, men ikke nogen økonomisk Vinding. Om Honorarer for hans filologiske Arbejder, navnlig Oversættelserne af de græske og latinske Klassikere men ogsaa af Shakespeares Lystspil og af Carlo Gozzis dramatiske Eventyr og senere af hans Maskekomedier, har der næppe været Tale, og da han i 1824 fik en ussel Understøttelse paa 150 Rbd. Sedler af Fonden ad usus publicos til Hjælp til Udgivelsen af sin Oversættelse af Theocrits Idyller, var det bl. a. med den Motivering, at han „ved paa egen Bekostning at udgive Oversættelser af Bion og Moschus har . . . lidt et ikke ubetydeligt Tab, hvilket ogsaa rammede ham ved Udgivelsen af en Afhandling om det heroiske Versemaal“. Bedre blev det økonomiske Udbytte af hans Fritidssyssel næppe i de følgende Aar, og netop da svigtede Haabet om at arve noget efter Svogeren, den ugifte Agent og tidligere Brygger *P. C. Hiarup*, der døde i 1827 og ved Testamente efterlod hele sin lille Formue til sin Broder, Sæbesyder *Michael H.* — endda med en ubehagelig Bemærkning til Søsteren: „Uagtet Rektor Meislings Kone, ovennævnte min Søster, eller hendes Børn saaledes kunne blive mine eventuelle Arvinger [nemlig hvis Sæbesyderen var død forinden, hvad han *ikke* var!] skulle de ikke i nogen Henseende have med mit Dødsboe at bestille eller i sammes Behandling have mindste Stemme“. *Det* havde hun og hendes Mand for, at de i Agentens sidste Leveaar bad ham som Gæst til Slægelse og kaldte et af deres Børn op efter ham! Først i 1838 faldt der atter en lille Appelsin i Rektorens Turban, da han ved sin Stedfaders Død fik et Legat paa næsten 5000 Rbd. Sedler; dem var der sikkert god Brug for, men da havde Udviklingen af

Minus-Siderne i hans Karakter forlængst præget Rektor Meisling, saaledes som han kom til at staa ikke blot for Eftertiden, der manglede Forudsætningerne for at bedømme ham helt retfærdigt, men ogsaa for Samtiden: et urenligt, urimeligt, ubegribeligt og uheldigt Menneske, hvem al Begavelse, al „akademisk Dannelsen“, al Ungdoms-Fornøjelighed, Lune og fordums Betydning som Skolemand ikke havde kunnet redde over i det gode Selskabs, den solide og ansete Stillings og det lykkelige Familielivs lille jordiske Paradis. Og det der — i Forbindelse med egen selskabelig og aandelig Ballast-Mangel — spolerede Tilværelsen for Rektor, Dr. phil. og tit. Professor Simon Meisling var hans Ægteskab med en ikke værdifuld Kvinde, maaske en god, ialtfald en godmodig Moder for sine Børn, men aldeles afgjort en daarlig Hustru.

Takket være hende kom Rektor Meisling paa Kant med sine Omgivelser baade i Slagelse og Helsingør; man vilde intet af Stederne have noget at gøre med hende — altsaa kunde heller ikke han komme i naturlig og god Forbindelse med de dannede og fine Mennesker i de Byer, hvor han levede og saa afgjort burde høre med til de førende. Det lyser ud af H. C. Andersens Dagbog og den i større Sammenhæng affattede Levnedsbog, hvor galt det stod til. Men ogsaa i Hovedstaden synes Meisling at have staaet udenfor Inderkredsen, hvortil hans videnskabelige Kvalifikationer dog kunde have aabnet ham Adgang. Der har været en himmelvid Forskel i saa Henseende mellem Rektoren og hans Discipel, naar de samtidig gæstede København — den unge, Discipelen, i fuld social Opgang, takket være ikke blot, hvad man med Uvillie har betegnet som Paatrængenhed, men ogsaa en ubestridelig Charme, der aabnede ham alle Døre hos dem, som i det daværende danske Society betød noget, og iøvrigt hos talrige jævnere men hjertensgode Mennesker; den ældre derimod, Rektoren, Videnskabsmanden, som ogsaa kunde digte og digte smukt, er helt udenfor disse Kredse, i fremskridende økonomisk og moralsk Nedgang; trods Doktor- og Professortitel samt Rektorstilling henvist til den yderst jævne Kreds, hvorfra han og hans Viv var rundne, til Omgang med sikkert brave Folk, men ikke af dem, der kunde stive ham synderligt af, end sige føre ham opad. Man lo maaske lidt ad

H. C. Andersen i Hovedstaden, men hvordan saa man paa Rektor Meisling i Slagelse? Dér ventede, efter Juledagene i 1825, den arme Skolediscipel et Helvede, som det kan ses af hans Dagbog, — men hvad kom Rektoren hjem til?

Man kan ikke vide, hvormeget han vidste om Hustruens Historier med Officererne af Garnisonen, med de store Disciple og, vel mst graverende, med de grove Forsøg paa at debauchere Husets unge Logerende. Her var hun jo imidlertid ude for et Forsøg med utjensligt Objekt; paa *ham* slog det ikke engang an med den „meget ypperlige Punsch“ og en samtidig Opfordring til at føle, hvor løst hendes Kjole hang om hende; som en anden Fru Potifar nægtede hun sig intet, men ogsaa over denne nye Josef vaagede hans gode Engel. Var det ikke hans gamle Moders Bønner, der raabte til Himlen om dens Bistand for Sønnen i disse Fristelser, saa var det sikkert det Gærde, som var slaet om ham af de gode Kvinder, der bestandig fulgte ham paa hans Vej — deres Navne kan læses paa hveranden Side i Levnedsbogen og i Mit Livs Eventyr. Alt, hvad han i disse Kvinders Kreds havde set og erfaret om baade godt og ondt, kom ham her tilgode — Fru Meisling fik ingen Magt over ham, da hun havde lokket ham fra det Hennebergske Hjem ind i sit lille private Venusbjerg; det blev ikke ham, der kom til at gøre sin Rektor til Hanrej.

Dagbogen siger ikke ret meget om alt dette, skønt man mellem dens vanskelig tilgængelige Linier og Tegn kan læse et og andet, der vidner om Faren for H. C. Andersen ved at blive spærret inde i det Meislingske Hjem med dets Griseri og Uappetitlighed; først syv Aar senere forstod han Tingene bedre og kunde fæstne de bevarede Indtryk til Papiret. Men man kan ikke frigøre sig for den Tanke, at med Rektoren selv *kunde* Andersen være kommet ud af det, hvor inkommensurable de to end var, hvor meget Meislings Ironi og Skænderi end gik ham paa Nerverne. H. C. Andersen var født godmodig, han var taknemmelig for hver lille Venlighed og Opmuntring; der skulde i Grunden saa lidt til for at gøre ham lykkelig — han var i Ordets egentligste Forstand et godt Barn og havde med sin egen Godmodighed og Tidsaandens Autoritetstro

fundet sig i næsten alt fra den Mands Side, han kunde se op til og „erkende“, som han selv higede og tragtede efter „Erkendelse“. Her kunde en anden end Rektor Meisling have faaet en sjælden lydig og trofast Discipel — og det kan ikke især bebrejdes Andersen, at han ikke blev det. Han skulde dannes og ikke dukkes; det var Mening, med at han kom til Slagelse Skole, at han skulde hjælpes opad men ikke ved altid at haanes.

Slagelse-Oplevelserne kom til at sætte dybe Spor i H. C. Andersens Udvikling, og i hans Produktion er mange af de Personer, han da færdedes blandt, gledet ind, mere eller mindre let paaviselige. Tydeligt skimter man Ægteparret Meisling i Beretningen om Ægteparret Knepus i Kun en Spillemand, og paa sine meget gamle Dage gav han en ganske idealiseret Skildring af visse, for det Meislingske Hus karakteristiske Træk i den lille Roman om Lykke-Per. Han havde det jo med at skrive sig fri for det, der trykkede ham, og med Meisling, som han bestandig blev plaget af i slemme Drømme, gjorde han omsider paa det lemfældigste op paa denne Maade. Et godt Aars Tid efter at denne Bog var udkommet, traf han til Middag hos Udenrigsministeren sammen med Metropolitanskolens Rektor, *Fr. Chr. C. Birch*, som i Slagelse-Tiden var en Klasse under Andersen. „Han taler i Else-Skolemesters Stil“, hedder det i Digterens Dagbog for 8. Marts 1872, „ligner sin Moder i Udseende. Han bebrejdede mig, at jeg i Lykke-Peer havde skildret Meisling, men tilføjede, at det var en udmærket Bog; dog jeg var altid mod Skolemændene. Jeg sagde, at jeg vilde have været lykkelig, om min Gabriel og Frue havde lignet Meisling og hans Kone“ — Meningen er naturligvis: om Meisling og hans Kone havde lignet Hr. og Fru Gabriel i Romanen.

Det gør de nu altsaa alligevel paa deres Vis — eller rettere: paa H. C. Andersens; i den lille Roman har han bl. a. gjort Regnskabet op med sin Slagelse-Tid og har gjort det som en Grand-Seigneur ved at skyde det mest angribelige hos Rektorfamilien helt ud og om-digte denne mørke Periode i sit eget Liv til noget lyst og muntert; det hæslige i det Hus, han en Tid maatte leve indesparret i, blev

afløst af komiske Scener og Udtryk, saadan at baade han selv og andre kunde have Fornøjelse deraf.

Naar han saa mange Aar efter kunde gøre dette, var det jo, fordi han i sin Tid slap ud af det Meislingske Fængsel uden Saar paa sin Sjæl af dem, der senere ikke rigtig kan vaskes rene. Thi det gik dog omsider op for gamle Collin, takket være Fru Wulffs og især den unge Adjunkt *Cbr. Werliins* Mellemkomst, at nu gik det ikke længere, og at han, Collin, dog bar Ansvar for, at det var kommet saa vidt med hans unge Protegé, fordi han ikke havde skønnet rigtigt, da han i Oktober 1825 gik med til, at H. C. Andersen blev indfanget af Familien Meisling. Den sidste Slagelse-Tid og Aaret i Helsingør havde nær kostet den kgl. Stipendiat for meget — hvilken Lykke, at ogsaa Fru Meisling snart var blevet ked af dette umulige Stykke Legetøj!

Om et Møde i København 10 Aar efter mellem H. C. Andersen og hans tidligere Rektor er andetsteds fortalt — ogsaa om et mellem ham og Rektorinden, men selv bevarede han næsten til det sidste sin Drømme-Skræk for Meisling, der dukkede op og med Skænd og Haan plagede sin fordums Discipel; endnu i 1874 noterer den gamle Digter i sin Dagbog for 30. Juli, at han havde „en flau Drøm om Meisling, hvor jeg stod forknyt og keitet“; fire Aar før, Natten til den 4. Juni 1870, havde han sovet daarligt og skriver i Dagbogen: „Igaar var min Drøm igjen om Afhængighed; jeg løb fra Meisling, var ængstelig for gamle Collin, da man var utilfreds med mig i den nye Skole. At jeg endnu kan have saadanne Drømme! Hvor har jeg dog være trykket i [min] Ungdomstid!“

Og saa skete der alligevel *det* til allersidst, at selv Drømmene fulgte den gamle Digers Plan med Lykke-Peer og lod det gamle Nag og den gamle Skræk smelte hen i Idyl. Det var, da H. C. Andersen ikke havde trekvart Aar tilbage at leve i; han var plaget af Bronchit og Hoste og fik en lindrende og søvndyssende Medicin at sove paa — og Natten til den 9. December 1874 havde han da en Drøm af en helt anden Art; herom hedder det i hans Dagbog:

„Morphinen maa have virket stærk[t], jeg havde deilige Drømme og især en behagelig hvor jeg flink og frejdig var til Examen og

Meisling traadte ind og jeg erklærede, at han maatte ikke høre mig blive examineret thi da vilde jeg føle mig saa trykket, at jeg svarede dumt, som jeg da ogsaa gjorde; lidt efter spadserede jeg med *Meisling*, han kom med sin Slags Humeur, jeg følte mig freidig og frisk, vi kom snart i Tale om Kunst og alt smukt og bleve tilsidst særdeles Venner, han syntes at vurdere mig og jeg ham. Da jeg vaagnede, var jeg ganske glad ved den forsonende Drøm . . .“

H. C. ANDERSENS FØRSTE TRYKTE LEJLIGHEDSDIGT

1926

Meddelelsen om, at en heldig Haand har fundet et af de hidtil ukendte Manuskripter, som den verdensberømte Digter har efterladt sig, gribes i Regelen med Interesse af Offentligheden — men stundom viser det sig, naar Relikvien offentliggøres, at det var en gammel Kladde eller et mislykket Forsøg, som Digteren netop ikke ønskede bragt frem for Publikum. Noget andet er det, naar der — hvad sjældent sker — kan paavises et og andet, i hvis Offentliggørelse Digteren selv paa det givne Tidspunkt har været højst interesseret, men hvis Eksistens er gaaet i Glemme, fordi man, da det blev trykt, ikke vidste, hvem der skjulte sig bag det tilfældige eller ikke meget tydelige Mærke, hvorunder det blev offentliggjort. En enkelt Udtalelse, en tilfældig Omstændighed kan lede paa Spor efter saadan et gammelt, ukendt Tryk, og herom er det, der skal fortælles i de følgende Linier.

Blandt dem, der tidligst havde Tiltro til H. C. Andersens digteriske Evner og ansaa det for rigtigt og forsvarligt at støtte dem, staar Provsten for Holmens Provsti *Frederik Carl Gutfeld* i første Række. Han, der selv var et lille Stykke af en Digter og fra 1811 var blevet Sognepræst ved Holmens Kirke efter i 11 Aar at have været Slotspræst i Fredensborg, havde i disse forskellige Egenskaber nogen Indflydelse, ogsaa i københavnske litterære Kredse, og sit personlige Bekendtskab med Rahbek benyttede han bl. a. til at anbefale H. C. Andersens barnlige Tragedie *Alf sol* til Teaterdirektionen; herved blev han den, der indirekte gav Stødet til, at den unge Digter i September 1822 af

Direktionen anbefaledes til kongelig Understøttelse. Det var gennem Hofurmager *Urban Jürgensens* Enke, der moderligt tog sig af H. C. Andersen, at denne kom i Forbindelse med Provst Gutfeld, og Gutfeld var atter den, som først omtalte Andersen for gamle Jonas Collin. Baade i Mit Livs Eventyr og i to af sine tidligste autobiografiske Fragmenter — et udførligt Brev til Collin fra Marts 1825 og den nylig offentliggjorte Selvbiografi fra Efteraaret 1832 — fremhæver H. C. Andersen selv Gutfeld som den, der „først gav mig den Idé, at jeg var Digter“. Naturligvis maatte det da gøre et stærkt Indtryk paa den taknemmelige Andersen at erfare Gutfelds Død den 9. Januar 1823, kun et Par Maaneder efter at Digteren var bleven sat paa Skolebænken i Slagelse.

Ved Begyndelsen af denne Læretid var det blevet H. C. Andersen venligt, men bestemt anbefalet af Collin, at han ikke maatte skrive for mange Vers, — et Paabud, han saa samvittighedsfuldt som muligt overholdt, men ved denne Lejlighed gik Naturen dog over Optugtelsen. Han har sikkert i sit Slagelse-Eksil bragt i Erfaring, hvorledes de københavnske Dagblade og den periodiske Presse strømmede over af Mindedigte ved den yndede Præsts og Talers Død, og hvad var rimeligere, end at han fulgte dette Eksempel? Tilmed var det saa heldigt, at den gode By Slagelse paa denne Tid ikke blot havde sin egen Avis — hvad ikke enhver sjællandsk Købstad havde —, men at denne tilmed udgaves af en Mand, Pastor *Hans Bastholm*, der baade var en Kaldsfælle af den Afdøde og en litterært interesseret Person, som kunde indstille sig forstaaende overfor den mærkelige, med Digterevner udstyrede Ælling, der var lukket ind i den Slagelse Andegaard.

Saaledes gik det da til, at H. C. Andersen, der kort før havde faaet den første Prøve af sin Produktion at se paa Tryk — en Scene af Dramaet *Røverne i Vissenberg* paa Fyen, optaget i A. P. Liunges Tidsskrift „*Harpen*“ for 9. August 1822 — kort efter havde den Tilfredsstillelse at faa sit Mindedigt over Provst Gutfeld trykt i „*Den Vestsjællandske Avis eller Slagelse Ugeblad*“, 9. Aargang Nr. 9 for Lørdagen den 1. Februar 1823. Ganske vist ikke under Navn, men dog under et for Indviede saa let gennemskueligt Mærke som et A

efterfulgt af 7 Prikker — og hans Bekendte i Slagelse har næppe været holdt i Uvidenhed om, hvem Digteren var; men til København synes Digtets Ry ikke at være naaet. Ikke en Gang den flittige Samler og Udgiver af denne Art Poesi, Hofboghandler *J. E. Beeken*, der i Aarene 1824—29 udgav fem Bind „Gravblomster, en udvalgt Samling af nye og ældre Gravminder over gode, fortjente Dannemænd og Dannekvinder og elskede Hedenfarne“, og som i Bindet for 1824 har samlet ikke mindre end 6 Mindedigte over Provst Gutfeld, har faaet Øje paa Mindediget i det vestsjællandske Blad. Og saaledes er det da gaaet til, at denne mere end 100-aarige Gravblomst lige til nu har været gemt og glemt, skønt Digtet baade ved sit Mærke og sit Indhold maatte have røbet sin Oprindelse for en opmærksom Læser i en Tid, da dets Forfatter har opnaaet Verdensberømmelse.

Venner og Kendere af den H. C. Andersenske Muse vil da vistnok nu med Interesse se fremdraget hans Ungdomsdigt, der med Over- og Underskrift lyder saaledes:

*Ved min Velgjører
Provst Gutfeldts
Død.*

Hvem jorder man? See hvilken talrig Skare
Af ædle Dannemænd med Graad i Øiet;
De stirre alle mørkt til Jorden ned,
Som om de vrede var fordi den røvet
Dem noget af det kiæreste de havde. —
O ædle Gutfeld, Du er ikke mere:
Hvad maae jeg høre! — Smerte tynger Hjertet! —
Velgjører! — ja det var Du mig, Du Fromme!
Velgjører! Ak! fortidligt gik Du bort! —
Du næred Gnisten i mit unge Hjerter,
Som Herren tændte da jeg Livet fik!
Du trøstet mig i Modgangs mørke Timer,
Du standset Taaren paa min blege Kind!
Ja meget! meget skylder jeg Dig Gode!
Du gav mig Mod til at betræde kjækt
Den tunge Vej til Kunstens høie Tempel! —
I Smertens første, mørke trange Stund
Er det mig, som jeg nu stod ene her

Forladt af alle i den store Verden!
 Dog nej! ved Dig jeg fik Velgiørere
 Som vil mig stedse faderligen lede,
 Indtil jeg naaer mit Hjertes høie Maal! —
 — Vel slumrer Fader under Jordelagnet,
 Og Moder snart vil og til Hvile gaae!
 I vilden Brænding Livets mørke Bølger
 Mig gynger i sin kolde Kjæmpearm;
 Men Øiet har jeg hævet mod Gudshimmel,
 Til ham jeg vil betroe mit Fremtids Held!
 — Ei ene jeg er den, som fælder Taarer
 Ved Tabet af Dig, ædle gode Mand.
 Nei Mange! Mange! som Din Trøstenstale
 Og blide Omgang kjærligt mindes maae,
 De hede Taarer for Dig lade flyde!
 Fred med Dit Støv! Din Aand er i Gudshimmel,
 Did fra, Du smiler til os Alle ned.

A

Retskrivningen er formodentlig Bastholms eller dog vel paavirket af ham, men Aand og Tanke er ægte H. C. Andersensk — lige til den Ejendommelighed at lade de 19 af Mindedigets 35 Verslinier handle om dets Forfatters eget *vita ante acta*, hvorved det ganske vist bliver særlig værdifuldt for Eftertiden og indtager sin Plads som et lille Led i den lange Række af de Selvbiografier, hvori H. C. Andersen „fra en tidlig Tid fødte Trang til at rekapitulere sine Oplevelser“ (H. Brix, 1907). Karakteristisk er det ogsaa, at Versene er bedst i Digtets autobiografiske Del, hvor de giver et vel formet Udtryk for den unge Digtets oprigtige Rørelse — ogsaa over sig selv — ved Tabet af Velgørenen. Iøvrigt vil den, der faar Lyst til at sammenligne Digtet med de andre Sørgekvad ved Provst Gutfelds Baare og med Tidens Lejlighedsvers overhovedet, kunne konstatere, at H. C. Andersen i versifikatorisk Evne allerede paa dette Tidspunkt var saa temmelig paa Højde med sin Samtid.

Man maa gøre sig klart, at dette ogsaa var indlysende for hin Tids Kendere af dansk Digtning; det var disse Glimt af noget virkelig godt i hans Produktion, der — foruden hans egen sære Personlighed — skaffede H. C. Andersen Venner i Mænd som Gutfeld og andre

af Tidens smaa Skønaander. Mindedigtet over Holmens Provst vandt Digter-Skoledrengen en ny Ven i den Slagelse-Præst og kendte Bogorm. Som Udtryk for dette Forhold staar i Mit Livs Eventyr optrykt det Brev af 1. Februar 1823 fra Hans Bastholm, hvorom H. C. Andersen selv siger, at det „i sine velmente og rigtige Raad er af en Sandhed, at det vist kan i alle Tider lægges mange paa Hjertet“. Heri vil den, der læser Brevet efter, sikkert erklære sig enig, men en ny Forudsætning for Forstaaelsen af dets venlige og deltagende Indhold og Tone indtræder for os ved Kendskabet til det Digt af H. C. Andersen, som stod at læse i Pastor Bastholms Blad den samme Dag, hvis Datum Brevet bærer.

UNDEROFFICER H. C. ANDERSEN

1930

Der er en Smule krampagtigt over den Iver, hvormed man har besluttet at fejre H. C. Andersen netop i Aar, fordi det er 125 Aar siden, han kom til Verden. Naar Festerne er omme, og den sædvanlige danske Nøgternhed atter hersker, vil en og anden vist spørge sig selv og andre, om Anledningen ikke var ligesom lidt søgt — og i hvilken Grad skal Landet nu sættes paa den anden Ende, naar 150 Aars Dagen oprinder? Vil Begejstringen kunne bevares usvækket, til vi atter naar et af de virkelige runde Tal?

De, der maaske allerede nu, inden det gaar løs, spørger saadan, bør trøstes med, at den store Digter virkelig ogsaa i 1930 kan fejres som Jubilar med et uomtvistelig rundt Tal: det er i Aar, den 30. Marts, akkurat 100 Aar siden, at H. C. Andersen blev udnævnt til Underofficer i Kongens Livkorps.

Selv har Digteren intet Sted omtalt denne Begivenhed — som dog var et af hans første Skridt op mod de Højder, hvor de finere Titler vokser — men det er ikke destomindre en Kendsgerning, og skønt hans militære Løbebane ikke blev lang (han stod kun i militært Nr. i seks Aar), kan der i dette Jubelaar for hans Navn og Berømmelse være Anledning til kortelig at skrive ogsaa dette hidtil aldeles ukendte Kapitel af hans Livs brogede Historie. Om der staar noget overstreget herom i det paa Forhaand saa mistænkeliggjorte Original-Manuskript til Mit Livs Eventyr, er mig ganske ukendt; hvad der her forelægges, er ærlig og redeligt Graver-Arbejde, udført i de offentligt tilgængelige Arkiver.

Hans Moder var meget lykkelig, skriver Digteren i sin Levnedsbog,

over at han var født til Verden umiddelbart inden for Odense Bygrænse, thi var det sket paa den anden Side Porten, paa den tilstødende Landsbys Grund, var hendes Søn blevet underkastet de for Landbefolkningen gældende Værnepligts-Bestemmelser og kunde saare let være kommet til at springe Soldat. Nu var denne Fare lykkelig undgaaet, og desto mere ilde berørt blev Anne Marie derfor, da Spaakonen en Gang sagde, „at skjønt det stod i Kortene, at jeg blev en stor Mand, saae hun mig dog i Kaffekoppen med Gevær paa Nakken“. Thi hvad var nu det rette: hvad Kortene eller hvad Kaffe-grumset forudsagde? Med et veltilfreds Smil — thi havde Kaffekoppen faaet Ret, kunde Kortene ogsaa faa det! — fortsætter den 27-aarige Digter og SelvbioGRAF: „og Konen har seet ret, det var som Student!“

Ja, det var netop som Student, at H. C. Andersen kom til at trække i Uniform og tage Flinten paa Nakken, men ikke frivilligt, som hvis han i vore Dage var traadt ind i Akademisk Skyttekorps; i 1828, da han var kommet gennem den første Prøve, gjaldt endnu — og gjorde det, i hvert Fald paa Papiret, lige til 4. Juni 1864 — den allerhøjeste Befaling af 13. August 1812, hvorefter *alle* Studerende ved Københavns Universitet, naar ikke Legemssvagthed forbød dem det, var pligtige at indtræde i Kongens Livkorps, saa snart de havde taget Examen artium, og blive der, til de havde opnaaet en Embedseksamen eller forladt Universitetet — og dettes Foresatte havde tilmed faaet det paalagt som Pligt at paase denne Befalings nøje Opfyldelse. Oprindelig var Kongens — eller som det ved Stiftelsen den 27. Marts 1801 hed: Kronprinsens — Livkorps ganske vist en helt frivillig Foranstaltning, paakrævet i Nødens Time, da den engelske Flaade laa for Rigets Port og truede Hovedstaden; men allerede ved den Bekendtgørelse af 11. August 1807, hvorved Korpset under nye, skæbnesvangre Forhold blev reorganiseret og fik sin særlige Opgave tildelt: at træde under Vaaben til Residensstadens Forsvar, udtaltes det i § 12, at det formodedes, at enhver, der som akademisk Borger opholdt sig i København, indtraadte i Korpset, hvor veludført Tjeneste til Gengæld „af Kongen vilde vorde tagen i fortrinlig Betragtning ved Ansøgning om Befordring til Embeder, naar derom

erholdes Chefens Vidnesbyrd". Derfor var Akademikernes Korps ogsaa indgaaet som et fast Led i de til Hovedstadens Forsvar bestemte Styrker, hvoraf fulgte, at dets højere Befalingsmænd fik Ret til som de regulære Officerer at bære Arméens Felttegn og nyde de andre Fordele med Hensyn til Rang og Værdighed, der for 100 Aar siden og længe efter spillede en saa overordentlig stor Rolle i vort lille Samfund.

Men som Følge af Korpsets Rekrutering fra et bestemt og eksklusivt Milieu bestod der ogsaa særlige Regler for Udnævnelse af dets Befalingsmænd. Kongen kaldte selv Korpsets Chef — det var i en Aarrække den højtansete og betroede Overhofmarskal *A. W. Hauch*, populær iblandt Studenterne som den, der havde ført dem baade i 1801 og 1807; efter ham fulgte Generalmajor *v. Lorentz*, og i 1828, et Par Uger før *H. C. Andersen* aflagde sin Faneed som Medlem af Korpset, var den daværende Oberst og Chef for 2. Livregiment *J. H. Hegermann-Lindencrone* blevet dets øverste Foresatte. Ogsaa Korpsets Oberstløjtnanter og Majorer udnævntes af Kongen; men dets øvrige Officerer udgik af dets egen Styrke og valgtes af dets Medlemmer, saaledes at der af de højere Klasser foretoges et Udvalg indenfor den næstfølgende, hvori en Plads var vakant, hvorefter Officerernes Valg approberedes af Kongen, og Underofficerernes, der fremgik af Afstemning mellem Kompagniets øvrige Underofficerer og menige Medlemmer, godkendtes af Korpsets Chef; for at blive Underofficer krævedes dog normalt, at 2. Eksamen var bestaaet, eller at den paa-gældendes akademiske eller borgerlige Stilling gav ham videnskabelig Rang lige med *candidati philosophiae*. Man vil forstaa, at det var et i sin Art ret aristokratisk Soldater-Samfund — maaske ogsaa, at det nemt kunde blive et noget besværligt Korps at kommandere og holde til Lydighed; ikke mindst gjaldt dette de unge Musasønner, der lige fra Eksamensbordet og Immatrikulationen og med den første herlige Følelse af at være sluppet fra Skolelivets Tvang skulde indordnes i militære Rammer med nye Pligter og Byrder, men ogsaa med Adgang til at gøre alle de Løjer, som det tvungne Samvær kunde føre med sig.

Om *H. C. Andersen*s Følelser paa dette Punkt, da han den 22. Oktober 1828 var blevet immatrikuleret paa Universitetet og —

naturligvis! — havde valgt Digter-Professoren Adam Oehlenschläger til sin Privatpræceptor, kan vi kun gisne; lyrisk stemt og jublende glad som den 23-aarige Rus var, har han sikkert taget det hele med straalende Humør, da han Dagen efter, Torsdag den 23. Oktober 1828 Kl. 12 stillede i Dronningens Ridehus paa Amalienborg, blev fordelt til Korpsets 2. Kompagni, hvis Chef var Eksercerskolens Forstander, Kaptajn *H. A. Thuff*, fik Nr. 14 og aflagde Faneed. Den følgende Dag begyndte allerede Eksercitsen og fortsattes hver Søgnedag fra Kl. 11 $\frac{3}{4}$ til Kl. 2 i Gothersgades Eksercerhus. Den 29. Oktober forlængedes Øvelsestiden til Kl. 3, men allerede den 15. November præsenteredes Rekrutterne for Korpschefen og befandtes „vel undervist og efter Omstændighederne vel exercerede.“ I et Antal af 137 blev de nu dresserede men uøvede nye Medlemmer taget til Tjeneste ved Kompagnierne, af hvilket det 2., H. C. Andersens, mødte med færrest Forsømmelser og i det hele synes at have været det skrappeste; efter den Tid havde de nye Studenter-Soldater ikke generende mange militære Pligter, før Foraarseksercertiden begyndte med Øvelser i det frie paa Rosenborg Eksercerplads og Manøvrer paa Fælled. Af Korpsets Parolbøger ses det, at der jævnligt øvedes i civilt Tøj, og at det ikke har været helt let at faa alle de unge Mennesker til at anskaffe Uniform — selv om det var gode, gamle Uniformskjoler, der gik i Arv i Generationer, har de dog haft deres Pris; Armaturen og formodentlig ogsaa de sorte Læderbandolerer, der laa krydsvis over Brystet, leveredes fra Hærens Arsenal, men Chacot'en med dens lange Fjer, sort med rød Spids, maatte Studenten selv købe; den blev ifølge Regnskabsbogen, som H. C. Andersen førte, betalt med 14 Mark, og desuden maatte han straks betale et lille Beløb for at faa Lædertøjet pudset.

Prægtig saa Uniformen for Livkorpset ud — i hvert Fald paa Papiret: sort Kjole med rød Krave, røde Rabatter og Opslag paa Ærmerne, hvide Kanter og Knapper og hvidt Underfor; dertil hvid Vest, sorte Bukser (om Sommeren dog ogsaa hvide) og den ommeldte Chacot med hvid Plade forpaa og siret, foruden med Fjeren, med to Par gyldne Kæder. Hvorledes den lange, magre H. C. Andersen har set ud i den Mundur, fortæller han intet om selv, skønt hans Tøj-

beskrivelser i Breve og Autobiografier baade før og senere er ret detaillerede; maaske har han følt sig noget generet deraf, skønt de brogede, og i vore Øjne ofte latterlige, Uniformer, man for 100 Aar siden brugte, var noget saa almindeligt, at de sikkert aldeles ingen Opsigt vakte, naar de bares offentligt. Og hvorom alting er: H. C. Andersen har kunnet bære sin Uniform med god Samvittighed og har ikke behøvet at flove sig ved den; Løn fik Studenter-Soldaten ikke, men for ham, der i 1829 digtede sin smukke Sang om Københavns Forsvar i 1659:

Alt rejser Vintren sit hvide Telt,
med Is ligger lille og store Belt,
men Danmark stoler paa Herren —

og som i seks Aar havde levet og var blevet uddannet, ja hævet langt op over den Stand, han var født til, ved kongelig Naade og for Kongens Penge, — for ham har den første Tjeneste, han kunde yde Kongen til Gengæld, næppe staaet som noget slemt og urimeligt.

Og brugbar som Soldat maa han have været, thi da der den 20. Februar 1830 i Chefens Kvarter holdtes Valgforsamling til Besættelse af 5 vacante Underofficersposter ved 2. Kompagni, faldt der paa ham ikke mindre end 18 af de 35 stemmeafgivendes Vota. Underofficer blev han dog ikke i første Omgang, thi 18 Stemmer faldt ogsaa paa en anden Kammerat, der blev placeret som Nr. 5 af de valgte, men da Nr. 4, som havde opnaaet 19 Stemmer, den senere Fysikus paa Bornholm, Etatshaad *Carl Vilh. Zahrtmann*, Kristian Zahrtmanns Fader, ifølge Parolbogen „efter antagelige Bevæggrunde“ trak sig tilbage og atter indtraadte i menigt Nummer, blev i Henhold til Korpsbefaling af 30. Marts 1830 Kompagniets Underofficersplads Nr. 6 besat med „den paafølgende efter Stemmevalg, nemlig Medlem Nr. 14 *Hans Christian Andersen*, som derefter vil være at præsentere for Korpsets Chef næstkommende Søndag Formiddag den 4. April Kl. 10 slet“ — altsaa to Dage efter den nye Underofficers 25 Aars Fødselsdag.

Tør man tvivle om, at han selv har følt dette som en Begivenhed — og at han paa denne Dag har sendt Tankerne til en Smule Grav udenfor St. Knuds Kirkes søndre Indgangsdør derovre i Odense, hvor

Støvet gemtes af en lille Skomagersvend og Stillingsmand, som aldrig naaede ud over de meniges Rækker, men hvis Søn nu fik de første Snore paa sin Uniform og kunde begynde at mærke Marskalstaven røre sig i Tornystret? „Det skulde Fader have oplevet!“ siger Moderen i Guldskat, den lille Digtning, hvori H. C. Andersen mange Aar efter lod sin Faders og sine egne aarle Berømmelsesdrømme opstaa og blomstre i en skøn og aandfuld Skikkelse; men i Livet som i Historien om Trommeslagerens Søn med de røde Haar var det en anden Hæder end den militære, som blev den unge Underofficer til Del, da Berømmelsen for Alvor bankede paa hans Dør.

Det var dog afgjort en Ære, der blev vist Forfatteren af Fodrejsen, af Kjærlighed paa Nikolaj Taarn og af flere smukke og muntre Digte, da Kammeraterne ved Valget til Underofficer i Livkorpset gav ham deres Stemmer. En af hans første Opgaver har det været at paradere ved den gamle Student og Kaptajn i Livkorpset à la suite *K. L. Rahbeks* Begravelse fra Frederiksberg Kirke d. 28. April 1830, der foregik med et betydeligt militært Apparat; iøvrigt fik han nu sit Korporalskab, en halv Snes Mand, at passe — desværre kendes ikke deres Navne, da den ældste bevarede af Kompagniets Lister over Mandskabets Fordeling mellem Korporalskabsførerne først er fra 1833. Muligt har det ikke i Længden moret ham at herse med Rekruterne, føre Tilsyn med deres Armatur, sørge for deres Tilsigelse til Øvelser og Parader og gøre lignende Garnisonstjeneste, thi allerede Aaret efter trak han sig tilbage fra den aktive Underofficerspost — der blev besat med Herlovianeren *J. P. O. Balle*, død 1879 som Sognepræst for Aversi og Testrup — og blev d. 20. April 1831 forsat i overkomplet Nr. 22, hvor han stod, til han den 28. Februar 1934 fik sin Afsked.

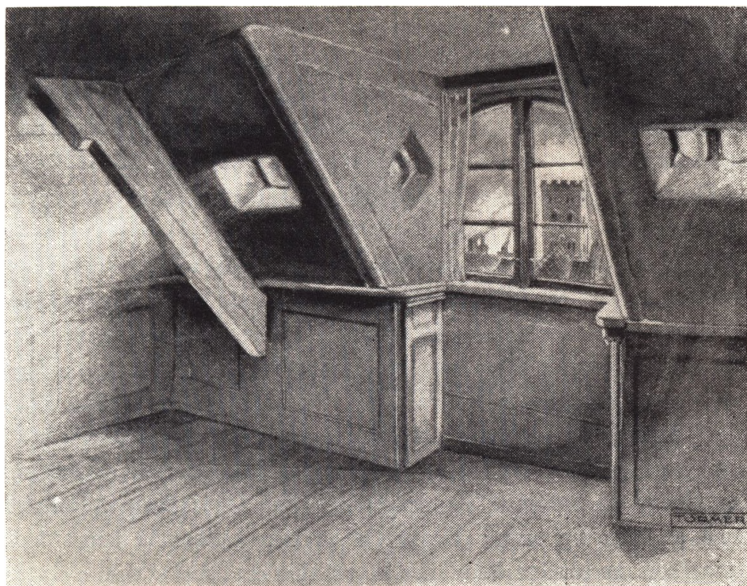
Naar der i Andersens Ungdomsvens, den senere Oberst *Søren Chr. Barth's* Livserindringer, trykt som Manuskript 1900, S. 204-07, harcelleres over den mærkelige Figur, Digteren, højst sandsynligt, gjorde i sin tarvelige Studenteruniform — „en gammel een, som han havde købt hos en Marskandiser, der ikke alene var for kort i Ærmerne og for snæver i Livet, men Skjødernes skrævede bagtil; Chakoten var for lille og sad bag i Nakken“ — saa forstaar man jo nok, at den

stramme unge Linieofficer kunde more sig over saadan en Soldat; men naar han derefter i god Tro fortsætter, at Andersen, der en Dag kom lige fra Eksercerhuset og gjorde Visit hos nogle fælles Venner, havde Sablen ved den forkerte Side og forklarede, at da han havde mødt Prins *Ferdinand* og Prinsesse *Caroline* paa Østergade, hvor Andersen havde gjort Honnør ved først at gøre Front og præsentere Gevær for derefter at tage Chacoten af og bukke dybt, hvorpaa baade Prinsen og Prinsessen, der jo kendte Andersen, gav sig til at le og Prinsessen sagde: I, min Gud, det er jo Andersen! — saa har den gamle Oberst, da han i sin Alderdom nedskrev sine Memoirer, sikkert glemt, hvilke Løjer unge Studenter kunde finde paa at lave og det lige op i Øjnene paa baade Borgerskab og Prinser. Herom fortæller H. C. Andersens Rus- og Rekrutkammerat, Lægen *J. H. Lorck* en Del i sine muntre Ungdomserindringer „Fem og halvfjerdsindstve Aar“, 1885, S. 43-45, og dér faar man hele Beretningen om den kaade Honnørgivning m. v. — blot set med de unge Minervasønners friske Øjne. Men Lorck fortæller ogsaa, hvorledes det var lykkedes Oberst *Hegermann-Lindencrone* at faa „et i Korpsets tidligere Historie ukjendt glimrende Resultat ud af dette Aars Rekrutskole“, saaledes at Korpset, endnu før Skolen var sluttet „havde den Ære at paradere paa Slotspladsen lige over for Garden til Fods i Anledning af Prins *Frederiks* Formæling med Prinsesse *Vilhelmine* den 2. Novbr. 1828“. Her har ogsaa H. C. Andersen været med, og man tør sikkert stole paa, at han ikke har gjort Korpset til Skamme — var *det* sket ved denne eller en anden Lejlighed, havde den satiriske *J. H. Lorck* bestemt ikke glemt at fortælle derom!

Og spørges der nu, hvad Nytte eller Glæde H. C. Andersen havde af sin militære Dressur (den han ikke, som adskillige af hans Kammerater, søgte at snyde sig fra, men tappert gennemførte i et passende Maal af Tid), eller om det kan paavises, at den senere kom til at betyde noget for hans Produktion — saa maa Svaret for saa vidt blive negativt, som han ikke i digterisk Form har omsat eller i sine Værker indflettet Indtrykkene fra den Gang, da han bar Uniform og Gevær. Kun i en af hans tidligste Pennefejder — han havde jo iøvrigt meget faa — i „Kjøbenhavnsposten“ 1829 med en lille giftig

Kritiker tager Digteren i et Indlæg sit Udgangspunkt fra den Øvelse *han* og ikke den umodne Modpart havde faaet i paa Fælleden at staa for Skud. Soldaten i Fyrtojet vilde vel ogsaa, uden at Digteren selv havde lært det samme, have marcheret taktfast: een, to! een, to! hen ad Landevejen, og Den standhaftige Tinsoldat vilde have staaet lige saa strunk med Gevær i Arm og kendt sin militære Pligt: ikke at skringe højt, naar man er i Uniform, om man ogsaa er blevet borte og staar paa Hovedet mellem Brostenene, selv om H. C. Andersen ikke havde faaet den Lære indprentet som Rekrut.

Men for ham som for os andre, der har prøvet det, har selv et kortvarigt Soldaterliv vel været den for ens senere Tilværelse saa nyttige Indøvelse i at „holde Kæft, Trit og Retning“, som det hedder i en gammel Studenter-Skytte Talemaade; *den* Øvelse gør mest sin Gerning i det skjulte, og saadan er det ogsaa nok gaaet med Underofficer i Kongens Livkorps' 2. Kompagni *Hans Christian Andersen*.

H. C. Andersens Studenterhybel i Vingaardsstræde 6.

H. C. ANDERSEN OG ADRESSEAVISEN

1926

Hvilken lykkelig Tid oprandt ikke for H. C. Andersen fra April 1827, da han atter befandt sig indenfor Københavns Volde og for bestandig var udfriet fra den enerverende Pinagtighed og Uhygge i det Meislingske Hus! Fra den lille Studenterhybel paa Kvisten i Vingaardsstræde saa han ud mod de rødmende Aftenskyer bag Nikolaj Taarn, tværs over selve den Storbyens Kloak, paa hvis Rand han under sin første omtumlede københavnske Tilværelse var skyllet op. Nu var han, efter menneskelig Beregning, helt frelst fra at gaa til Bunds i det københavnske Proletariat, takket være det samme naadige Forsyn, der allerede havde friet ham fra at forsumpe eller fra det,

der var værre, blandt de laveste Lag i Odenses Lilleverden. Nu færdedes han mellem venlige Mennesker i dannede, velordnede Hjem, nød kongelig Understøttelse og drev sine Studier under en brav og velvillig Lærer, *Ludv. Chr. Müllers* Ledelse. Om nogen Forandring i hans Liv har været følelig, var det vel denne. „Den forkuede Plante var blevet flyttet og begyndte at skyde friske Skud,“ siger han i Mit Livs Eventyr.

Endda temmelig friske, — men naturnødvendigt maatte der, efter Ophøret af den Meislingske Spot med den 22-aarige Skoledrengs Sentimentalitet, indtræde en Reaktion hos ham. Han var begyndt at æde af nye Kundskabers Træ. Med Friheden til selv at kunne lege med de blide og bløde Følelser, der var hans Hjertes bedste Skat, fulgte den Trang til Satire og Lyst til at gøre Løjer og Grin med Borgermusiken, som han mange Aar senere skildrede i Eventyret om Kay, der fik en Splint af Trolde-spejlet i Øjet. Og naturligvis var der meget at more sig over i de nye Omgivelser — lige fra hans Medmenneskers personlige Snurrigheder til alt det, hvori de satte Spor: deres indbyrdes Færden, deres Komedier og Dramaer, deres Bøger og Blade.

Her mødte ham da bl. a. Datidens københavnske Dagspresse, og især den højst fornøjelige Adresseavis, — for os, 100 Aar efter, det udtømmeligste Skatkammer, naar vi ønsker at finde ind til Marven af det smaaborgerlige københavnske Samfunds Liv, som det den Gang levedes. I Historien om Et godt Humeur, der udkom i 1852, men hvis Ingredienser er opsamlede længe før, og som iøvrigt er en af de meget faa, hvori H. C. Andersen helt gennemfører Jeg-Formen, lader han sit *alter ego*, Ligvognskuskens Søn, berømme Adresseavisen som „det bedste Blad“, der har „alt, hvad et Menneske behøver at vide“ og hvor man bl. a. ser „saa mange uskyldige Vers, der ikke gjør noget“. Og det er visselig med Føje, naar han i sin Fodrejse 1828 udtrykker sin elegiske Stemnings Grad ved, at hans Mund „strømmede over med Elegier endnu værre end Adresseavisen“ — thi i saa godt som hvert af dens Numre kunde han, Verseageren, finde et eller flere Gravvers, hvis Forfattere, naar de navngav sig, spændte over en Skala fra Oehlenschläger til Blok Tøxen.

Men Tiden yndede nu en Gang denne Art Opmærksomhed mod sørgende Venner, og Hofboghandler *J. L. Beeken* var ganske i Kontakt med sine Medborgere, naar han efterhaanden samlede og udgav hele 5 Bind af disse *Gravblomster*. Det var kun unge Satirikere som denne H. C. Andersen, der fandt paa at spotte disse taarevædede Udtryk for borgerlige og ædle Følelser. I Kjærlighed paa Nikolaj Taarn — ogsaa et af Resultaterne fra Kvistkammertilværelsen i Vin-gaardsstræde — lod H. C. Andersen Heltinden trøste sin gamle, skuf-fede Fader med, at hun og hendes Skrædder vil læse for ham

Alle yndige Produkter,
Gravblomsterne, de jyske Læsefrugter —

og i Fodnoten til sin Parodi-Elegi Tanker ved en ituslagen Jydepotte, der stod at læse i „Flyveposten“ for 12. Oktober 1827, gav han den Oplysning om Elegien: „Er ikke optaget i *Gravblomsterne*“! Disses Tone vidste han ellers med sin udprægede Evne for epigrammatisk Digtning fortræffelig at parodiere. Naar eksempelvis en typisk, af Beeken opbevaret *Gravblomst* fra 1827, sat til Minde om en lille Dreng, *Christian Frederik Breede*, lyder saaledes:

Ak, af min Planteskole
Udgik en lille Plante,
Som sig udfoldede saa skjøn:
Vor Sorg er stor i Løn.
Dog Fader! Moder! sørg ei meer,
See, *Christian* smiler til os neer!

maa H. C. Andersen virkelig siges at have truffet den rette Stil i sit Epigram over *Job. Chr. Langes* den 30. April og 9. Maj 1829 op-førte og grundigt udpebne Drama *Greven af Essex*:

Ved en Tragedies Dødsfald.

Forleden Aften — saadan Klokken ni —
Var det forbi!
Du arme Barn, født i det kolde Nord,
Du var for let og tynd for denne Jord.
En Aftenstorm dig fløjtede ihjel —
Sov sødelig, sov vel!

Og nu skulde man jo forsværge, at denne Parodimager, endda omtrent samtidig med, at han skrev Elegien om den ituslagne Jydepotte, selv blev indskrevet i deres Tal, der leverede de „uskyldige Vers“ til Adresseavisen. Men saaledes er det; ingen har bare vidst det mindste derom, før Digterens Selvbiografi fra 1832 nu foreligger. Her finder man, dog uden Optagelse af *corpus delicti*, hans egen Beretning om denne Episode i hans Digterliv. Forsynet med yderligere Oplysninger og Kommentarer bliver den til en hel ny lille H. C. Andersensk Historie.

I Vingaardsstræde, nuværende Gadenummer 6 i Kvistetagen, hvor Magasin du Nord har Tegnestue og Sadelmagerværksted, boede i 1827 den 60-aarige Fru *Kirstine Schwartz*, født *Hybert*, som i en moden Alder havde ægtet en jævnaldrende, dygtig, men ludfattig Officer, Stabskaptajn i danske Livregiment Albrecht Georg Schwartz, efter hvem hun i 1809, efter kun tre Aars Ægteskab, var bleven Enke. Hun havde i mange Aar, fra før sit Ægteskab, boet i samme Gaard og stod paa Venskabsfod med Værten, Destillatør *P. M. Spendrup*, Johannes Ewalds Ungdomsven; barnløs var hun, og af sin ret rummelige Lejlighed udlejede hun for 4 Rdlr. om Maaneden det lillebitte Kvistværrelse til den fattige studiosus artium H. C. Andersen, dette Værrelse, som han senere, da han blev en kendt Digter, saa rørende skildrede i Kun en Spillemand og i sine Autobiografier har beskrevet næsten lige saa nøjagtigt, som det er gjort i et Par bevarede Vurderingsforretninger over Huset fra 1830 og 1831.

Her i dette lille Kammer, der ved et af Skæbnens gode Luner endnu staar uforandret med den fra Døren udgaaende helt skraa Væg, med det lille Kvistvindue, Skabet, hvori Studenten gemte sit Brød og Smør, og Glasruden i Taget, hvorigennem han om Natten kunde se Maane og Stjerne, sad H. C. Andersen da en Dag omkring den 10. August 1827 og skrev paa sin Værtindes Anmodning et Ligvers over Destillatør Spendrups Kone, der var død den 9. s. M. „De kan nu sætte det saa godt sammen,“ havde Fru Schwartz sagt — hun kendte sikkert baade Det døende Barn og andre af den Logerendes Digte — „vil De ikke skrive mig et Ligvers? Min Veninde, Madam S., er død, det var en fortræffelig Kone mod de Fattige;

hun havde nu den Søn, der løber om; o, der bliver aldrig noget af ham, han er i galt Slæng og saa vild! — mig kalder han altid: Din gamle Heks! Moderen har haft Sorg nok af ham; det var en brav Kone. Nu kan De sætte det sammen, som De vil." Og den unge Poet skrev pligtskyldigst to Vers, — det tog sig saa karrigt ud, at han maatte skrive et til, men saa blev det for dyrt at faa trykt. — „Hvad? 7 Mark for det Snavs?" hørte han Fru Schwartz sige til Pigen, der kom fra Aviskontoret; saa skulde egentlig det tredie Vers stryges, men det skete ikke. I Adresseavisen for Tirsdag den 14. August 1827 paa 1.—2. Side staar Digtet med alle tre Vers:

†

Ved Mad. A. K. Spendrup's Grav.

„Hustrue! Moder! Du har os forladt!“
Saa klage Dine i den mørke Nat.
Armod græder ved Dit kolde Leer,
„Moder! ak! vor Moder er ei meer!“

Venskab planter Blomster paa Din Grav;
Om os alle trøstende Du svæver;
Aanden ei forgaar i Tidens Hav,
Støvet dør kun, evig Aanden lever.

Livet svinder, som en Drøm saa brat,
— Stjernes kud i Evighedens Nat —
Men vi gaae til Livets Morgenrøde
Christ og alle Gode dér at møde.

C.

Det har vist knebet for den nu saa lattermilde unge Digter at tvinge sin satiriske Aand ind i Ligversets Tone, men han hjalp sig ved at laane baade de slette Rim „Grav“ og „Hav“ og to hele Linier — de to første i 3. Strofe — ordret fra et Digt i hans ældre, adstadige Tone, som han havde kaldt „Nytaarsnat 1826“ og endnu havde utrykt i Bordskuffen. Og iøvrigt skulde han jo heller ikke lægge Navn til — „jeg maatte ogsaa sætte hendes Navns første Bogstav under og udfylde Resten med Prikker, for at Familien kunde gjætte, hvem det kom fra,“ fortæller han selv; men han var slem til

at skrive K for C og omvendt; derfor blev Kirstine stavet med C i Avisen — det kunde for Resten ogsaa sige Christian! Naa, Familien har sikkert vidst Besked; Venligheden blev paaskønnet. Efter at gamle P. M. Spendrup var død i 1828, 82 Aar gammel, flyttede Fru Schwartz ind i hans anden Ejendom, Vingaardsstræde Nr. 129, nu Gadenummer 10, som tilfaldt den slemme Søn, der iøvrigt hed Frands Julius, var Tobaksspindersvend og selv døde ugift i 1833. Fru Schwartz sørgede for hans Ligklædning og blev boende i Huset til sin Død i 1842. Hun var en kurios Kone; i sit Testamente havde hun selv bestemt, at der skulde være 10 Ligvogne i Følget, og at hendes Lig skulde „lægges i gammelt Linned uden at pyntes eller lægges til Skue for Omkringstaaende“. —

Til Løn for sit Digt fik den unge H. C. Andersen nu „hver Søndag herefter Kaffe og en Tvebak“ — og tre Aar efter Fru Schwartz' Død satte han hende lyslevende ind paa den danske Skueplads i Den nye Barselsstues 3. Scene. Dér kan enhver finde hende, og den, der ikke har Adgang til selve Adresseavisen for 1827, kan finde H. C. Andersens Ligvers over Madam Spendrup i Beekens Gravblomster, 4. Bind for 1827, Side 176.

Der har det staaet, med ukendt Forfatter, gemt og glemt, i snart 100 Aar.

H. C. ANDERSENS FORFATTER-DEBUT

Et Hundreedaars Minde.

1928

Nytaarsdag 1829, nogle Timer efter at de sidste Potter var knaldet paa Dørene og Ekkoet af de sidste Skud døet hen, fo'r der over den danske litterære Himmel en Raket, der dryssede en lille Regn af smældende Gnister over Hovedstaden og dens læselystne Befolkning, som fandt, at dette var et fornøjeligt Nytaarsfyrværkeri — selv om enkelte Dele af Ladningen brændte for og en og anden mente at have faaet en Raketstok i Hovedet.

Ophavsmanden til denne Nytaarsfornøjelse var et Navn, som intet betød — endnu. Man vidste dog (Byen var jo lille, og Folk havde godt Rede paa hinanden!), at det var en 23-aarig Student, lige sluppet gennem sin Eksamen sidst i Oktober og stærkt protegeret fra højere Steder. Desuden vidste man, at hans unge Forfatterskab saa at sige var startet af ingen ringere end den moderne litterære Smags Førstemand, den selv samme, som 16 Aar før med sin Samling Julespøg og Nytaarsløjer havde tændt — paa det danske Parnas — bengalske Blus og Blaalys, hvorfra der længe efter havde staaet baade Røg og Brand.

Og naar selveste Dr. *Heiberg* nu i sin Flyvende Post bogstavelig lige fra den Dag, da den unge H. C. Andersen havde forladt Eksamensbordet, havde givet Plads baade for flere Digte og i fem paa hinanden følgende Numre for Prøver paa „et humoristisk Skrift af en ung Digter, der allerede ved adskillige Iyriske Smaastykker har vidst at gjøre sig værdig til Publikums Deeltagelse“, saa var der jo næppe meget vovet ved at tegne sig som Subskribent paa et Skrift,

der bar en saa lokkende Titel som: *Fodreise fra Holmens Kanal til Østpynten af Amager i Aarene 1828 og 1829*. Derfor blev Resultatet ogsaa straalende, bl. a. økonomisk, for den unge Forfatter, hvem C. A. Reitzel højst vilde betale 70 Rbd. for hans Arbejde, og som derfor selv paatog sig Risikoen. Han fik hurtig afsat et Oplag paa 500 Eksemplarer, der trykt paa Velinpapir og smukt heftet til en Pris af 1 Rbd. pr. Stk. var at erholde paa Forf.s Bopæl i St. Kongensgade [Mtr.] Nr. 33, 3. Sal (senere Gade-Nr. 9 og nu længst forsvundet som selvstændigt Hus).

Saa fikst var den hele Publikation lagt til Rette, at „Handlingen“ i dette Skrift, der udleveredes Subskribenterne om Formiddagen den 1. Januar 1829, tog sin Begyndelse den foregaaende Aften Kl. henad 10 og var udspillet lidt over Midnat, saa at det var en bogstavelig ganske frisk Nyhed, man tog i sin Haand paa Aarets første Dag. Og vilde nogen af Digterens egen Mund høre mere om, hvordan det siden var gaaet ham, da han havde klaret Pynten, saa fandt man i Bogens 13. Kapitel Digterens Træffetid opgivet: fra Kl. 8 til 9, for Damer hele Dagen! — Københavner-Humøret, der for 100 Aar siden var baade mere nøjsomt end nu og langt mere indstillet paa litterære Foreteelser og deres Betydning, har nok vidst at goutere dette vittige Arrangement!

Sikkert er det, at den smarte Rus-Student fik Succes paa sit Foretagende, vist i netop saa høj Grad, som han i sin svulmende Fantasi selv havde forestillet sig det: hele Byen, i hvert Fald den Del, der betød noget, talte om ham! Dér havde han nu, Dag efter Dag, fra sit lille Tagkammer stirret ud over Byens røde Tage, hvorfra Berømmelsen engang skulde bølge op imod ham, og da han havde ombyttet Kvisten hos Fru Schwartz i Vingaardsstræde med 3. Sals-Værelset hos Fru Schrøder i St. Kongensgade, samtidig med, at hans Manuduktør, „den hebraiske Müller“, efter sin Moders Død i August 1827 var flyttet ud med sine Søsken til Lille Torvegade (Mtr. Nr. 132, nuværende Torvegade Nr. 8), havde han paa Hjemturen over Knippels- eller Langebro ladet sin Fantasi lege og løfte ham langt bort over Artiumsfagene, ind i en Verden, hvor det Rige skulde erobres, der saa sikkert som noget laa og ventede paa ham. Kravene om for-

ceret Eksamenslæsning voksede, højst ubejligt, om Kap med Planen om Fodrejse-Bogen; men saa sent som i August 1828 stjal han sig til at skrive en hel Dag paa den, og en fastere Form tog Tankerne, efter at han en Dag til Middag hos *H. C. Ørsted* var kommet i fortrolig Samtale med den øverste Smagsdommer, *Dr. J. L. Heiberg* og havde vundet hans Yndest, — Betingelsen for litterær Succes i Kongens København omkring Nytaar 1829.

Mærkeligt er det jo, at det just skulde blive denne Specialist i at manøvrere med den københavnske Spottelyst og Hang til et ikke altid godmodigt Grin, der skulde sætte den af samtlige danske Digtere i Gang, som visselig ikke var uden virkelige ironiske Evner, men hos hvem det bløde og følelsesbaarne netop skulde blive hans Styrke, og hvis Optagelse i de litterære Satirikeres Række kun beroede paa en af de Stemningsovergange fra Sentimentalitet til løssluppen Kaadhed, der ikke sjældent mødes hos ganske unge, som slipper fri fra et trykkende Aag og nu først og fremmest maa prøve Evnen til at slaa bagud.

Maaske har Heiberg virkelig troet, at der hos den unge *H. C. Andersen* var Tale om en Overgang til noget blivende — til fremtidig „Frembringelse af en mere objektiv Natur“, som det hedder i den orienterende Anmeldelse af Fodrejsen i det splinternye Maanedsskrift for Litteratur, 1. Bind, hvormed han hædrede sin unge Protegé. Det var vist *H. C. Andersen* en særlig Svir at lade denne Anmeldelse optrykke i Debutbogens 3. Oplag i 1840 paa et Tidspunkt, da det ikke mere var saa hedt mellem de to. Aaret efter kvitterede Heiberg da ogsaa med megen Bidskhed i En Sjæl efter Døden for *H. C. Andersens* Venlighed, men maatte til Gengæld atter finde sig i paa sidste Side af *H. C. Andersens* En Digters Bazar i 1842 at faa en saa vel turneret Spydighed serveret, som det sjældent falder i ens Lod, — det var alligevel ikke saa helt lidt, hvad Eleven havde lært i sin spotske Lærers Skole!

Men om alt dette drømte ingen ved Nytaarstide 1829. Mindst anede man, at denne Debutant skulde faa et Verdensry for det blivende i hans Produktion — selv om det kun fylder et Par middelstore Bind — naar Aarets øvrige rige litterære Høst forlængst var

blevet ulæselig og usælgelig Makulatur. Og det var dog virkelig efter dansk Maalestok ikke Smaating, som Vinteren 1828—29 bød paa. Den 20. November udkom J. L. Heibergs *Elverhøj* — nu kun bevaret for vor Tid takket være Kuhlaus Musik. Den 29. s. M. lovedes i „Adresseavisen“ Udgivelsen af et Maanedsskrift for Litteratur, skrevet af Landets første og fineste Folk paa det litterære Omraade, og i samme Nummer bebudes K. L. Rabbe's Bidrag til en Udsigt over dansk Digtetekunst under Kong Christian VII — ligesom Maanedsskriftet forlængst blot en Støvsluger paa Forskernes Hylde. Den 3. December udsendte *Oehlenschläger* paa eget Forlag sine nye poetiske Skrifter 1. Del, indeholdende Hrolf Krake, og den 17. s. M. forlod *Ingemanns* 3-Binds historiske Roman Erik Menveds Barndom Pressen og averteredes til Salg af Digterens nye Forlægger, *Andreas Seidelin* (hvoraf den gamle, C. A. Reitzel, straks tog Anledning til at bekendtgøre et omfattende Udsalg af alle den yndede Forfatters talrige ældre Skrifter!). Endelig udkom den 29. December *Carsten Hauchs* to Dramaer: Gregorius den Syvende og Don Juan, der naaede lige tidsnok til i 2. Oplag af Fodrejsen, udsendt først i April 1829, at blive Genstand for en nærgaaende, men ikke ufortjent, Spot fra H. C. Andersens Side. Endnu mange Aar efter havde den højvelbaarne Lektor i Sorø ikke glemt, at han var blevet betegnet som „den sorte tragiske Hankat“ af en ung Flab af en Rus, der tilmed paa sine Uartigheder kunde notere en Succes, som i Virkeligheden var højst ufortjent.

Thi den, der tager Fodrejsen frem i Anledning af dens 100 Aars Jubilæum, vil, selv om han læser den med den Pietet, som Forfatteren nu har Krav paa, og iøvrigt med nøje Kendskab til alle Bogens litterære Hentydninger og sekelgamle Aktualiteter, sikkert finde, at den er et højst maadeligt Værk. Naturligvis virker det morsomt at se H. C. Andersen spaa om Rulleskøjter, Biografteater, Flyverejser mellem Amerika og Europa, og for selve København om en Fremtid, som Digteren beskedent henlægger til Aar 2128, men som er indtraadt et Par Hundrede Aar før: Peblingsøen inden for Voldene og omgivet af Alléer til Promenade, Marmorkirkens Kuppel rejst (og saa nylic, at den endnu er „kobberrød i Maaneskinnet“), Statuer af

Konger til Hest paa Byens store Pladser, Havnen vrimlende af Skibe, der „lod mig ane Danmarks Blomstren“, to (!!) Teatre og langs Søkysten prægtige Villaer! Men ud over denne visionære Evne og hist og her Antydningen af senere Sujetter for Eventyr og Historier, virker Bogen som en trættende Sammendynngen af Reminiscenser fra en omfattende Læsning og en Formodning om, hvad der kan virke komisk og grotesk, men som ikke bibringer En nogen høj Forestilling om Sansen for Humor hos vore Oldeforældre.

Og dog tager man ikke uden Bevægelse denne lille, i det ydre saa beskedne Bog i sin Haand. Alene Navnet paa Titelbladet fremkalder i Forening med Aarstallet en Strøm af Følelser. Nu véd hvert Barn i Danmark, hvad Forfatteren maatte igennem for at naa saa vidt — og hvor vidt han senere naaede i Bogens Verden, blandt Verdens Bogmænd og især i vore og i utalte Millioner af Læseres Hjerter! Dette lille Hæfte var en af de første, smaa Sten i hans Berømmelses Bygning; med det fik han første Gang Luft, var „paa Bølge“, som han selv kalder det, fik for Alvor lidt af den Svingkraft i de unge Vinger, der skulde bære ham frem — fra Fodrejsen over Langebro for hundrede Aar siden til Lydbølgernes Rejse Jordkloden rundt, naar hans Minde fejres i vore Dage.

H. C. ANDERSENS SOMMERREJSE 1829

1929

Omkring Midten af Juni 1829 begyndte det at blive en Smule hedt indenfor Københavns Volde. De daglige Bulletiner i „Dagen“ meldte, at der paa Bladets Termometer i Skyggen mod Nord maalttes Temperaturer paa omkring 20 Grader, — den 23. Juni var det ikke mindre end 24 Grader i Skyggen, og to Dage efter kulminerede det med 26! Den lange Student Hans Christian Andersen døjede med Varmen paa sit lille Kammer i Store Kongensgade Nr. 33 paa 3. Sal, og da han den 26. Juni, hvor Termometret endnu før Middagstid viste henved 25 Grader, læste i „Adresseavisen“, at Tirsdag den 30. gik Dampskibet „Caledonia“ til Kiel, fik Rejselysten og Længslen efter en Mundfuld frisk Søluft aldeles Overhaand! Der var tilmed Højvande i hans Kasse fra Vintersucces'en med Fodrejsen, og Eksamen philologicum et philosophicum laa temmelig langt ude i Efteraarets Horisont. Ganske vist var det for dyrt at tage helt ned til Kiel, men Avertissementet talte ogsaa om Anløben af Kallehauge paa Sjælland, Koster paa Møn, Gaabense paa Falster og Ravnsby paa Laaland. Af disse fire Muligheder var Koster afgjort den mest lokkende; havde han ikke fornylig læst *Molbechs* højst poetiske og svulmende Skildring af Møns vidunderlige Naturskønhed? Og var Møn ikke netop paa Tapetet, fordi Dannerdrotten, som den 10. Juni med sine Børn, Prinsesse *Wilhelmine* og hendes unge Gemal, Prins *Frederik Carl Christian*, var sejlet til Louisenlund, havde bestemt paa Tilbagereisen atter at gæste det kære Møn, hvor han ikke havde sat sin kongelige Fod i mangfoldige Aar? Jo, vist var det yderst fristende at tage med „Caledonia“ ned til Jomfruøen og se, hvordan dér saa ud, og hvorledes man

forberedte sig til Kongebesøget — det var en Sejl tur, som kun plejede at tage en 6—8 Timer; bagefter kunde man saa foretage en Fodtur for en ringe Udgift; allerede paa Møn var der i Hjertebjerg Præstegaard hos Pastor *Møller Holst*, gift med den rare Frøken *Laura Tønder-Lunds* Søster, en første Station, og flere vilde nok vise sig; der var i Grunden intet at betænke sig paa!

Den 29. Juni løste Student Hans Chr. Andersen da det Politipas, som den Gang var nødvendigt for at rejse mellem Landsdelene; i Kronprinsessegade Nr. 395, i L. N. Hvidts Gaard, købte han sin Billet, og Tirsdag den 30. Juni Kl. 6 om Morgenen fandt han sig om Bord paa det just i 1829 med nyt Tømmer og ny Kobberhud opfriskede Dampskib „Caledonia“, som gled ud langs Langelinie med et broget Selskab om Bord, der talte Rangspersoner som Generalinde v. *Bilow* med Frøken Datter og to Domestiquer, Justitsraad og Politimester *Berg* paa Vej til St. Thomas med Frue, Barn, Domestiquer og Equipage, Frøkerne v. *Zepelin* og v. *Krieger* og Højesteretsassessor, Greve v. *Moltke* — samt en Mængde andre Rejsende med jævne Navne og Titler, blandt hvilke en Student Andersen, selv om han allerede var kendt som Digter og Skønaand, næppe vakte større Opmærksomhed; fuldt saa interessant var vist nok det Kor af ialt 9 Hoboister, Stabs- og almindelige Hornblæsere, der var paa Vej med ned til Møn, engagerede af Fru *de la Calmette* til Liselund for dér at blæse Hans Majestæt og de kgl. Højheder et Stykke — hvis ikke Hav- og Vejrguder kunde besørge dette Stykke Arbejde!

Men det saa næsten ud til, at de kunde det! Netop den 30. Juni faldt Termometret ganske betydeligt, og Vinden, der havde holdt sig paa en Vesten, sprang om i Syd — det voldte en gruelig Ravage i „Caledonia“s Sejlplan! Af den unge Digers hidtil utrykte „Dagbog paa en Sommer-Udflugt til Møn, giennem Sjælland til Fyen og derfra tilbage 1829“, der desværre kun er ført for de fem første Rejsedage, faar man allerede paa første Side at vide, hvor Æolus' og Neptun tumlede grueligt om med ham og derved spolerede Glæden ved denne første Fart for en Digter, for hvem Rejselivet senere kom til at spille en saa uhyre Rolle. Med Dagbogen, der nok bærer Præg af at være beregnet til Udgivelse, blev det altsaa heller ikke denne Gang til

noget, skønt dens ovenanførte Titel maaske var skrevet, før dens Forfatter tog hjemmefra! Her skal gives et Uddrag af dens 14 smaa, tæt-skrevne Sider; selve det lille Hæfte bestaar af 19 sammensyede Oktavblade, foldede paa Midten, hvoraf altsaa ikke Halvdelen er beskrevne. Manuskriptet, der engang bør trykkes i sin Helhed, hører til den Colinske Manuskriptsamling og findes paa det kgl. Bibliotek.

Indledningsordene er efter velkendte Forbilleder: „Ud i Guds herlige Natur, bort fra alle Recensenter [dette Ord er atter overstreget!], tørre Folianter og kjedsommelig Snik Snak, hvad kan være herligere. — Jeg lukkede ikke Øjet den hele Nat, tusinde Ideer brusede igjennem mit Hoved“. Saa omtales Udsejlingen fra København og den kontrære Blæst: „Skibet arbeidede næsten forgjæves imod; det lod som om Neptun havde udsendt alle sine Kammerjunkere, thi de gjorde saadan en Vind, at den ene Dame efter den anden forsvandt af Dækket; jeg selv laa saa lang jeg var indsvøbt i en kolosalsk Sæk og stirrede paa den graa Himmel“. I Køgebugt bliver det værre: „sorte Bølger væltede sig som uhyre Kæmpehøje mod Skibet. . . . Stevns Klint forekom mig som en lang Kirkegaards Muur, hvor vi skulde hvile vore trætte Been, og jeg var i Sandhed ogsaa saa medtagen af Søesyge, at jeg brød mig slet ikke om at gjøre Bekendtskab med Havtorskene“. Skibet maa ankre op for Natten ved Ulfshale, og Digteren kravler ned i Kahytten, hvor han klavrer op i en af de forreste Køjer — „vi laa som Porcelain paa Hyller og midt imellem hverandre som i Himmerig“: her sover han et Par Timer og vaagner ved en Choral af Musikkoret, som vel heller ikke har haft det for godt, men nu pligtskyldigst over sig, og medens Skibet staar ned mod Ulf Sund, spiller man Kong Christian stod ved højen Mast, God save the King og den splinternye Musik af Elverhøj. Først ved 5-Tiden naar man ind til Koster, og Digteren kommer paa Vogn til Stege, finder, at „Møens Tugthus laa saa romantisk, at jeg undrer mig over, at ikke flere af bon ton ligger der paa Landet“ — han sigter til den præsumptive Datter af Christian VI og Fyrstinden af Ostfriesland, Frøken *Anna Sophia Magdalene Frederica Ulrica*, der døde her i 1805; en dansk, kvindelig Caspar Hauser — og vandrer derefter af Sted paa sine lange Digterben til Hjertebjerg, hvor han sover næsten

tre Timer hos Præsten og gør den Erfaring, at paa en Rejse er Maden noget nær det vigtigste „og *Christiane Rosens* Kogebog den interessanteste Lecture, jeg kunde faaet fat paa“. Først Kl. 2 om Eftermiddagen naar han Liselund, begynder med at spise, faar en Stereotyp-Udgave af en Fører, iler fuld af Forventning og Tillid til Molbech af Sted til Lille og Store Klint — og oplever en uhyre Skuffelse. „Det var dejligt, men intet svarede til min Forventning; dog vil jeg tro, at det her var den physiske Svaghed fra Rejsen, der gjorde mig mindre modtagelig for det Skjønne, thi jeg glemte næsten Udsigten for den uhyre Masse af Jordbær, hvormed Klinten i Ordets rette Forstand var oversaaet“ — og som han sikkert har guffet i sig i rigeligt Maal. Da han paa denne Maade er kommet lidt til Hægterne igen, finder han, at „Dronningestolen var det eneste Punkt, som frapperede mig, og som endnu staar levende for min Sjæl; en saadan Uendelighed har jeg aldrig seet, aldrig tænkt, men hvor kan man ogsaa tænke sig det Uendelige? en uhyre Havflade laa for mig; til højre hævede Arkona sine hvide Klinte, ligefor skimtede jeg Sverrig og til venstre laa Sjælland med Stevns Klint og sine grønne Skove“ — dette Udsyn over Havet gendigtede han mange Aar efter i Slutningsscenen i Eventyret om Klokken.

Siden spadserede han under Klinten, men fandt den „slet ikke saa rædsom truende, som Folk fortæller“; han satte sig derfor paa en Sten i Søen og stirrede op paa „de forunderlige Figurer, Klinten danner“ (en Linie med et forslidt Billede om „uhyre Bagerovne“ har han forsigtigt udstreget!), „men jeg ved ikke selv, tilsidst forekom det mig lidt betænkeligt, og jeg skyndte mig tilbage“ — han er alligevel blevet betaget af Stedets Storhed! Efter denne Oplevelse vandrer han til Aborrebjerget, konstaterer ved Hjælp af sit Lommetørklæde, at Møns Topograf, gamle Pastor *Paludan*, har opgivet den vældige Klippeblok, Svanesestenens Omkreds al for lavt — Paludan maaler den til 7, H. C. Andersen faar 20 Alen! — og endelig sent ud paa Aftenen, ved 11-Tiden, naar han tilbage til Gæstgiverstedet.

Næste Morgen tidlig, den 2. Juli, besøger han atter Lille Klint, som nu, efter at han havde udhvilet sig, anderledes tog sig ud; Liselund finder han dejligt — men nu maa han af Sted til Sjælland, hvor han

skal være før Middag. Paa Tilbagevejen møder han Forberedelserne til Kongemodtagelsen, og hans Pen bliver helt livlig; dette er morsommere end Naturskønhederne! „Alt var i Bevægelse for at modtage Kongen, Steenene vare pillede af Landevejen og i Grøfterne stode baade mandlige og qvindelige Indvaanere og nejede; Stege var behængt med Krandse, og paa Broen stode Damerne i flagrende Kjoler og stirrede mod Koster. Bonden, som kjørte mig, var ganske entusiastisk for denne Dag, da det skulde være en 18 Aar, siden Kongen kom [sic!]; paa en Høj ved Stranden, vi kjørte forbi, var oprejst et Flag paa en Stang. „Det har vi Bønder ladet heise,“ sagde han, „hvad mon dog Kongen vil sige, naar han seer det! ja vi Landsby-Folk kan ogsaa være med.“ Først Kl. 3 landede Kongen. Paa Broen var oprejst en Æreport og en lang Gang belagt med blaat Klæde! En Skare Bønder holdt til Parade i Bondekofter med Officers-Sjærf om Livet og en grøn Krans om Hatten [i et senere Brev til den kritiske Edvard Collin om Rejsen føler han sig forpligtet til paa sit københavnske at titulere de skikkelige Bønder: sande Carrikaturer!]; de raabte Hurra, medens der salutedes fra Koster og Kallehaug med smaa Kanoner. Kongen tog med Wilhelmine til Marienborg, Prinsen til Præsten i Hjertebjerg,“ som havde været hans Lærer i fordums Dage.

Ved Bortsejlingen med Færgebaaden udtaler vor Digter Ønsket om en anden Gang at se Møn „i bedre Humør og i længere Tid“ — et Ønske, han aldrig fik opfyldt. Dagbogens sidste Sider beskriver hans smaa Oplevelser paa Vejen til Vordingborg, hvor han gennemblødes af „en velsignet Regn“ — maaske er det derfor, han i ondt Lune finder denne By „ynkeligere end Korsør; ja, jeg er vis paa, at heldte man Fløde i Vognen, blev det bestemt kjernet til Smør, før man naaede Porten igen“ efter at være kørt gennem Byen. Udsigten fra den nye Skolebygning finder han dog ganske fortryllende — „var jeg Desippel dér, jeg glemte alle Grammatikker og Lexer for den herlige Natur“. Han blev en Dag i Byen for at se dens Omegn og kommer den 3. Juli om Aftenen til Næstved, hvor han bor „hos en Vinhandler paa Hjørnet af Helligaandsgade og Kathekismustræde“, og den følgende Dag, en Søndag, gør en Skylregn sig den Ulejlighed at ledsage ham ligt til „min ædle Skoleby Slagelse“. Og nu mærker han først

rigtig, hvad Rejsen er værd: „Det var en ganske herlig Følelse at rulle ind af Porten uden at skulle begynde Skolelivet dér igjen. Underkuel-sens og Sønderknuselsens Dage stode i den tilbagelagte Baggrund. Skolen har vundet i det ydre og indre ved den nye Rector“

Her ender Dagbogsfragmentet brat — uvist hvorfor har Gensynet med *Plagelse* slaaet ham Pennen af Haanden, skønt Sommerrejsen gik videre til Odense og endte med hans første lange Herregaardsbesøg — hos Kammerraad *Bang* paa Nørager. Men hans Lyst til Rejselivet havde suget ny Næring; Møns-Turen og dens Dagbogsrest er det første Tilløb paa et Omraade, hvor H. C. Andersen senere kom til at yde noget ypperligt.

H. C. ANDERSENS DIGTE 1830

1930

I „Kjøbenhavns Adresse-Comptoirs Efterretninger“ for Lørdag den 2. Januar 1830 — 72. Aargang Nr. 1 — staar under Rubriken Kundskabsvæsen følgende Annonce:

Digte af H. C. Andersen; under denne Titel er udkommen en Samling af mine i forskjellige Tidsskrifter og Blade adspredte Digte, med omtrent ligesaa mange nye Smaastykker, og et Eventyr i Prosa: Dødningen. Bogen, trykt paa fiint Velin og heftet i smukt Omslag, erholdes for 7 Mk. i Store Kongensgade Nr. 33, paa 3die Sal.

Annoncen er gentaget i Bladets Numre 3, 6 og 7, og det var al den Avertering, som dengang var paakrævet. Paa denne beskedne Maade blev H. C. Andersens første Eventyr forelagt den danske Læseverden, og Dagen i Dag er saaledes en virkelig Mærkedag i det Aar, man paa en noget kunstig Maade har valgt til en paagaende Turist-Reklame for Digterens Fødeby. Festerne dér skal dog først gaa an til Sommer; lad os da her i Hovedstaden, hvortil denne Digtets Virksomhed og Værker er knyttet mer end til noget andet Sted i Verden, se et Øjeblik paa den Nytaarsgave, han for 100 Aar siden lagde paa det bogelskende danske Publikums Bord.

Naar man tager det lille, 136 Sider store Oktavbind i Haanden, kan man ikke helt frigøre sig for Tanken om en vis, i det ydre tilstræbt Lighed med en anden dansk lyrisk Debutbog: Oehlenschlägers Digte 1803; maaske laa det ligefrem i H. C. Andersens Plan at følge Mesterens Fodspor. Inddelingen i een Del med lutter lyriske og episke Digte og en anden med en større, samlet Helhed har de to Bøger fæl-

les; Titlen, det beskedne: *Digte* ligesaa, og begge har paa Titelbladet et tysk Motto, der hos Oehlenschläger tillægges Goethe, hos H. C. Andersen Jean Paul. Men her er straks en betegnende Forskel at notere; medens Oehlenschlägers Motto er ægte nok — det er hentet fra 2. Strofe af Goethes lille Digt „An die Günstigen“ — saa var H. C. Andersens rent ud sagt tænkt som en Film, en Gøren-Grin med det litterære Borgerskab. „Da jeg 1830“, hedder det mange Aar senere i Mit Livs Eventyr, „fremtraadte første Gang med en Samling *Digte*, af hvilke flere før havde været trykte, spredte ad, vilde jeg give hele Samlingen et Motto, men jeg kunde intet ret betegnende finde, saa lavede jeg selv et:

Vergessene Gedichte sind neue.

Jean Paul.

Og siden havde jeg den Morskab at see andre Forfattere, Mænd af Læsning, citere samme af Jean Paul; jeg vidste, hvorfra de havde det, og H. C. Ørsted ogsaa.“

Denne Selvhjulpethed vilde i og for sig være karakteristisk for den autodidakte H. C. Andersen med hans just i hine Aar fremtrædende Sans for det humoristiske, hvoraf netop *Digte 1830* bærer saa stærkt Præg, men det pudsige Forhold er dog, som Dr. *Emil Gigas* paaviste i Dansk Tidsskrift 1905, at Citatet *er* af Jean Paul og at H. C. Andersen selv har noteret sig det i en Citatsamling fra Slagelse-Tiden — men derefter helt har glemt, hvor han havde det fra! Iøvrigt var en af hans Anmeldere — i „Dansk Litteratur-Tidende“, vist Professor *Jens Møller* — ude efter ham i Anledning af Citatet, som Anmelderen fandt for arrogant. „Forfatteren maa have følt“, hedder det her, „at han ilede vel meget med at samle sine spredte Toner, og han medgav derfor sin Bog det Jean-Paulske Motto: „Vergessene Gedichte sind neue“. At antage sine nysfødte Frembringelser for allerede glemte, vilde nu, hvis det var alvorligt meent, være meget beskedent; men vi overlade det til Hr. A. selv at afgjøre, om det da var ligesaa beskedent i næste Øjeblik at fremdrage, hvad der for saa kort Tid siden var læst og skulde være glemt. Dog Forf. spørger med saa mange Ting; han har ogsaa spøgt med sit Motto.“

Det hele Forhold med de glemte og de nye Digte viser paa anden Maade Afstanden mellem Oehlenschlägers og H. C. Andersens to Bøger — den første værger sig i sit korte Forord udtrykkelig mod den Tro hos Publikum, at „denne Bog er en Samling af mine adspredte Smaae-Ubetydeligheder, hvilke Ingen kan sætte ringere Pris paa end jeg“; hans unge Broder i Apollo har lige modsat samvittighedsfuldt meddelt saa at sige alt, hvad han før har faaet trykt. Men ellers er Stedet ikke her til en Jævnføring af disse to Digtsamlingers Indhold, og saa meget saa den unge Debutant vist op til Nordens Digterkonge, at han sikkert ikke selv har tænkt sig en saadan Afvejning mulig eller ønskelig.

Iøvrigt var de Kaar, hvorunder Digte 1830 saa Lyset, nok saa gunstige for H. C. Andersen, som de, der ved Juletid 1802 bødes Oehlenschläger. Nu, 28 Aar senere, var der i al Almindelighed en Modtagelighed for en Digtsamling af denne Art, som ingen i højere Grad havde skabt end netop Skjaldenes Adam. Men hertil kom det særlige Forhold, at netop ved Juletid 1829 havde der været en paafaldende Stilhed paa det danske Parnas. Oehlenschläger selv, Ingemann, Haüch, Heiberg og alle de mindre Poeter glimrede ved deres Fraværelse fra Julemarkedet. En „Julegave for 1829“ af *Fr. Sneedorff Birch* med Titlen: Tro, Haab og Kjærlighed var ene om Budet, til H. C. Andersens Digte løb af Stabelen 2. Nytaarsdag, og under disse Forhold kunde Kogebogsforfatterinden *Christiane Rosen* med nogen Ret og sikkert ikke uden Held i Adresseavisen op mod Jul Gang paa Gang avertere sin „Oeconomiske Huusholdningsbog“ i 4 Bind à 2 Rbd. Stykket med den troværdige Forsikring, at „blandt Nytaarsgaver er ingen mere passende for unge Damer“. For det Publikum, der under saadanne litterære Vilkaar higede efter mere aandelig Føde, har H. C. Andersens nye Bog da sikkert været velkommen, og den megen boglige Faste har virket stimulerende paa dens Salg.

Dertil kom, at den unge Digter, om hvem Professor *Karl Larsen* ikke uden Føje har udtalt, at „hans aarvaagne Forretningssans som en aldrig helt forsvundet rød Traad snor sig igennem al hans Stemningsving, Usikkerhed paa egne Evner og tilsyneladende Konfusion“, ogsaa ved denne Lejlighed havde faaet arrangeret et lille Reklamenum-

mer, der næppe har undladt at gøre sin Virkning. Allerede i Midten af December averteredes der en Aftenunderholdning 1. Nytaarsdag paa Det kongelige Teater — Byens eneste — arrangeret af den meget yndede kongelige Skuespillerinde Mad. *Eline Heger*, født *Schmidt*, med Bistand af mandlige og kvindelige Kolleger og ved denne Lejlighed, til hvilken Oehlenschläger havde bidraget med en Prolog, og *Job. Ludv. Heiberg* med en Epilog, foredrog kgl. Skuespillerinde, Jfr. *Henriette Jørgensen* et splinternyt Digt af den unge H. C. Andersen: „Klintekorset paa Møen“, skrevet paa Indtryk fra hans Sommerrejse i 1829. I den udførlige Omtale af denne Aftenunderholdning, der væsentlig bestod af den nu herhjemme helt tilsidesatte Deklamationskunst, fremhævedes af Anmelderen i „Kjøbenhavnsposten“, der ofrede hele tre Numre paa dette Emne, at blandt de erotiske Digte, som fremførtes, var Klintekorset et af de smukkeste; det egnede sig særdeles vel for Recitation og savnede heller ikke poetisk Interesse, hvorfor Bladet „Dagen“ ogsaa gjorde sig den Ulejlighed — og Digteren den Bjørnetjeneste! — at aftrykke hele Digtet i sit Nummer for Mandag den 4. Januar. Alligevel har Reklamen sikkert virket fordelagtigt paa Bogens Salg; Digteren, som ikke havde andet at leve af, end hvad hans Pen skaffede ham, kunde i hvert Fald i Foraaret 1830 notere en Sparekassebeholdning paa 400 Rdlr. — i vore Penge ca. 1100 Kr. — som tillod ham at foretage en lang Sommerrejse, den, der skulde faa en saa alvorlig Betydning for hans Hjertefred.

Ser man nu efter, hvorledes hans Digte 1830 blev modtaget af Publikum og Kritik, forbavsnes man især over den sidstes Holdning; den var ham nemlig overvejende gunstig. Ovenfor er nævnt Anmeldelsen i Dansk Litteratur-Tidende, Nr. 6, for 1830, som skænker Bogen halvottende Side og aftrykker Digtet „Recension“ — særdeles naivt, thi i dette satiriserer Digteren ikke uden Vid og Lune over Recensioner netop af den Art, som her er Tale om — og i Maanedsskriftet for Litteratur, III Bind, 1830, helliger *Chr. Molbech* Bogen en Anmeldelse paa over 10 Sider, en grel Modsætning til Tidsskriftets senere Forhold overfor H. C. Andersen, hvis Improvisatoren og første Bind Eventyr overhovedet ingen Omtale fik. Ogsaa Molbech aftrykker et Digt og vælger Det døende Barn, skønt dette sikkert

af alle Samlingens Stykker var Læseverdenen bedst kendt. Iøvrigt er begge Anmeldere altsaa velvillig stemt overfor Bogen — Molbech mest — og har begge de samme Indvendinger at gøre overfor Andersens let iøjnefaldende Sprogfejl. Hovedsagelig ser de Digtsamlingen som Helhed under Synspunktet lovende, og roser naturligvis adskilligt, der nu virker ganske forældet — ike mindst de Afsnit, der tilhører den humoristiske Genre. For et Nutids-Øje er der ikke mange af dens 46 Digte, som har overlevet de hundrede Aar — men om hvor mange Digte af denne Alder gælder dette ikke? Af H. C. Andersens sekelgamle Samling kendes udenfor Forskernes Kreds dog ikke helt faa Digte: Det døende Barn, Aftenlandskab („Se, Solen gaar ned i det dejligste Rødt“), Studenten, Moderen med Barnet („Hist, hvor Vejen slaar en Bugt —“), De Danske og deres Konge („Alt rejser Vintren sit hvide Telt“) og maaske Martsvioler, takket være dette Digts Brug som Sangtekst; pudsigt virker Litteratur-Tidendes Forargelse over, at Digteren vover at sammenligne et Par Pigeøjne med to smukke, blaa Martsvioler — „mon en Dame vilde føle sig mere smigret ved at høre Tale om sine Martsvioløjne, end Athene, om hun havde hørt sit Epitheton ornans Glaukopis oversat ved guuløjet?“

Interessantest er det at notere sig Anmeldernes Indstilling overfor H. C. Andersens første Forsøg i Eventyrdigtningen. Om denne siger han selv i et Par indledende Linier:

„Som Barn var det min største Glæde at høre Eventyr, en stor Deel staae endnu ret levende i min Erindring, og nogle af disse ere kun lidet eller intet bekjendte; jeg har her gjenfortalt et, og dersom jeg seer det optaget med Bifald, vil jeg saaledes behandle flere, og engang levere en Cyclus af danske Folke-Eventyr.“

Og hertil svarer begge Anmeldere i fuld Enighed, at man meget maa ønske, at han *ikke* „saaledes vil behandle flere“. Man kan ikke frakende dem Berettigelse dertil — og havde H. C. Andersen ikke i nogen Grad taget efter deres Indvendinger, var han næppe blevet berømt som Eventyrdigter. Det er ikke alene hans usikre Stil, der mishager Anmelderne — den „snart pathetisk-alvorlige, snart ironisk-

spøgende, snart barnagtige Tone"; senere lærte han anderledes at blande disse Ingredienser, til det hele klang netop saa underfuldt, at det blev til Verdens-Litteratur — men især hans fra Fodrejsen velkendte Lyst til at blande sin vidtstrakte Læsning ind paa urette Sted. Her anføres — midt i Folkeeventyret — Henvisninger til Werthers Leiden, Carlo Gozzis dramatiske Eventyr og Hogarths Kobbere; Helten, der før var „saa naturlig, saa elskelig, talte nu ganske som en Claurensk Bog"; midt i Fortællingen om den dejlige Prinsesse udbryder Fortælleren: „O! dette Smiil, dette Smiil kunde have gjort Lykke baade i en Roman og paa Theatret", o. s. fr.

Navnlig Molbech var grundig i sin indgaaende Kritik af Eventyret, og der vil næppe kunne rettes den Indvending mod ham, at han her var for streng — H. C. Andersen har sikkert ogsaa selv ved nærmere Overvejelse fundet Dommen begrundet, thi da han senere tog Stoffet til dette første Eventyr op og i 1836 lod det fremkomme paany under Titlen Rejsekammeraten — det var i Eventyr, fortalt for Børn, 2. Hæfte, sammen med Tommelise og Den uartige Dreng — var det undergaaet en betydelig Beskæring og Forandring og ganske udelukkende til det bedre; det har da ogsaa siden hørt til de Eventyr, der særlig har staaet i Folke- og ikke mindst i Børnegunst.

Den ældre Forskning af H. C. Andersens Eventyr har villet paa- vise, hvorledes Dødningen bærer Spor af Digterens Optagelse af Aladdinskikkelsen som sit Forbillede; ejendommeligt er Eventyret ogsaa derved, at der i Genfortællingen af det er indarbejdet flere Træk af Digterens egne Oplevelser og Indtryk — især de let paaaviselige Minder om Faderens Død, og hvad dertil knytter sig; overhovedet er det et af de faa af H. C. Andersens Eventyr, hvor en Fader spiller nogen Rolle. At han har tænkt paa sine egne Oplevelser, hvor Talen er om den stakkels Johannes', viser bl. a. den efter Fortællingens Plan overflødige Detailoplysning om, „at det var en Fredagmorgen, de førte den Døde til sit sidste Hvilested"; H. C. Andersens Fader døde netop paa en Fredag — den 2. April 1816 — men begravedes den følgende Tirsdag; Ugedagen for Dødsfaldet har Digteren naturligvis bedst husket, og i Rejsekammeraten henlægges Begravelsen til Ugen efter Døden, >: Ugedagen; ad indirekte Vej ses det, at denne er en

Fredag. Ogsaa et andet lille Træk er hentet fra Digterens eget Liv: Johannes' Arv angives i begge Eventyrets Skikkelser til 50 Rdlr. og nogle Sølvskillinger; H. C. Andersens Arv efter sin Farfader — den eneste Arv, han nogen Sinde fik — var netop dette Beløb.

Interessantere end dette er en Oplysning om Moderen, der kan hentes fra Dødningen, hvis Indledning henlægges til en fynsk Lokalitet: „Omtrent en Miil fra Bogense finder man paa Marken i Nærheden af Elvedgaard en ved sin Størrelse mærkværdig Hvidtjørn, der kan ses fra selve den jyske Kyst,“ og her i Nærheden bor og dør Johannes' Fader. Paa sin Sommerrejse i 1829 havde H. C. Andersen været Historikeren *Vedel Simonsens* Gæst paa Elvedgaard og har vel sin Viden fra dette Besøg — men Eventyrets Lokalisering lader sig ogsaa jævnføre med Beretningen i Mit Livs Eventyr om, hvorledes Digterens Moder en Gang i hans Barndom i Høsten tog ham med fra Odense til en i Nærheden af Bogense liggende Herregaard, om hvis Frue det oplyses, at hos hendes Forældre havde Drengens Moder, *Anne Marie Andersdatter*, tjent. Frue paa Elvedgaard i H. C. Andersens Barndom var Kancelliraadinde *Anne Marie Simonsen*, født *Schebye* (Historikerens Moder), der var Datter af Krigsraad Laurids Schebye til Østrupgaard i Naboherredet; man kunde da formode, at det er paa denne Gaard, Anne Marie Andersdatter i sin Ungdom har tjent og herfra har bevaret Forbindelsen med Husets Datter. Om sit Barnebesøg paa den fynske Herregaard fortæller H. C. Andersen, hvorledes han modtog stærke Indtryk af de Eventyr og underlige Fortællinger, han dér hørte fortælle af Bønderfolk, som i Laden var forsamlet om Humleplukningsarbejdet — Beretninger om „Djævelen med Hestefod“, Gengangere og Varsler. Med disse uhyggelige Skikkelser vrimler det i Dødningen og Rejsekammeraten, og vi har da Grund til at tro, at det maaske netop er fra dette Høstophold paa den fynske Gaard, H. C. Andersen har hentet Stoffet til sit første Eventyr — opfrisket i hans Erindring ved Besøget paa Elvedgaard i Sommeren 1829.

H. C. ANDERSENS EVENTYR-JUBILÆUM

1935

Der er nogen Usikkerhed med Hensyn til Dagen for Udgivelsen af H. C. Andersens første lille Samling Eventyr, og da nu Opmærksomheden engang er vakt for dette Hundrede-Aars Minde, var det vel ønskeligt at komme Dagen saa nær som paa nogen Maade muligt — skønt der jo næsten er Tradition for Urigtigheder i den verdensberømte Digters fata og data: i Odense melder fremdeles en Stentavle paa et Hus i Hans Jensens Stræde, at her fødtes H. C. Andersen 2. April 1805, skønt man forlængst er klar over, at denne Paastand savner al paalidelig og paaviselig Hjemmel, og i Slagelse er hans Navn som Skolediscipel i Byen anbragt, ogsaa hugget i Sten, paa en Bygning, der var forladt som Skolehus en god halv Snes Aar, før Andersen kom til Slagelse!

Ved Eventyr-Jubilæet er det blevet vanskeligere at udfinde den rette Dag, fordi der desværre for Aaret 1835 hverken findes nogen Dagbog eller nogen Kalenderoptegnelse fra hans Haand om denne Begivenhed; Dagbogs-Rækken begynder først med 1836. Mærkeligt nok synes heller intet Brev i hans uhyre Korrespondance at omtale Eventyrenes Udgivelse i saa præcise Udtryk, at man derfra, med Digtrens egne Ord som Kilde, kan sige, naar han selv regnede, at Eventyrhefte Nummer 1 saa Lyset.

Man maa da ty til andre Kilder, og her som saa ofte er Datidens Aviser vor Tilflugt. Et fortræffeligt Hjælpe middel er Københavns Adresseavis, eller som dens nøjagtige Betegnelse lyder: „Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger“, idet det paa hin Tid — og længe baade før og efter — var en fast Skik, at

nye Skrifter blev bekendtgjort i Avisens Rubrik: *Kundskabsvæsen* med Angivelsen: Idag er udkommet — eller lignende. En saadan Bekendtgørelse lod et Forlag som Regel fremkomme tre Gange med et Par Dages Mellemlum. Maaske kan det her indskydes, at kun med denne Viden in mente forstaas et Par Linier i *Peter Fabers* berømte Vise: Sikken voldsom Trængsel og Alarm —, hvor det i anden Strofe, der handler om de kunstneriske og litterære Herligheder, Julen byder paa, hedder:

Man af Kundskabsvæsnet daglig ser,
at Poeterne bli'er fler' og fler'.
Selv min lille bly, forfrosne Fugl
kvidrer med i Dag, for det er Jul!

Og saaledes er det ogsaa under Kundskabsvæsnet, at man maa eftersøge H. C. Andersens Publikationer i 1835; i Adresseavisens 77. Aargang, Nummer 107, for Fredagen den 8. Maj finder man da første Gang følgende Meddelelse:

„Fra Pressen er udkommet: *E v e n t y r*, fortalte for Børn af *H. C. Andersen*, 1. Hefte, heftet 24 Sk.

C. A. Reitzel.“

Annoncen gentages i Avisen for Lørdag den 9. og Tirsdag den 12. Maj med nøjagtig samme Ordlyd; det er naturligvis den mellemkommende Søndag den 10. Maj, som har bragt lidt Forvirring i Annoncens regelmæssige Fremkomst med en Dags Mellemlum.

Det lille Hefte, der endnu samme Efteraar efterfulgtes af et 2. og i 1837 af et 3. blev derefter samlet i et lille Bind under Fællestitlen: *Eventyr, fortalte for Børn og forsynet med en „Fortale til de ældre Læsere“*, dateret: Kjøbenhavn i Marts 1837. I denne gør H. C. Andersen Rede for de udkomne Eventyrs Oprindelse og for, at Hefterne først nu er samlet sammen til en Bog, samt for, at 3. Hefte først foreligger et Aar senere end de to første. Det kom just af, at ingen af hans Arbejder var blevet saa forskelligt vurderede som netop disse Eventyr. „Medens enkelte Mænd, paa hvis Dom jeg sætter stor Pris [det var f. Eks. H. C. Ørsted og Sibbern], have tillagt dem mest Værdi af,

hvad jeg har skrevet, mente andre [bl. a. Ingemann!], at disse Eventyr vare høist ubetydelige og raadede mig til ikke at skrive flere.“ En saa forskellig Dom og den Tavshed — „den tilsyneladende Tavshed“, skriver han! „hvormed den offentlige Kritik forbigik dem, svækkede min Lyst til at give mere af denne Digtart“. Og om han overhovedet vil fortsætte med den „beror paa det Indtryk, jeg seer Samlingen gjør paa Publicum“. Thi hedder det, uendelig bittert, til sidst: „I et lille Fædreland bliver altid Digteren en fattig Mand. Æren er derfor den Guldfugl, han især maa gribe efter. Det vil vise sig, om jeg fanger den ved at fortælle Eventyr“.

Nu ved vi, at han fangede den — og at der virkelig ogsaa fulgte nogle smaa Guldæg med. Men bag det Hjertesuk, hvormed Eventyrfortalen af 1837 slutter, ligger der en Erindring om, under hvilke trange Forhold Digteren i Vinteren 1834/35 havde taget Eventyrfortællingen op. Det var under en haard økonomisk Depression, ikke netop den sidste, men en af de pinligste, H. C. Andersen var ude for i sit brogede Liv. Han har gjort nøje Rede derfor i et Brev af 14. Maj 1835 til gamle Collin, der jo var hans Tilflugt og Trøst, naar det rigtig kneb, og i dette Tilfælde maatte det ske skriftligt, mundtligt kunde han ikke, saa slemt var det! Han *maatte* have Luft for sin Armodsfølelse; han saa en virkelig Ulykkesfremtid i Møde. „Der vil komme en Tid, da jeg vil nødes til at søge om et fattigt Lærer-Embede paa Landet eller en Plads paa Kysten af Guinea“. I den sidste Tid er saa meget stødt sammen, der mere og mere nedtrykker ham. Han har ingen Klæder, han maa jo da ogsaa betale Husleje, og mange andre Udgifter er nødvendige. Han har Gæld — hele 100 Rdl. til gamle Collin, men det er ganske vist den eneste, til Gengæld pinte den slemt. Han ventede Penge til Efteraaret; paa sine Honorarer for Festen paa Kenilworth og for Liden Kirsten maatte han ogsaa vente. Og nu Eventyrene, som han sikkert har sat sin Lid til! Ak, de gik slet ikke: „Reitzel har ingen Penge, og vil derfor ikke for det første forlægge det næste Hefte af Eventyrene, som jeg har gjort færdig. Jeg har gjort, hvad jeg kunde, men uden Lykke“. Og derfor *maatte* han nu have Hjælp, han var dødelig fortvivlet; „kan De skaffe mig 100 Rdl.

fra Finantserne, Fondet (ad usus publicos) eller en anden Kilde?" Gamle Collin forstod, at denne Gang var der Brug for hastig Hjælp til hans sære Protegé; samme Aften sendte han ham en lille Billet:

„Vær De kun rolig i aften og sov vel! Imorgen tale vi sammen og tænke paa Resserurcer.

Deres

Collin."

Det er under Forhold, der kulminerer paa denne Maade, at Grunden til H. C. Andersens Verdensberømmelse er lagt. Naar han overhovedet havde taget fat paa Eventyrfortællingen, var det, fordi han havde noget Stof liggende af den Art — og det jo gjaldt for ham om at hitte paa, udnytte alle Chancer, skabe noget, der kunde skaffe ham Penge at leve for. Han havde 5—6 Aar før haft fat i Eventyrene — men uden Held. Det var i 1829, da han i sin Bog: Digte som en Art piece de resistance havde bragt et Eventyr Dødningen og givet det følgende Fortale med paa Vejen:

„Som Barn var det min største Glæde at høre Eventyr, en stor Deel staae endnu ret levende i min Erindring, og nogle af disse ere kun lidet eller intet bekjendte; jeg har her gjenfortalt et, og dersom jeg seer det optaget med Bifald, vil jeg saaledes behandle flere, og engang levere en Cyclus af danske Folke-Eventyr“.

Men han havde ikke vundet Bifald for Dødningen, og det var ikke blevet til nogen Cyclus. Nu havde han taget Stoffet op igen — og Dødningen var omarbejdet til Rejsekammeraten, der. altsaa laa færdig — sammen med Tommelise og Den uartige Dreng — som 2. Hefte af Eventyrene, det Reitzel ikke vilde forlægge for det første. Det saa sandelig heller ikke i 1835 ud til at skulle gaa bedre end i 1829 — og saa vendte Lykken sig alligevel; den laa trods alt i det gamle, halvvejs kasserede Stof, som først selv lod sig bruge og dernæst gav Digteren Lyst til at digte videre i den Aand, hvori han havde forstaaet at opfatte de gamle Folkeeventyr og forny dem paa sin Maade.

En Menneskealder senere, i 1871, skrev H. C. Andersen under et Sommerophold i Jurabjergene et Eventyr — eller er det en Historie?

— som han kaldte: Lykken kan ligge i en Pind. Det er hans egen Eventyrdigtning Historie, saa nær som det var muligt at sammentrænge den i en Nøddeskal ved at omskrive den fattige Digter til en fattig Drejer og lade deres Gerning og dens Emne rette sig derefter. En og anden har maaske glemt den lille Historie om Lykken, der laa i Pinden, d. v. s. i Eventyret — ham vil vi foreslaa at tage Eventyrbogen frem og selv læse derom som en Slags Indledning til det, sikkert i det ydre stiltfærdige Jubilæum, vi nu gaar i Møde, naar H. C. Andersens Eventyr runder deres 100-Aars Dag den 8. Maj.

Af de fire Eventyr i det første lille Hefte, var de tre — Fyrtøjet, Lille Claus og store Claus og Prinsessen paa Ærten — Genfortælling i omdigtet Stand af Folkeeventyr, Digteren havde kendt fra Barn; kun det sidste: Den lille Idas Blomster var helt fri Digtning, om end med Islæt af Hoffmannske Reminiscenser. Mens Hans Brix af forskellige Kriterier mener at dette Eventyr er skrevet i Februar eller Marts 1835, fortæller Digteren selv, at „Lille Idas Blomster var blevet til, ved at jeg en Dag hos Digteren *Thiele* fortalte hans lille Datter Ida om Blomsterne inde i den botaniske Have; et Par af Barnets Bemærkninger beholdt og gjengav jeg, da Eventyret senere blev nedskrevet“. Botanisk Have laa dengang bag ved Charlottenborg, hvor *Just Mathias Thiele* som Sekretær og Bibliotekar ved Kunstakademiet havde Tjenestebolig, mens H. C. Andersen boede i Nyhavn paa Charlottenborg-Siden i nuværende Gade Nr. 20 paa 2. Sal hos Skipper-Enken *Karen Sofie Larsen*, og han kunde fra sit Sovekammervindue ud mod Gaarden se ned i Haven.

Tanken om at digte et Eventyr om og for den lille Ida Thiele og hendes Blomsterkærlighed har H. C. Andersen dog maaske allerede faaet ved i den af *H. P. Holst* ved Juletid 1834 udsendte „Nytaarsgave fra danske Digtere“, Første Aargang 1835, S. 225 f. at læse et Digt fra *J. M. Thieles* Haand — mærk, at Andersen ogsaa netop i Citatet ovenfor omtaler Thiele som *Digteren!* — Til min lille Ida, med en Vandkande, hvori han opfordrer hende til med den fyldte Kande at gaa ud i Haven og vande de tørstende Blomster; selv havde hun nylig været syg eller, som det i Digtet hedder: hun bøjede sin Blomsterstængel og blegnede, som Rosen i sin Død. Men nu:

Tag Din Kande! Bring i Leeg forborgen
 Og ubevidst din Tak til Blomstens Gud,
 Da skal Du see, at Blomsten staar imorgen
 Forfrisket som Du selv med nye Skud!

Ida var den 22. August 1834 fyldt 4 Aar, og Vandkanden, med det ledsagende Digt, har maaske været en Fødselsdagsgave.

Men læser man atter Eventyret igennem, vil det let ses, i hvilken Grad Billedet af den lille Pige, der vil sørge for at læske de tørstende Blomster, harmonerer med Eventyret om, hvorledes Barnet søger at trøste de visnende Blomster, som omtales straks i første Linie af denne henrivende lille Digtning, der synes lige saa duftende frisk, som da den kom til Verden for over hundrede Aar siden — og maa have været til stor Fornøjelse for den virkelige lille Ida, da hun voksede til og her kunde læse om sig selv og sine kære Blomster. Ak, hun visnede allerede selv tidligt; i 1850 blev hun gift med den smukke og muntre Søofficer *Alexander Wilde*, og den 26. Februar 1863 døde den lille Ida i sit Hjem i København, rimeligvis af Brystsyge; Børn efterlod hun sig ikke.

Men hendes lille Have, hendes Blomster og hendes Legetøj vil leve, saalænge Studenten, der skrev om det altsammen, og hans Digtning bliver husket — og det ser foreløbig ud til, at dermed vil det vare længe . . .

H. C. ANDERSEN UDE OG HJEMME

1930

125 -Aarsdagen for H. C. Andersens Fødsel har, som ventet, fremkaldt en Syndflod af Festdage, Festtaler og Festartikler til hans Ihukommelse — og den „Erkendelse“, han selv saa inderligt attraaede, er i hvert Fald i fuldeste Maal blevet hans Minde til Del. Meget nyt om ham har Festerne dog ikke bragt — som Regel mere aandrigt Causeri og Belysning fra forskellige Synspunkter af ham selv og hans Digtning end nye og betydningsfulde Oplysninger om Personen og Gerningen. Men som i Naturen, hvor Sol og Sky i deres Flugt over Himlen faar Egnen til at skifte Udseende, saaledes ogsaa i Aandens Verden; er den hjemlige Kritik nu indstillet paa i Lovsangstoner at besynge H. C. Andersens Genialitet, saa skal det ikke glemmes, at der var en Tid, da han stod midt iblandt os, hvor det gik anderledes til — og hvem tør tro, at de Aandrigheder, der nu siges, vil imponere nogen om halvtredsindstyve Aar? Imidlertid medfører de det Gode, at man ønsker at vide Besked, grundig Besked med den Dansker, der ene af alle har faaet et saadant Verdensry, at Dele af hans Digtning, de ganske primitive Eventyr, ubestrideligt er saa kendte Verden over, at de som almengyldige kan undvære ethvert Navn og f. Eks. som Billedtekster sælges Smaabørn i Japan for nogle faa Styvere, saaledes som *Karl Larsen* har iagttaget det for allerede flere Aar siden.

Et af de Kapitler i H. C. Andersens brogede Livseventyr, hvortil han selv har leveret saa mange spredte Bidrag, men som en Forsker engang vil vide at samle og gøre til Emne for særskilt Fremstilling, er det, der passende kan hedde: H. C. Andersen og Udlandet. Det

vil kræve en meget omfangsrig Undersøgelse, som vil komme til at beskæftige sig med adskillige Sider af Digterens Sind og mange Faser i hans Tilværelse; det vil ikke blive lige behageligt alt sammen for danske Øren at høre; men gøres Arbejdet med Kærlighed til Op-gaven og Villie til at sige Sandheden, vil Resultaterne ogsaa blive mødt med stor Interesse, baade ude og hjemme. Her skal blot nævnes et og andet derhen hørende, som i disse Jubilæumstider fortjener at huskes — ogsaa af dem, der i det fjerne følger de hjemlige H. C. Andersen-Fester.

At Rejselysten og -villien tidlig har ligget *ham* i Blodet, der som 14-aarig Dreng forlod sin Fødeby og med en halv Snes Daler i Lommen og i urokkelig Tillid til et kærligt Forsyn drog til Rigets Hovedstad med det faste Forsæt at blive en berømt Mand — det vil ingen være i Tvivl om. De drøje Læreaar, inden det begyndte at glide, førte ham fra Sted til andet paa Sjælland; i Juni 1826 gav Rejsen fra Slagelse til Helsingør ham Lejlighed til at skrive sit første Rejsebrev, der endog — uden hans Villie og anonymt — kom paa Tryk i „Kjøbenhavns Skilderie“, og den, der faar fat i dette sjældne gamle Blad, vil til sin Undren se, at H. C. Andersens Stil allerede da var mærkelig særpræget og i nøjeste Kontakt med den Udtryksform, der senere blev hans Eje — engang foragtet og misbilliget af det daværende litterære Danmark og nu saa beundret af det samme, Anno 1930. De følgende Aar, 1829 og 30, skaffede Studenten uden Embedsstudium nogle Smaarejser omkring i hans Fædreland, efter at han havde gjort Lykke med sin egentlige Debutbog: Fodrejse fra Holmens Kanal til Østpynten af Amager i Aarene 1828 og 1829 ☉; i Nytaarsnatten mellem de to Aar. Og omsider, i Sommeren 1831, satte han for første Gang Foden paa fremmed Grund, da han foretog den Rejse til Harzen og sachsisk Schweiz, som han, naturligvis, straks derefter beskrev i en Bog med den beskedne Titel: Skyggebilleder.

Det, der dengang drev H. C. Andersen ud i det fremmede, var det samme som før og siden har faaet saa mangen ung Mand til at drage af Lande: ulykkelig Kærlighed, og den anden Hovedperson i denne Hjertets Tragedie var, som bekendt, den brunøjede Agentdatter *Rigborg Voigt* fra Faaborg.

Derud i Verden Hjertet maa,
 lad Storm og Regn kun ruske;
 af Guldbjerge ejer Verden faa,
 men flere Tornebuske

hedder det i et af hans bitre Epigrammer fra hin Tid; men paa Toppen af Brocken, saa højt oppe, som han aldrig før havde været, lød det endnu vemodigt den 25. Maj 1831:

Højt over Skyen staar jeg her,
 dog Hjertet maa bekjende:
 jeg var dog Himlen mere nær,
 dengang jeg var hos hende!

Og Aaret efter fik han at vide af en Ven, der havde været i Harzen (og som har hørt til de rigtige Venner, der helst siger en det sande og ubehagelige), at under hans lille Vers i Fremmedbogen havde en Landsmand skrevet: „Lille *Andersen*, gjem dine Vers til Elmqvists Læsefrugter og plag os ikke med dem udenfor Landet, hvor de aldrig komme, uden Du selv rejser ud og skriver dem op!”

Det var en af de første Prøver han fik paa, hvad man kan vente sig af Venner og Landsmænd — hvad Svaneungen, den grimme Ælling, der begynder at vokse ud, maa høre af Andegaardens andre Beboere. Hvem kan undre sig over, at den, der saaledes fik sine egne Kærlighed at føle, og som tilmed af Naturen var udstyret med en Overfølsomhed, der var et saa betydningsfuldt Led i hans hele sjælelige S sammensætning, at han, efterhaanden som det hjemlige Drilleri, Overlegenheden og Skolemestereringen tog til og blev Kjøbenhavnersport, følte sig som „det jagede Dyr i den danske Litteratur”? eller er det sært, at han, hvis hele Sjæl higede efter og kun voksede i Solskinnet, følte sig vel, naar han havde rystet det kjøbenhavnske Gadestøv af Fødderne og i fuld Fart var paa Vej ud i den store Verden?

Og hvorledes gengældte han saa den hjemlige Dumhed og Overlegenhed — *Heibergs*, *Hertz'* og *Chr. Molbechs* samlede Bestræbelser for at dukke og dukse ham? jo, det skete ved, at han efter Evne — og det betød efterhaanden ikke saa lidt — gjorde Danmark og dansk Digtekunst kendt og agtet i Udlandet, hvor man i ham ærede det Land, han kom fra og, underligt nok! troede, at Landet selv skønnede

paa den sjældne Søn, det havde fostret. „Har De seet“, skriver han i Januar 1839 til Frøken *Henriette Hanck*, den af hans talrige Korrespondenter, til hvem han skrev nogle af sine bedste og intimeste Breve, og hvem han nu meddelte, at hans første Børneeventyr var udkommet paa Tysk i Vieweg's smukke Udstyrelse; „har De seet, at „Statstidende“ [Ϸ: Berlingske Tidende] siger, det er et *Phænomen*; før oversatte vi fra Tydsk, nu hente de Børnebøger hos os!“ Og virkelig var det et Særsyn; hvad Digtere som *Baggesen* og *Oehlen-schläger* trods al Ihærdighed og Skriven paa Tysk aldrig havde kunnet opnaa: en virkelig og vældigt voksende, folkelig Læsekreds i Tyskland, det gled saa let i Lave for denne Zigeuner-Digter, for den autodidakte, slet bogstaverende, i Hjemlandet lige akkurat taalte Natur-Poet, som skrev i dagligt Talesprog for Børn og barnlige Sjæle, og hvis naive Romaner her hjemme knap nævnedes af den højlitte-rære Kritik, men i Udlandet — og ikke blot i Tyskland — havde fundet Oversættere og Læsere og Venner, allerede før Eventyrene kom og slog hans Ry fast, saa det ikke mere kunde rokkes.

Saaledes begyndte for 90 Aar siden H. C. Andersens Verdensberømmelse at gro; hvad han plantede i Kærlighed, det voksede i Herlighed — og en af Hemmelighederne ved Væksten var, at han ikke var bange for selv at rejse ud og søge den Verden, som ikke kunde ventes af sig selv at komme til ham. Han lod det ikke blive ved den obligate danske Kunstnerrejse til Italien for Kongens Penge; han drog ud atter og atter for sine egne fattige Honorarer, sad henrykt „paa Ilddragens Hale“, da den var kommet igang; gik til Søs, naar Landjorden slap op, naaede den nære Orient og vendte via Sortehavet og Donau tilbage til Hjemmet — hvor han, hvis sidste Ord i hans store Rejsebog *En Digers Bazar* havde været, at „Hjemkomstens første Øjeblik er dog Bouquetten af den hele Rejse“, nogle Aar senere, da han kom hjem fra England, hvor han var bleven modtaget og hjerteligt hyldet af Nationens bedste Mænd og Kvinder, fra sit Vindue hørte to af de kære, hjemlige Strøgvendere sige ganske højt, mens de lo og pegede op paa ham: „see, der staar vor udenlandske berømte Ourangoutang!“

Det er det ufattelige, at trods alt, hvad Omgivelserne i Kjøbenhavn gjorde for at gøre ham ked af det, blev han dog tro mod den barnlige Overbevisning, at det var ham, der gjorde sit bedste og havde Ret, og de, der ikke vilde og kunde forstaa ham, havde Uret. Derfor svigtede han aldrig Hjemlandet eller vendte det Ryggen for bestandig; han rejste ud og ud igen, naar det blev ham for trangt her hjemme, men han huskede altid at komme tilbage og erklære Danmark sin Kærlighed og give det Del i al hans Berømmelse.

Nu, 125 Aar efter hans Fødsel og 55 Aar efter hans Død, gør vi omsider Gengæld alle, uden Undtagelse. *Nu* kan vi alle taale ham — *nu* er han helt ud vor.

Efter mere end et halvt Aarhundredes Forløb!

H. C. Andersen i sin Dagligstue hos Familien Melchior paa „Rolighed“.

H. C. ANDERSEN PAA LANDET

1942

„Der var saa deiligt ude paa Landet; det var Sommer! Kornet stod guult, Havren grøn, Høet var reist i Stakke nede i de grønne Enge, og der gik Storken paa sine lange røde Been og snakkede ægyptisk, for det Sprog havde han lært af sin Moder. Rundtom Ager og Enge var der store Skove, og midt i Skovene dybe Søer; jo der var rigtignok deiligt der ude paa Landet . . .“

Kender De Tonen, ved De, hvor det staar? javist, det ved vi jo næsten alle, det er Optakten til Historien om Den grimme Ælling, en af H. C. Andersens berømteste, slet ikke noget Eventyr — undtagen derved, at Svanægget var kommet i Andereden, for hvordan var det gaet til? det vidste H. C. Andersen maaske knebent nok selv; i hvert Fald talte han ikke om, hvad han vidste. Og naar han talte om, hvordan der var ude paa Landet, saa var det heller ikke som den,

der selv hørte hjemme derude; det er Bybarnets Indtryk, han skildrer; den fødte Landboer vilde næppe føre den Tale. Han var i alle Henseender et Bybarn, om end født lige paa Grænsen mellem Land og By; det vidste han fra sin Mor, og hun var i hvert Fald glad over, at han ikke var født paa Landet, thi, som det hedder i hans Levnedsbog, skrevet i 1832, „de Børn, som fødtes dér, skulde være Soldat, men nu traf det sig just, at mine Forældres Huus var det første indenfor denne Grænse, der var kun Væggen imellem at være viet Soldaterstanden eller Borgerlivet“. „Min Moder var meget lykkelig derover, thi hun yndet ikke det Militaire,“ hedder det videre, og dertil havde hun sine særlige Grunde, som hendes Søn ikke taler nærmere om, men han nød altsaa den Fordel, som det dengang var, at være „født paa Brostenene“ — hvor i Odense ved man som bekendt ikke — og nød tillige, allerede som Barn, at komme som Gæst paa Landet.

Thi Landet var ham allerede som Barn det uvante, det mærkelige; han fik meget ud af det straks paa sin første Landtur med Moderen tilfods ud ad Vejen til Bogense, da de besøgte hans Mormor og undervejs overnattede paa en Herregaard, hvor Moderen havde Bekendtskaber, og hvor de dumpede midt ned i noget splinternyt for Bybarnet: „Det var i Humlehøsten, nede i Laden omkring et stort Kar sad jeg hos min Moder og en heel Mængde Bønderfolk og pillede Humle; der blev fortalt Historier og mange vidunderlige Ting, der var oplevet og seet“, fortæller han i Mit Livs Eventyr og beretter videre om sine Indtryk senere samme Aften, da han lister udenfor Laden og kommer til et dybt Gadekær, hvor Angsten over de slemme Tanker, som dér greb ham, faar ham til at skribe og styrte grædende tilbage til sin Mor, „men hverken hun eller Nogen fik ud af mig, hvad jeg feilede. „Han har vist seet noget Spøgeri!“ sagde en af Konerne, og jeg troede det næsten selv“.

Hvad han havde oplevet, var simpelthen det, der møder ethvert Barn fra Brostenene, vant til Byens Tummel og Menneskefærden, naar det første Gang staar ene med Aftenens store Stilhed om sig ude paa det ensomme Land; senere lærte H. C. Andersen den Ensomhed grundigt at kende, man kan møde midt mellem mange Mennesker, og den har ofte knuget ham. Men ogsaa Landet lærte han at kende,

ganske godt endda, og paa en Maade, som hverken det fattige Barn selv eller hans stakkels Mor eller nogen anden kunde have drømt sig det, selv ikke i Feberdrømme.

H. C. Andersen og Landet — det er Landet set af Købstadsdrengen fra Fattiggaden, der bliver Herregaardens Gæst. Det lyser allerede ud af de næste Linier af Indledningen til Den grimme Ælling: „Midt i Solskinnet laae der en gammel Herregaard med dybe Canaler rundt om, og fra Muren og ned til Vandet voxte store Skræppeblade“ — for denne Del af Historien er skrevet under et Sommerophold paa Gisselfeld og lidt senere paa Bregentved i Sommeren 1842, hvor han, forstemt over at hans Skuespil Fuglen i Pæretæet var blevet udhyset, drev om i Skoven og paa Marken og følte sig mindre vel, men „fik Idé til „Historie om en And“, det hjalp lidt paa Humøret“, staar der i Dagbogen for 5. Juli. Som saa meget af hans Digtning, f. Eks. Grantræet og Den gamle Gadelygte, er Ællinge-Historien et Stykke Autobiografi, skabt paa Modsætningen mellem Fattigbarnet og „de fødte“, de fremmede og fornemme, mellem Digteren og de rige Adelsfolk, hvis Gæst han er.

Han satte uhyre Pris paa at være den værdsatte og velbehandlede Gæst. Men han kendte ogsaa udmærket til Gæstens betydelig ringere Vurdering af Tjenerskabet paa disse Herregaarde; det er bittert skildret i Romanen De to Baronesser, hvor hans egne Erfaringer og Følelser har faaet Luft i Skildringen af den fattige Kammerjunker og Komponist, der sjofles af den unge adelige Laban, Grev Frederik, og haanes af Tjenerskabet, hvem han maa ofre Venlighed i Stedet for Drikkepenge; som maa gøre Hoveritjeneste og spille Dansemusik i Dagligstuen, men paa sit Kammer om Natten for tæt lukkede Døre, med et Klæde for Nøglehullet, saa han ikke kan belures af Tjener eller Stuepige, studerer Generalbas (hans alter ego, H. C. Andersen vilde have arbejdet paa en eller anden Digtning) og — syer paa sine Klæder, et Talent, Verden ikke vidste, at han havde og ikke turde vide, men H. C. Andersen har bestemt ogsaa haft det og udnyttet det.

Derfor befandt han sig maaske ogsaa bedst, navnlig som ung, naar han paa Landet gæstede en Gaard, hvor der ikke var for megen Ungdom, som morede sig dejligt med Pjank og indbyrdes Drilleri, men hindrede Digteren i at arbejde — og hans Ro paa Landet til at arbejde var netop noget af det, der for ham gjorde Landet kærest og Landluften sundest. Af den Grund var Landopholdene ved Vintertide ham ogsaa tit de kæreste og nyttigste. I November 1845 er han som saa ofte før paa Glorup hos den gamle Ekscellence, Greve *Gebhard Moltke-Hvitfeldt*; det er aldeles et Klosterliv, skriver han i et Brev til *Edvard Collin*; paa Gaarden er kun den gamle Greve, der er meget stille, samt to gamle Frøkner *Raben*. Værten og Gæsten gør om Morgen Høflighedsvisiter hos hinanden; saa ser han ingen før Kl. 4, sidder stille, læser eller skriver eller gaar en Tur i Havens to gamle, lange og lige Alléer. Efter Middagen atter et Par rolige Timer til Kl. 8, saa kaldes han ned til Te; den gamle Greve og de to gamle Frøkner siger ikke meget, Digteren maa i de to følgende Timer føre hele Samtalen eller rettere fortælle, og „jeg faar mig meer end udtalt, der kommer Pauser, og i disse, det er underligt at høre, rumler det stadigt i den ene gamle Frøkens Mave, det er min eneste Fornøjelse!“ hedder det i Brevet derom til *Collinerne*.

Men han fik bestilt meget under disse Herregaards-Ophold; mangfoldige af hans Digtninge kan ved Dagbogens Hjælp henføres til bestemte Herregaarde og hans Ferier dér; i de seneste Aar var det mest paa Holsteinborg og Basnæs, hos Grevinde *Mimi Holstein* og Fru *Henriette Scavenius*, at der var dejlig Ro og Fred til at skrive. Jule- og Nytaarstiden paa Basnæs i 1860—61 er et ypperligt Eksempel derpaa — han kommer til Basnæs den 18. December og kan 2. Nytaarsdag melde Fru *Collin*, at tre nye Eventyr er fæstet til Papiret: Tolv med Posten, Skarnbassen og Snemanden — endda havde han faaet oversat en Akt af et fransk Skuespil, omskrevet Historien om Bispen paa Børglum og digtet en Lejligheds-Vise til den gamle Ekscellence *Collins* Fødselsdag!

Herregaardene med deres Ro, gode Mad, megen Opvartning og landlige Skønhed blev i Aarenes Løb H. C. Andersens Fristeder; deres Selskabelighed var ham ikke imod, især naar han kunde und-

drage sig den Del deraf, han ikke brød sig om, og bortset fra de uundgaelige Drikkepenge var det den økonomiske Digter kært, at Opholdene jo var aldeles gratis; han betalte med sin Person, med sin stigende Berømmelse og har sikkert fundet, at hans Vederlag stod i et meget godt Forhold til, hvad han nød. I de senere Aar stod man alle Steder paa Pinde for ham, hans Luner blev føjede, og Gaardenes Tjenerskab, især Husjomfruer og Oldfruer, dæggede lige saa meget om ham og forkælede ham som Grevinder og Hofjægermesterinder. Saadan gik det ogsaa i de — iøvrigt ikke mange — Præstegaarde, han besøgte; paa sine jyske Rejser blev han ikke mindre feteret og fejret hos Pastor *Kahrs* i Hem og hos Pastor *Swane* i Hjerminde end paa Frijsenborg, Vilhelmsborg og Nørre Vosborg.

Men i ganske særligt Forhold stod han til et Ægtepar, der ogsaa levede i landlige Omgivelser: *Ingemanns* i Sorø, hans trofaste og gæstfrie Venner lige fra 1823, da han kom til dem fra Slagelse-Plagelse, og til de lukkede deres Øjne i 1860'erne. Her var ikke rige Forhold og megen Opvartning, men her var altid Fred og Ro og landlig Skønhed og, bedre end alt andet, en Forstaaelse, en Hjerternes Harmoni, en uudtømmelig Kilde til gensidig Glæde ved hinandens Selskab, som overgik næsten alle andre Gæstevenskabers — ja, som kunde faa selv den pirrelige og ofte utaalmodige Gæst til at finde sig i, at Fru Ingemann doktorerede paa ham med en Hostemikstur, der smagte, forsikrede han, som stødt Væggetøj. Her oplevede han ogsaa Tider, han aldrig glemte, som da han efter sin Italiensrejse i 1834 paa det lille Ingemann'ske Gæsteværelse i Husets Vestgavl, mellem duftende Linde, med Udsigt til Sø og Skov, endte første Del af Improvisatoren.

Der kom i Andersens sidste Aar Tider, hvor han levede frit og lykkeligt, æret og plejet, hos sine københavnske Venner, *Melchior's* og *Henriques'*, paa deres Sommerlandsteder „Rolighed“ uden for Østerbro og „Petershøj“ ved Klampenborg. For Drengen, som havde tilbragt sine Barneaar paa Grænsen mellem Land og By, var denne Form for Landliv eller rettere Landliggeri af den komfortableste Art en lykkelig Overgangsform mellem de faste Opholdssteder i smaa lejede Stuer i Omegnen af Kongens Nytorv og Herregaardsferierne

paa Holsteinborg og Basnæs. En mere moderne Form for københavnsk Landliggeri, den, som Familierne *Collin* og *Dreusen* især yndede, først som Lejere i Fiskerhytter i Hellebæk, senere paa egen Grund — for Etatsraad Collins Vedkommende i et Sommerhus i Ellekilde — vandt derimod aldrig H. C. Andersens Bifald, langt mindre hans Hjerte. Det er ikke for meget sagt, at han ligefrem hadede det blæsende og kolde Hellebæk, hvorfra han tre Gange efter korte Ophold vendte hjem, forkølet og frysende, paa elendige, lejede Køretøjer, som førte ham tilbage fra „det ødelæggende Hellebæk“; „det bør døbes om,“ hedder det i et Brev fra Juli 1870 til Fru *Henriette Collin*, „til „Feberkysten“, „Dødssejlernes By“, „Vindenes Hjørne“, „Doctors Levevej“, „det sjællandske Grønland“. Jeg lyser hele min Vrede over Egnen og dens Køretøi og skal ved Leilighed, naar jeg skriver et Eventyr om Feberen og hendes Søstre, henlægge Scenen, hvor den er lagt af Vorherre, og hvor desværre flere af mine Venner have „lagt sig paa Landet“. Det er reent forbandet! det nøs jeg paa og drikker Salmiak. Tak!“

Eventyret om Feberen blev aldrig skrevet, men selv døde han, ikke i sine smaa Værelser i Kongens København, og ikke paa Landet „paa en af mine Herregaarde“, men netop paa Grænsen mellem Land og By, paa Rolighed, i et smukt Gæsteværelse med Udsigt fra de aabne Altandøre over Haver og grønne Træer ud over Sundet med dets Sejlere, plejet af Fru *Dorothea Melchior* med en Kærlighed og Omhu, som ikke kunde have været større hos nogen Herregaardsfrue paa Landet, hvor godt man end dér vilde have gjort det for H. C. Andersen.

H. C. ANDERSEN OG PARIS

1930

De kaldte ham, med et Smil og lidt ironisk, Hr. Europa, naar han kom hjem der ude fra og traadte ind i de hyggelige københavnske Dagligstuer, hvor alt var, som da han for et helt eller halvt Aar siden gik derfra med Farvel og paa Gensyn. I Danmarks Hovedstad, hvor Landets Kunstnere og Digtere pyntede paa det borgerlige Milieu, naar de ikke netop, een Gang for alle, for Statens Penge var paa den obligate Rejse til det sydlige Udland, forstod man heller ikke paa *dette* Punkt den autodidakte H. C. Andersen, der havde gjort — i al Stilhed, for sig selv — den Opdagelse, at er man født i et lille Land, og vil man bringe noget til den store Verden derude, maa man ogsaa til en vis Grad selv optræde som *commis voyageur*. Det vedblev at være en af hans smaa Hemmeligheder, som de andre, især de ældre, ikke evnede at forstaa — navnlig ikke, da han efterhaanden ogsaa selv var rykket op i de gamles Rækker.

„Det falder mig lidt ind, det Spørgsmaal,“ skriver gamle *Collin* til sin berømte Protegé, og det saa sent som den 7. September 1860, „hvorfor farer Andersen dog saa meget omkring i det Fjerne, da han dog har saa mange ærlige og trofaste Venner i Hjemmet?“ Ja, hvorfor var H. C. Andersen den han var? en underlig sær „poetisk Figur“, som trods Professor-, Etats- og Konferensraads-Titlerne, der smagte saa uforfalsket ægte af Kongens Nytorv, hans bestandige Centrum fra 1819 til 1875, dog aldrig blev som de andre i den hyggelige Andegaard.

Og der er de, som spørger endnu, de, der ikke kan faa ham ind

i Systemet, det litterære System i det litterære Danmark. Formodentlig fatter de det aldrig, og de vilde heller ikke kunne forstaa, hvorfor der nu i Paris, i det litterære Paris' gamle, støvede Højborg, i selve Bibliothèque Nationale, skal laves Udstilling af denne ureglementerede danske Digters Bøger og Manuskripter og gamle Breve og Billeder! Hvorfor skal H. C. Andersen nu udstilles i Paris?

Jo, Paris hædrer os ved at aabne en af sine højfornemste Udstillingssale for Digterens Bøger og Breve, og en og anden vil maaske i den Anledning spørge: Havde H. C. Andersen da noget at gøre med Paris? vi troede, det var i Tyskland, han holdt til, eller i Italien og en enkelt Gang i England? Svaret vil lyde: han var en flittig Gæst i Paris, han kom der som ung, ukendt Poet og blev ved at besøge den store Stad til sine sidste Leveaar; dens brogede Liv blev ham kært, til sidst endte han med et helt lille Digterværk til dens Ære. Lidt om hans Besøg i den franske Hovedstad kan da maaske paaregne Interesse netop i disse Dage.

Fredag den 10. Maj 1833 kom Digteren første Gang til Paris „slytet i Støv og kogt af Hede.“ Det kneb at faa Hotel, omsider fik han et lille Lukaf i Hotel de Lille i Rue Thomas, nær ved Palais Royal. Dødræt gik han i Seng midt om Eftermiddagen, fem Dage havde han kørt i eet Træk i Dagvogn fra Mainz, men ved Midnatstid blev han vækket af et voldsomt Tordenvejr lige over Byen. Regnen skyllede ned, og Folk kom lige fra Théâtre Vaudeville, hvortil hans Vindue vendte ud, alle raabte paa Vogne, Vognene rullede paa Gaden omkap med Tordenen, der var en Raaben og Skrigen — intet Under, at den søvndrukne Dansker troede, at der var udbrudt en ny Revolution; den sidste laa heller ikke mere end tre Aar tilbage i Tiden. Et Par Dage efter flyttede han hen i Rue Vivienne Nr. 14 i et Hotel af samme Navn; dér var billigere. Og her blev han i tre Maaneder, plaget af de Mavelidelser, Seinevandet voldte ham, og ude af Stand til at lære ordentlig Fransk, fordi han var alt for meget sammen med Landsmænd og ellers sad hjemme paa sit Værelse og arbejdede. Rejsestipendiet var kun lille, det gjaldt om snart at faa et nyt Arbejde frem, saa der kunde komme Penge i Kassen, men det forstod de ikke

hjemme, de mente, det skulde være paa sin Oehlenschlägersk at sende overraskende Digterværker hjem fra Paris.

Lidt kom han dog ogsaa ud, var i stiv Soirée hos Marquise de Bonnez, men traf kun paa faa berømte Mænd, Komponisten Cherubini og Heinrich Heine var de eneste Erhvervelser til det Galleri af Berømtheder, han siden samlede sig. Men en ægte fransk Fest oplevede han: Afsløringen af Napoleons-Statuen paa Vendôme-Pladsen, hvor den afløste den store Bourbon-Lilje øverst paa Søjlen. I fem Timer sad Digteren i Solheden paa en lejet Tønde og saa paa Festen, om Aftenen Kl. 8 kørte han i Silkestrømper, hvide Handsker og Pariser-Frisure til Bal paa Hotel de Ville. — Indbydelseskort havde han paa tredie Haand vidst at skaffe sig fra Hertugen af Orleans; Kl. 2 kørte han hjem igen og havde ikke faaet noget at spise, men Øjnene havde han mættet med Indtryk af en Pragt, han endnu ikke havde oplevet andetsteds. Kun al for snart maatte han af Sted igen, videre ud i Verden; den sidste Dag tog han Mod til sig og gik op til *Victor Hugo*, som han traf i Slobrok og Tøfler og konverserede om dansk Litteratur, som Berømtheden ikke havde Begreb om, ikke engang Oehlenschläger kendte han. Den 16. August forlod H. C. Andersen Paris — „med tungt Hjerte“, skriver han til sin fortrolige, *Henriette Wulff*, og drog til Jurabjergene for i tre andre Maaneder at søge at lære Fransk hos Urmagerfamilien *Houriet*.

Først ti Aar efter kom H. C. Andersen atter til Paris — den 8. Marts 1843 sad han paa 5. Sal i Hotel Valois i Rue Richelieu „lige over for Biblioteket“ nævner han selv, lidet anende, hvor rig hans Fantasi end var, at mindre end 100 Aar efter skulde det være *her*, at han fandt gæstfri Modtagelse — ganske vist kun i sine Skrifter og Værker, men paa en Maade, med en Hæder som ingen anden Dansk nogensinde før har opnaaet. Og dog havde han ved dette andet Besøg i Paris allerede den første Berømmelses Straaler om sig; Improvisatoren, Kun en Spillemand — og de første Eventyr havde banet Vej for ham ude i Verden, og de to Maaneder han denne Gang tilbragte i den franske Hovedstad, gav ham fuldt op af Beviser for, at det var muligt ogsaa for en fattig Odense-Dreng, der talte et saare slet Fransk, at bane sig Vej til de rigtige Steder, træffe de

rigtige Mennesker og skaffe sig en Plads, selv om den foreløbig var meget beskedent, dér hvor Aand og Aandrighed var Adgangskort. Fra dette Besøg er det hans store Stambog har bevaret Vers og Breve med Underskrifter som *Victor Hugo*, *Alex. Dumas*, *Balzac*, *Lamartine*, *Alfr. de Vigny* og *Rachel*; nu var han ganske anderledes i Stand til at mødes paa lige Fod med den farlige *Heinrich Heine*, som hans gamle moderlige Veninde, Fru *Signe Læssøe*, saa indstændigt advarede ham imod; og vel gjorde han baade da og senere den Erfaring, at fra et Øjeblik at være lidt paa Mode i Paris, som et mærkeligt nordisk Fænomen, og til dér at skaffe sig en blivende Plads i Offentlighedens Bevidsthed, er der meget langt — men Øjeblikket forstod han at nyde til Gavns. Klogt holdt han sig denne Gang saa nogenlunde fra de mange Danske i Paris, som flokkedes i hvad han kaldte „den danske Kaserne“, Hotel l'Étoile du Nord paa Quai St. Michel; der var ellers flinke Folk imellem; dux gregis var hans Ven fra Hjemmet *Frederik Læssøe*, men det var jo ikke netop for Landsmændenes Skyld, han atter var rejst til Paris.

Danmark, det hjemlige, fik han ellers nok af, medens han denne Gang var i Frankrig, i 1833 var det dog kun en Uartighed fra en kærlig Sjæl i København, som sendte ham et ufrankeret, dyrt Brev med et Eksemplar af „Kjøbenhavnsposten“, hvori der stod et dumt, ondskabsfuldt Digt om ham — denne Gang var det en anderledes kold Straale, der ramte ham: Agnete var blevet udhysset ved den første Opførelse. Og dette Sorgens og Haanens Budskab kom, just som han følte sig allermest smigret og modtaget af Paris, og Dagen efter, at han fra Rachel havde modtaget sit Album tilbage beriget med en elskværdig Aandrighed: l'art c'est le vrai. J'espère que cet aphorisme ne semblera pas paradoxal à un écrivain aussi distingué que Monsieur Andersen. Jovist, Kunsten var det sande! Agnete var et Kunstværk, en Digers Værk, og *det* hyssede man ad i København; næste Gang peb man vel! alle sin Vredes Skaaler udgyder han paa de sidste Sider i det Brev til *Henriette Wulff*, hvis første Blade havde været en Beskrivelse af al den Gunst og den Hæder, han nød; han hæver sig til en Patos, der er saa ganske Andersensk, og forbander det Folk, „der passer for de vaade skimmelgrønne Øer, hvorfra Tycho Brahe blev

forjaget, hvor Eleonore Ulfeld sad i Fængsel, Ambrosius Stub var Herremændenes Nar og hvor endnu mange, som hine, ville blive behandlede ilde, til Folkets Navn klinger som en Saga. Dog", slutter han, „jeg udtrykker mig nok characteristisk for en udpeben Digter; dette mit Brev skulde trykkes, og Kjøbenhavn fik et glad Minut". Saa forlod han Paris — atter tung om Hjertet, om end af forskellige Grunde, og bortset fra en Gennemfart paa Vej fra England varede det 20 Aar, før han atter gensaa den skønne By, der i hans Berømmelses Morgentimer havde modtaget ham saa venligt.

Fra H. C. Andersens Ophold i Paris i 1863, som varede fra 1. Februar til sidst i Marts, er der ikke meget at fortælle; kun et Par korte Breve fra den Tid er trykt. Han kom fra Spanien, en lang og interessant Tur, der ogsaa havde ført ham til Afrikas Kyst; han blev i Paris hædret med en Fest af Skandinaverne, der med Bjørnstjerne Bjørnson i Spidsen hyldede ham paa det smukkeste; men de to Maaneders Ophold var ham siden ikke noget kært Minde; det var Dage, „der ikke bar Silke, men Hverdagslivets stikkende Blaargarn." Maaske er det under dette Ophold, han har boet i Rue Casette Nr. 11, hvorom der er bevaret en Tradition i Kvarteret omkring St. Sulpice, og hvor man gerne vil sætte en Mindesten i Huset for ham. Endnu er Traditionen ikke blevet bekræftet, og før man her rejser H. C. Andersen et Minde, skulde det gerne oplyses, hvad der har faaet ham til at omtale denne Tid med saa bitre Ord i Fortsættelsen af *Mit Livs Eventyr* (1. Udgave S. 96).

Heller ikke fra vor Digers 4. Besøg i Paris, fra 29. Marts til 13. April 1866, er der stort at berette, men Omtalen deraf fylder dog nogle Sider i *Mit Livs Eventyr* (Fortsættelsen ved *Jonas Collin*) — de optages mest af Beretning om Samværet med den unge, elskværdige Kronprins *Frederik*, senere Kong *Frederik VIII*, i hvis Følge han overværede Væddeløbene i Vincennes paa den kejserlige Tribune, og slutter med at melde om den Hæder, Kejser *Maximilian* af Mexico viste Digteren ved at sende ham Kommandør-Korset af Ordenen *Notre Dame de Gouadeloupe* — et Udmærkelsestegn, som H. C. Andersen vist ene af alle danske har baaret.

I Aaret 1867 kulminerede vor Digers Pariser-Besøg med hele to

Ophold i et Aar, først i April—Maj, derpaa i sidste Halvdel af September. Og det, der drog, var Verdensudstillingen, som i aller højeste Grad netop var noget for ham, der mest af alt beundrede *den nye Tid* med alle dens tekniske Fremskridt, og her saa en Mængde af *det* virkeliggjort og let tilgængeligt, som det var ham en Hjertesag at følge med i. Dette var en Begivenhed i Verdensformat — og han oplevede den, ja mere: han indlevede sig i den Grad i den, at han selv maatte være medvirkende, og af sit hele Hjerte tog han den Handske op, som en dansk Journalist havde tilkastet ham ved at forsikre, at ingen uden en *Charles Dickens* vilde være i Stand til at give en Skildring deraf. Det slog straks ved det første Besøg i Udstillingsbyen ned i ham, hvorledes han skulde løse Opgaven — det var *Dryaden*, det unge, tidligt visnede Kastanietræs Skytsaand, som maatte hjælpe ham dermed. Hele Sommeren tumlede han med sin Digtning, men den vilde ikke forme sig — der krævedes endnu et Besøg paa selve Stedet, og en kærlig og diskret Pengegave fra Grosserer Melchior satte ham i Stand dertil; selv indbød han den unge *Robert Watt* som sin Gæst, og med denne fornøjelige Rejsefælle gik Turen for sig. Men først Aaret efter saa Dryaden Lyset — kom samtidig paa Tysk og Hollandsk og gjorde her hjemme saa stor Lykke, at det første Oplag paa 3000 Eksemplarer var udsolgt paa 14 Dage.

Dette Eventyr, unægtelig et af hans svagere Arbejder, blev paa sin Vis H. C. Andersens Farvel til den store Verden. Han skrev senere andre og meget bedre Ting — Lykke-Per i 1870, Gartneren og Herskabet, Krøblingen og Hvad gamle Johanne fortalte; var ogsaa endnu en Gang i Paris — fra 8. til 24. Februar 1870 — men han følte i disse Aar i høj Grad Alderens Byrde, og selv det kære Rejseliv i Ind- og Udland begyndte at trætte ham en Smule. Nu, Indsatsen var ogsaa forlængst gjort; han havde trofast fulgt sin Barndoms stolte Program: først gaar man gruelig meget igennem — og *saa* bliver man berømt. Nu var han det; han var det baade derude og, hvad der havde været vanskeligst at opnaa — ogsaa her hjemme, men han var mere — han var blevet *erkendt*, som det hed i hans særlige Sprog — og det betød noget andet og meget ædlere end at være berømt. Overalt kendte man nu ogsaa hans Navn, ogsaa i Paris, selv

om han ikke i de senere Aar nogen Sinde havde faaet *det* ud af denne mærkelige By, som han fik i 1843, da Alfr. de Vigny besøgte ham paa Kvisten i Hotel Valois, og han selv med Alex. Dumas komplimenterede Mme Rachel mellem Kulisserne paa Théâtre français . . .

Om nogle Dage vil hans Navn igen blive nævnt i Paris og som ingen Sinde før; et Verdenssprog vil paa sin Presses Vinger føre det ud over By og Land, og først og fremmest vil det blive slaaget fast, at denne Digter, ce grand conteur, *er en Dansker*. Dette er til Slut Betydningen af det Kapitel, der i vore Dage fortsætter Mit Livs Eventyr, og som til Overskrift har: *H. C. Andersen og Paris*.

H. C. ANDERSEN OG B. S. INGEMANN

I.

H. C. Andersen og Sorø

1925

Da H. C. Andersen i 1832 udsendte sin lille Epigram-Samling Vignetter til danske Digtere, kom Verset til *Ingemann* ved en naturlig Tankeforbindelse til at klinge paa en Ingemannsk Melodi:

Hvad du sang ved grønne Bred,
ved den blanke Vove,
leve vil, mens Kjærlighed
boer i Danmarks Skove;
Psalmer tone fromt mod Sky
over Gravens Høie,
Hjertets Blomster dufter blye
som Violens Øie.

Det var velment og altsammen rigtigt nok, men noget Plets kud, værdigt H. C. Andersens Evne til i faa Ord at ramme det rette, kan det ikke kaldes. Melodien var jo imidlertid givet, og den har sunget saa længe i Digterens Sind, til der paany blev Tekst til den; Resultatet er det lille Impromptu Med Ingemanns Skrifter, der findes som Nr. 37 blandt Et halvhundrede Smaavers i det Bind Digte, gamle og nye, som udkom i 1847:

Dannevang ved grønne Bred
og den blanke Vove,
al uskyldig Kjærlighed
høit hans Navn vil love!
*Maanen skinner rund og stor
over Mark og Mose,
midt i Skovens Stilhed groer
Poesiens Rose.*

Her, i de sidste 4 Verslinier, greb han omsider det lykkelige Udtryk for det, han vilde fæstne; de rummer i en lillebitte Nøddeskal hele den Stemning af Naturpoesi, der kan fortrylle et modtageligt Sind den Dag i Dag og endnu mere har gjort det for trekvart Aarhundrede siden, da Sorø ganske afgjort var en Idyl. Man har med Føje Lov til her at tale om en Ingemannsk Stemning. Og dog syntes H. C. Andersen ikke, at han havde faaet alt med; i det 16. Bind af sine Samlede Skrifter optager han for 3. Gang Epigrammet i en ny Skikkelse ved at skyde 4 nye Linier ind i Midten:

Livet selv i dets Bedrift
 har han her os givet;
 læs, forstaae den runde Skrift,
 Billeder af Livet.

Tilføjelsen har ikke forbedret det lille Digt, hvis bedste Del dog er urørt, men det belyser, hvorledes H. C. Andersen ikke blev træt af at sige alt det gode, han kunde, til Ingemanns og hans Digtningens Ære. Thi H. C. Andersen elskede Ingemann saare højt, og i hans Kærlighed til ham og til hans Hustru var der altid en Tilsætning af sønlig Ærbødighed, der klædte den yngre Digter smukt og gav Forholdet mellem dem en egen Farve.

Denne Holdning mellem H. C. Andersen og Parret i Sorø har sikkert været til Stede fra første Færd. Det varede ikke længe, efter at Andersen var sat paa Skolebænken i Slagelse, før han — vistnok i Pinsen 1824 — maatte af Sted til Sorø; magnetisk er hans Digter-sind draget mod Romantikens nære Repræsentant — hvad var en Vandring 2 Mil frem og 2 tilbage at regne mod den Lykke at kunne sidde under Ingemanns Tag, ro med ham paa Søen (med en Æols-harpe i Baadens Mast i Stedet for Sejl) og blive saa smaat forkælet af Fru Ingemann. Ja, selv en Tur op gennem Sorø By med Fruen i rosenrød Kjole siddende paa Æselet, som Digteren førte ved Tøjlen — et Syn, som nok kunde faa en Sorø-Elev til at flove sig og Borger-skabet i den lille By til at hænge med Næsen paa Ruderne — har ikke kunnet berøre H. C. Andersen ubehageligt i hans unge Aar; ham havde *det sære* saa vist aldrig ligget fjernt. Taalmodig har Inge-

mann til Gengæld lyttet til, hvad H. C. Andersen i sine første famlende Forsøg paa at træde med i Musernes Dans kunde frembringe; sine egne Toner har han let kunnet genkende — saaledes er det utrykte, første Fragment af en Novelle: Sorø-Gang, som H. C. Andersen begyndte paa i sin Slagelsetid, men aldrig naaede videre med, en meget tydelig Genklang af Ingemanns De Underjordiske, lokaliseret til Egnen omkring Hellig Anders Høj mellem Store Bælt og Slagelse. Men en venlig Opmærksomhed og blid Kritik har altid fra Ingemanns Side søgt at retlede ham uden at saare — noget uhyre sjældent i H. C. Andersens Digterliv — og naar den 20-aarige Skolediscipel vandrede hjem til *Plagelse*, har det været med tryk Bevidsthed om, at der i hvert Fald fra disse Menneskers Side bestod og bevaredes en forstaaende Tillid til, at den sære, fra Aandens Side saa mærkeligt udstyrede unge Fynbo vilde drive det til noget.

Saaledes blev da den Forbindelse mellem H. C. Andersen og Sorø-Digteren grundlagt, som aldrig glippede og aldrig kølnedes. H. C. Andersen blev Barn af Huset, saa længe Huset var Ingemanns Hjem. Oppe i Mansard-Etagen, i den lille Rokoko-Pavillons vestre Ende, havde han sin Stue — i de senere Aar to Stuer —, naar han kom paa Besøg, som ofte skete; her har han, „mellem duftende Linde, med Udsigt til Søe og Skov“ i August 1834 skrevet de 4 sidste Kapitler af *Improvisatoren*, 1. Del. Naar han længe, som Ingemann udtrykker det, havde „siddet paa Ilddragens Hale“, var det godt at putte sig ind i Sorø-Skjulet og mærke det velsignede ved for en Stund at dvæle dér, hvor selv Tiden stod stille. Men selv i Sorø saa han Livets Romaner foregaa for delvis aabent Tæppe. „Paa Landevejen mødte vi Hr. Phister, der kom fra Sorø,“ hedder det i et Brev af 7. Juli 1832 til *Henriette Wulff*, „Lotte Oehlenschläger kom mig imøde udenfor Porten [i Sorø], rød og hvid, trind og fed som en Engel; hun var meget ulykkelig. Ak, tænkte jeg, naar Hjertets Kanarieflugl begynder at skrike op, putter Fornuften Fingrene i Øret!“ *Den Bemærkning* fik han senere Brug for i Historien om Et godt Humør. Selv havde han ingen Kærlighedseventyr i Sorø; det var ikke det, som dér holdt ham til Huse. Og selv om hans Uro ikke tog af med Aarene, ikke engang i Sorø, mens Irritabiliteten tog til, saa at han endog kunde

rase overfor den velmenende Fru Ingemann, naar hun søgte at kurere hans Forkølelse med en Drik, der efter hans Forsikring smagte som stødt Væggetøj, saa fornægtede hans engang fæstnede Følelse for Huset og dets Beboere sig aldrig. „Der gives Mennesker,“ skriver han i Mit Livs Eventyr, hvor Talen er om det Ingemannske Hjem i Sorø, „i hvis Omgivelse man ligesom bliver bedre; det bittere for-dunster, og hele Verden faar en Solglands, der egenlig udgaar fra det hyggelige Hjem.“

Solskin var, efter hans Mening, ellers ikke det, som særprægede Sorø. „Det er vaadt, det er vaadt, det er gravstille godt i Sorø,“ siger i Lille Tuk den gamle Lugekone fra Byen, hvor der vokser Græs paa Torvet; men hendes Betegnelse af Byen som en Flaske, hvor „man kommer ind ved Proppen, og dér maa man ud igen“, skylder H. C. Andersen sit Sorø-Bekendtskab med *Carl Bagger*. De mødtes første Gang i Akademihaven og var straks Venner ud fra en fælles digte-risk Trang — vel ogsaa, dem selv ubevidst, ud fra et Slags Fælles-kab i Udspring; Politiretspræsidentens Søn med Tobaksfabrikspigen, først efter Faderens Død lyst i Kuld og Køn, havde Modermærker fælles med Piber Hans Andersens Dreng, der lige akkurat naaede at blive født af sin letsindige Moder i legitimt Ægteskab. Ogsaa dette Sorø-Venskab holdt ud til Døden, og i den beskedne Hæderskrans, der blev rakt Carl Bagger, mens han endnu levede, var det Blad ikke det ringeste, paa hvilket H. C. Andersen tilegnede Vennen sine Ny Eventyr (1845) som „en ringe Tak for friske Tanker og varme Følelser“.

Taknemmelighed var jo overhovedet H. C. Andersens Styrke, og mod Sorø, mod det Fristed, han dér fra Ungdommen havde haft, var han taknemmelig af sit fulde Hjerte; det lyser ud af hvert Brev til Ingemann og hans Hustru. Mægtigt styrkede det H. C. Andersens Tro paa et Gensyn hinsides Døden, da Ingemann gik bort den 24. Februar 1862. En Sorg for ham i almindelig Forstand blev det ikke, men vel et dybt Savn. „Jeg længes efter ham,“ skriver han straks ved Dødsbudskabet til Fru Ingemann; „der er et Liv efter dette! der *maa* være det, som Gud er Gud. Det er en Lyksalighed for Tanken, saa at jeg ikke kan være bedrøvet uden for Dem, kjære ædle Veninde!“

Faa Dage efter stod han paa Begravelsesdagen „i det Hjem, hvor jeg fra min Skoletid indtil nu har tilbragt lykkelige Timer, hvor Samtalerne havde skiftet i Alvor og Skjemt. Fru Ingemann sad stille, from i sin Sorg; den gamle, trofaste Pige *Sophie* brast i Graad, da vi mødtes". Og smukt i sin stærkt bevægede Inderlighed, med en Tone, saa stemningsbaaren som i nogen af hans Digtninge, lød den Hilsen, hvori H. C. Andersen i Illustreret Tidende for 9. Marts s. A. formede sin offentlige Afskeds-Tale til den bortgangne Ven.

Endnu bevaredes Hjemmet, saa længe Fru Ingemann levede, og H. C. Andersen kom trofast paa Besøg i de Stuer, der stod, „som om Ingemann var gaaet en Spadseretur og hvert Øjeblik kunde ventes hjem igen", men det Sted, han egentlig helst vilde besøge, var Kirkegaarden med Mindestenen paa Ingemanns Grav, der bærer hans Portræt-Medaillon. „Ofte ser man Smaabørn løfte hverandre op for at kysse Ingemanns Mund," skriver han; som Barn havde han selv kunnet gøre det samme. Nu var han vel for gammel til denne Umidledbarhed, men maaske var det ham svært at lade være, thi i Graven laa et af de Hjerter, der havde banket venligst for ham. Dybt saarede det H. C. Andersen, da Akademihavens Omlæggelse i 1864 beskar Haven ved Ingemanns Hus, og han ved et Besøg i 1865 opdagede, at henved Halvdelen var taget bort. „Det Parti, der havde været Ingemann det kæreste, en lille Høj under mægtige Træer, var nu forsvundet, den store Søjlekolos, der tjente som Bord, laa henkastet paa Jorden." Den 15. Januar 1868 døde Fru Ingemann. „Her seer jeg hende aldrig mere, den elskelige, for mig altid unge Kvinde. Jeg mærkede ei til hendes Alder, skjøndt hun blev blind og døv," skriver han i sin Dagbog ved Dødsdagen. Og hermed var vel saa det sidste Baand løst, der bandt H. C. Andersen til Sorø? Ak, nej, saa kender man ikke hans Trofasthed; skønt svag og elendig sørger han endnu i Efteraaret 1872 for et Legat til den gamle Pige, der rørende takker „Hr. Etatsraaden" for hans Venlighed mod hende, og tilføjer hun: „jeg er forvisset om, at ingen vilde takke mere kærligt for, hvad De har gjort for mig, end Konferensraaden og Fru Ingemann." Denne trohjertige Tak kan staa som H. C. Andersens Monument i Sorø.

Paa sine ældre Aar, naar H. C. Andersen skulde skrive Vers i Folks Stambøger, kneb det for ham med at hitte paa noget — og især paa noget, der kunde virke som Improvisation. Saa benyttede han, stundom med en lille Variation i 1. Linie, den sidste Strofe, den bedste, i sit Epigram over Ingemann og Sorø-Poesien. Disse Linier var vel efterhaanden ogsaa blevet som et Udtryk for hans Syn paa sin egen Digting, Eventyr-Blomsten, den skønneste i Poesiens store Skov. Og glemmes det af og til, hvem den danske Digter var, til hvem H. C. Andersen var inderligst knyttet og stod dybest i Gæld, saa er det vel værd at minde om, hvorledes de mødes i den yngres Ord om den ældre:

Maanen staar saa fuld og stor
 over Mark og Mose;
 midt i Skovens Stilhed gror
 Poesiens Rose.

II.

H. C. Andersen og Ingemanns Jordefærd 1862

1935

H. C. Andersens her meddelte Optegnelser om hans Deltagelse i Sørefesten i Forening med, hvad han iøvrigt har noteret i sin Dagbog for de umiddelbart foregaaende og efterfølgende Dage, giver et karakteristisk Billede af Digterens Liv paa en Tid, hvor han alt stod paa sin hjemlige Berømmelses Tinde — en søgt og hædret Gæst i Hovedstadens højeste Kredse. Det intime Forhold, hvori H. C. Andersen stod til det Ingemannske Hus i Sorø, er velkendt; det var lige fra hans Slagelse-Skoletid et af de danske Hjem, som med størst Forstaaelse havde aabnet sig for ham og ydet ham et Rygstød, en aandelig Støtte, hvis Værdi for den senere Verdensberømthed ikke noksom kan fremhæves og aldrig blev underkendt af ham selv. Dette Forhold venter endnu paa en samlet Fremstilling, som det sikkert vil

faa — men visselig ikke bør have, før alt hertil hørende Stof med Tiden er fremdraget, hvad det endnu ingenlunde er.

Under et Ophold i Sorø i Høsten 1861 havde H. C. Andersen modtaget Meddelelse om den gamle Excellence *Collins* Død den 28. August og var straks rejst ind til Hovedstaden. Om Begravelsen skrev han kort efter til Ingemann: han havde „gruet meget for Begravelsesdagen og frygtede, som De veed, for at faa ondt i Kirken“ — det har vist været en lignende Ængstelse, der, som det vil ses af det følgende, fik Andersen til at forlade Sorø Kirke midt under Sørgehøj-tiden for Ingemann. Julen 1861 tilbragte H. C. Andersen paa Holsteinborg og sendte herfra sit Julebrev til Ingemann; den 27. December besvarede Ingemann Brevet og fortalte om sin hyggelige, stille Juleaften — den 48. han tilbragte sammen med sin Hustru. „Vi havde ogsaa et Juletræ, og det bar levende Blomster. Det var en stor Vinterasters (*Chrysanthemum*), som Pigen havde pyntet med Lys og sat ligefor Speilet; *Thorvaldsens* Amarin med Lyren, der staar paa Komoden, spillede sig og blev en dejlig Tvilling-Genius, der spillede for os Gamle mellem Blomster og Lys. Vi havde saaledes alene en rar Juleaften, og, som sædvanlig, kom Pigen og Havekonen og en Veninde af dem ind og saa derpaa med glade og milde Ansigter. Jeg undte *Dem* gjerne en saadan Juleaften, naar De er over 72 Aar . . .“ Dette blev Ingemanns sidste Brev til H. C. Andersen; medens den første Kræfter faa Uger senere tog stærkt af, og hans Livslys stille brændte ud, var H. C. Andersen vendt tilbage til København og tog med Liv og Lyst Del i Sæsonens Fester — bl. a. var han ikke sjældent Kong *Frederik VII.s* Gæst og modtog den 13. Februar 1862 en smigrende Haandskrivelse fra Kongen med hjertelig Tak for den Glæde, Andersen havde skaffet ham ved Oplæsningen kort før af nogle af hans sidst udgivne Eventyr — navnlig „Iisjomfruen“ med Skildringen af Egne, Kongen kendte fra sit Ungdoms-Ophold i Schweiz, havde tiltalt og opfyldt ham.

Mandag d. 24. Februar døde B. S. Ingemann. Andersen blev dog først nogle Dage senere underrettet derom, thi vel hedder det i hans Dagbog for denne Dag: „Middag hos [*Edvard*] *Collins*; i denne Aften, henimod Klokken elleve døde Digteren Ingemann,“ men under

26. Februar staar der: „Idag først kom Efterretningen om *Ingemanns* Død, den stod i Aften-Avisen.“ Forholdet er da det, at Andersen ikke altid førte sin Dagbog à jour før et Par Dage var gaaet. Samme Aften har han skrevet til Fru *Ingemann*. Hans Sorg har utvivlsomt været oprigtig — det var jo den anden af hans Ungdoms aller nærmeste Venner, han nu inden for et halvt Aar havde mistet; men Livet i Hovedstaden krævede sit — den 27. Februar gik han til Kunstner-Karneval og havde en ubehagelig Oplevelse, som betroedes Dagbogen: „Talte paa Ballet med Prindsen af Danmark [den senere Kong *Christian IX*] der bad mig skrive i sin Dames Haand; det var Prindsesse *Anna* af Preussen . . . Kom i ilde Humør ved at opdage, rigtignok strax, at et Bendel hang ned af mine Benklæder.“ Den næste Dag var han dog meget vel: „Stor Middag hos *Skrikes* [fhv. Departementschef i Udenrigsministeriet]. Skrev et Stykke i Prosa over *Ingemann*.“ Den 1. Marts var han atter til Taffel hos Kongen „der lod mig sige, at havde jeg Tandpine, skulde jeg blive borte eller drikke dygtig, hvorpaa han drak et Glas med mig, og[saa] Gamle *Berregaard* [Kongens opvartende Kammerherre, Oberstløjtnant H. Berregaard 1783—1876], bad mig drikke; skulde det ikke bekomme mig vel, havde han en god Seng, hvor jeg kunde sove i.“ Til disse Yderligheder kom det dog ikke, og den 3. Marts bestemte Andersen sig til næste Dag at tage til Sorø — han spiste til Middag hos *Edvard Collin*, laante til Rejsebrug af dennes Svoger, Justitiarius i Kriminal- og Politiretten *A. L. Drewsen* et Par varme Støvler og gik om Aftenen til Bal hos Landgrev *Wilhelm* af Hessen [gift med *Christian VIII.s* Søster, Prindsesse *Louise Charlotte*], „hvor jeg var en Timestid, mange Mennesker, godt klædte Damer.“ Derefter følger i Dagbogen hans Beretning om Begravelsesrejsen til Sorø.

„Tirsdag den 4. [Marts 1862]. Med Extratog Klokken 9 til Sorø, hvor vi kom Klokken 11; jeg kørte med Grev [*Vilhelm*] *Ablefeldt* [Enkedronning *Caroline Amalies* Kavalier] og *Schulin* [fml. Soraneren, Amtmanden i Frederiksborg *J. S. Schulin*], Baron *Vedel* [Ritmester *H. R. Wedell-Wedellsborg* repræsenterede Arveprins *Ferdinand*] og *Billebrabe* [sic! vistnok Soraneren *P. C. Bille-Brabe*, senere Greve *Bille-Brahe-Selby* til *Hvedholm*]; *Hoppe* [Amtmanden

i Sorø] havde bedt mig til sig, men jeg steg ud ved *Harders* [den tidl. Tegnelærer, Maleren, Professor *J. H. Harder*, der boede ved Klosterporten], meget sulten og bad om jeg der maatte lægge mit Tøi; han stod og klædte sig paa; Datteren [Frøken *Marie Harder*, nær Veninde af det Ingemannske Hus] og nogle Damer skyndte sig til Kirke [Begravelsen skulde være Kl. 12; Kirkeklokkerne ringede allerede fra Kl. 11]; jeg bad om lidt at spise, de bad mig gaa til Bordet, men Alt var spiiist op paa et Stykke Rugbrød nær og to Afsnit Rullepølse; Viin var der ikke, *Harder* gav mig en halv Snaps Kommen Aqvavit; saa gik jeg med det hen til Ingemanns Huus; paa Vejen traf jeg Professor *Rhode* [sic! fhv. Lektor *L. A. Rothe*, der som Pensionist var vedblevet at boe i „Molbechs Hus“], som bad mig gaa hjem til Ham og spise Frokost, men jeg gik først til Ingemanns, talte med Pigen *Sophie* og Havekonen, som begge var i Sorg. Inde i Ingemanns Stue stod Liget, de lagde just over for [at] slaa Laaget til; jeg bad om at see ham og saa hans Ansigt, der var som et Billede af det i dødt Leer; Munden faldt skjævt til Siden. Jeg gik ind til Fru *Ingemann*, der sad i Sovekammeret, hvor jeg før aldrig havde været. „Jeg kan ikke græde“, sagde hun, „jeg har det ogsaa ret godt, men det kommer vel snarere siden, naar jeg ikke længere har ham i Huset; nu var jeg inde og saae at begge hans Pulsaarer bleve skaarne over. — Det er godt, han døde først; mit Syn tager af, det bliver mørkere for Øjnene, og jeg sover jo ikke, det havde været saa tungt for ham. Han havde Bevidstheden, da han døde; jeg saae han talte til mig, men jeg kunde ikke høre det, men jeg vidste, han havde ikke Noget paa sit Hjerte, jeg vidste jo alle hans Tanker; han vilde sige mig nogle venlige Ord; saa lagde han sin Haand paa mit Hoved“. Hun vilde forære mig en Ring, han havde baaret i Italien, men jeg fandt det for betydeligt; hun bad mig da vælge selv af de Smaating, hun havde i en Skuffe fremlagt til Venner, jeg tog hans Oblattrykker, og da jeg gik, kyssede jeg Fru Ingemann paa Panden. Gik saa til *Rhodes* [sic!] og spiste.

Toget gik ud fra Academiet [paa Stengangen og i Vestibulen havde Følget, som ikke kunde rummes i Ingemanns Hus, samlet sig; fra dette blev Kisten baaret ud gennem Havedøren og forbi Ingemanns

Have langs Akademibygningens Façade mod Søen til Kirken; ved Akademitrappen sluttede det store Følge sig til; en Afdeling af Skolens Elever gik foran Kisten] til Kirken, hvor [Komponisten, Domorganist *Hans Matthison*]-*Hansen* fra Roskilde spillede, ikke [*J. P. E.*] *Hartmann*, som var anmodet derom; han og [*N. W.*] *Gade* var der ikke; jeg var den eneste Poet, undtagen *Carl Andersen*, der [som Assistent ved Kunstammeret] var kommet for at hente *Guldhornet*; Redacteur *Bille* [*Soraneren Carl Sten A. Bille*], *Barfod* [Forfatteren *Frederik B.*] *Clausen* [fntl. Professor, fhv. Minister *H. N. Clausen*] var der. Ved Kisten talte Biskop *Kirkegaard* [sic! *P. Chr. Kierkegaard*, Biskop i Aalborg, 1842—56 Sognepræst i Pedersborg ved Sorø] og endte med, hvad just Ingemann vilde have ud af Troes Artiklerne: „Sove i Graven til den store Dag da *Legemet opstaaer*;" Jeg frøs og gik derfor bort, over til [Rektor, Professor] *Boyesens* [sic!], hvor jeg stødte mit Hoved mod Lysekronen; da Toget kom ud af Kirken, hvor ogsaa [den tidl. Præst i Sorø, *F. L. B.*] *Zeuthen* havde talt, fulgte jeg med til Graven, der er ligeoverfor Ingemanns Huus; Graven var belagt med Mos og uden om den sat, uden Rod, en Mængde Graner. Solen skinnede foraaersvarm, og under Psalmesangen quiddrede en lille Fugl.

Hos *Boyesens* [sic!] spiste jeg med [Konferensraad, tidl. Lektor i Sorø *C. F.*] *Wegener*, [som ved Begravelsen repræsenterede Kong *Frederik VII*; Indenrigsministeren *Orla*] *Lehmann*, [Professor ved Universitetet, tidl. Lektor i Sorø *Japetus*] *Steenstrup*, [tidl. Lektor i Sorø, titl. Professor *C. E.*] *Mundt*. Jeg havde til Reisen *Drewsens* lange Skind Støvler [se ovfr.]; men førte i en Vadsæk mine Kalosker til at have paa i Kirken [der først i 1873 fik indlagt Varmeapparat]; ved Middagsbordet glemte jeg at tage dem af, og da jeg siden tog Støvlerne over [sic!] søgte jeg efter mine Kalosker og tog et Par som mine og lagde i Vadsækken; da jeg saa stod i Vognen, kom *Mundt* og paastod, at jeg vist havde faaet hans Kalosker; jeg benægtede det, viiste de indpakkede — og det var hans! jeg gik med at søge efter mine, og tilsidst faldt det mig ind, om jeg havde dem paa, og det havde jeg; meget flou blev jeg, og det endnu mere ved *Lehmanns* Spøg: „det er jo skrækkeligt, at du skal gribes i at have taget

Andres Eiendom; det er praktisk!" Jeg var noget forstemt herover paa min sædvanlige halv vanvittige Maner. Klokken 6 kom jeg til Byen, og Klokken 9 gik jeg med *Theodor Collin* paa Bal hos Prinds *Frederik* af Hessen [der fra 1853 var gift med den ovennævnte Prindsesse *Anna* af Preussen og til 1864 boede i Bredgade No. 54]. Trappen var smukt dekoreret. Prindsen sagde mig, at det var smukt at jeg efter den Fatige [sic!], jeg havde haft, dog kom. Prindsessen sagde noget lignende. Kl. 10 gik jeg med Theodor derfra. Kongen var der."

Den næste Dag, Onsdag den 5. Marts, noterer Andersen i sin Dagbog, sikkert med god Grund: „Noget træt." Han var dog til Middag hos *A. S. Ørsted*, spiste til Aften hos sin unge Ven *Einar Drewsen* „hvem jeg fortalte om min erotiske Tid;" gik derfra i Theatret og saa fire Akter af „Valkyrien". Mandag den 10. Marts noteres der i Dagbogen: Brev til Fru Ingemann — og han vedblev trofast baade at skrive til og besøge Fru Ingemann, ligesom hun skrev til ham. Hun døde d. 15. Januar 1868, hans sidste Brev fik hun en Maaned før, og i sin Dagbog noterede han d. 16. Januar: „Her seer jeg hende aldrig mere, den elskelige, for mig altid unge Kvinde. Jeg mærkede ei til hendes Alder, skjøndt hun blev blind og døv." Men til *hendes* Begravelse kom han ikke; han var bange for Vinterkulden — og fortrød det bag efter. Til Gengæld var han rørende god mod hendes trofaste Pige, *Sophie Rasmussen*, og søgte med Held at skaffe hende nogen Pengehjælp. Det var den Mindeblomst *han* lagde paa sine kære Sorø-Venners Grav, og den var lige saa meget til Ære for ham selv!

H. C. ANDERSEN

OG DEN BARMHJERTIGE SAMARITAN

1928

I en Kronik i „Nationaltidende“s Morgennummer for 15. April d. A. om H. C. Andersens Personlighed med Undertitlen: Et Korrektiv ender Professor *Hans Brix* sin Offentliggørelse af Fru *Louise Drewsen*, født *Collins* Brev fra 1919 til Fru *Rigmor Stampe* med følgende Konklusion: „Collinerne har i Forholdet til Andersen virkelig gjort alt, hvad nogen med Rimelighed og Billighed kunde forlange af dem, *godt og vel endda*“. Denne Afgørelse af Sagen vil med en særegen Klang, og Understregning som her, klinge en Stund for deres Øren, der nylig oplevede, hvorledes Familien Collins Damer, levende og døde, er i Stand til 53 — tre og halvtreds — Aar efter Digterens Død at levere et drabeligt Slag for Offentlighedens Forum om, hvorvidt H. C. Andersen nu ogsaa i Virkeligheden blev behandlet, som han skulde og burde i sit „Hjemmenes Hjem“ Nr. 1. Naar henses til den Alarm, dette Spørgsmaal endnu kan rejse, tør det antages, at Diskussionen derom næppe vil dø hen i en overskuelig Tid, selv om den efterhaanden bliver af mere akademisk Art, naar Bataillerne skal leveres af gamle, brave Jonas Collins Efterkommere i 6.—7. Led. Det er ikke just Meningen at fortsætte den her — H. C. Andersen er nu en Gang Familien Collins Fideikommis, det finder den i hvert Fald selv, og Offentligheden kan højst udøve en Slags Kontrol med, at Slagsmaalene løber af i rette Form; Kampens Gny har her kun Betydning, fordi det danner en saa mærkværdig Mod-sætning til alt, hvad man ved og erfarer om den fredelige Aand, der i den aldrende Digtters sidste og vanskelige Leveaar gød sig over ham uegennyttig, betænksomt lindrende, taalmodig og utrættet til

hans sidste Levedag, nemlig den, som var særegen — men ogsaa selvfølgelig — for det Melchiorske Hjem, og som ingenlunde krævede eller førte til Opgør og Oprør.

Som bekendt bestaar dette Hjem endnu, d. v. s. dets Vinterpart — pietetsfuldt bevaret og værnet af Slægtens Ældste. Og den, der blot en Gang har nydt den Gunst at blive modtaget her, hvor Stuerne i Hovedsagen staar, som da H. C. Andersen færdedes i dem, vil i disse Omgivelser, Ansigt til Ansigt med Aug. Schiøtts legemstore Gengivelse af Fru *Dorothea Melchior*s usigeligt blide og rørende Skønhed, paa underlig Vis blive grebet af en Medviden om, hvorfor der netop her blev et saadant Asyl for den hjemløse Mand, der var og efter sin Skæbne og Udvikling ikke kunde være andet end eet dirrende Nervebundet, der kun kunde falde i Ro, naar Omgivelserne var indstillet — eller af Hensyn til ham lod sig indstille — dertil.

En saadan Indstilling maa endnu den Dag i Dag til, om man vil forsøge at trænge ind i Mysteriet H. C. Andersen. Det sker ingenlunde alene ad Reflektionens Vej, det vil vistnok være lettere for den, der selv har været et fattigt, ensomt Barn, end for den, som er vokset op sorgløst i trygge Omgivelser og affilet af mange Søskende; det aabner hellere sin Løndør for et poetisk, til Smil og Graad let drevet Sind end for den, der bravt forvalter smaa, betroede borgerlige Pund, selv om han kan skrive en Vise, der morer hans Familie — det lykkes i hvert Fald ikke for den, der tror at kunne betragte et Verdens-Geni som Søn af Huset og behandle ham derefter. Den Nøgle, der lukker op for den fulde Forstaaelse, maa enten være medfødt — eller erhvervet dyrt gennem egne Lidelser og Sorger. For Hædersmanden Jonas Collins Børn laa der ingen Vuggegaver af den Art — og naar hører man om sjælelige Kriser i disse Normalmenneskers Liv? Derfor kan det heller ikke bebrejdes dem med Grund, at de ikke magtede den Opgave i Længden at følge eller holde ud med en aandelig og legemlig Udvikling som den, der blev H. C. Andersens Lod. De gav aldeles utvivlsomt, som Professor Brix siger, alt, hvad der kunde forlanges *af dem*. Hvad man undrer sig over, er blot, at 3.—4. Generation endnu har Lyst og Trang til en Uddyben af dette Emne. Det falder i Længden lidt trættende. Thi oprigtig talt: H. C. Andersen

foruden — hvor vilde det være muligt at aflukke det Collinske Hus nogen Interesse ud over den, der naturligt følger enhver kultiveret Embedsslægt, som, naar Tidens Fylde er naaet, faar sit litterære Monument i et Par Bind Memoirer med det fornødne Noteapparat? Men *med* denne Appelsin i Turbanen — og Slægtled efter andet af dette Hus synes ikke at kunne bestride Fideikommis'ets Forvaltning uden at lade sig saa at sige fotografere sammen med H. C. Andersen og selv bringe Fotografierne i Handelen.

Imidlertid, vi elsker Hverdagshistorierne, ja maaske endnu mere, end man gjorde det i Fru Gyllembourgs Dage — blot vil vi nu have selve de virkelige Mennesker frem med Navn og Adresse og fuld Besked om det hele; den danske Memoirelitteratur er efterhaanden et mægtigt Compendium, hvori vi kan slaa op og læse om hinandens Forfædre og især om vore egne og os selv. Om et Aarhundrede eller to vil det at skaffe sig et intimt Kendskab til vor Tids Kultur visselig ikke være nogen Kunst — sværest vil det vel være at faa Skoven at se for bare Træer. Et af disse vil dog rage saa højt op, at enhver vil finde hen til det — H. C. Andersens, under hvis eventyrligt slyngede Grene og i hvis blomstrende, duftende Krone der altid vil være fuldt af fløjtende Fugle og honningsøgende, flittige Bier.

Og som han selv til sin Digtning sugede Næring af det daglige Liv og de mange smaa Ting og netop fik det ubetydelige til at leve, lige fra Flipperne, Toppen og Loppen til Gaaseurten, Grantræet og Ællingen — og i de smaa Skæbners Spil lod det store spejle sig og dannede Perler om Sandkorn, saadan vil ogsaa det, der i hans eget Liv var smaat og dagligdags, for os faa et Skær af *ham*, som gør det værdifuldt. Derfor kan selv et Brev fra ham til den Dame, af hvem han, højst prosaisk, havde lejet et Par Værelser, faa sin lille Værdi i vore Øjne — det viser bl. a., hvor vemodigt vanskeligt det bestandig var for ham at blive fri for de smaa Pile, der havde en sikker Evne til at ramme, netop naar han et Øjeblik badede sig i Lykkens Solskin.

Ved Æresborgerfesten i Odense den 6. December 1867 var det Tante Tandpine, der faldt an og sylspidst pinte ham paa det føleligste; da han et halvt Aars Tid efter var midt i en ellers lykkelig indledet Udenlandsfærd, fri for det hjemlige Gnav og hædret af be-

undrende Venner, fik han et smertefuldt Skinnebens-Stød, først paa Banegaarden i Neufchâtel og herefter et endnu værre paa sit Hotel i Ems den 8. Juni; da han saa lidt senere, i August, var en hædret Gæst — om end med et stadig meget ømt Skinneben — paa det rige Frijsenborg, modtog han et Brev fra Frøken *Thora Hallager*, hos hvem han fra 28. Oktober 1866 havde været Lejer af et Par Værelser i Lille Kongensgade Nr. 1, Hjørnet af Kongens Nytorv, om, at han nu snart igen vilde blive husvild, fordi hun tænkte paa at opgive sin Levevej som Fotograf og sin Lejlighed og søge andet Erhverv. Havde han nylig faaet et Par Spark af Skæbnen paa Skinnebenet, var dette at føle som et Albue-Stød, af dem, der gaar til Hjertet — og han tilskrev Frøken Hallager det følgende hidtil utrykte Brev:

Frijsenborg, den 25. August 1868.

Kjære Frøken Hallager!

Deres venlige Brev, som De sendte til Holsteinborg, har jeg for et Øjeblik siden modtaget her paa *Frijsenborg*, hvor jeg allerede har været over otte Dage, og tænker at forlade sidst i Ugen for at tage til Grev Moltke-Huitfeldt paa Glorup; om mit Ophold og min Afrejse vilde jeg have skrevet Dem til og tillige mindet Dem om, dersom De ikke selv havde erindret det, at hæve hos Etatsraad Collin, der er i Sparekassen hver Onsdag, de 25 Rdlr. jeg har at betale i Husleje fra 20. August til 20. September.

Deres Brev har lidt ubehageligt overrasket mig, da jeg nærmest faar ud deraf, at De tænker paa at opgive Deres Husleilighed, og jeg altsaa kommer til at fløtte; det vil være mig særdeles ukjært om det skete, jeg har i de to Aar, jeg boede hos Dem, fundet mig meget tilfreds. Havde jeg vidst Deres Bestemmelse i Foraaret, da havde jeg ikke ladet Værelserne staae, og været bedre istand til at finde en Leilighed. Gid jeg maa have misforstaaet Deres Brev, men det troer jeg ikke. At De imidlertid for min Skyld ikke kan beholde en Leilighed, De ikke har Brug for, indser jeg godt, men det vil, som sagt, gjøre mig ondt at drage bort; nu havde jeg ligesom faaet mig et Hjem, fandt det hyggeligt der, og lod det derfor staae, om jeg kort eller længere Tid drog bort.

De tænker paa at overtage en Lotto-Collektion, maa en saadan

findes! tal med Folk, der vide Beskeed herom, f. Ex. Hr. Etatsraad Collin eller Andre, og er der da Noget jeg kan være Dem til Tjeneste med, da vær forvissat om, at jeg gjør det med Glæde. Brev til mig paa Frijsenborg, hvor jeg, som sagt, bliver til Ugens Udgang sendes over *Aarhuus*, Brev til *Glorup* gaar over *Nyborg*. Er det virkelig Deres Hensigt at opsigte Deres Leilighed, da siig mig det bestemt og tydeligt, siig det snarest, at jeg ikke nødes imod Vinteren at tage ind i et Hotel; opgiver De derimod *ikke* [Deres] Leilighed, *da* bliver jeg, *under de tidligere Betingelser*, og beder Dem, før jeg kommer hjem, det skeer, om Gud vil, i *Begyndelsen* af September, at kjøbe mig en Favn Brænde, faae den skaaret og baaret op paa mit Loftskammer. De Blade, som kommer til mig, beder jeg om maa opbevares.

Med mit syge Been gaer det kun langsomt frem, endnu dagligt seer Lægen til det. Hils Fru Weidemann og Deres Hr. Broder, ogsaa Pigen min venlige Hilsen.

Ærbødigst

H. C. Andersen.

Det er ganske rørende at se, hvorledes han, der selv saa meget trængte til andres Hjælp, trods Bedrøvelsen over Udsigten til at miste de Værelser, hvor han havde „ligesom faaet sig et Hjem“, straks tilbyder, hvis der er Brug for hans Assistance, at bistaa den, der havde beredt ham en saadan Skffelse — og hvor beskedne var ikke hans Fornødenheder: 25 Rdlr. i Husleje om Maaneden og een Favn Brænde paa Loftskammeret. Man begriber, at der blev en køn Skilling ud af hans surt sammensparede Honorarer at efterlade Familien Collin, der dog saaledes ikke helt blev uden Vederlag for al udvist Hjælp og Gæstfrihed, hvad Fru *Gerd Casse*, født *Drewsen*, i sin Kronik i „Politiken“ for 18. f. M. synes at have forstaaet.

Dagen efter den Hallagerske Jobpost lettede H. C. Andersen sit Hjerte i et Brev til — naturligvis! — Fru Melchior, der omgaaende sendte ham et Trøste-Svar (de er begge trykt S. 97 i *Elith Reumerts* Bog: H. C. Andersen og det Melchiorske Hjem); men saa stærkt havde dette sidste slemme Stød dog taget paa ham, at da han et Par Dage efter brød op fra Frijsenborg, opgav han det planlagte Besøg paa

Glorup, sendte Fru Melchior et Brev og Frøken Hallager et Telegram fra Korsør den 31. August — og et Par Uger senere var han i Abrahams Skød : paa „Rolighed“ under Fru Melchiors kærlige Pleje; til hans ældre Venner høres i denne Forbindelse intet; det hele var jo ogsaa saa ubetydeligt, og de var vel langt borte, formodentlig i Hellebæk.

Det hedder i en af de retfærdighedssøgende Kroniker, hvormed Fru *Inga Nalbandian* (i „Politiken“ for 1. og 2. April d. A.) sidst satte H. C. Andersen-Debatten i Gang, at Familierne Collin og Drewsen ikke egnede sig til overfor H. C. Andersen at være barmhjertige Samaritanere, nej: „Samaritanen, der opsamlede [!] ham og badede hans Saar var Fru Dorothea Melchior og hendes Mand. Og Collinerne var Melchiors taknemmelige derfor.“ Afdøde Fru *Louise Drewsen*, udtaler i Brevet af 1919 sin Glæde over at vide, at H. C. Andersen i hendes (: hendes Forældres, Etatsraad Edvard Collin og Frue, født Thybergs) Hjem „fandt den Hjertensgodhed og rolige klare Forstand, som var det, han mest af alt trængte til, ogsaa efter at han levede sine sidste Aar i Familien Melchiors kærlige Hænder.“ Ja, mon der er nogen, der mere er i Tvivl om, *hvor* vanskelig den Opgave var at tage sig af ham i hans sidste Aar — gammel, syg, ængstelig, oprevet, urolig, utaalmodig som han nu var, en Byrde trods sin Berømt-heds Glans og sine bevarede Evner til at skrive et Epigram eller holde en Tale for dem, der var om ham. Og saa *var* der dog altsaa nogen, der tog denne Opgave op, der baade kunde og vilde gøre mere end „alt, hvad nogen med Rimelighed og Billighed kunde forlange“ — gjorde det i Medfør af Følelser og Kærlighed, der overgaar al Forstand. Det var nogen, der havde Raad dertil — ja bevares; det havde den rigtige barmhjertige Samaritan vel ogsaa; han havde baade Vin og Olie med sig og Guldpenge at betale med for sin syge Næste i Værtshuset.

For den Eftertid, der lever sig ind i de bitte smaa Begivenheder i en stor Mands lille, pinefulde Slut-Tilværelse, er det, som om *Taknemmelighed* er for svagt et Ord, naar Talen er om dem, der ikke lod den hjælpeløse ligge ved Landevejen — eller saa lidt til ham — og gik videre . . .

ET H. C. ANDERSEN FUND

1930

Man vil erindre den Protest, det fra en vis Side vakte, da der i Foraaaret, samtidig med Odense Bys Ethvervelse af H. C. Andersens Manuskript til *Mit Livs Eventyr*, blev Tale om at udgive dette i sin oprindelige Skikkelse med nøje Redegørelse for dets Ordlyd og de Rettelser og Ændringer deri, om hvilke nogle, maaske ikke helt med Urette, formodede, at de for en ikke ringe Del mere skyldtes Ængstelse og overdreven Forsigtighed fra Digterens bestandige Raadgiver, *Edvard Collins Side*, end hans egne Betænkeligheder. I saa Tilfælde vilde et simpelt Retfærdighedshensyn tale for, at man nu omsider fik Digterens egen Mening at vide; men iøvrigt har vi vist Lov til at tro, at H. C. Andersen ikke selv har været mindre forsigtig og ængstelig end hans Ven over for, hvad det i 1855 var opportunt at sige eller ikke sige. Meget store Sensationer maa man nu blot ikke vente sig af en Udsendelse af *Mit Livs Eventyr* i dets Urform; i hvert Fald forlyder det fra dem, der foreløbig har haft Adgang til Skatten, at der saa godt som intet nyt og ukendt findes i Manuskriptets første Del med Skildring af Barndoms- og Ungdomstiden, der i hvert Memoireværk som Regel er det bedste og værdifuldeste. Og i saa Henseende kan det saa dyrt betalte Manuskripts Værdi overhovedet ikke taale Sammenligning med Digterens af ingen Mentor barberede Selvbiografi fra 1832, der i 1926 blev udgivet af Professor *Hans Brix*. Dette Manuskript har maaske nok af H. C. Andersen været bestemt til Offentliggørelse, men i hvert Fald ikke i urettet Skikkelse! — for her har man ham selv, usminket og elskelig, med hans slette Ortografi, Stavefejl og det hele; og da dette enestaaende menneskelige Dokument

blev lagt paa Publikums Bord i 1926, var der slet ingen der klagede eller protesterede. Odense, som maatte betale en ekstra Skilling til Ejerne af Mit Livs Eventyr-Manuskriptet for Retten til at udgive det, kan saamænd uden Frygt for at saare sarte Følelser skride dertil — hvis man overhovedet endnu har Mod derpaa. Men har man det, og vil man sørge for en omhyggelig tekstkritisk og med fyldig Kommentar forsynet Udgave af Mit Livs Eventyr, der i denne Skikkelse vil have stor Værdi for H. C. Andersen-Forskningen, vil man ved Udarbejdelsen kunne drage fortrinlig Nytte af den bibliografiske Sjældenhed, hvorom her skal fortælles: Digterens egen og formentlig sidste Korrektur paa Førsteudgaven af hans danske Selvbiografi, der i 1855 saa Lyset dels som et Skrift for sig, dels som sidste (21. og 22.) Bind af den ældste Udgave af H. C. Andersens samlede Skrifter.

Denne Korrektur er nemlig, underlig nok, blevet bevaret og kom for Dagens Lys nu i Foraaret, da Alverden talte om H. C. Andersen; den er nu i privat Eje, men vil utvivlsomt med Tiden faa sin Plads i en af de offentlige H. C. Andersen-Samlinger.

At Korrekturen er bevaret, skyldes en interesseret Typograf *C. F. J. Nestler*, der da arbejdede i Bianco Lunos Bogtrykkeri, hvor H. C. Andersens Samlede Skrifter blev trykt; han enten selv satte eller førte Tilsyn med Sætningen af Værket, men han gjorde mere end det; han bragte selv Korrekturene til Digteren, og da han saa, hvor det kneb for H. C. Andersen, hvem Retskrivning og korrekt Tegnsætning aldrig gik i Blodet, tog Nestler sig paa at hjælpe ham, især med den sidste, hvad H. C. Andersens ejendommelige Sprog maaske ikke var særlig godt tjent med — men desto mere var det Digteren et Værn mod den slemme, sure københavnske Kritik, der red den Andersenske Ortografi som en Yndlings-Kæphest. De brugte Korrekturark, der derfor bærer Spor — endda mange Spor! — af Typograf Nestlers Haand, samlede denne Hædersmand sammen efter Brugen og havde saaledes, da Trykningen var endt, et komplet Eksempplar af Mit Livs Eventyr, som han lod solidt indbinde i et Halvlæderbind — desværre havde han ikke advaret Bogbinderen mod Beskæring af de sikkert noget uregelmæssige, ikke lige store Ark, og for at faa en rigtig Bog ud deraf er den da, til Skade for adskillige af Digterens

egne, mangfoldige Marginalnoter og -Rettelser, blevet vel rigeligt beskaaret. Og som Følge af, at Arkene har ligget helt udbredt for H. C. Andersen, da han læste Korrekturen og vedføjede sine Bemærkninger, men ved Indbindingen er foldede efter Sidetallene, maa nogle af de større Rettelser nu søges med en Del af Skriften paa et og Resten paa et andet Blad. Naar man har sat sig lidt ind i Sammenhængen, finder man sig dog ret hurtig til Rette dermed.

En Gennemgang af Korrekturen viser os ikke faa interessante Ting — der er adskillige Realitetsrettelser, og uden Kendskab til Korrekturen vil det for de eventuelle Udgivere af Originalmanuskriptet til *Mit Livs Eventyr* vistnok hyppigt stille sig gaadefuldt, hvorledes det er gaaet til, at der i dette til Trykning bestemte Manuskript staar eet, men i den trykte Udgave noget andet; ja man vilde deraf fristes til en Formodning om, at der har foreligget endnu et Manuskript, hvori baade dette og hint er undergaaet en Ændring. Men saaledes er det altsaa ikke — Rettelserne er foretaget i Korrekturen.

Pladsen i et Dagblad tillader ikke en udførlig Gennemgang og Paavisning af, hvorledes og hvorfor H. C. Andersen i sidste Øjeblik har rettet i Satsen til en Bog, om hvilken han jo nok kunde vide, at den af adskillige vilde blive læst med den kritiske Blyant parat til at sætte Mærke ved de Steder, hvor Digteren røber eller ligefrem udtaler noget, hvorpaa Kritiken kunde sætte ind. Nævnes maa dog, at som en rød Traad gennem langt de fleste betydelige Rettelser gaar H. C. Andersens uhyre Ængstelse for, at Kritiken skulde slaa ned paa det særlig ømme Punkt hos ham, som han jo alt for godt vidste, at baade Venner og Uvenner altid havde saa saare travlt med: hans udskregne, uhyre Forfængelighed! Derfor bestræber han sig da ogsaa i den ellefte Time med fra Bogen at fjerne mest muligt af det, som han bagefter kunde vente at skulle høre for.

Og det er de i vore Øjne uskyldigste Ting, som hans Lydhørhed her har advaret ham mod at lade upaaagtet. Naar han saaledes eksempelvis Side 61 (her og i det følgende henviser Sidetallene til Originaludgaven fra 1855 af *Mit Livs Eventyr*) taler om en af sine Venner og Beskyttere fra hans Odensetid, har det først heddet: „Lige saa deltagende, *men med næsten faderlig Overvurderen af mit Talent*, fulgte mig den tidligere nævnte Oberst *Guldberg*“ — men i Korrek-

turen sletter han de her fremhævede Ord. Side 109, hvor han omtaler *H. C. Ørsteds* Paavisning af, at alle dog mødtes i det Punkt, at *H. C. Andersen* var en sand Digter, stryger han forsigtigt Ordet sand — det kunde jo irritere! Og hvor han Side 194 har omtalt, at det hollandske Blad „de Tijd“ havde bragt en anbefalende Kritik af den danske Digter, stod der oprindelig „ligesom ogsaa mit Portrait fulgte“ — dér streger han i Korrekturen det om Portrættet; det vilde nok blive optaget som Forfængelighed!

Kendt er den strenge Medfart, *H. C. Andersen* var Genstand for i *Søren Kierkegaards* Bog Af en endnu levendes Papirer. Forholdet omtales i *Mit Livs Eventyr*, S. 133 f. Her har Digteren oprindelig sluttet af med følgende Selvberoligelse: „Imidlertid gav min Critiker mig den Trøst, at jeg var bedre end de mange, som kun langede Mursten til Hegels Bygning“. Men denne Spydighed til *J. L. Heiberg* har *H. C. Andersen* ikke turdet lade staa, da det kom til Stykket, og den rettedes til den Venlighed til *Søren Kierkegaard*, der nu kan læses Side 198—199. Selv overfor de meget smaa Aander er han forsigtig; naar han taler om sin i Sverige yndede Sang: „Vi er eet Folk, vi kaldes Skandinaver —“, stod der oprindelig paa S. 205 efter en lidt vemodig Bemærkning om, at Sangen herhjemme kun „er bleven Concertvise, men den er ikke bleven populair“, følgende spydige Fortsættelse: „saaledes som af andre Forfattere: Rullen gaar“ og „en ganske lille bitte Mand.“. Heller ikke med disse mindre Guder — *Adolph Recke* og *Erik Bøgh* — ønskede *H. C. Andersen* at lægge sig ud; han strøg — maaske med et Suk! — hele Stedet. Og hvor han Side 227 gør sit Mellemværende op med den almægtige *Joh. Ludv. Heiberg*, har der først staaet om denne, at han blev *Andersens* Angriber med „smaa Spark“ — Korrekturen retter forsigtig dette til „smaa Smæk“! Af en Fodnote S. 229 ses det, at Digteren først som Bilag til Bogen tænkte at aftrykke de Sange, hvormed *Oehblenschläger* og *Fr. Chr. Hillerup* hædrede ham ved en Afskedsfest, da han i Oktober 1840 drog ud til den Udenlandsfærd, der satte Frugt i En Digters Bazar — men baade Fodnote og Bilag er udeladt i Rentrykket; det kan kun være sket for ikke at udæske det spottende Smil, han frygtede og hadede mere end alt andet ondt. Ja, selv noget saa uskyldigt, som at hans Vaudeville Fuglen i Pæretræet siden Første-

opførelsen paa det kgl. Teater „tidt og ofte og *altid med Bifald*“ er givet paa Casino, rettes til det mere beskedne, ved at de her fremhævede Ord stryges.

Fristende er det at blive ved med at citere, men det anførte maa være nok til at vise, hvorledes denne Korrektur, direkte og indirekte, giver os Indblik i H. C. Andersens Følelser, da han stod i Begreb med Udgivelsen af Oversigten over Begivenhederne i hans Livs første, brogede 50 Aar. Endnu skal dog — og in extenso — anføres den unægtelig ogsaa noget højtravende Fanfare, hvormed han oprindelig havde tænkt at ende sin Selvbiografi; den lyder saaledes (S. 567): „Jeg har, fra Fyrsten til den fattigste Bonde, følt Menneskehjertet banket, Menneskehjertet, der i alle Lande og til alle Tider bliver det samme, og til det holder jeg mig trygt; og derfor *aabent og tillidsfuldt, som sad jeg blandt kjære Venner, har jeg her fortalt mit Livs Eventyr*, udtalt min Sorg og min Lykke i onde og gode Dage, ikke skjult Fattigdommens Krog for den rige Salon; min Glæde over Hæder og Erkendelse har jeg udtalt, som jeg tror, jeg selv for Gud kunde sige den! Mon det er Forfængelighed? Jeg tror det ikke — mit Sind var bevæget og bøjet derved, min Tanke var og er: Tak til Gud!“

Gennem trinvis Udstregninger er disse alt for mange Ord slettet i Korrekturen. Kun de her fremhævede Linier er blevet tilbage, og med dem ender nu Mit Livs Eventyr. Som det kan hænde ved den sidste Redaktion af Eventyrene, har hans geniale Blik her vidst til Slut at gribe det rigtigste og, som altid, det knappest Udtryk for hans Tanke.

Om Typograf *Nestlers* Eksemplar af Mit Livs Eventyr, 1855, i Korrektur-Udgave skal endnu kun oplyses, at da en kvindelig paarørende af ham omsider bragte det frem for Dagen, havde det i nogle Aar, solidt og passende i ydre Skikkelse som det var, tjent som 4. Ben under en vaklevoren Kommode i et lille københavnsk Hjem. Ejerinden af Kommodebenet fik det vistnok hæderligt betalt, og selv om der sikkert løb en Mellemandler-Avance paa, som kunde være sparet, naaede Benet eller rettere: Bindet dog omsider sin rette Plads i den vistnok største og mest udsøgte danske H. C. Andersen-Samling, hvormed det rimeligvis med Tiden vil havne i offentligt Eje.

ØKONOMEN H. C. ANDERSEN

1940

Der er allerede skrevet uhyre meget om, hvordan Livet formede sig for det fattige Barn, der i Morgen for 135 Aar siden saa Lyset paa et ukendt Sted i Odense, men naar Talen er om *Mennesket*, ikke netop om *Digteren* H. C. Andersen — hvis de to Sider af hans Væsen ellers kan holdes ude fra hinanden! — savnes der endnu to omfattende Redegørelser: H. C. Andersen og Kvinderne og — H. C. Andersen og Pengene. Det første Emne hører til de „spændende“, som altid vil være sikker paa sit Publikum; om det sidste ved de færreste flet meget, men det er visselig ikke mindre betydningsfuldt, naar man vil vide rigtig Besked med ham og hans Udvikling. I det følgende skal aabnes et enkelt Indblik i Emnet: H. C. Andersen som Økonom.

Ved Arv erhvervede H. C. Andersen sig Livet igennem vistnok aldrig flere kontante Penge end de 54 Rdl. og 5 Mark, som i 1827 tilfaldt ham efter hans Farfar ex lege, den gamle sindssvage *Anders Hansen*, kaldet *Killerup* eller *Tra's*, i Odense Hospital; ellers maatte han ved fremmede Menneskers Godhed og Gave og eget utrætteligt Slid erhverve hver Skilling, han havde nødig til Livets Ophold gennem halvfjerdsindstyve Aar. Derfor vidste han ogsaa Besked med Penges Værd og med, hvor lidt det kastede af sig at være Digter i et lille Folk, selv en verdenskendt, paa en Tid, da Berner-Konventionen ikke eksisterede. Baade mens han levede og især efter hans Død har han selv og navnlig andre tjent ganske gode Penge paa hans Skrifter i Udlandet; men Honorarer som dem, Dickens fik, og hvorom Andersen hørte, da han gjorde den store engelske Digters Bekendtskab i

1847, fik han jo aldrig blot tilnærmelsesvis. Det højeste Honorar, H. C. Andersen, efter sit eget Udsagn, fik for et enkelt Digt, var de 40 Kr., som han den 9. November 1874 modtog fra Boghandler *Helm-Petersen* i Odense for Digtet *Oldingen* — det blev sendt ham i en af Odense-Damer strikket hvid Silkepunng.

Den almindelige Opfattelse er — og ikke helt uden Grund — at han herhjemme fik for lidt for sine Arbejder; Forholdet er dog det, at efter hvad hans Konto hos *C. A. Reitzel* udviser (oplyst af Boghandler *Volmer Rosenkilde* i Tidsskriftet „Bogormen“ 1935), fik H. C. Andersen i Aarene 1854—73 i Honorarer udbetalt ialt 27.977 Rdl. 48 Sk., altsaa gennemsnitlig 1400 Rdl. om Aaret. Dertil kom hans Digtergage: fra 1838 400 Rdl., forhøjet i 1845 til 600 Rdl. og i 1860 til 1000 Rdl. — med Andersens medfødte Sparsommeligheds-sans, og naar han næsten altid spiste Middag ude (men til Gengæld klædte sig godt og rejste meget!) kunde disse Penge nok slaa til for en ugift, og det gjorde de. Ved sin Død var han en Mand paa næsten 100.000 Kr., i Efteraaret 1875 en ikke ringe Formue, hvis Købeværd i Dag vel vilde ligge mellem en kvart og en halv Million. Det næsten tragiske er bare, at det fik H. C. Andersen aldrig selv at vide!

Naar man gennemgaar de Breve, hvori han i sine sidste tyve Leveaar, i Reglen ved Nytaarstid, fra sin Ven og Kassemester *Edvard Collin* modtog en Opgørelse over sin lille sammensparede Bunke Penge og derefter bekymret regnede ud og drøftede, hvorledes det skulde gaa, om Midlerne — og muligt nye, allerhelst en klækkelig Lotterigevinst, som han aldrig fik; hvem mon der nu spiller paa hans gamle Nummer, 41214?— tillod ham at foretage en af de Europa-rejser, som det var ham en lidenskabelig Nødvendighed at gøre, saa kan man ikke komme bort fra, at det jo vilde have lettet hans pengebekymrede Sind uendeligt, om den Mand, i hvis Haand han tillidsfuldt havde lagt sin økonomiske Velfærd, havde givet ham lidt udførligere Besked og stillet ham visse nyttige Forslag. Ved Udgangen af 1870 var Kapitalen 15.288 Rdl. 90 Sk., i 1872 21.000 Rdl. og i Juni 1874 23.842 Rdl. 15 Sk., og den kunde sikkert let være næsten fordoblet ved et Arrangement med Andersens danske Forlægger, *C. A. Reitzel*, om en Overtagelse af hans samlede Produktion og Rettig-

hederne til dens fremtidige Udnyttelse — men det blev der intet af. Derimod kunde Edv. Collin meget let finde derpaa, da han i August 1875 som Andersens Universalarving ogsaa arvede disse Forlagsrettigheder; inden der var gaaet et halvt Aar, havde han solgt dem til Reitzel for 40.000 Kroner.

Og saaledes viste det sig da ved den endelige Opgørelse af H. C. Andersens Bo, at dets Masse beløb sig til 56.452,57 Kr. plus Forfatterrettighedernes Salgssum eller ialt 96.452,57 Kr. Da Udgifterne til Begravelse og Bobehandling samt Gæld (397,17 Kr!), Arveafgifter og Stempel, ialt 6918,19 Kr., og til forskellige Smaaegater, tilsammen 19.200 Kr., var trukket fra, blev der et Netto-Udbytte til Universalarvingen paa 68.248,90 Kr. H. C. Andersen kunde da ligge roligt i sin Grav; har det heddet sig, at han skyldte Familien Collin alt, er den pengelige Side af Sagen i hvert Fald blevet smukt afviklet.

Men i Løbet af de mange Aar var der ikke blot sket det, at det ludfattige Odense-Barn havde arbejdet sig op til en økonomisk betrygget Situation og til Slut havde, paa den smukkeste Maade, ydet fuld Valuta for sin Velgører, gamle Jonas Collins Velgerninger; ogsaa længe før sin Død havde han, da det nu blev hans Tur, gjort sit til at hjælpe sin Hjælperes Familie. Bladet havde i Sandhed vendt sig fra den onde Tid, da han, hvor god en Økonomi han end stadig havde udvist, for at slippe hjem fra sin første store Udenlandsrejse i Juli 1834 maatte bede Jonas Collin om et Laan paa 100 Rdl., som han endnu i Maj Aaret efter ikke havde kunnet betale tilbage — det var iøvrigt hans hele Gæld. Da kneb det sandelig for den arme Digter! For Improvisatoren, der udkom i 1835, den første Bog, han slog igennem med, var hele hans Honorar — 180 Rdl.; Aaret efter fik han for O. T. 225 Rdl. (Oplagene var paa 500 Ekspl.) — og dette var de sikre Punkter i hans Økonomi. Derfor gjaldt det om paa alle Leder og Kanter at gøre Talentet frugtbringende, og derfor — *derfor!* — sammenskrev han omkring Nytaar 1835 og bragte straks til Torvs det første lille beskedne Hæfte Eventyr, fortalte for Børn, der udkom den 8. Maj, og for hvilket Reitzel gav ham et Honorar paa — 30 Rdl. Det næste Hæfte laa færdigt Ugen efter, men det vilde Reitzel ikke straks udgive; „han har ingen Penge,“ skriver Andersen den 14. Maj

til Jonas Collin i det mest fortvivlede af alle fortvivlede Breve, hvori han gør sin Status op, tigger og beder om Raad og Hjælp — „jeg har gjort, hvad jeg kunde, men uden Lykke,“ skriver han.

Den skikkelige gamle Collin svarer ham endnu samme Aften: „Vær De kun rolig iaften og sov vel! imorgen tale vi sammen og tænke paa Ressourcer“. Det har de sikkert ogsaa gjort, men udadtil, i det økonomiske, var Vendepunktet endnu langt fra naaet. Det følgende Femaar blev en fortsat Kamp for Brødet — og Livet! — og først for godt hundrede Aar siden var med den stigende Eventyr-Berømmelse og „Erkendelse“ ogsaa Digterens ydre Forhold atter saa vidt konsoliderede, at man ikke i hans Breve — i alt Fald ikke i de hidtil kendte, thi hans Brevveksling med Jonas Collin er desværre endnu uudgivet — møder økonomiske Klager saa slemme som de i 1835. Fra Midten af 1840'erne maa han have begyndt at kunne lægge noget til Side; han havde, som det engang er sagt, altid baade en Næreskillling, en Tæreskillling og en Æreskillling — som Soldaten i Fyrtoget, hans første Eventyr og det, hvori Pengefortvivlelsen fra den Tid, det blev skrevet, tydeligt afspejles, „vidste han nok fra gamle Dage, hvor slemt det var ikke at eje en Skilling“, og mens Soldaten af sin Rigdom „gav de fattige saa mange Penge, og det var smukt gjort!“, naaede han selv inden længe at kunne om ikke just give (men det *blev* dog til en Gave, en Dødsgave, en Arv!) saa dog til at laane sin Vælgørers Søn en smuk Sum.

Vi ved ikke, hvilke Pengebekymringer Edvard Collin kan have haft, men hvor utroligt det end lyder, saa er det dog et Faktum, at næppe havde den fattige Poet H. C. Andersen tjent sin første lille Klat Formue, før Vennen Edvard Collin laante den af ham, eller da i hvert Fald en ikke lille Del deraf, 2500 Rdl., i vore Dages Penge mindst 10.000 Kr., og de blev aldrig betalt tilbage, hvad de dog ved Paakrav naturligvis var blevet, men selvfølgelig samvittighedsfuldt forrentede (med 4 pCt.), til de sluttelig udtrykkelig af Andersen testamenteredes Edv. Collin og *hans Hustru* og gled ind i den Formue, Collin'erne arvede efter Andersen. Naar Laanet stiftedes, kan man ikke se; det omtales første Gang i den Opgørelse, som

Edv. Collin sender Andersen den 20. December 1858 og udgjorde da ca. en Trediedel af Digterens Formue, hvoraf et lignende Beløb var sat i Sparekassen for København og Omegn (som gamle Collin havde stiftet i 1820, og i hvis Bestyrelse Sønnen sad fra 1851). I sin Opførelse for Januar 1862 omtaler Collin Laanet som „de 2500 R., som De nu i Gud ved hvormange Aar har haft staaende hos mig“ — og samtidig optræder i Regnskabet et andet Laan til et af Familiens Medlemmer, nemlig 1000 Rdl., „som for et Par Aar siden udlaantes mod Obligation til [Baron] *Henrik Stampe* [gift med *Jonna Drewsen*, Edv. Collins Søsterdatter], ved hvilke to Poster bemærkes, at de, hvis De ønsker det, kan blive udbetalt“. Det blev de nu ikke, og det kunde maaske ogsaa dengang have knebet, men i 1867 hedder det, at „*Stampe* allerede for mere end et Aar siden selv har forlangt at svare 5 pCt.“, og fra 1869 omtales det *Stampe'ske* Laan ikke mere; de trange *Stampe'ske* Finanser er blevet lettet, da hans Moder døde i 1868 — men Hjælpen skabte ellers ikke vedvarende venlige Følelser mellem Andersen og Baronen.

Derimod gav Digterformuens gunstige Stilling sidst i Juni 1874 Edv. Collin Anledning til — samtidig med at han beroliger Andersen, hvem et Lejepaalæg atter havde gjort ængstelig for Udkommet! — at foreslaa ham at yde Collins Nevø og Svigersøn, *Viggo Drewsen* („Lille *Viggo*, vil du ride *Ranke*?“), et Prioritetslaan i en paatænkt Villa i Rosenvænget. Collin anbefaler Sagen paa det bedste, men i Andersens Svar d. 22. Juli paa Collins Brev herom af 14. s. M., et Svar, der ellers er fyldt med varm Tak for Collins gode Bestyrelse af hans Finanser, som Andersen ogsaa stadig regner med og stoler paa, staar ikke et Ord om, at Andersen vil indlade sig paa denne Historie — det drejede sig om 2000 Rdl. — derimod nogle advarende Ord om Pengeanbringelse i Almindelighed: „heller meget ringe Renter end større med Usikkerhed for Capitalen. Sikkerhed er Hovedsagen. Sparekassen har jeg stor Tillid til.“

Senere ses der ikke at være brevvekslet om Sagen, men den maa alligevel være gaaet i Orden, dog ikke som et ved Pant sikret og tinglyst Prioritetslaan, thi i en summarisk Opførelse, dateret 5. August

1875 (Dagen efter Andersens Død) over, hvad der „efter Andersen forefindes i Etatsraad Collins Væрге“, og afgivet til det Andersenske Bo, staar der som Post 4:

„Endelig tilkommer Boet et Beløb paa 1600 Rdl., der er laant til et Byggeføretagende. Beviset er ikke udstedt [!] men tilsvares af E. Collin [med] 3200 Kr.“ Opgørelsen omtaler ellers kun en kgl. Obligation paa 2000 Kr., to Sparekassebøger paa hhv. 4000 og c. 34.197 Kr. og de tre sidste Maaneders [Digter-] Gage, ialt 500 Kr. samt et Modkrav paa „Udlæg for Andersen i dette Aar... omtrent 400 Kr.“

Det turde derfor have virket noget forbløffende paa Collins Medeksekutor i det Andersenske Bo, Grosserer *M. G. Melchior*, da Etatsraad Collin, som overhovedet ikke gav Møde ved den d. 13. August paabegyndte Bobehandling før fire Maaneder senere, nu giver Boet den Oplysning, at der, foruden de af ham tidligere opførte Aktiver, til Andersens Formue maatte henregnes den i en Testaments-Codicil den 2. April 1873 omtalte, hos Collin endnu indestaaende Kapital paa 5000 Kr. (de ovennævnte 2500 Rdl.) samt lidt over 256 Kr., som Collin var skyldig efter et Regnskabsmellemværende i den sidste Tid før Andersens Død. Det blev altsaa nær ved 10.000 Kr., Collin skyldte Andersens Bo, men som nu udlignedes i Arven.

H. C. Andersen har da simpelthen været en lille Laanekasse for Edvard Collin og andre af den Collinske Slægt, og han blev ogsaa frem i Tiden dens Velgører. Thi efter Andersens Anvisning i sit Testamente af 1866 paa noget i denne Retning oprettede Etatsraad Edvard Collin et Legat — Fundatsen blev dog først underskrevet af hans Enke i 1887 — hvis Renter i første Række skulde komme de kvindelige Medlemmer af Familien tilgode. Men iøvrigt var omtrent Halvdelen af de ved Digterens egne testamentariske Dispositioner stiftede Legater og Døds-gaver bestemte til forskellige af hans gamle Velgørers Efterslægt.

— — —

H. C. Andersen, som var saa uheldig i sine Forelskelser, havde altsaa i pengelig Henseende haft Lykken med sig; der blev noget ud af hans Stræben ogsaa paa dette jordiske og meget menneskelige

Omraade. Han gav ikke som Holberg sit Eje „til Publikums Nytte“, men han gav dog Kejseren, hvad Kejserens var. De Penge, hvormed Staten engang bekostede hans Uddannelse, og den Hjælp og Tillid, gamle Collin ydede ham, gav i bogstavelig Forstand gode Renter og kom andre til Nytte, om det end kun var en snævrere Kreds.

At ende som Kapitalist — nej, derom drømte han ganske bestemt ikke, hverken i 1835, da han begyndte at skrive Eventyr, eller ved denne Tid for hundrede Aar siden, da der var kommet en solid Gang i mere end hans litterære Berømmelse. Men mange Aar senere gjorde han paa sin særlige Vis Rede derfor i et Eventyr eller hvad man nu vil kalde det, som først blev trykt i „For Romantik og Historie“, III, 1871. Det hedder Lykken kan ligge i en Pind med Undertitlen: En lille Historie, og den, som ikke kender Historien, vil have Fornøjelse af i Morgen, paa hans Fødselsdag, at tage den frem og læse den opmærksomt igennem. Historien kom ellers til at staa som den første i det Bind Nye Eventyr og Historier, ny Samling, der udkom ved Juletid 1871, og Bindet dedicerede Andersen, hvis Skalkagtighed saa ofte smutter frem i, hvad han foretager sig, til *Theodor* og *Carl Reitzel*, Sønerne af den forsigtige C. R. Reitzel, som i 1835 bød ham fattige 30 Rdl. for den lille første Pind til H. C. Andersens vældige Verdensberømmelse.

DA H. C. ANDERSEN VAR SYG I 1872

1940

Den Underlivssygdom, H. C. Andersen led af — formentlig en Kræft i Leveren —, gjorde i Efteraaret 1872 et kraftigt Angreb paa ham; rent fysisk ytrede den sig som „heftige Smerter i Mellemgulvet“ — psykisk ved en tiltagende Irritabilitet og Nervøsitet, som hans Omgivelser især fik at føle. Hans Dagbogs-Optegnelser fra disse Maaneder giver paa hver Side Udtryk derfor, og det var derfor af megen Vigtighed, at han kunde blive passet og plejet af virkelig forstaaende og venligsindede Mennesker. Hermed har det aabenbart knebet; mange af hans Omgivelser var venlige nok, men meget Kendskab til Pleje af et saa nervesygt Menneske, som Digteren paa den Tid var, har de ikke haft. Det var derfor en Velgerning, at der blev tilbudt ham en Plejerske fra den da ret unge Diakonissestiftelse, som i 1866 havde aabnet sit Sygehus og udsendte Diakonisser til andre Hospitaler og som Menighedsplejersker, men som iøvrigt — meget karakteristisk for hin Tid — ikke netop var indstillet paa og helst undgik at lade sine „Søstre“ pleje mandlige Patienter. Med H. C. Andersen kunde der dog altsaa gøres en Undtagelse, og man tager vistnok ikke fejl i, at det var Diakonissestiftelsens, i dens Drift og Fremgang højst interesserede Protektrice, Dronning *Louise*, som har henvendt Stiftelsens Opmærksomhed paa, at H. C. Andersen meget trængte til kyndig Pleje, og at det derfor vilde være rigtigt og klogt af Bestyrelsen at tilbyde ham denne og at yde den vederlagsfrit. Bestemmelsen herom maa være blevet truffet i Begyndelsen af December 1872, og for at pleje H. C. Andersen, der da beboede et Par Værelser i Nyhavn Nr. 18 paa 1. Sal hos Fotografen Frk. Thora Hallager,

hos hvem han ogsaa havde boet, da hun havde Atelier paa Kgs. Nytorv, Hj. af Lille Kongensgade Nr. 1, mødte først Diakonissen Frk. *Anna Buch* (1833—1919), kaldet Søster Anna, der meldte sig til Tjeneste den 8. December.

Det var vistnok paa høje Tid; i den af Etatsraad *Jonas Collin* besørgede Udgave af H. C. Andersens Dagbøger fra Aarene 1868—75, der i 1906 udkom som Bind V af den Rist-Clausenske Samling Memoirer og Breve, meddeler Udgiveren, som jævnlig — desværre! — afbryder den iøvrigt ofte unøjagtigt gengivne Række Dagbogs-Notater for selv at snakke med, paa S. 138 under 7. December 1872, at „Andersen var aldeles rasende og ubændig mod Frøken Hallager, hvis Langsomhed og blide Ro irriterede ham umaadeligt. Han brølede imod hende, vrængede hendes Ord efter og lod hende vide, at hun tog Livet af ham“. Lad nu denne drastiske Beskrivelse af den stakkels Digtters Reaktion overfor sin Sygdom staa for Collins egen Regning — man var jo ikke netop sentimental overfor H. C. Andersen i den Familie —, saa har Digteren jo utvivlsomt været en meget vanskelig Patient, og for Søster Anna har det næppe været nogen let Pleje. Naar man ser hendes Billede paa Side 159 i *L. J. Kochs* Skrift: Tro og Tjeneste. Den danske Diakonissestiftelse 1863—1891, kan man dog allerede skønne, at hun har haft sit Ydre for sig, hvad der ganske bestemt har betydet noget for den gamle Digter, og efter hvad der sammesteds, til Dels mellem Linierne, fremdrages om hendes Dygtighed og Evne til, ogsaa i det skjulte, at gøre sig gældende, aner man, at hun har haft særdeles gode Betingelser for at være noget netop for en saadan Patient; hun havde iøvrigt i 1864 plejet syge Soldater paa Frederiksberg Slot og har altsaa hverken været bange for eller ukendt med Mandspleje.

Dagbogs-Notaterne for de følgende Uger (som desværre ikke er særlig udførligt gengivne — og de originale Dagbøger er for Tiden ikke tilgængelige!) røber da heller intet om vedvarende eller tiltagende Irritabilitet hos Patienten, den gode Pleje har vist virket beroligende. Men at Nætterne især var slemme, forstaar man, — „fulde af Plageaander . . . alt Phantasi og Diaboliq“ staaer der for den 10. December, og for den 16: „siddere ene hele Aftenen, kjeder mig

forfærdeligt; nu kommer Natten, den bliver da endnu værre"; under den 17. fortæller Collin, at Andersen ikke kunde sove om Natten af Frygt for Overfald og Ildløs; „jeg var 6 à 7 Gange ude af Sengen for at faa Natlampevægen til at svømme midt i; den vilde ikke, jeg blev febril . . . Jeg var fortvivlet. Kl. blev 7, før jeg faldt lidt i Søvn. Kongen havde allerede havt Bud om mit Befindende. Jeg var aldeles uimodtagelig for al Venlighed og god Omsorg" — saaledes gengives den Dags Notat. Heraf kan det vist sluttes, at Søster Anna kun har passet Digteren om Dagen — en højst utilstrækkelig Pleje under saadanne Lidelser, hvor Nattetimerne i Reglen er de værste. Og af Notatet for Juleaften kan det ses, at Diakonissen aabenbart har haft fri den Dag — og straks gaar det galt. Dette Notat, for hvis rigtige Gengivelse Dagbogens Udgiver altsaa maa staa inde, er saa karakteristisk, at det bør meddeles i sin Helhed, det vil sige: saa meget, som der er medtaget i den trykte Udgave:

24. December. Andersen havde forlagt sine Brillen og var fortvivlet.

„Nu kom *Fru Melchior* med samme Replik til mig, som hele Morgen var gjentaget: „Føl dog i Deres Lommer, der er vist Brillerne!" Da blev jeg rasende og raabte: „11,000 Gange har jeg søgt der." Professor [*C. J. Emil*] *Hornemann* [H. C. Andersens Ven og Læge] blev vred over dette Udbrud, sagde, at jeg teede mig som et Barn; tog jeg mig ikke sammen, gik de Alle bort fra mig, saa kunde jeg bære mig ad som jeg vilde o. s. v. Jeg søgte ind i mit Soveværelse, kogte og kjæmpede inden i. Da kom han igen kjærlig og deltagende, jeg fik Lettelse i Graad. *Fru Melchior* var mageløs kjærlig og sød. Kl. 7 kom Hr. og *Fru Melchior*; et Juletræ blev tændt til mig med Lys, Flag og Nips. Det var igrunden en smuk Juleaften."

Hvor kan man dog have ondt, nu saa mange Aar efter, af den ulykkelige, ensomme og syge gamle Digter, forpint af Smerter i Underlivet, hvis ubeherskede Udbrud mødes af den sikkert ellers velmenende — og fremragende dygtige — Læge med haarde Bebrejdelser, og som maa ty ind i sit Soveværelse for at undgaa de raskes og sundes Mangel paa Forstaaelse! Det er jo meget godt, at Lægen bagefter søger at gøre det godt igen, men hvilken Mangel

paa Barmhjertighed! — og hvor var Sygeplejersken, Diakonissen, henne? Sikkert lovlig undskyldt og borte med fuld Ret, men altsaa ikke paa sin Plads, da det kneb. Fru Melchior er derimod som altid den barmhjertige Samaritan — „mageløs kjærlig og sød“. Ingen Ven af H. C. Andersen kan være disse Melchiors, der paa alle Maader søgte at forsøde H. C. Andersens sidste Aar, taknemmelig nok; de gjorde i Sandhed godt mod den besværlige og syge Digter, da hans ældre Venner var inderlig trøtte af ham.

Den 27. December var Søster Annas Tid forbi, og hun blev afløst af en anden „Diakonisseinde“, som H. C. Andersen betegnede Frøken *Hedvig Henckel*; han kalder hende nu Frøken *Ida H.*, Søsternavnet har ikke passet ham (som det er gaaet mange andre!); men *han* havde nu sine aparte Grunde dertil.

I Diakonissestiftelsens nylig udsendte Aarbog er „Søster Anna“s Julegave fra H. C. Andersen gengivet — hans Fotografi med Paa-skriften: *Den ædle, opofrende Frøken Buch, en hjertelig taknemlig Hilsen paa Juleaften 1872 fra H. C. Andersen.* For H. C. Andersen var Taknemlighed, som han selv sagde det paa sin 70-Aarsdag tre Aar efter, „Hjertets Hukommelse“; for Frøken Anna Buch maa H. C. Andersens Ord om *hende* have været et Slags Ridderslag. Og hun havde det ud af sin Tjeneste hos ham, at hun bidrog til, at han kom over den svære Tid, omend ikke lige straks.

Fru *Dorthea Melchior* fik ogsaa noget ud af denne lange og bitre Sygeperiode: hun havde set, hvad der især manglede den ensomme, forpinte Mand, og da han næste Gang blev saa alvorlig syg, at det endte med Døden, paatog hun sig hans Pleje i sit eget Hjem og gennemførte den til det sidste med rørende Opofrelse. De Ord, hvormed hun sluttede hans Dagbog, som hun havde ført fra 19. Juni 1875, først efter hans Diktat, til Slut paa egen Haand til hans Død, har jeg aldrig kunnet læse uden dyb Bevægelse: „Nu er Lyset slukket! Hvilken lykkelig Død! Kl. 11,5 Minutter udaandede den kjære Ven sit sidste Suk.“ —

Hvilken lykkelig Skæbne, at der altid har været gode og kærlige Kvinder paa H. C. Andersens Vej! Det trøster een, naar man tænker paa, hvor ofte han er blevet ængstet og saaret af Mændene.

TIL H. C. ANDERSENS ÆRE —

1941

I en Tid, hvor vi samler os om alle vore nationale Værdier, er det ikke underligt, om man fæstner sig en Smule ved Aarsdagen for H. C. Andersens Fødsel, som allerede i en Aarrække har kunnet samle en Del Mennesker til Mindefester af forskellig Art, ogsaa naar det — som nu i 1941 — ikke netop er en af de „runde“ Dage. Man vil vist i hvert Fald fejre Dagen ovre i Odense, og her i København vil H. C. Andersen-Samfundet samle sine Medlemmer til et lille Aftenkomsammen. Forleden havde et københavnsk Blad rettet et Rundspørge til forskellige af de ikke faa, der er kendt som Kendere og Tolkere af H. C. Andersen, og stillet dem det Spørgsmaal, hvorledes de nu hver for sig saa paa saadanne aarlige Mindefester for den berømte Digter, f. Eks. i Form af Andersen-Oplæsninger i alle Landets Skoler af Lærere og Lærerinder eller af de professionelle Oplæsere, som særlig har H. C. Andersen paa deres Program, — eller om de mente, at Dagen kunde fejres paa andre Maader og da hvorledes.

Svarene var højst forskellige: een mente, man slet ikke burde gøre noget særligt ud af Dagen nu, men vente, til Interessen for H. C. Andersen begyndte at svækkes — hvad han iøvrigt ikke saa noget Tegn til; han mente, at H. C. Andersen klarede sig glimrende alene; en anden — det var en af vore kendteste Fortolkere af netop denne Digter — fandt, at man hellere burde dyrke Digteren hver Dag og henviste til Tagores Aandrighed: de behøver ingen Skoler i Danmark — de har jo H. C. Andersen! En tredie og en fjerde syntes godt om Idéen med en H. C. Andersen-Dag — ligesom man har valgt at fejre Holberg paa hans formodede Fødselsdag, den 3. December — og paa den ikke blot lade Skolerne, men navnlig ogsaa

Det kgl. Teater, mindes ham. Kom H. C. Andersen ikke til at betyde nær det for Teatret, som Teatret alle Dage betød for ham, saa er der jo dog et Par uforglemmelige dramatiske Arbejder af ham, og andre har benyttet hans Digtning til nye Arbejder for Teatret, og det ikke blot til Skuespil, men til Opera og Ballet. En femte af dem, der udtalte sig, vilde have et stort, endda et *meget* stort Monument for H. C. Andersen; f. Eks. i Form af en Bygning med Tilknytning til ham og hans Gerning; en sjette stillede det radikale Forslag at give hele Vesterbrogade et nyt Navn og kalde denne Hovedadgang til København for H. C. Andersens Boulevard.

Ny var Tanken om at skabe et eller andet, helst noget imponerende stort i Retning af et Mindesmærke for Digteren iøvrigt ikke. Allerede i 1930, da hans 125-Aars Fødselsdag fejredes, var man stærkt inde paa det samme, bl. a. havde Frøken *Hedvig Collin* dengang udarbejdet et meget nydeligt Projekt til i Kongens Haves nordøstlige Hjørne, hvor de gamle Orangerihuse fra Rosenborg Driveriernes Tid endnu staar ud mod Østervold og vist kunde indgaa i Planen, at skabe et helt H. C. Andersen-Børnekarver med et Børneteater, en prægtig Legehave og meget andet — som de offentlige Myndigheder, der raader for Haven, vist ikke engang i Drømme kunde tænke sig bare at se paa og overveje. Og lige saa lidt kom der ud af den Konkurrence om et H. C. Andersen-Monument, som Foreningen til Københavns Forskønnelse i 1937 indbød til, og hvortil der indkom Forslag og Udkast af alle mulige og især umulige Slags — navnlig økonomisk uigennemførlige — som allerede havde kostet mange Penge til Forslagernes Udarbejdelse, medførte Skuffelser og Ærgrelser for Konkurrencens Deltagere og heller ikke indbragte Indbyderne stort andet end Udgift og Utak. Alle disse Spor kunde jo nok skræmme!

Men den sidste i de adspurgtes Række — det var Bibliotekar, Dr. *H. Topsøe-Jensen*, som vel nok til i Dag er den, der har syslet mest indgaaende med H. C. Andersen, udgivet flest af hans forskellige Brevrækker og fornylig erhvervede den højeste akademiske Grad for et H. C. Andersen-Arbejde — fremkom med den Udtalelse, der afgjort var den interessanteste, og som fortjener at gengives i sin Helhed. Dr. Topsøe-Jensen udtalte:

„Jeg synes næsten, det er nok med det, der gøres. Det vil være slemt at faa slidt Andersen helt op, saa man kedes ved ham. Begrebet H. C. Andersen er efterhaanden gledet i ét med Turistforening, Film-optagelser, Reklame og alt muligt andet, som er hans store Kunst aldeles uvedkommende, og som samtidig benyttes til saa mange andre Formaal. Det værste, der kunde ske, var dog, hvis han kom til at hænge os ud af Halsen. Naar man ejer en saa stor Værdi, bør man ikke bringe den i Miskredit.“

Dr. Topsøe-Jensen har her sagt noget af det helt rigtige, og han vil vistnok have adskillige Meningsfæller, der vil være ham taknemmelige, fordi han har udtalt baade en Tanke og en Frygt, som flere end han nærer — og ikke mindst de, der baade indgaaende har fordybet sig i H. C. Andersens Digtning og mærkelige Skæbne, og som tillige kender lidt til den menneskelige, ofte meget forstaaelige og tilgivelige Ustadighed. Det er saa sandt, som det her er sagt, at en og anden nok har kunnet gyse en Smule ved Tanken om adskilligt af det, der baade allerede er gjort og stadig tænkes gjort (og ikke altid i den bedste, rent uselviske Mening) til, hvad man har villet kalde H. C. Andersens Ære. Let er det ingeniørlunde altid at skille Klinten fra Hveden — og Mulighederne for „at gøre noget“ er, som det blot af det ovennævnte vil fremgaa, overordentlig mange.

I København er man som bekendt stadig ikke blevet enig om, hvad man bør gøre, eller hvorledes man skal gribe Tingen an — og maaske er det en Lykke, at man stadig er paa Overvejelsernes Standpunkt, saa har man da endelig ikke forgrebet sig paa en fejlagtig og senere uoprettelig Løsning af Opgaven. Det nyeste Forslag — *Jens Møller Jensens* Mindesøjle med en meget enkel Udsmykning og ellers blot en Række Citater af H. C. Andersens Digtning — har den uomtvistelige Fordel frem for alle andre Mindesmærke-Planer, at det lader Digteren selv tale til Nutiden med hans egne Ord og Vendinger, som nok kan give en eller anden H. C. Andersen-ukyndig Lyst til at skaffe sig nærmere Besked om, hvad denne mærkelige Digtters Værk rummer af værdifulde Tanker; dertil kommer, at selve Støtten er ganske enkel og fordringsløs af Skikkelse, skabt af en udpræget folkelig, dansk Kunstner, der ikke kan mistænkes for at have søgt sit

eget til Forherligelse ved Siden af den store Personlighed, det har været hans Tanke at hædre.

Tanken med *dette* enkle Monument er vel saa noget nær det stik modsatte af den Plan, nogle har haft om at skabe — i Kongens Have, som en Slags Vejledning frem til Digterens Statue for Enden af Damegangen, den østlige af de to smukke, gamle Lindealléer — en Dobbelttrække af plastiske Arbejder, udført i Marmor eller Malm, med Motiver fra Andersens Eventyr og udførte af forskellige Billedhuggere — dog vel kun af danske Kunstnere? Men skulde en saadan Masseopvisning af Skulpturer kunne tænkes virkeliggjort, vilde man vist netop naa til det farligste af alt: en „Illustrering“ af Eventyrene, hvor hver Kunstner vilde have *sin* Opfattelse frem af det Motiv, der maatte blive betroet ham at udføre, og det vilde ikke være H. C. Andersen, som her var det vigtigste, men Billedhugger X.'s eller Billedhugger Y.'s Kunst og Evne til at udtrykke sig.

Man kan ordentlig gyse for, hvad der kunde komme ud af *det* — og mon det vilde give den med Eventyrene (thi kun om dem er der vist her Tale) ukendte en ubetvingelig Lyst til fra disse Udgangspunkter at skride til en Opsøgen af og Fordyben-sig i Andersens egen Digtning? og skete det — mon saa den, der læste f. Eks. Eventyret om den grimme Ælling eller om Nissen hos Spækhøkeren, vilde være tilfreds med den Skikkelse, hvori han havde faaet disse H. C. Andersenske Eventyr fortolket og paatvunget under en Vandring til Digterens Statue i den gamle Have? og hvad vilde mon Digteren selv i sit Elysium mene om disse plastiske Fremstillinger af hans rørende eller vittige Eventyrskikkelser? maaske har han allerede hørt lidt af de delte Meninger om den lille Havfrues Billede ude paa Langelinie, som vel de fleste — i hvert Fald vist alle de, der ganske umiddelbart og naivt ser derpaa og dermed nok er den Andersenske Aand nærmest! — er svært glade ved, men som visse ex professo kunstkyndige og kloge Høns rynker stærkt paa Næsen ad. Har Digteren i sin Himmel (og nogle af os andre med) mon Følelsen af, at en saadan Kritik er skabt af Hensyn til ham, til H. C. Andersen, eller er Misfornøjelsen mon ikke ganske ligeglad med H. C. Andersen og ser blot efter, hvordan det har sig med den Billedhuggers Kunst, hvem

Havfruen derude paa Stenen skyldes? og hvordan mon det saa ikke vilde gaa med Kongens Have-Skulpturerne?

Men her er vi ved noget af det centrale i hele H. C. Andersen-Dyrkelsen fra hans Død og til i Dag: er alt det, som er gjort og skabt til hans Minde, nu ogsaa gjort og skabt til *hans* Ære — ubetinget for *dens* Skyld og ikke af Hensyn til noget andet? thi dette er vistnok Prøvestenen for Ægtheden i den Hyldest, man yder ham og fremtidig bør yde hans Minde, og hvorved man gerne skulde faa flere og flere til at kende og elske ham og hans Digtning. Det er saavist ikke alt, hvad Mennesker, selv de, der er i god Tro og handler efter bedste Skønnende, gør til en Mands Ære, som han selv er eller kan være helt glad ved. Det viser sig maaske først bagefter, og naar Manden da er død og borte, kan det ganske vist ikke gøre Av paa ham, men der er maaske andre, som er kede deraf, med fuld Føje, og ønsker det gjorte ugjort.

For H. C. Andersens Vedkommende er det ikke svært at pege paa baade dette og hint, der ikke kan have glædet ham i hans Grav, og som nok kunde være ugjort, hvis man i Tide havde tænkt sig bedre om og gjort sig klart, hvad der vilde have været ham kært og vilde have været til hans Ære, men som han virkelig ikke vilde have syntes om, hvis han en skønne Dag kunde gaa igen og f. Eks. tage over til Odense. Det skal straks siges, at vistnok intet dér vilde kunne berede ham en større Glæde end den smukke og pietetsfulde Istandsættelse af hans Barndomshjem i Munkemøllestræde, hvor Indsættelsen af Mindestenen i Gavlen, den han selv oplevede, som et Salomons Segl reddede Huset, til Tiden omsider var inde for den rette Værdsættelse af dette H. C. Andersens ægteste og mest ærefulde Minde.

Men fuld af Rædsel vilde han have vendt sig fra Synet af en anden Mindesten: den i Muren paa et Hus i Hans Jensens Stræde, der fremdeles ublufærdigt lyver om, at her fødtes H. C. Andersen den 2. April 1805. Der er nylig fundet et nyt og uigendriveligt Vidnesbyrd fra hans sidste Leveaar — et Brev til Udgiveren af „Søndags-Posten“ i Anledning af, at dette Blad d. 4. April 1875 bragte hans rørende lille Mindedig om Barndomshjemmet — om at han ikke kunde eller vilde vedkende sig noget „Fødested“ i Hans Jensens Stræde, og den

Forherligelse og Fremhævelse af en Usandhed, man her var inde paa, maa derfor utvivlsomt have været ham inderlig ukær og ikke-hædrende. Men saalænge man ikke forstaar, at man her har gjort noget galt, og ikke vil indrømme det og gøre Fejlen god igen — og visselig ikke for den historiske Forsknings Skyld (den klarer sig nok i det lange Løb!), men for H. C. Andersens Skyld og til hans Ære — saalænge skal man være forsigtig med nye Paahit til at fejre hans Minde og udbrede den Mands Ry, om hvem man ikke generer sig for at føre usandfærdig Tale, hugget i Sten og slynget i Øjnene paa alle, der søger det Sted, hvor man nu i Aarevis har samlet al det sammen om ham, som ellers tilstræber at være ægte og ærende.

Skal vi saa ikke endnu engang overveje Dr. Topsøe-Jensens kloge og stilfærdigt-sande Ord:

„Begrebet H. C. Andersen er efterhaanden gledet i ét med Turistforening, Filmoptagelser, Reklame og alt muligt andet, som er hans store Kunst aldeles uvedkommende, og som samtidig benyttes til saa mange andre Formaal. Det værste, der kunde ske, var dog, hvis han kom til at hænge os ud af Halsen . . .“

Ja, det var unægtelig det værste. Og dertil kan baade det ene og det andet medvirke.

NOTER OG HENVISNINGER

1. *H. C. Andersen og Odense*. Trykt i Tidsskriftet „Danmark“ 4. Aarg. No. 17—18 for Oktober 1944; her optrykt med nogle Forkortelser i Indledningen. Dette Essay fremkom oprindeligt med en anden Indledning og en Tegning af Gerda Ploug-Sarp i „Berl. Tid.“s Følgeblad „Søndag“ for 6. Juli 1930; et særligt H. C. Andersen-Nummer.
2. *H. C. Andersens „Fødested“*. Fremkom under Titlen: „Nogle nye Underøgleser om H. C. Andersens Slægt og hans Fødested“ i Personalhist. Tidsskrift, VIII Række, 4. Bind, 1925 (ogsaa i Særtryk s. A.). Ved Optrykket her er Indledningen om H. C. A.s Slægt udeladt som ændret ved nye Oplysninger og Synspunkter, og Resten af Afhandlingens Indhold er ved enkelte Rettelser og Tilføjelser korrigeret og ført nærmere op til Nutiden.
3. *Da „H. C. Andersens Hus“ blev købt* er trykt som Kronik i „Berl. Tid.“, Aftenudg., for 2. April 1925.
4. *H. C. Andersens Gudfar* er med Overskriften: Om H. C. Andersen og Slægten Gomard trykt 22. Juli 1936 som Kronik i „Berl. Tid.“, Aftenudgave. Her med en enkelt Rettelse og en Tilføjelse. Kroniken ledsages af tre Portrætter af Andersen og en facsimileret Gengivelse af hans Brev af 9. Aug. 1842 til Boghandler J. N. Gomard i Nyborg.
5. *H. C. Andersens mødrene Slægt*. Fremkom i 1934 i „Anderseniana“, Vol. II, under Titlen: Om Personer af H. C. Andersens mødrene Slægt; til Grund for denne Publikation ligger bl. a. en Række Kroniker i „Nationaltid.“, Aftenudg., for 4. og 7. Maj 1929 („H. C. Andersens mødrene Slægt“ I-II) og for 12. og 13. Decbr. 1928 („H. C. Andersens Søster“ I-II) samt for 31. Marts 1930 („Barnets Far og Mor“ — delvis benyttet). — Stykke I. Moderen, er her væsentlig ændret som Følge af de i „Anderseniana“, Vol. IV, 1936, S. 150 f. af mig meddelte Tilføjelser og Rettelser til Vol. II. Udeladt her er alle Henvisninger og Noter ad I-IV i Vol. II; ligeledes er udeladt de detaljerede Oplysninger

i Vol. IV, S. 159—61 om de Familier, hos hvem Digterens Moder har tjent i Odense.

Om H. C. Andersens mødrene Slægt, som hører hjemme i Ubberud Sogn vest for Odense, er efter 1934 indgaaende Undersøgelser med interessante, positive men endnu ikke offentliggjorte Resultater foretaget af den fynske Arkivforsker *H. Larsen* i Odense, der ogsaa har syslet med Slægtskabet med den ovenfor S. 55 nævnte Hans Drud, vistnok dog uden her at være naaet til noget endeligt Resultat.

6. *H. C. Andersens Barndomshjem*. Trykt som Kronik i „Nationaltid.“, Aftenudg., for 10. Januar 1930. Den var her ledsaget af en Gengivelse af Træsnittet i „Illustr. Tid.“ for 5. Januar 1868 af Huset i Munkemøllestræde, gengivet ovfr. S. 9.
7. *Fra H. C. Andersens Odense-Tid*. I. Et Barndomsbekendtskab og II. Barndomshjemmet er trykt som Kroniker i „Nationaltid.“ for hhv. 19. og 20. Juli 1942. De utrykte Kilder til Oplysningerne om Barndomshjemmet findes i Landsarkivet i Odense, navnlig i Skiftet efter Skomager Chr. Huus og Hustru, begyndt d. 20. Juli 1868 (Executor-Skifter); fremdeles i Commis.-Prot. over den ved Fr. af 1. Oktbr. 1802 paabudne Afgift af Kjøbstad-Bygninger i Odense, II; Odense Kjøbstads-Regnskaber 1803—13; Odense Kjøbstads Grundtaxt 1817; Brandtaxations-Prot. for Odense Kjøbstad 1817, S. 321; Dok. i Odense Byfogeds Arkiv 1818—20, navnlig Syns- og Taxationsvidnet No. 27/1818 over Stederne No. 645 a, b og c; Hoved-Register over Skjøde- og Panteprot. for Odense Kjøbstad, Bind No. 2, 1790, Fol. 645; selve Prot. No. 23, S. 182 (læste Dok. 24. Jan. 1820).
8. *H. C. Andersen og „det Militære“* fremkom 17. Marts 1927 som Kronik i „Nationaltid.“, Aftenudg. — Hans Andersens Ansøgning om at maatte lade sig stille som Soldat er fremsendt med en Skriv. af 28. April 1812 m. Bilag fra Fyenske Generalkommando No. 541/5. 1812; afgjort ved Brev No. 1228 af 12. Maj s. A. fra Danske Cancelli, 4. Dptmt., til Land Militær Sessionen for Odense Amt (Rigsarkivet).
Til Grund for Fremstillingen af Peter Junkers Historie ligger Akter i Hærens Arkiv (3. Dragon-Regiments Justitsprot. 1794—1833 og Regimentets Stambøger 1767—1808 og 1809—41); endvidere „Fyens Stiftstidende“ for 16. Juli 1811 og 10. samt 14. Marts 1820; Odense St. Hans Sogns (Garnisons-) Kirkebøger 1774—1814 og 1839—48 og Vor Frue Sogns Kirkebog 1819—25; Odense Skifteprot. 1820—22, 1834—41 og Registr. prot. 1820—26 (se Navnereg.) (Landsark. f. Fyn) — Opl. om de militære Uniformer findes i de aarl. Militær-Calendre.
9. *H. C. Andersen i København*. Til Grund for dette Essay ligger tre Kroniker i „Nationaltid.“, Aftenudg. for 4. Septbr. og 17. Decbr. 1926 samt

i „Berl. Tid.“ for 7. Septbr. 1930; endvidere et Svar paa Billedhuggerinden Elna Borchs Spørgsmaal om Vingaardsstræde-Kammeret i „Nationaltid.“ for 22. Decbr. 1926, Aftenudg., med en redaktionel Tilføjelse. Det hele blev i Efteraaret 1942 samlet til en lille Bog: H. C. Andersen i København, der udsendes af Magasin du Nord's Bogafdeling, med hvis Tilladelse den samlede Fremstilling her genoptrykkes; et Par smaa Fejl er rettet.

10. *Tre af Kvinderne omkring H. C. Andersen.* To Kroniker i „Nationaltid.“ for 28. Aug. og 24. Septbr. 1941 er her samlet under den nævnte Fællesartikel. Den sidste af de to Kroniker blev, med Udeladelse af det første Afsnit om Mad. C. Henckel og med en deraf fig. lidt ændret Indledning, optrykt som: Et Dagvognsbekendtskab. H. C. Andersen og Madam Hermansen og med en Tegning af Ebbe Sadolin udsendt i 1942 som Grafisk Cirkels Tryk, 40. Publication, ved Roald Teiner Svendsen, og ledsaget af et Særtryk af Professor, Dr. phil. Johs. Brøndum-Nielsens Kronik: H. C. Andersen og en Rektor i „Nationaltid.“ for 21. Oktbr. 1941, der gav nogle nye Oplysninger om Mad. Hermansens Søn af 1. Ægteskab, Rektor i Viborg F. C. Olsen, og om Andersens Forhold til Familien.

Fremstillingen af Maren Sophie Thorgesen, senere gift Jørgensens Ansættelse som Jordemoder i Vestindien bygger paa Akter i Rigsark. ad Dan. Canc., 4. Departm.s Resol. Prot. 1821, No. 555 og 1670, samt Sundhedskollegiets Deliberationsprot. 1819—29, No. 289/1821; om hendes Afsked se Den kgl. vestind. Reg.s Referatprot. A 1831, I og II, No. 629, 691, 755 og 881 samt Danske Canc. 3. Departm.s Resol.prot. F. 2364 og Brev No. 3721 af 12. Novbr. 1831; hendes Dødsfald findes i Christiansteds Skifte-Registr. prot. 1829—38, S. 264 b. Om hendes Ægteskab med E. D. Jørgensen se Bremerholms Kirkes Vielsesbog 1820—26, S. 90; Ægteskabets Ophævelse skete v. kgl. Bev. af 17. 8. 1830 (2. Dept.s Registrant No. 563 (1830)).

Fremst. af Mad. Sophie Charlotte Hermansen, f. Flemmings vita bygges bl. a. paa Kbhvn.s Skifterets Reg. Prot. 2, 1811, No. 213 (Skifte efter Toldbetjent Anders Olsen), s. Rets Skifte Prot. 3, 1849, No. 1432 (Skifte efter Herman Ditlev Hermansen) og Forsegl. Prot. 5, 1846, No. 122 (Skifte efter Mad. Hermansen). Allerede i 1824 søgte hun Sep. fra Hermansen (Akte i Kbhvn.s Mag. 3. Arkiv S. P. 91/1824), men Pastor J. P. Mynster nægtede at udstede den nødv. Attest om Mæglingen; først 25. 9. 1838 opnaaede hun en Sep. Bev., S. B. No. 135. Om hendes første Mand Andreas Olsens Ansættelse ved Toldvæsenet se Indlæg ad No. 1410 og 1411 til Generaltoldkammerets Extrakt- og Supplikprot. 1795 samt Notater i Extrakt-prot. for Embedsansøgninger 1796—1802 (R. A.).

11. „*Til Hr. Etasraad Kolin* —“ Trykt i „Berl. Søndag“ for 24. Jan. 1937 med en facsimileret Gengivelse af Digtets Indledning og Slutning.

12. *H. C. Andersen og Slagelse*. De tre Afhandlinger: I. Slagelse lærde Skole paa H. C. Andersens Tid, II. I det Hennebergske Hjem og III. Det Meislingske Hus indledede Udgivelsen i Anderseniana Vol. IV, 1936, af H. C. Andersens Dagbog fra hans sidste Slagelse-Aar 1825—26. Afhandlingerne var ledsaget af et udførligt Noteapparat, der ikke er taget med her, og hvortil den, der ønsker nærmere Oplysning om Kildesteder m. v., derfor henvises. Den første Afhandling bragte ogsaa Grundplaner og et Billede af Skolen paa Slagelse Bredegade.
13. *H. C. Andersens første trykte Lejlighedsdigt*. Trykt som Kronik i „Nationaltid.“, Aftenudg. for 16. Decbr. 1926.
14. *Underofficer H. C. Andersen*, Kronik i „Nationaltid.“, Aftenudg. for 18. Marts 1930. Her er Indledningen lidt forkortet, og der er tilføjet et Stykke om Oberst Søren Chr. Barth's Omtale af H. C. Andersen i Barth's Livserindringer, 1900. Fremstillingen bygger paa utrykte Arkivalier i Hærens Arkiv om Kongens Livkorps, især: Parolbog 1828, Parol-Journal for 1. Komp. 1826—31, do. for 1832; Valg Forslags Prot. 1808—46; Alfabetsk Stambog fra 1. Jan. 1827. Endvidere Reglement for Kongens Livkorps 14. Maj 1808, Bekendtg. af 13. Aug. 1812 om de studerendes Pligt til at indtræde i Kongens Livkorps samt Militær Kalender 1828.
15. *H. C. Andersen og Adresseavisen* er trykt som Kronik i „Nationaltid.“, Aftenudg. for 17. Decbr. 1926.
16. *H. C. Andersens Forfatter-Debut*, Et Hundreedaars Minde, fremkom som Kronik i „Nationaltid.“, Aftenudg., Nytaarsaften 1928.
17. *H. C. Andersens Sommerrejse 1829*. Kronik i „Nationaltid.“ for 27. Juli 1929.
18. *H. C. Andersens Digte 1830*. Kronik i „Nationaltid.“, Aftenudg. for 2. Januar 1930. Her med en enkelt Rettelse i den opr. Tekst om Jean Paul-Citatet paa Digtsamlingens Titelblad.
19. *H. C. Andersens Eventyr-Jubilæum* fremkom som Kronik i „Berl. Tid.“, Aftenudg. for 25. April 1925. Slutningen — om Den lille Idas Blomster — er en senere Tilføjelse.
20. *H. C. Andersen ude og hjemme* er skrevet til „Danmarksposten“, 11. Aarg. No. 4, April 1930.
21. *H. C. Andersen paa Landet*, Kronik i „Nationaltid.“ for 14. Juni 1942; den fremkom senere i Ugebladet „Landet“ i Juli 1943.
22. *H. C. Andersen og Paris*, Kronik i „Berl. Tid.“ for 21. Maj 1930, skrevet i Anledning af H. C. Andersen-Udstillingen i Bibliothèque Nationale i Paris i Dagene 27. Maj—10. Juni 1930.

23. *H. C. Andersen og B. S. Ingemann. I. H. C. Andersen og Sorø* stod som Kronik i „Nationaltid.“, Aftenudg. for 3. Aug. 1925; II. *H. C. Andersen og Ingemanns Jordejærd* er trykt i Maanedsskriftet „Soraner-Bladet“, 20. Aarg. No. 3, Marts 1935; Indledningen her lidt ændret ligesom nogle Fodnoter, der bl. a. stedfæstede enkelte Oplysninger, ikke er medtaget.
24. *H. C. Andersen og den barmhjertige Samaritan*, Kronik i „Nationaltid.“ for 13. Maj 1928.
25. *Et H. C. Andersen Fund* stod som Kronik i „Berl. Tid.“ for 14. Novbr. 1930; her med en Tilføjelse om det i Kroniken omhandlede Binds Skæbne.
26. *Økonomen H. C. Andersen*, Kronik i „Nationaltid.“ for 1. April 1940. Kroniken gav Anledning til en bitter Protest i s. Bl. for d. 3. s. M. fra en Sønnesøn af Etatsraad Edvard Collin og et kort Svar fra Kronikens Forf.
27. *Da H. C. Andersen var syg i 1872*, Kronik i „Nationaltid.“ for 1. Septbr. 1940.
28. *Til H. C. Andersens Ære* —, Kronik i Nationaltid.“ for 2. April 1941; der fremkaldte en Meningsudveksling i s. Bl. for 19. s. M. mellem Lederen af H. C. Andersens Hus i Odense, Museumsinspektør, cand. mag. Svend Larsen og Kronikens Forf.

O M B I L L E D E R N E

Profilklippet, som ikke før har været gengivet, tilhører H. C. Andersen-Museet i Odense, der fik det mellem andre Portrætter af Digteren ved Køb i 1911, og med hvis Tilladelse det her bringes. Det er ikke ved nogen samtidig Paaskrift eller paa anden Maade godtgjort, at Klippet er et Portræt af H. C. Andersen, men Sandsynligheden taler dog bestemt for, at det er det. Det hører utvivlsomt til den Række Portrætklip, der o. 1844 blev udført af Stempelskæreren *Carl Adolph Muhle* (1786—1855; se om ham og hans Kunst Ph. Weilbachs Kunstnerlexikon 1897, II, S. 138 f.), og hvoraf en Samling, der ejedes af cand. pharm. P. Hauberg saas paa en af „Berlingske Tidende“ i 1831 arrangeret Silhouetudstilling i København. Et Blad fra denne Samling, Portræt af H. C. Ørsted, der er meget nøje i Slægt med det her gengivne Portrætklip, er gengivet S. 39 i Udstillingens Katalog, i hvis Indledning C. A. Muhle omtales S. 13.

Billedet S. 9 af *H. C. Andersens Barndomshjem i Munkemøllestræde* er Gengivelse af et Træsnit i „Illustreret Tidende“ for 5. Januar 1868, S. 123-24.

Som omtalt ovenfor S. 78 har Andersen foræret et Ud klip af Bladet med den her gengivne Paaskrift til Digteren Fr. Paludan-Müller paa dennes Fødselsdag, d. 7. Februar 1868.

Billedet S. 161, *H. C. Andersens Studenterhybel i Vingaardsstræde No. 6*, er tegnet 1929 af Georg Tormer og gengivet i Journalistforeningens Almanak „Danmark“ for 1930, S. 74, som Illustration til et Essay af H. G. Olrik om H. C. Andersens Boliger 1807—1830. Originalen tilhører Forf.

Billedet S. 196, *H. C. Andersen i sin Dagligstue hos Familien Melchior paa „Rolighed“*, er Gengivelse af et Træsnit, der findes i „Illustreret Tidende“ for 15. August 1875, S. 442.

